

משמעות היחסים הזוגיים בחייהן של נשים מכורות

לסמים

רעות בכרך-כהן

בהנחיית: ד"ר אלי בוכבינדר

ד"ר אמנון מיכאל

עבודת גמר מחקרית (תזה) המוגשת כחלק מהדרישות לקבלת

התואר "מוסמך האוניברסיטה"

אוניברסיטת חיפה

הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות

בית הספר לעבודה סוציאלית

פברואר, 2012

מאושר על ידי _____	תאריך _____
(מנחה העבודה)	
מאושר על ידי _____	תאריך _____
(מנחה העבודה)	
מאושר על ידי _____	תאריך _____
(יו"ר הוועדה החוגית לתואר שני)	

היי שקטה/ רחל שפירא

היי שקטה, עכשיו הכל בסדר
אפילו המחנק עומד להשתחרר.
זה לא הגיהנום ובטח לא גן עדן
זה העולם שיש ואין עולם אחר.

היי שקטה כאילו אין בכ דופי
כאילו האוויר נותן לך הגנה
כאילו הצרות כבר מתגבשות ליופי
כאילו מעפר פורחת שושנה.

היי שקטה כמו לא עברת אף פעם
כמו לא היית צרימה בנוף המטופח.
כמו ראית כף יד בתוך אגרוף הזעם
כמו אלומת האור הנה מצאה אותך.

היי שקטה, כמה אפשר לשטוח
את הפגיעות מבלי לחשוש מהשפלה.
כאילו הפגיעות עצמה היא סוג של כח
כאילו השלווה היא חוף הבהלה.

היי שקטה כאילו אין בכ דופי
כאילו האוויר נותן לך הגנה
כאילו הצרות כבר מתגבשות ליופי
כאילו מעפר פורחת שושנה.

הכרת תודה

ברצוני להודות לאנשים היקרים שליוו אותי בתהליך כתיבת העבודה :

לד"ר אלי בוכבינדר על ההנחייה הצמודה, שהיו בה גם לימוד, גם תמיכה וגם אמונה. תודה על

השקעתך הרבה, על הנגישות והפניות, על האכפתיות והעזרה ועל הסבלנות הבלתי נגמרת.

לד"ר אמנון מיכאל על השותפות בהנחייה, על הנכונות, היצירתיות, ההכוונה המקצועית ועל

השיתוף בידע העשיר בתחום הנחקר.

לרשות למלחמה בסמים על תמיכתכם במחקר זה ועל המלגה הכספית לה זכיתי, שסייעה לי רבות

בתהליך ובהשלמת העבודה. מעבר לכך, תמיכה זו היוותה עבורי ביטוי להכרה בחשיבות נושא המחקר ועל

כך תודה גדולה.

תודה לבן זוגי, ליאור, על התמיכה והעזרה, על האהבה והסבלנות. על שהיית לצידי במסע הזה, גם

ברגעי קושי. על שאיפשרת לי להגשים מטרה זו ועל האמונה הגדולה בי, בעיקר ברגעים בהם לא מצאתי

אותה בעצמי.

ויותר מכל, תודה למרואיינות היקרות שבזכותן התאפשרה עבודה זו. תודה על שהייתן מוכנות

לחזור ולפגוש את המקומות הכואבים והמורכבים, על האומץ לשתף ברגשותיכן ובמחשבותיכן באותנטיות.

תודה גדולה על הפתיחות, הכנות והנכונות שלכן. ובמיוחד תודה על האמון שנתתן בי ועל הזכות המיוחדת

להיחשף לעולמכן וללמוד ממנו. עבודה זו מוקדשת לכן ולכל הנשים המכורות- אלו שמצאו את הדרך ואלו

שעדיין מחפשות אותה.

תוכן העניינים:

<u>מס' עמוד</u>	<u>סעיף</u>
V	תקציר.....
1	מבוא.....
2	1. רקע מדעי.....
2	1.1 התמכרות.....
3	1.2 נשים והתמכרות.....
7	1.3 זוגיות.....
7	1.3.1 תפיסת הזוגיות על פי התיאוריות הפסיכודינמיות.....
9	1.3.2 גישת "העצמי ביחסים" (self in relation) לזוגיות.....
11	1.3.3 פרספקטיבות חברתיות לזוגיות.....
13	1.4 נשים מכורות וזוגיות.....
15	1.5 שאלות המחקר.....
16	2. שיטת המחקר.....
16	2.1 אופי המחקר.....
16	2.2 מדגם.....
17	טבלה מספר 1: טבלת נתונים דמוגרפיים של המרואיינות.....
17	2.2.1 הליך המחקר.....
18	2.3 כלי המחקר.....
18	2.4 תהליך ניתוח איכותני.....
19	2.5 תקפות ואמינות.....
19	2.6 אתיקת איסוף הנתונים.....
21	3. ממצאים.....
21	3.1 תימה 1: אשליית הכוח והביטחון.....
47	3.2 תימה 2: מקום העצמי בתוך היחסים הזוגיים.....
69	3.3 תימה 3: מיניות- "אם הגוף שלי היה יכול לדבר, הוא היה צועק הצילו".....
88	3.4 תימה 4: הזוגיות ביומיום- ציפיות ותפקידים, פנטזיה והתפכחות.....
104	4. דיון.....
104	4.1 ציר 1: זוגיות במאבק עם העבר.....
110	4.2 ציר 2: העצמי המגדרי ביחסים.....
116	4.3 השלכות המחקר.....
117	4.4 מגבלות המחקר.....

118	רשימת מקורות
129	נספחים
129	נספח מספר 1 : דף מידע למרואיינת וטופס הסכמה מדעת
131	נספח מספר 2 : שאלון סוציו-דמוגרפי
133	נספח מספר 3 : מדריך ראיון

משמעות היחסים הזוגיים בחייהן של נשים מכורות לסמים

רעות בכרך- כהן

תקציר

המחקר הנוכחי עוסק במשמעות שנותנות נשים מכורות נקיות לחוויות היחסים הזוגיים, לפני, במהלך ולאחר הניקיון מסמים.

בעשורים האחרונים גדל העיסוק התיאורטי והמחקרי בנשים מכורות, אלא שהמחקר ביחס ליחסים הזוגיים של נשים מכורות הוא מצומצם. רוב העבודה המחקרית בהקשר ליחסים בהתמכרות התמקדה בגברים מכורים ובנשותיהם של גברים מכורים. מטרתו העיקרית של מחקר זה היא לבחון את משמעותם ותפקידם של יחסים אינטימיים זוגיים בחייהן של נשים מכורות נקיות ולתאר את יחסי הגומלין בין יחסים זוגיים לשימוש בסמים ובהמשך לניקיון מסמים. המחקר מהווה נדבך נוסף בלמידת דינאמיקת ההתמכרות, שורשיה והשלכותיה בקרב נשים מכורות. שיתופן הכן והאמיץ של המרואיינות מקנה התבוננות אותנטית ומעמיקה בעולמן של מכורות נקיות וכך מתאפשרת הבנה רבה יותר של צרכיהן והתכוונות מדויקת יותר של אנשי טיפול בתחום לעבר צרכים אלה.

המחקר נעשה במתודולוגיה איכותנית והתבסס על גישה פנומנולוגית-הרמנויטית תוך שילוב תובנות מהגישה הפמיניסטית. המחקר כלל ראיונות עומק חצי מובנים שנערכו עם 12 נשים מכורות נקיות בגילאי 22 עד 51, נקיות מסמים בין 3 חודשים ל- 9 שנים. המרואיינות אותרו על ידי פניה למסגרות טיפול בהתמכרויות. הראיונות הוקלטו, תומללו ונותחו על ידי קידודם ליחידות משמעות ועיבוד יחידות אלה לכדי תימות מרכזיות.

בניתוח הראיונות עלו ארבע תימות מרכזיות: **תימה ראשונה- אשליית הכוח והביטחון**. תימה זו עוסקת בחיפושן של המרואיינות אחר דמות גברית שתשרה ביטחון ותעניק להן חוויה של כוח. מתוך הראיונות עולה כי חיפוש זה נובע מחוסרים מוקדמים בביטחון והגנה במשפחות המוצא ומתוך תפיסות מגדריות לגבי תפקידי הגבר ביחסים זוגיים. צורך זה בביטחון מקבל ביחסים הזוגיים ביטוי בכוחניות, באלימות ובשתלטנות, וכך משתחררים היחסים המוכרים למרואיינות מהעבר. הנשים נוכחות לדעת שהשאיפה לחוויה מתקנת לא מתממשת ונוצרת הילכדות ביחסים אלימים ופוגעניים. המרואיינות מתארות את ניסיוןן לצאת ממלכוד זה לאחר הניקיון מסמים ואת הקושי לבחור ביחסים שונים מהיחסים המוכרים.

תימה שנייה- מקום העצמי בתוך היחסים הזוגיים. תימה זו מתארת את האופן בו מצמצמות המרואיינות את מקומן בתוך היחסים ומתמקדות באחר, בבן הזוג. הן מנסות בכך לחוש משמעות וקיום

בעוד שהימצאות לבד נחוות כמאיימת והרסנית. התמקדות בן הזוג מכסה על חוויות פנימיות שליליות של המרואיינות ביחס לעצמן, חוויות שמקורן בטרומות מהעבר וביחסים מוקדמים. המרואיינות מתארות כמיהה לבן זוג שימלא את חסכיהן ושבאמצעות אהבתו ילמדו לאהוב את עצמן. בפועל הדינאמיקה הזוגית שנוצרת מעצימה את הפגיעה בעצמי ומקומן ביחסים מצטמצם עוד יותר. השימוש בסמים מהווה דרך להימנע ממפגש עם העצמי ופועל כאמצעי לדיכוי כל שאיפה לחוש את העצמי החיובי בקשר. בניקיון מסמים חוות המרואיינות תהליך של בניית העצמי, תוך שהן ולומדות לשמור על עצמי זה ותוך מאמץ לבטאו ביחסים הזוגיים.

תימה שלישית- תימת המיניות. בתימה זו בא לידי ביטוי הבלבול בין יחס של אהבה ובין מיניות. מיניות נתפסת על ידי המרואיינות כדרך העיקרית לבטא אהבה, מחויבות ונאמנות לבן הזוג. בעבורן יחס מיני מתפרש כביטויי אהבה וכי על מנת לזכות באהבה עליהן למלא את צרכי המיניים של בן הזוג ללא קשר לרצון וצרכיהן. לתפיסות אלה שורשים בחוויות טראומטיות מהעבר והן משקפות יחסי ניצול ופגיעה של בני הזוג במרואיינות. יחד עם זאת, המיניות נתפסת ככלי המעניק להן כוח אל מול הגברים. השימוש במיניות כאמצעי להשגת סמים בולט בכניסה של חלק מהמרואיינות לעולם הזנות המעצים את האובייקטיפיקציה. המרואיינות משתפות בקשיים שחוות כיום, בניקיון, ביחס למיניות ובהתמודדות עם הזכרונות הטראומטיים סביב המיניות.

תימה רביעית- תימת הזוגיות ביומיום: ציפיות ותפקידים, פנטזיה והתפכחות. תימה זו מתמקדת בהשתקפות של היחסים הזוגיים ברמה יומיומית מבחינת תפקידים ביחסים ומאפייני התקשורת הזוגית. דרכה ניתן לראות כיצד ההתמכרות לסמים משנה את היחסים, מאפשרת בהתחלה מידה של חיבור, אשלייה של הדדיות ושיתוף ובהמשך הופכת אותם ליחסים הישרדותיים המבוססים על אינטרס כאשר הסמים מהווים את החיבור היחיד בין בני הזוג. בתהליך ההחלמה נפגשות המרואיינות עם דילמות וקונפליקטים זוגיים, אשר בתקופת השימוש נדחקו וטושטשו.

דיון בממצאי המחקר מעלה כי ניתן להבין את חוויות ותפיסות המרואיינות את היחסים הזוגיים על פי שני צירים מרכזיים: הציר הראשון, ציר הזוגיות במאבק עם העבר, מתמקד באופן בו העבר ממשיך להתקיים בחייהן של המרואיינות ומעצב את בחירותיהן ביחסים הן במהלך השימוש בסמים והן לאחר הניקיון. הציר השני, ציר העצמי המגדרי ביחסים, מתמקד בתהליך שעוברות הנשים מבחינת בניית העצמי בתוך יחסים, ממקום של צמצום וביטול למקום של גדילה והתפתחות. ממצאי המחקר מסייעים בהבנה מעמיקה וכוללת של חוויות הנשים בתוך יחסים הן במהלך ההתמכרות הפעילה והן בתהליך ההחלמה. בהתבסס על הממצאים והדיון מובאות השלכות המחקר והצעות למחקר עתידי.

מבוא

מטרת המחקר הנוכחי היא לתאר ולנתח את משמעותן והשפעותיהן של מערכות יחסים זוגיות עם גברים על חייהן של נשים מכורות נקיות. המחקר יבחן את הרגשות, התפיסות, הציפיות, האמונות והעמדות של נשים מכורות נקיות בהווה, בעבר ובעתיד לגבי מערכות יחסים זוגיות.

עד לפני כמה עשורים לא היתה כמעט התייחסות להבדלים בין נשים מכורות לגברים מכורים- לא במחקר ולא בשיטות הטיפול, כאשר גם המחקר וגם הטיפול התבססו על מודלים גבריים (גור, 2008א; קאופמן, 2004; Nelson-Zlupko, Kauffman, & Morrison Dore, 1995; Straussner, 1997). ההכרה בקיום ההבדלים ובקיומם של צרכים ייחודיים לנשים בניסיון לטפל בבעיית ההתמכרות שלהן, הביאה לפיתוח מודלים טיפוליים חדשים שאפשרו גם הקמת מסגרות טיפול מיוחדות לנשים וגם מתן מענים ייחודיים לנשים בתוך המסגרות הקיימות (Goldberg, 1995). המחקר שנעשה עד כה התמקד במאפייני נשים מכורות ובאופן בו הן נבדלות ממאפייני גברים מכורים, במאפיינים פיזיולוגיים, סוציו-דמוגרפיים, פסיכו-סוציאליים ואישיותיים, כולל הקשר בין המרכיב של חוויות פוסט טראומטיות אצל נשים והשימוש בסמים. בנוסף, ניתן דגש לתפקיד החברה ותהליכי סוציאליזציה בפניה של נשים לשימוש בסמים ולנושא של דיכוי נשים בחברה כחלק ממרכיבי הבעיה (גור, 2008א; מיכאל, 2007; קאופמן, 2004; Ouimette & Brown, 2003; Straussner, 1997). מאפייני מערכות יחסים אינטימיות זוגיות בקרב נשים מכורות ומשמעותן בביוגרפיה של חייהן כמעט ולא נחקר. מספר מועט יחסית של מחקרים כמותניים בדקו קשר בין שימוש בסמים אצל נשים לבין מערכות יחסים עם גברים מכורים (Beckman, 1975; Reed, 1985). לגבי אספקטים נוספים בנושא זה יש חוסר. במיוחד בולט היעדר מחקר של תפיסתן הסובייקטיבית של נשים מכורות את משמעות הזוגיות בחייהן. מחקר זה יוסיף נדבך בהבנת מערכות יחסים זוגיות בתוך הדינאמיקה של ההתמכרות ובתהליך ההחלמה אצל נשים ובכך יסייע לאנשי טיפול המתמודדים עם התמכרות נשים.

פרק 1: רקע מדעי

1.1 התמכרות

המונח התמכרות לסמים ואלכוהול הינו מונח חדש יחסית שהשימוש בו החל במאה ה-20, זאת על אף ששימוש בחומרים פסיכו אקטיביים החל כבר לפני אלפי שנים. המעבר לשימוש במונח "התמכרות" מסמל את ההכרה בכך ששימוש בחומרים פסיכו אקטיביים מוביל למצב של אובדן שליטה (דר, פרנקל ולונטל, 2002; Levin, 1978). מבחינה פיזיולוגית החומרים הפסיכו אקטיביים פועלים על מערכת העצבים המרכזית במוח ומשפיעים על המחשבות, על מצב הרוח ועל ההתנהגות של האדם. השפעת הסם תלויה באזור במוח הנחשף לסם, במידת החשיפה ובסוג הנוירוטרנסמיטורים שהושפעו מהסם.

הגדרה אבחנתית להתמכרות מופיעה ב- DSM-4 (American Psychiatric Association, 1994), שם השימוש הוא במונח "תלות בחומר" (substance dependence) ולא "התמכרות". תלות בחומר מוגדרת כדפוס הרסני של שימוש בחומר המוביל לפגיעה משמעותית בתפקוד או מצוקה, הבאים לידי ביטוי בשלושה או יותר מתוך שבעה קריטריונים. הקריטריונים הם: סבילות; קיום תסמיני גמילה; החומר נלקח בכמות גדולה יותר, או לאורך זמן ארוך יותר ממה שתוכנן; יש רצון מתמיד או ניסיונות כושלים להוריד בכמות החומר או לשלוט בשימוש בו; זמן רב מושקע בפעילויות ההכרחיות להשגת החומר; יש ויתור או הפחתה בקיום פעילויות חברתיות ותעסוקתיות חשובות בשל השימוש; השימוש בחומר נמשך למרות הידיעה שגורם ו/או מחמיר בעיות גופניות ופסיכולוגיות. מעיון ב-DSM 4 ניתן לראות שתלות פיזית בחומר אינה קריטריון הכרחי לאבחון בעיית תלות.

בעיית ההתמכרות מורכבת מגורמים רבים ושונים- גנטיים וביולוגיים, אישיותיים, קוגניטיביים, חברתיים, בינאישיים ומצביים (טייכמן, 1995). בהתאם למספר גורמי הבעיה, כך גם מספר הגישות והמודלים האטיולוגיים ואלו המציעים דרכי טיפול בה. **המודל הרפואי** הוא אחד מהמודלים הבולטים. לפי מודל זה התמכרות נתפסת כמחלה לכל דבר- מחלה כרונית ופרוגרסיבית שאינה ניתנת לריפוי אך ניתנת לטיפול. מודל זה מתמקד במרכיבים הביולוגיים, הגנטיים והפיזיולוגיים של הבעיה (מיכאל, 2007).

לעומתו **הגישה הפסיכואנליטית** מתמקדת בתהליכים הנפשיים המביאים אדם להפוך למכור. הגישות הפסיכואנליטיות המוקדמות התמקדו בדחפים וראו את השימוש בחומרים פסיכו אקטיביים כבא לענות על צרכים של עונג או הרס עצמי (קאופמן, 2004). קאנצ'יאן (Khantzian, 1985) טען כי המשתמשים לרעה בחומרים פסיכו אקטיביים מחפשים למעשה דרך יעילה להפיג סבל רגשי, חרדות, דיכאון, והשימוש בסמים הינו ניסיון הריפוי שלהם. לפי קאנצ'יאן יש משמעות לבחירת סוג הסם שכן הסם הנבחר אמור לתת מענה לסבל פסיכולוגי מסוים. מכאן שהמכור אינו מי שפועל להרס עצמי, אלא מי שמנסה לטפל בעצמו.

הסם הוא הפתרון ולא הבעיה, אלא שלאורך זמן הופך הפתרון לבעיה בפני עצמה. **הגישה המערכתית-** **משפחתית** מרחיבה את הדינאמיקה לכלל המשפחה. הגישה תופסת את השימוש של אחד או יותר מבני המשפחה כדפוס משפחתי וכסימפטום מערכתי המבטא איזשהו קושי של כל המשפחה. למשפחה, על פי גישה זו, יש חלק מרכזי בהתמכרות והיא אף משמרת אותה כדי שלא יהיה צורך להתמודד עם הבעיות, הקשיים, הכאב או הסודות שמלווים אותה. (מיכאל, 2007). **הגישה הסוציאלית** מתייחסת לשימוש בסמים כתוצאה של מצוקה פיזית, כלכלית וחברתית (ניכור חברתי, קיפוח עדתי) גישה זו גם בוחנת את האופן בו השימוש בסמים מעצים את המצוקות: קשיים כלכליים גדלים, מצב הפיזי מתדרדר וניכור גובר מהחברה (טייכמן, 1995). גישות אלו ונוספות שונות זו מזו גם בתפיסת הטיפול המתאים לבעיה. עם זאת, כיום מתחזקת התפיסה כי ההתמכרות הינה בעיה משולבת של ביו-פסיכו-סוציאלית. פיל וברוס (Peele & Bruce, 1986) טוענים כי ריבוי הגורמים מעניק חשיבות ליצירת מודל הממזג בין פרמקולוגיה, חוויה, תרבות, מצב ומרכיבי אישיות. בהתאם לכך, הטיפול בבעיית ההתמכרות צריך לשלב גישות שונות על מנת לקבל תמונה רחבה יותר ולתת מענה מקיף יותר.

1.2 נשים והתמכרות

הספרות בתחום השימוש בסמים מצביעה על השוני שבין נשים מכורות לגברים מכורים. העיסוק בייחודיות נשים מכורות החל רק לפני כ-20 שנה, כשעד אז ההתייחסות לבעיית ההתמכרות היתה ללא הבחנה בין גברים לנשים. כיום יש הכרה גוברת בצורך להבין נשים מכורות בשונה מגברים, זאת בשל העלייה בשיעור הנשים המכורות ובעקבות התפתחות מודלים טיפוליים ותיאוריות פסיכולוגיות הנשענות על המאפיינים הפסיכולוגיים של נשים. תיאוריות אלו חיזקו את המודעות לכך שהידע הקיים אינו מתאים למאפיינים הייחודיים של נשים (גור, 2008).

ההבדלים בין נשים מכורות לגברים מכורים בא לידי ביטוי בבחינות שונות - הבדלים דמוגרפיים, היסטוריית ההתמכרות, דפוסי השימוש וגם בהיבטים של האישיות, הפסיכודינמיקה והפסיכופתולוגיה. בהשוואה לגברים, נשים מכורות המגיעות לטיפול הן צעירות יותר, פחות משכילות ופחות משולבות בעולם התעסוקה. נשים מכורות פחות מעורבות בעבריינות ובפלילים ואם כן, מדובר בגניבות ובעיסוק בזנות. כיום יש עלייה בשימוש בחומרים ממכרים בקרב נערות וירידה בגיל הממוצע של תחילת שימוש (Global Illicit Drug Trends, 2002). במחקרים על שימוש נשים בסמים, עולה שנשים צורכות יותר חומרים ממכרים חוקיים לעומת גברים (קאופמן, 2004). להבדיל מגברים, המשתמשים בסמים לצורך ריגושים והנאה או

בשל לחץ חברתי, נשים פונות לסמים לצורך ריפוי עצמי כנגד תסמינים פוסט-טראומטיים של פגיעות שחוו.

מאפיינים פיזיולוגיים: ההשפעה הגופנית של שימוש בחומרים פסיכו אקטיביים הרסנית יותר על

נשים מאשר על גברים, במינוני סם נמוכים יותר ובמשך זמן קצר יותר. זאת בשל כמות רקמות השומן הגבוהה יותר ואחוזי המים הנמוכים יותר בגוף האישה, המשפיעים על ספיגה איטית יותר של הסמים, שגורמת לריכוזים גבוהים יותר של החומרים המסוכנים בדם. התוצאה היא סיכון גבוה יותר לנזקים פיזיולוגיים ולמנת יתר בקרב נשים. נשים מכורות הן בסיכון לחלות מהר יותר מגברים וסובלות יותר מרמות גבוהות של כבד שומני, יתר לחץ דם, אנמיה והפרעות במערכת העיכול. הן נמצאות בסיכון גבוה יותר לפתח נזק לכבד ולחלות במחלות לב (גור, 2008; Corrigan, 1987; NIDA, 2000). בקרב נשים מכורות יש יותר בעיות פוריות ושיעור גבוה של מחלות המועברות דרך יחסי מין. בנוסף, יש בקרב נשים מכורות אחוזים גבוהים של הפלות מתוכננות ולא מתוכננות ושל לידות מוקדמות. הקשר בין שימוש בסמים להידבקות באידס, הינו חזק יותר אצל נשים מכורות בהשוואה לגברים מכורים כשההידבקות היא בדרך כלל בעקבות הזרקות וקיום יחסי מין עם גברים שמזריקים. בנוסף נמצא כי אידס מתפתח בצורה שונה אצל נשים וגברים, כאשר נשים הן בסבירות גבוהה יותר למות מהר יותר מאידס ביחס לגברים מכורים (Straussner, 1997). גם הורמונים נמצאו כממלאים תפקיד בשימוש בסמים אצל נשים. אפיזודות דיכאוניות ותקופות של לבילות רגשית, מובילות לעלייה פוטנציאלית בשימוש בסמים ובמעידות, במיוחד בתקופות של רמות אסטרון נמוכות (McMichael, 1996).

מאפיינים פסיכו סוציאליים: משפחות המוצא של נשים מכורות מתאפיינות ביחסי הורים- ילדים

בעייתיים ופגיעה בשיווי המשקל המשפחתי כתוצאה מפרידות, הזנחה, משמעת לא עקבית והורות לקויה (Williams & Klerman, 1984). נשים מכורות, יותר מגברים מכורים, חיות בזוגיות עם בן זוג מכור. התמיכה המשפחתית באשה מכורה הפונה לטיפול קטנה מהתמיכה שיקבל גבר מכור, זאת בשל התפיסה שנשים הן האחראיות על גידול הילדים ומילוי צרכי המשפחה. אמהות עובדות נמצאות ברמת פגיעות גבוהה יותר לשימוש בסמים, שכן העבודה מחוץ לבית אינה מפחיתה מהחובות של האישה בתוך הבית. יתירה מכך, לנשים מכורות יש פעמים רבות היסטוריה של אחריות יתר במשפחת המוצא שלהן (קאופמן, Nelson-Zlupko et al., 1995 ; 2004).

תחלואה כפולה: נשים המשתמשות בסמים סובלות פעמים רבות מתחלואה כפולה כגון דכאון

מגורי, הפרעת פאניקה, הפרעות אכילה (בעיקר בולימיה) והפרעת אישיות גבולית. קשה לעשות את ההבחנה מה קדם למה. הפרעה פסיכיאטרית יכולה להוביל לשימוש בסמים או שהשימוש בסמים יכול

להיות פקטור בהתפרצות של הפרעה פסיכיאטרית. השאלה לאיזו הפרעה יש לגשת קודם הופכת למשמעותית בתהליך הטיפול. באופן כללי הבעיה בעלת הפוטנציאל הגבוה יותר למשבר, היא זו שתטופל קודם. לרוב אצל מכורים בעלי האבחנה הכפולה, הבעיה היותר מיידית ויותר מסכנת חיים היא בעיית ההתמכרות (Straussner, 1997).

התעללות מינית בילדות: התעללות מינית, פיזית ונפשית בנשים מגבירה את הסיכון להתמכרות.

מחקרים שבדקו את הקשר בין הפרעה פוסט טראומטית (PTSD) ושימוש בחומרים ממכרים תומכים בקיום קשר סיבתי בין שתי ההפרעות כאשר PTSD ברוב המקרים קדם להתמכרות (Ouimett & Brown, 2003). נשים הסובלות מ-PTSD כתוצאה מטראומה מינית, פונות לחומרים פסיכו אקטיביים על מנת להשיב תחושת שליטה או להקהות את ההשלכות הפסיכולוגיות של הטראומה שעברו (גור, 2008; Schuck & Widom, 2001). במחקר רחב היקף שנעשה בארה"ב בקרב נשים מכורות בטיפול, נמצא כי 90% מהנשים הן בעלות היסטוריה של אלימות מינית (US Department of Health and Human Services, 2001). עם זאת, ההנחה היא ששיעורי הדיווח עדיין נמוכים מהשיעור האמיתי (Briere, 1992; Briere & Conte, 1993). שיעור הדיווח עדיין נמוך מהשיעור האמיתי מכמה סיבות: דינאמיקה של בוש והסתרה הקיימת סביב מקרים של טראומות מיניות, בעיקר גילוי עריות; הפרעת דיסוציאציה- תוצאת לוואי בעקבות טראומה מינית המתאפיינת בשכחה מלאה או חלקית של התעללות (זומר, 2004); אי יכולת של הנפגעות להבין שמה שעברו היה התעללות מינית או אונס. לעיתים ההבנה מגיעה רק בדיעבד ובמהלך הטיפול (גור, 2008). נעדרות שעברו התעללות מינית נוטות יותר לדכא את רגשותיהן מאשר להחזיק בעיות. רבות מהן המנסות לשוחח על מה שעברו נתקלות בחוסר אמון והטלת האשמה עליהן. הן מפתחות דפוסי אישיות כגון הערכה עצמית נמוכה, ביזוי והרס עצמי, התרחקות מהקרובים להן ונתק מרגשותיהן, ההופכים אותן לפגיעות יותר לשימוש לרעה בסמים. במקביל, הסמים מסייעים בחיזוק הנתק הרגשי ובהדחת זיכרונות לא רצוניים. אלא שהסמים מאפשרים הקלה זמנית בלבד ובהדרגה הופכים לבעיה בפני עצמה (גור, 2008; קאופמן, 2004; Teusch, 1997).

זנות: הצורך להשיג כסף למימון הסמים מוביל נשים רבות לעסוק בזנות, המהווה טראומה בפני עצמה ועבור נשים שעברו התעללות מינית בילדותן, מייצר קורבנות חוזרת. הנזק הנפשי החמור בעקבות העיסוק בזנות מגדיל את הצורך בסמים. מכאן שמדובר במעגל סגור בו הזנות, שהעיסוק בה הוא על מנת לממן את הסם, גורמת לנזקים נפשיים חמורים, כאב והשפלה שעל מנת להקל עליהם גדל הצורך בסם (גור, 2008, 2008ב).

סטיגמה חברתית: הסטיגמה הקיימת ביחס למכורים בחברה, קשה יותר כלפי נשים מאשר כלפי

גברים. גם היום התמכרות של נשים נשפטת יותר בחומרה בהשוואה להתמכרות אצל גברים. זאת משום שהתמכרות נוגדת את הנורמות החברתיות לגבי "האישה הטובה" (Manhal-Baugus, 1998). הטאבו לגבי התמכרות של נשים, שקיים לאורך כל ההיסטוריה, מבוסס על שתי תפיסות: האישה כמחויבת להתנהגות מינית מוסרית, והאישה כמחויבת לטפל ולדאוג לצרכי האחרים במשפחה. נשים מכורות נתפסות כלא מוסריות, אגרסיביות ומופקרות. בנוסף, ההתמכרות נתפסת כפוגעת ביכולתן למלא את תפקידיהן הטיפוליים המסורתיים. השימוש בסמים עוזר לנשים להתגבר על הטאבו נגד ביטוי עצמי וסיפוק עצמי, בעיקר אצל נשים שחונכו לטפל בכולם חוץ מבעצמן. השימוש בחומרים ממכרים הוא דרך עבורן להסרת האחריות, להבעת כעס והתרסה ולקיום יחסי מין ללא אינטימיות (גור, 2008; קאופמן, 2004; Goldberg, 1995). הסטיגמה מקשה על נשים מכורות לקבל עזרה לבעייתן. הנשים מאמצות את הסטיגמה ומתייחסות לבעייתן בבושה ובאשמה (Manhal-Baugus, 1998). הפחד מהסטיגמה גורם להסתרה, הכחשה של ההתמכרות ולחיפוש אחר עזרה דרך בעיות גופניות ורגשיות אחרות, סביבן יש פחות סטיגמה (גור, 2008).

טיפול: עד לפני מספר שנים הטיפול בבעיית ההתמכרות לנשים ולגברים היה זהה. אלא שאחוז

הנשים שהגיעו לטיפול ואחוז הנשים שסיימו טיפול בתכניות הטיפול המסורתיות היה נמוך בהרבה מאחוז הגברים (Nelson-Zlupko et al, 1995; Reed, 1985). בישראל הנשים מהוות 15% מתוך כלל המכורים המטופלים על ידי הרשויות המקומיות והקהילות הטיפוליות (שגב, מורדקוביץ ואלטוס, 2002). מספר זה אינו מייצג נאמנה את הנשים הזקוקות לטיפול ומשקף מחסומים שונים העומדים בפני הגעת נשים לטיפול. מלבד קשיי נשים לפנות לטיפול בשל הסטיגמה והצורך לטפל בילדים, ניתן להסביר את השיעור הנמוך של נשים מכורות בטיפול במודל הטיפולי הדומיננטי. תוכניות הטיפול המסורתיות עוצבו בעקבות מחקרים שנעשו על אוכלוסיות של גברים מכורים. כתוצאה מכך מאופיינות תכניות אלו בגישות של קונפונטציה וענישה, המסייעות בפיתוח אשמה, ואלו נמצאו כלא יעילות ואף מזיקות בעבודה עם נשים מכורות (גור, 2008; Goldberg, 1995). בתגובה לכישלון בטיפול בנשים מכורות, ובעקבות המודעות למאפייניהן הייחודיים בהתמכרותן של נשים, החלו להתפתח בעשורים האחרונים צורות טיפול המבוססות על תיאוריות התפתחותיות עכשוויות של נשים, במיוחד גישות פמיניסטיות. גישות התערבות אלו שמות דגש על העצמתן של נשים ועל בניית מערכות יחסים משמעותיות ולא דכאניות (קאופמן, 2004). תיאוריית העצמי ביחסים (self in relation) הביאה לפיתוח מודל של טיפול התייחסותי (relational model) השם דגש על ההכרה בצורך האנושי החזק בקשר עם אחרים, צורך שהינו חזק במיוחד אצל נשים. התפיסה

שנשים, יותר מגברים, מכוונות ליצירת קשר ויחסים, משפיעה גם על תפיסת ההתמכרות, שכן גם בהתמכרות מדובר ביחסים, אלא שבמקום עם אנשים, היחסים הם עם חומרים (אזולאי וביאלר, 2008 ; Byington, 1997). גישות התערבות אלו הביאו לפיתוח תכניות טיפול חדשות לנשים מכורות. מחקרים שהראו כי סיבה מרכזית לנשירת נשים מטיפול היא היותן אמהות לילדים (Marsh, D'Aunno, & Smith, 2000), הביאו לפיתוח תכניות טיפול משולבות - אמהות עם ילדיהן. הטיפול בנשים כולל גם חינוך לבריאות כללית ולבריאות האישה במטרה לסייע להן לקחת אחריות על גופן (גור, 2008 ; Nelson- Zlupko et al., 1995). חשוב לציין שהטיפול השכיח הוא עדיין בתוך מסגרות קיימות המשלבות נשים וגברים יחד, כאשר רק בחלק מהתוכניות נעשה ניסיון לשלב בין המודל הדומיננטי לבין מתן מענה ספציפי לנשים. נשים עדיין נמצאות בתת-ייצוג בתכניות הטיפול, זאת בהשוואה לגודלן בקרב אוכלוסיית המכורים לסמים (Manhel-Baugus, 1998).

1.3 זוגיות

1.3.1 תפיסת הזוגיות על פי התיאוריות הפסיכודינמיות

לפי הגישה הפסיכודינמית, על זרמיה השונים, זוגיות בתקופת הבגרות טומנת בחובה פנטזיות לא מודעות וקונפליקטים לא פתורים מהילדות. על פי **תיאוריית הדחף** של פרויד התשוקה שבאדם מחפשת אחר אובייקט על מנת להשיג סיפוק. בהתייחסו לתהליך ההתאהבות טען פרויד (Freud, 1914) שהאהבה משליך תחילה על הנאהב את "האני האידאלי" שלו. האוהב מתאהב ב"מה שהוא היה פעם ואיננו עוד" (עמ' 101). במעבר מהשקעה נרציסטית להשקעה באובייקט, צריכה להיווצר הכרה בגבולות העצמי ובגבולות האחר כאשר התלות באחר נתפסת כפתולוגית. באהבה הרומנטית הזדהות עם יחסים מתקופת הינקות או הילדות יוצרת את התנאים לבחירה הבוגרת של האדם. להתנסות הרומנטית הבוגרת יש שורשים בחוויות האמיתיות הטובות (האידאליות) והרעות (הטראומטיות) ובפנטזיות. אותן הזדהויות ובחירות אובייקט, נשורות, בצורה של ייצוגים לא מודעים, ומעצבות את כל יחסי האהבה המאוחרים. כל בחירת אובייקט מבוססת על אותם פרוטוטיפים. אהבת הילד להוריו היא שמכוונת אותו בבחירת האובייקט - "The finding of an object is in fact a refinding" (Freud, 1905, pp.88). כלומר, מדובר בחיפוש לא מודע אחר אובייקטים שיהיו שחזור של אובייקטים מוקדמים. (וינברג, 1997 ; Freud, 1905; Freud, 1914; Scharff, 2001).

תיאוריית יחסי האובייקט מתמקדת פחות בדחפים ויותר בצורך של הפרט בקשר עם האובייקט

כצורך קיומי. תהליך ההתפתחות, לפיכך, הוא תהליך ההפרדה שנוצר בין העצמי לזולת. בזוגיות משחזרים בני הזוג יחסי אובייקט ראשוניים עם דמויות הוריות. כל אחד מבני הזוג מחפש בשני את דמות ההורה האידיאלית. המשיכה הראשונית בין בני זוג מבוססת על תפיסות של ההורים שעברו אידיאליזציה, וכשהציפיות אינן מתמלאות בשלמות, מתפתחת אכזבה. לפי פיירברן (Fairbairn, 1952), האדם הבוגר יחפש אצל האחר את סוגי הקשר והמגע בהם התנסה בשלב מוקדם של ההתפתחות. ביחסים רומנטיים, הבחירה בבן הזוג אינה על פי הפוטנציאל שלו לספק עונג, אלא על פי מידת הדמיון של האינטראקציה איתו לאינטראקציות מוקדמות. כלומר, יחסי האובייקט המוקדמים הם שמעצבים את כל ההתנסויות המאוחרות יותר של קשר עם אחרים (מיטשל ובלאק, 2006; Donovan, 2003). בתוך זוגיות, אם כן, יכולות להתרחש השלכות לא מודעות הדדיות בין יחסי האובייקט המודחקים של כל אחד מבני הזוג (מיטשל ובלאק, 2006; Donovan, 2003; Fairbairn, 1952). לפי גישה זו אופני הקשר עם אובייקטים מוקדמים, נהיים אופני הקשר המועדפים עם אובייקטים חדשים.

תיאוריית ההתקשרות אף היא עוסקת בצורך הקיומי של בן האנוש בקשר עם האובייקט. בולבי,

(Bowlby, 1969) טען שצורך זה הוא קיומי בכך שקשר עמוק של התינוק עם הדמות המטפלת מגביר את סיכוייו לשרוד. בהתנהגות התקשרותית התינוק מחפש אחר קרבה לדמות המטפלת העיקרית על מנת לשרוד. בסביבת האם התינוק חש בטוח, אך כל איום של פרידה ממנה גורם לחרדה וצער. גם בקרב האם מופעלת מערכת התנהגותית שמטרתה להגן על הילד (Bowlby, 1969). בעקבות תיאוריית ההתקשרות של בולבי, אפינו אינסוורת', בלהר, ווטרס וולס (Ainsworth, Blehlar, Waters, & Walss, 1978) שלושה סגנונות התקשרות עיקריים: התקשרות בטוחה (secure), התקשרות חרדה – אמביוולנטית (anxious ambivalence) והתקשרות נמנעת (avoidant). מתוך ההנחה שסגנונות ההתקשרות הינם יציבים לאורך כל החיים ומשפיעים על תפיסת הקשר האינטימי בבגרות, החלו חוקרים בשנות ה-80 לבחון את סגנונות ההתקשרות בהקשר ליחסים רומנטיים. נמצא שבעלי התקשרות בטוחה נוטים להיות בקשר זוגי ארוך, יציב ומספק, המאופיין בהשקעה גבוהה, אמון וחברות, באינטימיות משותפת של פעילות מינית והנאה מקשר פיזי. בעלי סגנון התקשרות חרד חווים הרבה פרידות וסיפוק נמוך ממערכת יחסים. סגנון האהבה יאופיין באובססיביות ותלותיות. בעלי סגנון התקשרות נמנע יהיו פחות מעוניינים ביחסים רומנטיים, בעיקר כאלה המערבים מחויבות ולטווח ארוך. גם אצלם מתאפיינות מערכות היחסים בסיפוק נמוך, פרידות רבות ובמידת אינטימיות נמוכה. מכאן שבזוגיות, המפגש בין סגנונות התקשרות שונים משפיע על דינאמיקה הזוגית באופן משמעותי. (Johnson & Whiffen, 2006).

קוהוט (Kohut, 1971) ואנשי **פסיכולוגיית העצמי** פיתחו את המושג זולת-עצמי (self object).

נקודת המוצא מבחינתם היתה שהילד, ביחסיו הראשוניים עם סביבתו, אינו תופס את האובייקט כנפרד ממנו אלא כחלק אינטגרלי מחיי הנפש שלו. האובייקט מהווה עבורו זולת-עצמי. היחסים הראשוניים עם זולת-עצמי הם יחסים נרציסטיים. צורך העצמי בזולת אינו חדל לעולם והזולת-עצמי אינו מובדל מהעצמי, אלא זוכה להכרה דרך התפקיד שממלא. היעדר זולת-עצמי או היעדר היענות מצידו, מובילים להיווצרות גישה עוינת כלפי הדמות ממנה מצופה למלא את התפקיד. גם כשמסתירים שלב היחסים הראשוניים עם זולת-עצמי ארכאיים, ממשיך להתקיים הצורך בזולת-עצמי. האחר ממלא תפקיד של זולת-עצמי מהעבר וקיימת כלפיו תלות. על פי פסיכולוגיית העצמי תלות זו אינה נתפסת כפתולוגית אלא כמקור לצמיחה (אופנהיימר, 2000). בזוגיות כל אחד מבני הזוג מהווה זולת-עצמי עבור השני. במעבר מהתאהבות לאהבה המטרה אינה להשתחרר מהתלות ולבנות גבולות (פסיכולוגיית האני, יחסי אובייקט), אלא ליצור נרציסזם בוגר יותר- מעבר מסיפוק צרכים נרציסטיים באופן טוטאלי (כפי שסיפק זולת-עצמי מוקדם) לצרכים שעברו הטמרה ועידון. קונפליקטים זוגיים, על פי תיאוריה זו, נובעים מפגיעות נרציסטיות, שנגרמו מחוסר היענות של זולת-עצמי ראשוניים. ההזדקקות לאובייקט, בילדות כמו בזוגיות, היא לגיטימית והכרחית לקיום האנושי (וינברג, 1997).

לסיכום ניתן לומר שהגישות הפסיכודינמיות השונות מתמקדות באופן בו משפיעים היחסים המוקדמים של האדם עם הדמויות המטפלות המשמעותיות על היחסים הזוגיים הבוגרים שלו. על פי גישות אלו, בחינת היחסים המוקדמים של האדם עם הדמויות המטפלות הראשוניות תאפשר הבנה לגבי היחסים הזוגיים בהווה או בעתיד ומציאת דרכים להתמודדות עם הקשיים הנוכחיים בזוגיות. הגישות הדינאמיות אינן רואות מאפיין מיוחד מגדרי ייחודי בתהליכי האהבה. לתפיסתם תהליכים דומים פועלים אצל נשים וגברים, כשהשוני הוא בהתייחסות לאובייקט הנגדי, אישה לגבר וההיפך.

1.3.2 גישת ה"עצמי ביחסים" (self in relation) לזוגיות

תיאורטיקניות פמיניסטיות שונות טוענות שמודל ההתפתחות הפסיכולוגית, התיאוריות הפסיכודינמיות הקלאסיות כמו גם גישות משפחתיות, אינן כוללות את ההבדלים שבין גברים לנשים. תפיסת עולמם של מודלים אלו מתבססת על תפיסה גברית בה מטרת ההתפתחות היא להשיג עצמיות/נפרדות (separation/individuation) (בייקר-מילר, 1978; גיליגן, 1995; Jordan, 1997). לאור ביקורת זו נעשה ניסיון להבין את הייחודיות שבהתפתחותן של נשים ובכך להסיק לגבי ההבדלים בין נשים לגברים במערכות יחסים זוגיות. בייקר-מילר (1978) מציינת שתפקיד האישה בחייו של הגבר היה מאז ומתמיד, עקב הבדלי הכוח בחברה, תפקיד של מזינה, מטפלת, "העוזר שכנגד" והגברים קיבלו זאת כמובן

מאליו. הדגש הושם על גישות התפתחות המדגישות את האינדיבידואציה כתהליך המרכזי וקישור הברות עם אוטונומיה אישית. עיסוק בקשרים אישיים, המאפיין יותר נשים, נתפס כחולשה נשית. בעולמן של נשים יש חשיבות רבה לארגון החיים סביב סיוע ושרות לזולת. תכונה זו פעמים רבות מונעת מהן לחקור את צרכיהן האישיים, וההתמקדות נשארת במילוי צרכי האחרים. בייקר-מילר מציינת שהתפתחות אישית, הן של גברים והן של נשים, טמונה ביכולתם להתקשרות. ההתמקדות של נשים ביחסים עם אחרים, בהענקה, בהקשבה, היא, על פי בייקר-מילר, בעלת פוטנציאל התפתחותי רב. אלא שהתיאוריות השולטות בתרבות, המבוססות על תפיסות גבריות, יצרו חלוקה על פיה על הגברים להתרכז בעצמם ועל הנשים להתמקד בזולת. הענקה מתקשרת לתפקיד הנשי ולכן מהווה איום על הזהות הגברית. הגברים חונכו לראות את ההתקשרות כמכשול, כך שאינם יכולים להאמין בערכה, גם אם בתוכם הם כמהים לה. כך נוצר מצב בו שאיפתן של נשים להתקשרות הינה, בו בעת, כוח חיוני להתקדמות חברתית, אך גם מקור להרבה מבעיותיהן (בייקר-מילר, 1978).

גם צ'ודורו (Chodorow, 1978) טענה שהאישיות הנשית מגדירה עצמה ביחס ובקשר לאחרים, יותר משעושה זאת האישיות הגברית. לפי צ'ודורו, רוב הטיפול בשנים הראשונות נעשה על ידי האמהות, שכנשים רואות בבנותיהן כהמשכיות של עצמן ואת בניהן כניגוד הגברי. ביחסי אם-בן יש יותר דגש על אינדיבידואציה ושמירה על גבולות. תהליך עיצוב הזהות הגברי מתרחש בתוך תהליך האינדיבידואציה. תהליך ההזדהות של הבת עם האם מביא אותה לפתח בסיס חזק יותר של אמפתיה, יכולת לחוות את צרכי האחר כאילו היו שלה. בבגרות, ובתוך מערכות יחסים, הגברים, שחלק מרכזי בהתפתחות זהותם המינית הגברית היה אינדיבידואציה, מאוימים יותר מאינטימיות. הנשים, שהתפתחות זהותן המינית הנשית לא עירבה השגת ספרציה מהאם, מתקשות עם אינדיבידואציה. כך שבבגרות גברים ונשים חווים מערכות יחסים בצורה שונה במיוחד בנושאי תלות (Chodorow, 1978).

גיליגן (1995) אשר חקרה את התפתחות המוסר בקרב נשים, מצאה שתפיסתן המוסרית של נשים שונה משל גברים. התמקדות הנשים במצבי דילמות מוסריות אינה סביב התנגשות בין זכויות מתחרות כמו אצל גברים, אלא סביב קונפליקטים הנוגעים באחריות כלפי אנשים שונים. מוסריות בעבור נשים מתקשרת לדאגה, לאכפתיות. גיליגן באה להוכיח שהבעיה בתפיסת ההתפתחות המוסרית של נשים נעוצה במודל. היא טוענת שקיים כאן פרדוקס, שכן התכונות שבאופן מסורתי מסמלות את ה"טוב" שבאישה-דאגה, רגישות לזולת, הן שמסמנות את הנשים כבעלות התפתחות מוסרית לקויה. מכאן שרק על ידי השמעת קולן המוסרי השונה של הנשים ולקיחתו בחשבון, תתאפשר הידברות חדשה בין המינים. הבדלים אלו בהתפתחות האישיות הגברית והנשית מתבטאים ביחסים הזוגיים בין גברים לנשים. לפי פרידמן (1996) שני המינים מגיעים ליחסים עם "תכנית" שונה, כאשר האישה רוצה בקשר קרוב ככל

האפשר ופחות עסוקה בשמירה על העצמיות, בעוד שהגבר רוצה לשמור על עצמיותו בתוך הקשר וחווה אי נוחות סביב קירבה רבה מידי. פרידמן מדברת על שני קונפליקטים מרכזיים ביחסי גברים- נשים :

הקונפליקט הגלוי הוא בין הכוח והעצמאות של הגבר, לבין הענקה, תלות והקרבה של האישה. הקונפליקט הסמוי הוא בין צורך התלות של הגבר באישה לבין הגדרת גבריותו וגם קונפליקט האישה בין רצונה לבטא את כוחה, לבין זהותה הנשית ורצונה בקשר (פרידמן, 1996).

גישת ה"עצמי בתוך יחסים שפותחה מתוך התיאוריות הפסיכולוגיות של האישה שהובאו לעיל, מניחה שמבנה העצמי של האישה שונה מזה של הגבר. " (Miller & Stiver, 1997) הגישה מדברת על "עצמי ביחסים" כליבה של מבנה העצמי. כלומר העצמי מתפתח בהקשר של יחסים משמעותיים. זאת בניגוד לתיאוריות המדגישות את חשיבות תהליכי ההיפרדות המוקדמים (Jordan, 1997). רעיון ה- self in relation מהווה מעבר מהדגשת הנפרדות להדגשת היחסים כבסיס להתפתחות וויתור על פתולוגיזציה של המוטיבציה של נשים לקשר (Collins, 1993). קשיים בזוגיות נובעים מהתנגדותם של גברים להבין את חוויות האישה הזרות להם (Jordan, 1997). נשים המבטאות רגשות באופן יותר חופשי, מתויגות כתלותיות, היסטוריות, דיכאוניות. נשים שלא חוות גדילה רגשית המבוססת על קשר ואמפטיה הדדית אינן חוות תחושת העצמה וערך עצמי (Manhal-Baugus, 1998). הבעיה, על פי גישה זו, אינה טמונה בבן או בת הזוג אלא באינטראקציה ביניהם, בתהליך. המחסומים שנוצרים הם תוצאה של למידות ארוכות שנים של כל צד לגבי מה קורה במערכת יחסים, תוצאה של מפגש בין שני סגנונות יחסים שונים. הקושי שנוצר אינו רק בגלל חוסר יכולתם של הגברים לדבר על חוויותיהם בתוך היחסים, אלא גם בגלל ההתנגדות שלהם להבין את החוויות של האישה. התהליך של לנסות להרגיש את רגשות האחר, ההתקרבות לכיוון של אמפתיה, הינו תהליך מוכר מאוד לנשים, אך זר לגברים. חוסר הדדיות בקשרים, מוביל לחוסר תקשורת ולבעיות ביחסים הזוגיים. מעבר לתפיסה בה העצמי מתפתח בהקשר וביחס לאחרים, ניתן להשיג צמיחה משותפת (Jordan, 1997).

1.3.3 פרספקטיבות חברתיות לזוגיות

דרך נוספת לבחון זוגיות היא מגישה חברתית אשר רואה במבנה הכוח כקובעים תהליכי סוציאליזציה להם השפעה על מאפייני הקשרים הזוגיים.

כוחנות מגדרית בזוגיות: הפרספקטיבה הפמיניסטית רואה ביחסי גברים-נשים יחסי כוח בהם קיים אי שוויון. לפי גישה זו קשרים זוגיים אינם מושפעים רק מתהליכים רגשיים פנימיים או מאינטראקציות בינאישיות אלא גם, או אולי בעיקר, מהמבנה החברתי הפטריארכאלי המייצר ומשמר את עליונות הגברים

על הנשים. חוסר השוויון בין נשים לגברים בא לידי ביטוי בכל המישורים - הכלכלי, הפוליטי, החברתי, החינוכי, המשפחתי, הזוגי והמיני. מילט (1970) הגדירה את היחסים בין המינים כיחסי כוח המתבססים על שליטה של הגברים ועל הכפפת הנשים, כאשר אלו ממוסדים בתוך הסדר החברתי. היא טענה שההבדלים הפיזיולוגיים והביולוגיים בין נשים לגברים אינם אלה שמשחקים את התפקיד המרכזי בחוסר השוויון, וכי לתהליכי הסוציאליזציה והחינוך יש חלק גדול יותר בשמירה על המבנה הפטריארכלי. בנוסף טענה מילט שהתדמית של הנשים כפי שמוכרת כיום, עוצבה על ידי הגברים כך שתתאים לצרכיהם. צרכים אלה נובעים מהפחד של גברים מהשונות של האישה. מקינון (1990) בעבודתה על פורנוגרפיה טענה שניתן ללמוד שגברים רוצים את הנשים כבולות, מוכות, מושפלות, נגישות מינית. הנשים עוברות אובייקטיפיקציה. מקינון מעלה את ההשערה בדבר הקשר בין מגדר ומיניות לבין היררכיה גברית הקשורה בפגיעה, בניצול ובהשפלה של נשים. אם גירוי מיני נובע משליטה ואובייקטיפיקציה של נשים (כפי שמוצג בפורנוגרפיה) אז שמירה על המגדר וההיררכיה הינה אינטרס גברי לשמירה על ההנאה המינית. או כפי שמקינון מגדירה זאת- "שוויון זה לא סקסי" (עמ' 395). התנועות הפמיניסטיות טוענות ש"האישי הוא פוליטי", כך ששליטת הגברים על הנשים בתחום הציבורי משכפלת את עצמה בתחום האינטימי הזוגי ולהיפך (רוזין, 2000). מצב של פער זה מנציח את עצמו וכך, למרות שכיום רוב הנשים הנשואות עובדות, העובדה שהן מרוויחות פחות מבני זוגן, משאירה אותן תלויות בהם, לפחות חלקית. בתוך הנישואין, היחסים הכלכליים מקבלים לרוב גם משמעות רגשית. אישה הנכנסת לחיי זוגיות מצפה לסיפוק רגשי ולשותפות, אך נוטה למצוא עצמה ביחסים לא שוויוניים (Faulkner & Jackson, 1993). השיח פמיניסטי מציב את הזוגיות כהרחבה של נורמות תרבותיות ופעולות מוסדיות. לפיכך הזוגיות אינה מרחב בטוח, חם ואינטימי המוגן מהעולם מבחוץ אלא להיפך, הזוגיות מעצימה את ההבדלים הכוחניים, פועלת לרעת הנשים ונהפכת לשדה אקזיסטנציאלי של הבדלי כוח.

דימויים רומנטיים : נקודת מבט חברתית נוספת מתייחסת לשינויים שחלו בתפיסת הזוגיות

והקשרים הרומנטיים בעקבות התפתחות הקפיטליזם (אילוז, 2002). הקשר בין קפיטליזם לרומנטיקה בא לידי ביטוי בתפקיד שניתן למוצרי צריכה בחוויה הרומנטית. החיבור בין רומנטיקה למוצרי צריכה בולט בתרבות הקפיטליסטית ובמיוחד בפרסום. בראשית המאה ה-20 נקשרו הזוגיות, הנישואין והרומנטיקה לשווקים חדשים של מוצרי פנאי ותרבות, קשר שהתחזק בעקבות הלחץ הגובר לצריכה גם בתוך המסגרת של זוגיות. הצרכנות תוארה כחוויה השווה לאינטימיות והמודל הזוגי שהוצג בעולם הפרסום והקולנוע הדגיש אספקטים של ריגושים חולפים, תענוגות ונהנתנות. בתקופה זו התפתח אידיאל זוגיות חדש רווי סתירות המשלב בין חוויות רומנטיות מסעירות אך חולפות, ובין יחסים ארוכי טווח המבוססים על התאמה, היגיון ושליטה עצמית. זאת ועוד, דרך הפרסום הוצגה הרומנטיקה כ"משוחררת ממאבקי כוח

ומתחים של יחסים אמיתיים וכמושגת באמצעי קסם יותר מאשר בעמל" (אילוז, 2002, עמ' 92). כלומר המסר הוא מסר אוטופי המדגיש את העונג, היופי, ההנאה שבזוגיות ומתעלם מערכי שליטה עצמית, פשרה, מאמץ והתמסדות. הזוגיות מוצגת כ"קלה להשגה". אילוז (2002) טוענת שהאידיאלים שהופצו יצרו קני מידה חדשים בקרב הציבור לגבי התנהגות רומנטית, עד כדי שנוצר קושי להפריד בין בדיה למציאות. לדימויים רומנטיים אלו יש השפעה על התנהגותן של נשים במצבי חיים שונים. כך למשל, טאונס ואדמס (Towns & Adams, 2000) מצאו בראיונות עם נשים מוכות שלסיפורי אהבה ונאמנות מושלמים יש השפעה רבה על החלטת נשים לשמור על הפגיעות בסוד ועל ניסיון הנשים לשנות את הגבר הפוגע. גם ווד (Wood, 2001) מצאה בראיונות עם נשים מוכות שהחשיבה שלהן לגבי היחסים נעשו לפי הנרטיבים הנפוצים של מגדר ורומנטיות, סיפורי אגדות בהם האהבה מוגשמת כנגד כל הסיכויים.

1.4 נשים מכורות וזוגיות

למרות הגידול בעיסוק ובמחקר בבעיית ההתמכרות אצל נשים, התחום של מאפייני היחסים הזוגיים של נשים מכורות עם גברים כמעט ולא נחקר. המחקרים שכן עסקו ביחסים זוגיים בהתמכרות, התמקדו בזוגות בהם הגבר הוא המכור. המחקרים לגבי זוגיות בה בת הזוג היא המכורה הם מעטים והדגש בהם הוא על הקשר שבין שימוש לרעה אצל נשים לבין נישואין לגברים מכורים. כך ביחס לנשים אלכוהוליסטיות נמצא שהן נוטות יותר להיות נשואות לגברים אלכוהוליסטים (Beckman, 1975). באחד המחקרים המוקדמים בתחום של נשים אלכוהוליסטיות מצא ליסנסקי (Lisansky, 1957) שאחת מתוך 10 נשים אלכוהוליסטיות היא בסבירות להינשא לבן זוג אלכוהוליסט, בעוד שרק אחד מתוך 50 גברים, יינשא לבת זוג אלכוהוליסטית. עוד נמצא שבני זוג של נשים מכורות, סבירות גבוהה שהינם מכורים בעצמם. בני זוג אלה בדרך כלל אינם תומכים בפנייה של בת הזוג לטיפול, אלא אם הם בעצמם מוכנים לטפל בהתמכרותם (Reed, 1985). לעיתים קרובות תחילת השימוש היא דרך בן זוג משתמש (גור, 2008). מספר מחקרים מצאו שאחוז גבוה מהנשים המכורות הכירו את הסם או האלכוהול דרך גברים-חברים ובני זוג (DeLeon, 1976; Knupfer, 1982). במחקר אורך שנעשה על 150 נשים אלכוהוליסטיות בין השנים 1974-1976, מצאה קוריגן (Corrigan, 1980) שפחות מאחת מתוך 10 נשים תיארה את בן זוגה כמתנזר משתייה. הנשים במחקר זה נמצאו בסבירות גבוהה להיות נשואות לגברים אלכוהוליסטים, כאשר 20% מתוכן האמינו שהשתייה של בני זוגן השפיעה על דפוסי השתייה שלהן בכך שהגדילו את צריכת האלכוהול שלהן (Corrigan, 1980). בנוסף נמצא שאחוז הגירושין גבוה יותר בקרב נשים מכורות מאשר בקרב גברים מכורים (Reed, 1985).

הניסיון הקליני מצביע על אונס ואלימות בתוך המשפחה כנפוצים יותר בקרב נשים מכורות מאשר בקרב נשים אחרות באותה קהילה (קאופמן, 2004). מילר ואחרים (Miller, Downs, & Gondoli, 1989;) מצאו קשר בין שימוש באלכוהול ואלימות במשפחה. נשים מכורות נמצאו בסבירות גבוהה יותר לסבול מאלימות מצד בן זוגן, בהשוואה למדגם רנדומאלי. במחקר אורך נמצא שנשים עם היסטוריה של אלימות בני זוג כלפיהן, היו בסבירות גבוהה פי שלושה לדווח על שימוש בסמים בתקופת המעקב (Solomon, Bassuk, & Huntington, 2002). נשים מכורות שעברו התעללות מינית עלולות לסבול מתופעת לוואי של קורבנות חוזרת ולשחזר יחסים פוגעים בחייהן הבוגרים. מחקר של נשים בתכנית טיפול אחזקתי של מתדון מצא קשר מובהק בין אלימות פיזית ומינית בילדות ואלימות של בן זוג בבגרות (Gilbert, El-Bassel, Schilling, & Friedman, 1997). סולומון ואחרים (Solomon et al., 2002) מצאו שהתעללות מינית ופיזית בילדות, יחד עם קיום של PTSD ואלימות מצד בן זוג, מהווים גורמים מנבאים לשימוש לרעה אצל נשים.

לגבי משמעות הזוגיות בטיפול, נמצא שנשים מכורות הנמצאות בקשר עם בן זוג מכורים הן קשות מאוד לטיפול משום שבני הזוג בדרך כלל לא רק שלא משתתפים בטיפול, אלא גם פחות תומכים בכניסת הנשים לטיפול ואף פועלים להכשיל אותו ולמנוע את הגמילה (קאופמן, 2004; Higgins, Budney, & Bickel, 1994). טוטן וג'ונס (Tutan & Jones, 2003) בדקו את ההשפעה של קשר עם בן זוג משתמש או לא משתמש בסמים על תוצאות טיפול של נשים מכורות בהריון. במחקר השתתפו 167 נשים המטופלות במרכז להתמכרות והריון בבולטימור. 49% מהנשים דיווחו על קשר עם בן זוג משתמש בסמים בעוד ש- 51% דיווחו שבן זוגם אינו משתמש בסמים. בין שתי הקבוצות נעשתה השוואה מבחינת מאפיינים דמוגרפיים ופסיכו סוציאליים ובנוסף נבדקה מידת התמיכה של בני הזוג בנשים. נמצא שבני הזוג המכורים נוהגים במידה רבה יותר לתת לנשים כסף לקניית סמים ונתפסים כמספקים תמיכה מעטה באופן משמעותי בטיפול, ביחס לבני הזוג שאינם משתמשים בסמים. נמצא ששימוש בסמים של בן הזוג משפיע על הצלחת הטיפול, כך שנשים שבן זוגן מכור נמצאו כמחזיקות זמן קצר יותר בטיפול בהשוואה לנשים שבני זוגן אינם מכורים (Tutan & Jones, 2003). מחקר אחר בדק את הדילמה הנוצרת לנשים מכורות בטיפול סביב העובדה שפעמים רבות רשת התמיכה שלהן מורכבת מדמויות אשר אפשרו שימוש בסמים. המחקר, שכלל 100 נשים מכורות בקהילות טיפוליות בניו יורק, בדק את רשתות התמיכה של הנשים ומצא שברוב המקרים בני הזוג של הנשים סיפקו תמיכה מסוגים שונים, ובמקביל אפשרו את המשך השימוש שלהן, בדרכים ישירות ועקיפות. המחקר מתייחס לדילמה הניצבת מול נשים בטיפול- האם לשמור על קשר עם בן הזוג, מצב המוגדר כמצב סיכון למעידה, או לנתק את הקשרים (Falkin & Strauss, 2003).

תלות שתופית (Codependency): כשעוסקים במערכות יחסים של נשים מכורות לא ניתן

להתעלם מהמושג "תלות שיתופית". מושג זה, שנטבע בשנות ה-70, יוחס בהתחלה למאפיינים של בנות זוג של מכורים ונתפס כהפרעה בפני עצמה. כיום השימוש במושג הורחב ומשתמשים בו לתאר סוגים שונים של משפחות, לא רק משפחות מכורות (Anderson, 1994; Zelvin, 1997). תלות שיתופית מוגדרת כחיפוש לא פונקציונאלי אחר זהות, הערכה עצמית וסיפוק מחוץ לעצמי. התנהגויות של שותפי תלות כוללות הצלה ושליטה, טיפול-יתר וחיפוש אחר אישור, בעיקר מאובייקטים לא זמינים או לא מגיבים, שאחת הדוגמאות לאובייקטים כאלה הם אנשים מכורים (Zelvin, 1997). בנות זוג של מכורים מוגדרות כשותפות תלות בשל עיסוק היתר בבן הזוג המכור ובשל האופן בו כל חייהן מאורגנים סביב צרכיו של בן הזוג, תוך ויתור על הצרכים שלהן והקרבה עצמית. העיסוק בבן הזוג הינו טוטאלי כאשר הניסיון "להצילו" נכשל פעם אחר פעם ולמרות זאת הן ממשיכות לנסות (מיכאל, 2007; Wright & Wright, 1999). במשפחה עם בעיית התמכרות, הילדים לומדים בגיל צעיר לדכא את צרכיהם ורגשותיהם ונושאים עימם בבגרות תפקידים לא מסתגלים כמו הצלה ושליטה (Wegcheider, 1981). הם משחזרים דפוסים של חיפוש אחר אישורים ואחריות יתר, ובו זמנית דפוסים של התמכרות (Zelvin, 1997). כלומר נשים שגדלו במשפחה עם בעיית התמכרות נוטות להפוך לשותפות תלות ומכורות גם יחד. מכאן שתלות שיתופית הינה מאפיין של נשים מכורות ושל מערכות היחסים שהן בוונות עם אחרים, בדרך כלל מכורים (Zelvin, 1997).

לסיכום, בסקירת הספרות ניתן לראות שגוף הידע ביחס לזוגיות של נשים מכורות מצומצם. בנוסף, עיקר הזוגיות נבחן מתוך התייחסות לקיומו של בן זוג מכור. לרוב דיון בזוגיות נעשה מתוך ראייה של תלות שיתופית, תפיסה תיאורטית המטילה אחריות להתמכרות על הנשים. באופן זה, קולן של הנשים אינו מבוטא כך שנאבדת הסובייקטיביות של נשים אלו ביחס לזוגיות. ככלל, מבחינה מתודולוגית הספרות בתחום מבוססת על מחקר כמותי ונעדרים מחקרים איכותניים הנותנים את הפרספקטיבה של הפועלים.

1.5 שאלות המחקר

לאור סקירת הספרות ושיחות עם אנשי מקצוע המתמחים בטיפול במתמכרים, גובשו שאלות

המחקר הבאות:

1. כיצד נשים מכורות נקיות תופסת מערכות יחסים זוגיות עם גברים?
2. כיצד נשים מכורות נקיות מתארות את מערכות היחסים הזוגיות עם גברים בחייהן?
3. כיצד נשים מכורות נקיות תופסות את העצמי שלהן במערכות יחסים זוגיות עם גברים?
4. כיצד נשים מכורות נקיות תופסות את משמעות יחסי הגומלין בין יחסים זוגיים עם גברים לשימוש וניקיון מסמים?

פרק 2: שיטת המחקר

2.1 אופי המחקר: המתודולוגיה במחקר זה נובעת מתפיסת החוקרת שניתן להבין לעומק חוויות

ופרשנויות סובייקטיביות שאינן ניתנות לצפייה ישירה רק באמצעות המחקר איכותני. המחקר הונחה על ידי שאלה כללית: "מהן חוויות יחסים זוגיים עם גברים בחייהן של נשים מכורות לסמים ובתהליך ההחלמה?". המחקר הנוכחי התבסס הן על תפיסה פנומנולוגית-הרמנויטית והן על גישה פמיניסטית. הגישה הראשונה, מתבוננת על העולם האנושי כמורכב מריבוי מציאויות סובייקטיביות (McLeod, 2001). לפיכך, מטרת החוקרת היא לחשוף, לבאר ולפרש משמעויות ביחס לתופעה מבלי לנסות לאושש או להפריך השערות (Schwandt, 2000; Van Manen, 1997). הגישה השנייה מכירה בחשיבות המגדר במערכות יחסים אנושיות ובתהליכים חברתיים ומכוונת את המחקר בכיוון זה (Patton, 2002). הדרך הפמיניסטית איכותנית להבניית ידע מכירה בחשיבות התנסויותיהן של נשים ומעוניינת ביצירת ידע בעל ערך לנשים וקבוצות מיעוט (DeVault, 1999). המחקר הפמיניסטי מראה כי ההנחות האפיסטימולוגיות עליהן מושתת המחקר המסורתי מעוצבות בצורה שמשעתקת את החיים החברתיים בהם המבנה השולט הינו מבנה פטריאכלי (Spargue & Zimmerman, 1993). מתוך כך השאיפה היא להשגת קשר ושוויון בין החוקרת לנחקרות ולהכרה בכך שרגשות וערכים הינם לעיתים הכוח המניע של המחקר, כלומר שהשמירה על אובייקטיביות המאפיינת את המחקר המסורתי, אינה ריאלית (Spargue & Zimmerman, 1993). במערכת היחסים בין החוקרת לנחקרות, סמכות החוקרת, מטרות המחקר וההליך המחקרי דוברו באופן גלוי, ותהליך המחקר נעשה בצורה שיתופית מתוך רצון להקטין את הסיכויים לפרשנויות מוטעות של החוקרת (Gluck & Patai, 1991). בגישה הפמיניסטית המטרה היא להשתמש בידע הנרכש להשגת שינוי, בעיקר בנושאים הקשורים לנשים (Patton, 2002).

2.2 מדגם: הדגימה במחקר איכותני מבוססת על מדגם קטן ומכוון (purposive sampling) של אלו

שחווים את התופעה הנחקרת (Hill, Thompson, & Williams, 1997). במחקר זה נקבעו 12 משתתפות. הדגימה היתה דגימת קריטריון (Patton, 2002) וכללה בהגדרתה נשים הטרוסקסואליות מכורות נקיות שהתמכרותן היא לסמים לא חוקיים, מגיל 20 ומעלה אשר נקיות מסמים לפחות 3 חודשים. הניקיון מסמים הכרחי כדי לאפשר תהליכי רפלקציה של המרואיינות, דבר שהינו מורכב יותר כאשר הן תחת השפעת סמים. בפועל רואיינו 12 נשים בגילאי 22 עד 51, 7 ילידות הארץ ו- 5 ילידות ברה"מ לשעבר. המרואיינות נקיות מסמים בין 3 חודשים ל- 9 שנים, השתמשו בסמים בין 5 ל- 30 שנים. מתוכן 4 נשים נמצאו בעיצומו של תהליך טיפולי במסגרות לטיפול בהתמכרויות והשאר היו בטיפול אחד או יותר בעבר.

טבלה מס' 1: טבלת נתונים דמוגרפיים של המרואיינות

מס' ניסיונות טיפול	מס' שנות שימוש בסמים	תקופת ניקיון נוכחית	מצב משפחתי	שנת עליה	ארץ מוצא	שנת לידה	מרואינת
2	11	7 חודשים	רווקה +1	—	ישראל	1984	1
3	14	3 חודשים	רווקה	1993	ברה"מ לשעבר	1985	2
1	10	שנה ו-3 חודשים	רווקה	—	ישראל	1979	3
2	21	שנה ו-8 חודשים	בקשר זוגי +2	—	ישראל	1971	4
2	30	שנתיים ו-4 חודשים	בקשר זוגי +1	—	ישראל	1962	5
2	20	9 שנים	גרושה +1	—	ישראל	1970	6
1	15	שנתיים	בקשר זוגי +4	—	ישראל	1968	7
1	10	3 שנים	בקשר זוגי +1	1994	ברה"מ לשעבר	1985	8
1	16	שנתיים ו-6 חודשים	רווקה	1998	ברה"מ לשעבר	1978	9
1	15	שנה ו-8 חודשים	גרושה +2		ישראל	1980	10
1	5	שנה ו-4 חודשים	נשואה	1992	ברה"מ לשעבר	1961	11
4	7	שנה וחודש	רווקה	1991	ברה"מ לשעבר	1990	12

2.2.1 הליך המחקר: המרואיינות אותרו על ידי פנייה למסגרות טיפול שונות- קהילות טיפוליות,

הוסטלים ויחידות עירוניות. העובדים הסוציאליים בשירותים אלו פנו לנשים וקיבלו הסכמתן ליצירת קשר עמן. בנוסף, המרואיינות עצמן סייעו באיתור משתתפות נוספות בשיטת "כדור השלג" (Patton, 2002). יידעו מכרות שלהן לגבי המחקר והפנו אותן ליצירת קשר עם החוקרת. כל משתתפת קיבלה הסבר ומכתב אודות הליכי המחקר וזכויותיה האתיות (ראהנספח 1). עם כל משתתפת נקבע מפגש בזמן ובמקום הנוחים לה. כל המרואיינות הגיעו למפגש שנקבע. חלק מהראיונות התקיימו בבית המרואיינות, חלק במקום עבודתן וראיון אחד התקיים בבית קפה. המפגש עם המרואיינות שנמצאו במסגרת טיפולית בזמן הראיון, התקיים בתוך המרכז הטיפולי. בשני ראיונות נכחו ילדי המרואיינות בזמן הראיון, דבר שהקשה מעט בשמירה על רצף הראיון. הראיונות נמשכו בין שעה לשעתיים וחצי. המרואיינות כולן ביטאו פתיחות וגילו נכונות רבה לשתף בחוויותיהן האישיות. בסיום הראיונות שיתפו המרואיינות בתחושותיהן עקב הראיון. הן תיארו תחושות חיוביות, ביניהן הקלה ותקווה ששיתופן יועיל לנשים אחרות. בנוסף, מרבית המרואיינות שיתפו כי ההתמקדות בנושא מערכות יחסים זוגיות סייעה להן להתבונן פנימה ולבחון את עצמן סביב סוגיה זו באופן שלא עשו בעבר.

2.3 כלי המחקר: איסוף הנתונים נעשה באמצעות ראיון עומק מובנה-למחצה המהווה מסגרת

לדיאלוג על משמעויות של התנהגויות, רגשות, אמונות ותפיסות עולם (שקדי, 2003; Kvale, 1996). התפתחות ומהלך הראיון תלויים באיכות הקשר- במידת האמון, הפתיחות והאינטראקציה שמתהווים בין המראיינת לכל מרואיינת (Chirban, 1996). לראיון שני חלקים: שאלון סוציו-דמוגרפי (ראה נספח 2) ומדריך ראיון (ראה נספח 3). מדריך הראיון בנוי משאלות מפתח במטרה לעורר תיאורים ומושגים עיקריים בהם המרואיינות משתמשות בהבנייתן את המציאות ביחס לתופעה נחקרת (שקדי, 2003). תחומי מדריך הראיון כללו: אופן תפיסת מערכות יחסים זוגיות בקרב נשים מכורות; תאור מערכות היחסים; האופן בו חוות נשים מכורות את עצמן בתוך היחסים האינטימיים והאופן בו השימוש בסמים ומערכות היחסים הזוגיות מקרינים זה על זה. הראיונות נערכו על ידי החוקרת, הוקלטו ותומללו כלשונם לשם ניתוח מדויק ככל שניתן.

2.4 תהליך ניתוח איכותני: תהליך הניתוח כלל ארבעה שלבים:

בשלב ראשון המוקד היה על קריאה חוזרת של כלל הראיונות במטרה להכיר לעומק את ייחודיות

המשמעויות שמעניקות הנשים ליחסים עם גברים בכלל הביוגרפיה שלהן. הקריאות החוזרות הביאו לחיזוק החיבור האישי של החוקרת למרואיינות ולהבנה עמוקה יותר את חוויותיהן. ההקשבה החוזרת לראיונות- לצורת הביטוי וההבעה, לבחירת המילים, לשתיקות- אפשרה היכרות נוספת עם המרואיינות וסייעה בהבנה של החוויה הרגשית שמעבר למילים. הקריאה החוזרת אפשרה לזהות רבדים עמוקים יותר בראיון ולהתחבר לתכנים ולחוויות המרואיינות מעבר לחיבור הראשוני שהתאפשר בראיון עצמו.

בשלב שני המוקד היה על זיהוי בכל ראיון בנפרד את החלקים המתאימים למטרות המחקר שיהיו

את "יחידות המשמעות" (Patton, 2002). יחידות המשמעות הם משפט או מספר משפטים היכולים לעמוד בנפרד ועם זאת להיות מובנים ומשמעותיים בהקשר של חוויית היחסים הזוגיים עם גברים. זיהוי יחידות המשמעות נעשה הן על ידי מציאת היגדים שחזרו על עצמם והן על ידי מציאת היגדים בעלי השפעה נרחבת ומשמעותית יותר בחוויות המרואיינות. לדוגמא, בתהליך זה זוהו מרכיבים משותפים של יחידות משמעות כמו חוויות של חוסר ביטחון ומצוקה במשפחות המוצא, חיפוש חוזר ונשנה אחר דמות גברית חזקה וכוחנית, הקרבה עצמית, ביטול עצמי, שימוש בסמים כניסיון להקל על כאבים רגשיים ועוד.

בשלב שלישי המוקד היה על קיבוץ כלל יחידות המשמעות יחד וחלוקתן לקבוצות מקודדות

ראשוניות. לקידוד בשלב זה שתי מטרות עיקריות: האחת, לפשט ולהפחית את עומס המידע הגלום בראיונות (data reduction). השנייה, המכנה המשותף מאפשר לפתח את החומר (data complication), על-ידי פיתוח הקשרים ליחידות המשמעות ולקטגוריות אנליטיות חדשות (Creswell, 1998). שלב זה

הסתתים, כאשר החוקרת חשה שהושגה רוויה במרכיבי הבנת המרכיבים של עולם היחסים עם בני זוג.

לדוגמא, באופן זה התגבשו מרכיבים של חוויות העיקריות במשפחת המוצא של כאב, ריק וניכור.

בשלב הרביעי המוקד היה איחוד וגיבוש יחידות משמעות לכדי "תימות מרכזיות" (שקדי, 2003 ;

Weiss, 1994). במחקר זה גובשו ארבעה תימות מרכזיות המאגדות את הנושאים הבולטים

והמשמעותיים שעלו בראיונות. כל תימה נבנתה סביב "מפת תימה"- מעין סקירה מתמצתת של תוכן

התימה ובתוך התימה שולבו ציטוטים המייצגים את מהות החוויות המתוארות (Patton, 2002). בשלב זה,

ניתוח התוכן מנסה להגיע להבנה מעמיקה של נושאים ושל תהליכים על ידי איחוד המרכיבים השונים. כך

לדוגמא חוויות עבר של חוסרים במשפחות המוצא, של ביטול והקרבה עצמית, ושל חיפוש אחר דמות

דומיננטית גברית התגבשו לכדי תימה המתמקדת בחוויית העצמי של המרואיינות ביחסים ובוחנת את

התהליך שעברו המרואיינות ממקום של ביטול או אי הכרה בעצמי למקום של בניית העצמי וחזקון.

2.5 תקפות ואמינות : במחקר איכותני על החוקרת להוכיח שהיא הצליחה במחקרה להרחיב

ולהעמיק בתובנה ובהבנה של משמעות היחסים הזוגיים בחייהן של מכורות נקיות, תוך יצירת תמונה

קוהרנטית של התופעה ושימוש מאחד במושגים (Lieblich, Tuval-Mashiach, & Zilber, 1998).

החוקרת פעלה להוכיח אמינות (credibility) בכך שהראיון אפשר למרואיינות מרחב לביטוי אישי –

סובייקטיבי של החוויות והמשמעות של יחסיהן עם גברים, תוך בחינה מתמדת של עקביות לוגית, שמירה

על פרשנות סובייקטיבית ומידת ההלימה בין משמעות המרואיינות לבין פרשנויות החוקרת

(Phillipson, 1972). אמינות הושגה גם על ידי ביסוס (grounding) באמצעות ציטוטים מעובים (thick)

מהראיונות. הציטוטים והניתוחים הם נפרדים אך צמודים, בדרך של הבניית דיאלוג בין קולות

המרואיינות לבין קולה האנליטי של המרואיינת-חוקרת (Emerson, Fretz, & Shaw, 1995). בדרך זו יוכל

הקורא להשתתף בהערכת הנרטיב המחקרי של החוקרת (Maxwell, 1996).

2.6 אתיקת איסוף הנתונים : במחקר הנוכחי המוקד הוא העצמת קולן של הנשים (Peled &

Leichtentritt, 2002), במיוחד משום שנשים מכורות מתוארות מתוך סטיגמות חברתיות שליליות.

הניסיון במחקר הוא להביע את קול המצוקה של נשים אלו כולל, למשל, בהתייחסות לעיסוקן בזנות או

ביצוע מעשי עבריינות אחרים. בנוסף, מתוך גישה פמיניסטית, הושם דגש במחקר על הפחתת ההיררכיה,

חיפוש אחר מתודולוגיה מחקרית נכונה לחוויות נשים, כמו גם הבנה של עולם היחסים שבו למשתנה הכוח

הגברי יכלה להיות השפעה מעצבת מרכזית על חוויות חייהן (DeVault, 1990). במחקר הנוכחי יש הבלטה

של חיי המרואיינת בצל יחסי הכוח מצד גברים- בתחילה בעיקר במשפחת המוצא ובהמשך, בתקופת

השימוש בסמים כש"כללי המשחק" בעולם זה נקבעים על ידי גברים, כולל שימוש בזנות. בהמשך חיפוש אחר דרך שאינה כוחנית ביחסים זוגיים לאחר הגמילה מסמים. בכדי להבטיח יחסים אתיים פעלה החוקרת לממש "הסכמה מדעת" (דושניק וצבר-בן יהושע, 2001). תהליך זה החל בהצגת מטרות המחקר, כמו גם במהלך הראיון נעשה מאמץ של החוקרת להימנע מהטעיה או ממניפולציה. למרואיינות נמסר דף המסביר את תהליך המחקר וזכויותיהן והן נתבקשו לחתום על טופס הסכמה להשתתפות במחקר.

פרק 3: ממצאים

תימה 1: אשליית הכוח והביטחון

המרואיינות תיארו את הציפייה לביטחון כמרכזית בקשר זוגי. החיפוש אחר ביטחון נובע מחוויה של חוסר בילדות בבית- חוסר בדמות שומרת, מגנה, משרה ביטחון. התפתחה ציפייה שהזוגיות תמלא חוסר זה, ציפייה המתבטאת בפנטזיה של גבר אשר יגן עליהן. מתוך הראיונות עולה כי תפיסת המרואיינות את הביטחון מצומצמת למסגרת של כוחניות, אלימות ושתלטנות. התוצאה היא שלמרות הכמיהה לחוויה מנוגדת, המרואיינות מוצאות עצמן משחזרות את היחסים שראו בבית. דמות הגבר אחריו מחפשות הוא גבר חזק, מבוגר יותר מהן, עברין, אדם שהסביבה נותנת לו כבוד ואף מפחדת ממנו. לצד גבר כזה המרואיינות מאמינות שהן בטוחות ובלתי פגיעות. לעיתים המרואיינות "זוכות" לכך ומצליחות לקבל מהסביבה את היחס אותו חיפשו. זהו מצב המאפיין לרוב את תחילת הקשר ו/או את האינטראקציה הזוגית מחוץ לבית, בסביבת אנשים אחרים. בהמשך הקשר ו/או בתוך הבית בהדרגה נעלמת הדאגה והאלימות, על כל סוגיה, תופסת נפח גדל והולך. המרואיינות חוות בתהליך אסקלציה שהן לכודות במוכר ובידוע, מפחדות, לעיתים קרובות נבגדות וחיות באלימות. המרואיינות מתארות שמכיוון שהיחסים אותם הכירו מילדות היו של אלימות ומכיוון שמחפשות הגנה מהחוץ המאיים, תפיסתן היא שעליהן לקבל, להישאר ולהסתגל למצב הקיים. ככל שהזמן מתקדם המרואיינות מגלות שגם הביטחון אותו דימו להשיג הוא למעשה, אשליה. גם מבחינה חומרית הדאגה שמאפיינת את תחילת הקשר לרוב פוסקת ובמקרים רבים אף מתהפכים התפקידים והאישה היא זו שדואגת לכסף, לסמים. גם במצב בו הנשים מודעות למחיר הפיזי והרגשי שמשלמות ומכירות באשליה מתקשות לוותר עליה. תחושת ההילכדות, הפחד מתגובת הגבר ומהאיום בחוץ, וחוסר האמונה בכך שיכולות לנהל מערכת יחסים שונה- כל אלה גורמים לכך שמשחזרות שוב ושוב את אותם יחסים וממשיכות להחזיק באשליה.

משפחת המוצא: המקום בו עוצבו אמונות הכוח ביחסים עם גברים

משפחות המוצא מתוארות על ידי המרואיינות כלא בטוחות, ומאופיינות ביחסים מנוכרים ורוויי אלימות. התנסויות אלו גרמו להן לחוש חסרות כוח ושליטה. כך מתארות דורית ורונית את חוויית הגדילה:

דורית: הקטע של האהבה בבית זה לא זה חומריות, מבינה את זה? הקטע שאת מקבלת נעליים, מקבלת בגדים, מקבלת זה, מקבלת, מקבלת את השוקו עד המיטה, תה, תה, תה, תה, ת'אוכל בתיק הכול מסודר, מקבלת. אבל את החוס, את האהבה, את החיבוק הזה, את הליטוף הזה... הייתי דורשת את זה עוד אז, הייתי דורשת את זה ברמות שהייתי מקבלת מכות... היינו יורדים לעיר, אני ואחי חברים וזה, חוזרים, אבא שלי אומר תחזרו בעשר-

דורית חוזרת בשתיים עשרה. למה היא צריכה תשומת לב. מקבלת כפה פה, כפה שם, בעיטה פה בעיטה שם, וככה מקבלת תשומת לב מאבא שלה. אחרת היא לא קיבלה.

מראיית: הפגיעה הזאת היא גם סוג של לקבל?

דורית: לדרוש, לדרוש. הוא היה מרביץ לי והייתי מסתכלת עליו לא בוכה, למה יש לי כוח. את מבינה?! הייתי מזוכיסטית לעצמי. זה כבר להשתמש בכל דבר, מבינה?

..אבא שלי בחיים שלו לא חיבק אותי, כאילו לא באירוע משפחתי ולא בכלל. לחבק את הבת שלו כאילו, נשמע לו כזה דפוק, אסור, מבינה? ..פעם ראשונה שהוא אמר לי את זה, זה היה בסדנה שעברנו, של המשפחות. זה היה במעגל ואני הוצאתי את כל מה שהוצאתי שם, ואז חבר קם ואמר לו אתה לא מבין מה היא רוצה? אתה לא מבין? אז הוא אומר לו לא, הוא לא הבין. בסך הכול היא רוצה שתחבק אותה, ושתגיד לה אני אוהב אותך... כמה פשוט לעשות את זה, עכשיו הוא אמר את זה והוא קם וחיבק אותי וזה, והוא אמר לי את זה והוא התפרץ בבכי כי זה פעם ראשונה שהוא אומר את זה לבת שלו אחרי 29 שנה. 29 שנה אני חיכיתי שאבא שלי יגיד לי אני אוהב אותך וחיבק אותי.

מראיית: חיפשת את זה במקום אחר?

דורית: עובדה, חיפשתי את זה בכוח. אבל כל הזמן הלכתי לגברים יותר גדולים. כל הזמן הלכתי לגברים יותר מבוגרים ממני, או שהלכתי לילדים שאני אשלוט עליהם... הייתי בת 16 והייתי יוצאת עם גבר בן 25,26 כאילו. מה יש לך לחפש איתו? אז אני חיפשתי את החום ואת האהבה, את המיניות. זה מה שחיפשתי. את הסם, זה מה שחיפשתי. לא היה לי משהו אחר שחיפשתי, הסם ישב עלי כמו כפפה.

רונית: ככה היינו יושבים במיטה, אני ואחותי, וכשהם צעקו, איזה בלאגן... היינו ככה מדמיינות אותם כאלה קטנים, כאילו שאנחנו שולטים עליהם... כאילו היינו מספרים, אני ואחותי, כאילו היא מחזיקה את אימא שלי ואני מחזיקה את אבא שלי והיינו משחקים כאילו... כל אחד כאילו... רצינו שהם יהיו כאלה קטנים. כי כל הזמן היה צעקות והיה בלאגן ו... אף אחד לא הקשיב לנו... אף אחד, אז היינו משחקים כאילו אנחנו הגדולים והם הקטנים.

מראיית: את חושבת שזה השפיע על ההתייחסות שלך?

רונית: כן, כן, בטח

מראיית: איך?

רונית: משהייתי קטנה חיפשתי מישהו גדול שיהיה לידי, כאילו... כאילו תמיד הלכתי עם אנשים יותר גדולים ממני, אף פעם לא הלכתי כאילו עם מישהו בגיל שלי. כאילו תמיד רציתי שיהיה כאילו מישהו גדול חזק לידי, ככה שיש לו כוח, כי אבא שלי היה בן אדם חזק ו... ויש לו כוח.

המראיית הראשונה, דורית, מדגישה חוויה של פער. פער בין החלק חומרי אשר סופק בבית לבין

החלק הרגשי. תשומת לב אשר ניתנה היתה אלימה ודורית הפנימה מודל שמחבר בין קבלה רגשית ליחס

פוגעני. יחס רגשי ניתן דרך התנהגויות שעשתה מתוך כוונה לעורר אלימות מילולית ופיזית. הקשר שבין

חוסר לפגיעה, נתפס על ידה כמעצב את יחסיה עם אחרים ומתויג כיום כ" מזוכיסטית לעצמי". היא רואה

איך מודל זה מועתק לקשר וליחסים אותם חיפשה וקיבלה בהמשך ביחסיה עם גברים מבוגרים ממנה או

צעירים ממנה. דורית מדגישה כיצד הניתוק הרגשי ביחס לאלימות כלפיה נתפס כעמידות שלה. עמידות

שהעניקה לה תחושות כוח ושליטה אשר המשיכו להיות מרכזיות ביחסיה הבוגרים עם בני זוג.

רונית, כמו דורית, מתארת יחסים שליליים במשפחה שאופיינו באלימות נפשית ופיזית מצד האב כלפי

האם. יחסים אלו עיצבו תחושה עמוקה של כאוס, חוסר ביטחון וניכור רגשי. תחושות אלו היוו את הבסיס

לארגון העולם במונחים של שליטה. צורך זה בשליטה בלט במשחק עם אחותה, בו יש ביטוי לתקווה

שבדרך כלשהי הן תוכלנה להיות חזקות ולמנוע בכך את חוסר האונים. על רקע חווית הכאוס המתוארת,

מספרת רונית שחיפשה דמות הדומה לאביה מבחינת הכוחניות ששידר. כמו אצל דורית, החוסר הוביל

לחיפוש אחר אותה כוחניות שאפיינה את האב במשפחת המוצא. באופן פרדוקסאלי הכוחניות בבית מצד האב, שגרמה לתחושת חוסר הגנה, לתחושה שלא רואים אותה, מהווה בהמשך החיים הפתרון לכאוס הרגשי ולתחושת הביטחון והמוגנות לה נזקקה.

קארין, המרואיינת הבאה, מתארת אלימות וחוסר יחס רגשי אשר עיצבו פן קיומי נוסף של תחושת חולשה, חוסר אונים וקורבנות ביחסים הבין-אישיים בחיים :

קארין : כשהייתי קטנה, עוד עם אבא אמיתי שלי, אבא היה מרביץ לאמא ולאחות גדולה ואחרי זה, כשאמא התחתנה עם אבא חורג אז... ברוסיה עוד, האח הקטן של האבא החורג היה מרביץ לי... אמא, מגיל אפס, איך שהייתי בת שלוש היא עבדה הרבה והיא לא הייתה איתנו, לא נתנה את ה... את היחס, חום ואהבה ו... ואז שהגענו לארץ אז זה הפך להיות האבא החורג שהיה מרביץ לי. כל מה שלא... לא הייתי אומרת לא היה טוב והייתי מקבלת מכות והוא... היה לי גם צורך מאוד חזק להגן על אמא שלי מה... ויכוחים שלהם...אני איפשהו לקחתי את ה... אימצתי את ההתנהגות של אמא שלי ש... שהיא לא הייתה אומרת לאבא החורג שלי להפסיק להרביץ לי והרגשתי שזה מגיע לי מה ש... אז אני כבר חיה עם זה בלי ש... היא הייתה אומרת לי אל תעני לו, אל תעני לו. הייתה אומרת לי, לא לו...היא אהבה אותי, פחדה להישאר לבד פה בארץ עם שלושה ילדים ו... וגם הפחד שלה של להישאר לבד, גם אימצתי אותו כי הייתי עושה הכול ב... ביחסים שלי בשביל ש... לרצות, בשביל שלא יעזבו אותי...אני בן אדם כזה שאני מהילדות שלי אה... התרגלתי לזה שמשפילים אותי ו... אני כבר בעצמי מתחילה להשפיל אותי כשזה לא קורה ואני מחפשת גם גברים, מקום נוח ורגיל בשבילי והיה שמה ממש הכול בשביל ההרס העצמי שלי ש... שזה גם להביא לי סם, גם להשפיל אותי. גם היה לי קשה וכואב שמה וגם לא יכולתי לעזוב.

קארין, כמו שתי המרואיינות הקודמות, מגוללת את האלימות כמוטיב חיים לתוכו נולדה ובתוכו חייתה : אלימות כלפי אימה, אחותה וכלפיה מצד הדמויות הגבריות שליוו את ילדותה. היא מדברת על החוסר בחום, אהבה והגנה מאימה. יחד עם זאת, כיום היא מבטאת הבנה לכך שאימה לא היתה פנויה להעניק צרכים אלו- גם בשל האילוץ לעבוד שעות רבות וגם בשל הפחד להתעמת מול הגברים האלימים, שכן זה היה עלול להשאיר אותה לבד. קארין מתארת הפנמה של דפוס ריצוי מתוך פחד להישאר לבד. למידה קיומית שיש להתמודד עם הסבל מתוך עמדה של חוסר ברירה עד כדי פיתוח אמונה שיחס שלילי מגיע לה. באופן זה, הופכת האלימות, השליטה וההשפלה להתנהלות מוכרת, למקום נוח. מהטקסט של קארין אפשר ללמוד כיצד כאשר כוחניות היא מאפיין עיקרי הנלקח כמובן מאליו ביחסים, המשוואה שמתפתחת היא שכוחניות משמעה ביטחון.

תפיסת ה"נורמליות" שבאלימות ובהשפלות ביחסים, מתוארת גם בדברי נטלי :

נטלי : חשבתי שזה נורמאלי כל מה שקורה שם במערכות יחסים. חשבתי שככה המערכת יחסים צריכה להיות, ככה צריך להתנהל ו... המשכתי עם זה... זה יותר נבע מהבית שראיתי את אבא שלי מתנהג ככה אז חיפשתי גברים כמוהו.
מראיינת: איך אבא היה התנהג?
נטלי : אם זה באלימות, אם בצעקות, בקללות... כלפי אמא...הייתי חושבת שזה בסדר, שהוא עושה את זה מתוך רצון כי הוא דואג ואוהב, לא....
מראיינת: ואת אומרת שחיפשת גברים כאלה?
נטלי : כן
מראיינת: כי מה היה שמה?
נטלי : צורך כזה... כאילו חשבתי שזה בסדר שהוא צועק כי זה מתוך קנאה או שהוא מרביץ כי זה מתוך אכפתיות, מקלל כאילו שזה אהבה.

מראיית: ומצאת את זה?
נטלי: כן, מהר מאוד.

גם בתיאור של סופי יש ביטוי לקבלת האלימות והכוחניות כחלק מההתנהלות המשפחתית, כמודל

שמופנם ואותו מחפשת לשחזר גם בזוגיות שלה:

סופי: אבא שלי היה שותה אלכוהול ואמא שלי הייתה עובדת כל הזמן, היא הייתה עובדת משמרות, היא הייתה אחות ורוב היום היא לא הייתה בבית. אז שם אני הייתי ילדה מאוד מפונקת ואבא שלי היה כל הזמן מפנק אותי ו... מה שאני רוצה, בתור ילדה גם, לא מה שצריך. אז כשאמא שלי הייתה באה היא הייתה מתחילה לתת בראש ולמה לא עשית שיעורים ולמה את לא מוכנה ולמה את לא במיטה ו... אבא שלי תמיד היה מגן עליי. היה הרבה אלימות, הרבה קללות, הרבה... צעקות, אה... וכאילו כל הזמן היה אומר שאמא שלי בוגדת בו והוא לא מאמין בה. החוסר אמון הזה עוד בא מהבית... כל הזמן הוא היה דואג להגיד גם לי שאמא שלי בוגדת, הולכת ו... מה היא עושה והיא לא... לא הולכת לעבודה ו... אני האמנתי. ואז הוצאתי את זה ככה... כלפי אמא בתסכול... הוא עזב כשהייתי בת תשע... גם גברים שאני יצאתי איתם הם... סוג של עבריינים, של משתמשים, של אלימים... כשהתחלתי לעבוד על זה הבנתי שזה גם בא מהמקום הזה של מה שראיתי בבית ומה שהיה. אבא שלי היה גם כן עברייני ו... תמיד הייתי אומרת שאני אצא עם מישהו כמו אבא שלי, הייתי נמשכת לאנשים האלה.

נטלי מתייחסת לאופן בו היחס של אביה החורג נתפס כמקובל, כדרך המובנת מאליה. היחס המרכזי

שהאב העניק היה בצורה של אלימות, שתלטנות וכוחניות ונטלי, כילדה, למדה לפרש זאת כביטויי דאגה ואהבה, שכן זה מה שהיה לה, לא היתה דוגמה אחרת. כילדה לא היתה יכולה רק לשנוא את אביה ולכעוס על התנהגותו, לכן למדה לקבלה ואף הפנימה אותה כהתנהגות מקובלת במערכות יחסים. האלימות והקנאה האובססיבית של אביה כלפי אימה התפרשו כדרך להראות אהבה.

מתוך הטקסט של סופי עולה כי אביה היווה עבורה דמות חיובית. הזיכרונות ממנו הינם נעימים, כמי שמפנק, מתייחס, בעוד שאימה היתה פחות פנויה, וכשהיתה נוכחת הציבה גבולות ודרשה משמעת. כלומר התנהגות האב היתה הפוכה מהתנהגות האם מבחינת החינוך, היפוך שיש בו ליצור פיצול בחוויה של הילד. האב נתפס כמי שהגן עליה מפני אימה, נתפס כאידאלי, זאת על אף האלימות בה נקט כלפי האם. בנוסף נהג להסית את סופי נגד אימה בכך שסיפר לה שאימה בוגדת בו. בכך הכניס את סופי לתוך מורכבות הזוגיות כאשר לה לא היו הכלים להבין ולשמור על עצמה. האב, שעזב כשסופי היתה בת 9, הותיר חלל גדול והחיפוש אחריו ואחרי מילוי החלל התבטא בבחירת בני זוג שהזכירו לה אותו בכך שהיו אלימים ומכורים.

סופי מתארת סיטואציה מתוך אחת ממערכות היחסים בהן היתה:

סופי: הוא היה ממש מרים עלי ידיים, הייתי בבית חולים והיה לי גבס בשתי ידיים ו... סתם מה... מהדפקה של הסאטלה שלו. היה חושב שאני הולכת עם מישהו אחר, ש... כל דבר, משהו לא מסתדר לו בעין, אני לובשת חשוף, כל מיני... הוא היה מזכיר לי את אבא שלי והוא היה... כאילו הוא היה אוהב אותי בצורה חולנית. אין דברים כאלה... זה כאילו... האובססיביות שלו, הקנאה, זה מה שהחזיק אותי... כביכול, במירכאות כאילו, זה מישהו שמעניק לי אהבה אבל זה לא בדיוק אה... אהבה.

מדברי נטלי וסופי עולה כי התנהגות האב היוותה מודל עבורן בהמשך ביחסים עם גברים- מודל לפיו כוחניות ביחסים, פירושה אכפתיות, וביטויי קנאה אלימים הם חיוביים כי משמעותם שיש אהבה. מדבריהן ניתן להבין כיצד נוצר הבלבול שמבנה פרדוקס: היחס היחיד שניתן הוא אליו וכוחני, הוא מהווה מסגרת לפרש אהבה ואכפתיות והוא גם היחס שבהמשך המרואיינות מתחקות אחריו בחוץ. ואכן, מתוך הראיונות עולה החיפוש אחר דמות של גבר חזק כאשר באמצעות הכוחניות גם יגן וישמור עליהן אך גם יספק את החוויה המוכרת מהבית:

נטלי: כאילו חשבתי שהוא... בסדר, כולם מפחדים ממנו ושיש לו כסף, יש לו אוטו... כאילו שהוא ישמור עלי שאף אחד לא יפגע בי...
אז חשבתי שהם עושים הכול בשבילי אבל היום אני מבינה את זה אחרת
מראיינת: מה אז חשבת שהם עושים?
נטלי: שהם אוהבים אותי, ש... יש לי איתם ביטחון, שאף אחד לא יכול לפגוע בי, שלא חסר לי כלום.
מראיינת: ובאמת לא פגעו בך?
נטלי: פגעו בי אבל אז לא ראיתי את זה, רק היום אני... חשבתי שזה בסדר, שככה הם מראים את האהבה שלהם.

גלית: שיהיה גבר חזק
מראיינת: מה זה חזק?
גלית: זאת אומרת ש... ייתן לי כאילו ביטחון שלא יקרה לי כלום.
מראיינת: שישמור עליך?
גלית: שישמור עלי כי אני מפחדת מכל העולם, במיוחד מגברים.

קארין: רציתי ש... שתהיה לי איזושהי... איזושהי סוג של ביטחון על אותו בן אדם, שישחק לי דמות אבהית... מגיל קטן הייתי דווקא... דווקא רציתי את ה... את הגברים האלה שהיו לי... דווקא רציתי אותם... נמשכתי לשם, כן.
מראיינת: כי מה היה שם? מה היה נראה לך אז?
קארין: ש... שהם יכולים להגן עליי, ש... שיש שם ביטחון, ככה פעם חשבתי אבל עכשיו... אבל עכשיו אני לא רואה את זה בכלל כביטחון שם.
מראיינת: מה הם שידרו? כשהיית רואה אותם, מה היית חושבת?
קארין: או זה יכול ל... להשגיח עליי שאם אני אעשה צרות אז הוא ירביץ לאותו בן אדם. יגן עליי וזה...

נטלי, גלית וקארין מדברות על החיפוש אחר ביטחון והגנה דרך יחסים עם בן זוג כוחני. הכוחניות נתפסת כתכונה שתספק להן הגנה. נטלי מתארת את אמונתה שביחסים עם גבר המשדר כוח תחושה בטוחה. ההגנה עליה, גם אם כללה ביטויי כוחניות גם כלפיה, התפרשה כאהבה, כפי שהתנהגותם האלימה של הגברים במשפחת המוצא שלה התפרשו כביטויי אכפתיות ואהבה. בעבור נטלי, בסיפוק הגנה וצרכים בסיסיים של קורת גג וכסף, מילא בן הזוג את צרכיה כך שבתחילת הקשר, לא חוותה מחסור. הצורך החזק לביטחון התמלא. גלית משתפת בפחד הקיומי שמלווה אותה בחיים, בעיקר מגברים, שכן בגיל צעיר חוותה פגיעות רבות מגברים. למרות שנפגעה מגברים, היא מחפשת תחושה ביטחון בקשרים עם גברים. נראה שתפיסתה הבסיסית היא שרק גבר מספיק חזק יוכל לשמור עליה מגברים אחרים. רק גבר יוכל להיות כוחני מספיק ויספק לה בכך הגנה כנגד העולם החיצוני. ציפייתה היא שבן זוג יהווה מגן אנושי מפני הסכנות האורבות לה בעולם. גם קארין מתארת חיפוש אחר דמות גברית חזקה וכוחנית אשר תספק לה

הגנה. החיבור שעושה קארין בין דמות אבהית לדמות כוחנית מלמד על תפיסתה שביטחון מתבטא בכוח, כשחיפוש דמות אבהית נבע בעיקר מחיפוש אחר ביטחון שלא היה בילדות ומחיפוש אחר הגנה מפני אחרים. פונקציה נוספת שקארין מתארת שחיפשה בגבר היתה השגחה, גבר שישמור עליה גם מעצמה. בדימוי של קארין זוהי פונקציה "אבהית" והיא כמו ילדה העושה "צרות" ומצפה שאביה יבוא לעזרתה. חוסר הביטחון שחוותה טליה בתוך משפחתה גרם גם לה לחפש אחר דמות שתשרה ביטחון. האחריות הרבה שהוטלה עליה בגיל צעיר עוררה בבגרות רצון להשתחרר, להימנע מאחריות, למצוא דמות גברית שתטפל בה :

טליה : הרגשתי בטוח איתו, כאילו הוא היה ההיפך ממני. הוא אחראי, הוא דואג לי כאילו לדברים, לא יודעת הוא... אולי אפילו משלים אותי. תמיד חייב שיהיה איזה אחד כזה בקשר, שמרחף ואחד ש... הוא אהב אצלי את השיגעונות, הוא אהב לי שאני קצת אה... יש לי את השמחת חיים, אני משתוללת וזה. אחרי זה הוא כבר לא אהב את זה... הוא תמיד חיכה שאני אתבגר. נשארתי אותו דבר, אותו דבר. לא מתבגרת, עדיין רוצה לצאת, עדיין רוצה זה... חיכה חיכה חיכה, זהו, מחכה שתתבגרי. פה (בטיפול) אני מתבגרת. מה אני אעשה, לא הייתה לי ילדות נורמאלית מן הסתם. כשהייתי קטנה הייתי אחראית על ה... כאילו, בייחוד על ההורים שלי. אני הייתי צריכה להרגיש כזה שהכול... הכול לא יציב, אין ביטחון בבית הזה, הייתי צריכה לדאוג לאחים שלי וזהו. כאילו עכשיו אני... איך שטסתי לחו"ל, זה כבר לא היה לי שום דבר על הראש. עשיתי את כל הדברים שלא חשבתי שאני אעשה.

מדברי טליה עולה כי ביחסים הזוגיים איפשרה לעצמה להתנהג הפוך ממה שהתנהגה במשפחת המוצא. כמו קארין, גם טליה חיפשה אחר דמות אחראית, שתציב לה גבולות. מכיוון שבילדותה נאלצה להתנהג בבגרות, למלא תפקיד הורי עבור אחיה, החסכים מילדות באו לידי ביטוי בזוגיות. ה"ריחוף" וה"שגעונות" שלה, שבתחילת הקשר משכו את בן זוגה, הפכו בשלב מסוים לעול, למטרד עבורו וגם בזוגיות החלה להרגיש שמצופה ממנה להתבגר. אך טליה התקשתה לעשות כן והפנטיזה כי בקשר תוכל למלא את חסכיה החלה להתערער.

הציטוטים מבטאים את הכמיהה של המרואיינות לביטחון ומתוכם משתמע עד כמה החוויה הבסיסית היא של חוסר ביטחון והגנה בעולם ועד כמה התפיסה היא שהיחידים שיכולים לספק את ההגנה הינם גברים כוחניים.

דואליות בני הזוג: מגינים ואלימים

במצב בו המרואיינות מתארות מודל של קשר שבו אלימות ופגיעה מומרים למובן מאליו ואף לדבר הנכון ביחסים, ניתן להבין את התיאור הדואלי שלהן את בני זוגן : מגוננים אך גם כמפעילי כוח שאופן פוגעני, משפיל ומנצל. כפי שעולה מהציטוט הבא :

חלי : משהו מאוד מסוכך כזה כאילו עלי. כאילו אני הייתי צריכה עם גברים להרגיש שהם כאילו עוטים אותי ומגינים עלי. ואני קטנה כזאתי והוא כמעט שני מטר. וכאילו פשוט את

יודעת, את נכנסת בין הידיים שלו ואת נעלמת שמה, את זה איזה סוג של הגנה שכל הזמן הרגשתי.
יש את המקום שאני יודעת שהוא ניצל אותי, אבל אני לא מסתכלת דווקא למקום הזה, אני מסתכלת עליו, על כמה אני חלשה, על כמה אני נזקקת עד כדי כך שאני מוכנה לתת את המקום הזה לגברים אחרים. לתת את המקום הזה אתה יכול כאילו להשתמש בי... זה איזשהו דפוס שטבוע בך. כל כך חלשה. וההזדקקות הזאתי, זה החום והאהבה, היחס שאת צריכה.

חלי: נשים שנכנסות לזוגיות ובאות ממקום של חוסר ביטחון בעצמן, בנשיות שלהן. ואנחנו צריכות לדעת למצוא את הביטחון שלנו לתוך הזוגיות הזאתי. והכי קל למי שהיה זוג ששניהם מכורים, זוג ששניהם מכורים וחיו לפני הניקיון ביחד ועכשיו הם מנסים להעלות את הניקיון ביחד. זה הכי קל לצד השני לרמוס אותך. כי הוא מכיר את כל המקומות החלשים האלה שלך. הוא ראה אותם על ימין ועל שמאל. חקר אותם והוא ידע בדיוק מה. את צריכה תמיד לנסות לזכור לעצמך, שמעבר לזה שאת צריכה לנסות ליצור איתו את הקשר, את צריכה תמיד להמשיך לבנות את עצמך שם בפנים. כי אם לא תבני את עצמך את לא תוכלי לבנות איתו.

בטקסטים של חלי בולט כפל המשמעות ביחס לקשרים עם גברים. מחד, היא מודעת לצורך שלה בבעלי כוח אשר יעזרו לה להתגבר על חוסר הכוח שהיא חווה בעולמה הפנימי וכלפי העולם החיצוני. הדימויים שלה ליחס בן הזוג הם דימויים רכים של "מסוכך" ו"עוטף" ומילים של אהבה. מאידך חלי מבינה שזהו יחס של "ניצול". בן הזוג סימולטנית ממלא אחר הצורך שלה וגם פוגע בה. הניצול אותו מתארת חלי משקף את כך שהגברים קולטים את המצוקה וההזדקקות שלה שבחוויה שלה היא חיפוש אחר אהבה, חוסר ויחס מתוך מצוקה, עונים על הצורך שלה בכוח, אך פוגעים בצרכים העמוקים. באופן זה חלי חווה שמקבלת מה שרוצה ובאותה עת חווה פגיעה עמוקה. זקוקה לכוח מגן אך נפגעת ממנו.
המוראיינות מתארות שהכוח שבן הזוג משדר, מעבר לכך שמשרה תחושת ביטחון והגנה, נחוה גם ככוח שלהן. כלומר, שלצד גבר "חזק" הן חוות את עצמן כחזקות. חוזק זה ממלא את תחושת חוסר האונים וחוסר הכוח שלהן. הן שואבות כוח מבן הזוג, כפי שמתבטא אצל דורית, מאיה ונטלי:

מראיינת:מה זה נותן לך כבן אדם להרגיש שיש לך משהו איתך שהוא כוחני, שהוא חזק. איך את מרגישה?

דורית: הכי חזקה בעולם, כי אני יודעת שאם אני איתו, ואני בת זוג שלו אז כשאני אומרת מילה זה קדוש. הביטחון העצמי שלי עולה, כי הביטחון העצמי שלי מאוד ירוד. אף אחד לא יכול לפגוע בי. זה שהייתי במקום פגוע אני יודעת היום...

דורית: אני הולכת לשם בגלל הכוחניות שיש, ואני הולכת לשם בגלל ששם יש גם כוחניות, גם...

מראיינת:מתוך הכוחניות?, זה ממלא?

דורית: כן. כן, זה ממלא, בטח. הנושא שיחה שם ממש לא עניין אותי. עניין אותי שיהיה לי סקס טוב, עניין אותי שאני אצא כולם יראו אותי ואף אחד לא, כאילו יתקרב אלי. עניין אותי שהפוז שלי למעלה בשימוש. וואי, את עם גבר ועוד עם מי. זה מה שרציתי לשמוע.

מאיה: כל הזמן הייתי שואפת למקום הזה של הכאילו שהוא חזק, שהוא כל הדברים האלו.

מראיינת: כי מה מושך בזה?

מאיה: או שרציתי שאני גם אהיה כזו עם הכוח או שרציתי שהוא יגן עלי, כאילו כל ה... אני חושבת כל הדברים האלו...

נטלי: שכביכול אני בעולם של פשע ויודעת לסתום ולא מלשינה ו... יש כבוד, אף אחד לא יכול לדבר איתי כשאני עוברת ברחוב. כאילו עוברת ואף אחד לא יגיד לך מילה, כלום, מי שלא

בתוך העולם. נגיד היו רואים אותי עם הסוחר הזה או עם סתם אפילו עוברת בגיף עם הבן אדם הזה, יודעים, זה בן אדם שלא מתעסקים איתו, אין מצב שנדבר איתה.

במשמעויות של המרואיינות בולטת עוצמת הפנטזיה: בן זוג שיהיה בעל כוח ויגן אך גם יכיר בכאב.

תחושת מימוש הפנטזיה היא בעצם נוכחות בן זוג הנתפס כבעל כוח בעיני אחרים. כוח זה מוקרן עליהן

ואנשים מפחדים מהן, כך שהן מוגנות גם מאיום של פגיעה וגם מחוויית עצמן כחלשות. אלא שכוח זה

מובן על ידן כעת כביטוי לפגיעותן, כניסיון למלא את הכאב, את הדימוי והביטחון העצמי השליליים אשר,

כאמור, עוצבו במצוקה שחוו במשפחת המוצא. הפנטזיה אמנם מתנפצת שוב ושוב אך עוצמתה, ששואבת

את כוחה מהעבר ומהמצוקה, מביאה את הנשים המכורות להמשיך להאמין בכוחה.

הכרה בביטחון שהעניקו יחסי השליטה מתוארת על ידי קארין:

קארין: אהבתי את השליטה שלו, את הכוח שלו, את ה...את ה... איך שהוא יכל להביא את הדברים, איך שהוא היה יכול לסובב את האנשים ולעשות... הוא גם איכשהו הייתי תמיד יוצאת לא צודקת, מה הייתי באה... במאה אחוז אני צודקת במשהו, היה מסובב את זה ככה עד שאי אפשר להבין... הוא היה מסובב את זה ככה ובסוף אני הייתי מאמינה שאני לא צודקת. ואהבתי את זה.

מדברי קארין עולה מיקוד השליטה החיצוני שלה בחיפוש אחר שליטה וכוחניות מצד הגבר, שכן

תכונות אלו נקשרות עם מה שהיא נזקקה לו. הכוח וההשפעה של בן הזוג על אנשים אחרים, היכולת שלו

לתמרן אותם ולהפעיל עליהם מניפולציות על מנת להשיג את רצונו, משכו אותה. יכולתו "לסובב" אחרים,

היה גם ביחסים איתה, אך עבורה זו היתה הוכחה לכוח שהוא גם שלה, כפי שתואר בציטוט הקודם שלה,

מה שהיא חוותה כצריכה. בדרך זו נוכל להבין את ה"אהבה" שחוותה קארין גם כשהיחס אליה הוא באופן

המבטל אותה.

התנפצות האשליה בזוגיות

נטלי מתארת את השינוי שמתרחש בחווייתה את היחסים, במיוחד את השליטה: מחוויה של קשר

כמהווה הבטחה לביטחון והגנה, לכדי קשר שבו השמירה הופכת להיות רק למראית עין ובפועל החוויה

היא של פגיעה ונטישה:

נטלי: אז חשבתי שהם עושים הכול בשבילי אבל היום אני מבינה את זה אחרת

מראיית: **מה אז חשבת שהם עושים?**

נטלי: חשבתי שזה בסדר, שככה הם מראים את האהבה שלהם. הם ממש מראים כאילו שהם

שומרים עלייך אבל הם פוגעים בך גם... את נהיית ממש רכוש שלו ואז את נפגעת יותר או

שפשוט את כבר לא מעניינת אותו וזהו, הוא הכיר כבר מישהי אחרת אז זה לא אכפת לו, אז

תעשי מה שאת רוצה, העיקר הוא ימצא את הסיבה למה לא להישאר איתך.

נטלי: כאילו שם אין מצב שהוא ירים יד או יצעק ליד כולם, כאילו להפך, יראה את כל

האהבה שלו ליד כולם ואם זה מסיבות אז אין מצב שמישהו יתקרב ו... ידבר בטעות או אפילו

יסתכל. הראה כאילו באמת אוהב ו... דואג אבל בסוף חוזרים הביתה.

מראיית: ואז?

נטלי: ואז הכול חוזר. פתאום סתם, מה... למה הסתכלת על זה במסיבה, מה עשית שמה, איך הלכת לזה, מה סתם חארטות.

החיפוש אחר בן זוג חזק, כוחני, נבע מתוך רצון של המרואיינות לחוש בטוחות ומוגנות בעולם החיצוני. עבורן, בנוסף לתחושה שהן "שמורות", זו היתה הדרך לחוש נאהבות. כך נטלי מדגישה שמשמעות זו היא שעזרה לה לשאת בכל מה שנראה כיום, גם בעיניה, כפגיעה ומחיר של יחס כוחני ומנצל עד כדי להיות "רכוש". השבר התחיל מבחינתה כשבן זוגה החל ביחסים עם אישה אחרת. בציטוט שני מתארת נטלי מרכיב נוסף שאפיין את היחסים והוא מצב של הגנה אשר ניתנה מחוץ לבית כשבפועל, בבית, לא היו מוגנות כלל ואף חוו פחד עצום. כפי שמתארת גם גלית :

גלית: הוא יש לו תדמית של כזה עברייני כזה וזה ומלכתחילה אני הלכתי איתו רק בגלל הדברים האלה כי רציתי שמישהו ישמור עלי כי אני לא ידעתי אם אני אסתובב בחוץ ואיזה גבר יקרא לי, אני לא, אני לא יודעת אם אני אגידי לו לא או כן. פחדתי מזה שאני אלך איתו גם אם אני לא רוצה. ויש לי גם את הקטע קצת של הקורבן הזה כמו השק אגרופ שלו שאת כל התסכולים שלו שתק תק תק תק הוא דופק בי. לפעמים אני מרגישה שזה די, אני לא יכולה יותר, אני רוצה לעזוב ואין לי אומץ, אין לי אומץ, אין לי אומץ כאילו לקום.

לפעמים אני אומר מה אני עושה איתו? מגיע לי משהו יותר טוב. מגיע לי משהו יותר טוב. מגיע לי משהו יותר טוב.

מגיע לי מישהו שהוא מכבד אותי. הוא לא יפגע בי ליד אנשים, הוא לא זה, אבל בתוך הבית כן. הוא עושה ממני כזאתי קטנה לפעמים.

גלית, כמו נטלי, מתארת פער בין מה שהתרחש מחוץ לבית, בסביבת אחרים לבין מה שקרה בתוך הבית. היא מתארת את המוטיב המרכזי בבחירת בן זוג: מידת יכולתו להגן עליה מפני החוץ המאיים. גבר שישמור עליה מפני אחרים ומפני עצמה ושימנע התדרדרות. בן הזוג שלה שמר עליה בחוץ אך בתוך הבית היה אלים כלפיה כשהחוויה שלה היא של "שק אגרוף". בכך הוא החרیف וניצל את תחושת הקורבנות שלה. היא מתארת קרע בין רצון לקום וללכת, הנובע מהכרה שהיא אינה מוגנת ואינה זוכה לכבוד, מול הפחד מהחוץ המאיים. הגנה במחיר ה"הקטנה" היא בעלת משמעות רבה עבורה לנוכח הפגיעות שעברה.

קארין מתארת כיצד הגנה מבחוץ מילכדה את פגיעותה וחולשתה בתוך הבית, כך שבן הזוג חש בעלות אשר נתנה לו זכות לנהוג בה כרצונו:

קארין.... יכול להשגיח עליי שאם אני אעשה צרות אז הוא ירביץ לאותו בן אדם, יגן עליי. וזה תכלס זה בערך היה אותו דבר שהוא היה תופס עליי בעלות ומגן עליי מכל השאר אבל ממנו הייתי מקבלת כפול מכל השאר אז זה... בהתחלה הייתי בורחת ממנו, היינו רבים וגם הייתי בורחת ממנו, נגיד כשהייתה לנו בעיה כלכלית או משהו כזה. הייתי איתו למרות שהיינו הולכים, רבים והייתי הולכת איתו והיינו גונבים, משיגים את הכסף, חוזרים הביתה. רק אז הייתי מתעצבנת עליו יענו על כל מה שהוא עשה לי והולכת, עוזבת אותו, זהו. תמיד לא הייתי יותר מארבע יום עוזבת אותו אבל בלי גרוש לא יכולתי להשאיר אותו כי היה לי, הייתי חושבת שאיך הוא יילך בלעדיו ומי יסיח את דעתם, מי, מי, בקיצור לא, גם אז הייתי מוותרת על עצמי. אבל אז הייתי הולכת, אחרי זה הוא היה בא לחפש אותי ומחפש, מתקשר לאימא וזה. והייתי חוזרת אחרי ארבע יום. היה לי קשה לבד בחוץ. הייתי צריכה עוד הפעם לחזור לתל אביב ו... ו... ולא יודעת, למכור את עצמי ולעבור את כל הסיפורי סמים ולשבת פה ולשבת פה. בטח שקשה להיתקע עוד פעם ברחוב אם יש לך שם בית, אם יש לך מקום, אם יש לך איפה לחיות, יש מי שדואג לך. וגם הייתי, הוא הרי ידע שאני עבדתי ב... בזנות וזה. והייתה לי גם מחשבה שהוא יקבל אותי ואיך שאני. הכול באשליה כזאת. ואחרי תקופה הפסקתי

לברוח, חשבתי שזה המשפחה, שלא צריך לברוח מה.... מכל ה... ריב וריב. הפסקתי לברוח, התחלתי לסבול בשקט, לסבול בשקט.

קארין מתארת את ניסיונותיה לעזוב בגלל הפגיעות שחוותה, את ההכרה שהיא אינה מוכנה לשאת את

ה"בעלות" שלו עליה והאלימות ממנו. חוסר ההגנה מחוץ לבית והאילוץ לממן את הסם דרך זנות, נחו כגורמים הרבה יותר מהתעללות בן זוגה. הצורך בבית ובהגנה מפני החוץ היה חזק יותר, גם אם סבלה בתוכו. קארין מתארת כיצד לימדה את עצמה להתמודד עם המצב, להשלים איתו, למזער את הפגיעות ולהסביר לעצמה שהפגיעות שחוותה הן חלק מלהיות בזוגיות, של מודל ה"משפחה".

במצבים מסוימים נראה כי הביטחון שניתן בחוץ אכן שווה את חוסר הביטחון בתוך הבית, אך

במצבים רבים גובר הקושי הבלתי נסבל ומתעורר הרצון לעזוב:

דורית: תראו יש לי את האישה הכי יפה, תראו יש לי את האישה הכי סקסית. אף אחד לא יכול לגעת בה. מי שייגע בה אני אירה בו. מי שיתקרב אליה זה סופו. היינו יוצאים, היינו מבליים המון, הוא היה מתייחס אליי, היינו הולכים לחברים אז קודם כל האישה שלי, בת זוג שלו, חברה שלו, קודם כל האישה שלי, קודם כל האישה שלי. וזה דברים שהם חסכים בשבילי וזה מילא אותי....
...היה סיוט כאילו, עקב כל זה שהוא נהיה אלכוהוליסט ובגד בי, הוא גם בגד בי במשך התקופה הזאת. הוא עשה מה שהוא רצה ולא ישן בבית. ועוד פעם חזרתי לוואלה גם ההורים שלי ככה, גם אצלי זה יהיה ככה. כאילו זה לא מגיע לי. אני אישה טובה, מה אני לא אישה טובה? מגיע לי לסבול? בחיים שלי אני סובלת. וזהו, ואז גמרתי את זה.

דורית מתארת את האופן בו זכתה להגנה מבעלה מחוץ לבית ואלימות בתוך הבית. יחס זה החל לערער

את הסכמות שלה לגבי יחסים. מרכיב משמעותי בתחושת ההתפכחות היה הדמיון שמצאה לחוויות

משפחת המוצא. בשלב זה החלה לזהות שחוזרת על טעויות הוריה ועל הטעויות שלה עצמה. זה השלב בו

החלה לערער את הדטרמיניזם ב"סבל" שלה, לערער הנחות יסוד לגבי הערך העצמי שלה ("מה אני לא

אישה טובה? מגיע לי לסבול?!"). ערעור זה הביא אותה לשלב של מוכנות לבחור לצאת מיחסים אלו.

הכרת המציאות של היחסים האלימים, גורמת לפנטזיית הכוחניות להתנפץ. מצוקות העבר ורצון

להגנה דרך בן זוג כוחני מתמוטטות כפי שמתארת רונית:

רונית: הכרתי אותו וחשבתי שהוא יציל אותי מהחיים והוא יהיה הנסיך... משהייתי קטנה חלמתי על איזה נסיך שיציל אותי מכל החיים, מכל החרא שהוא יציל אותי והוא יהיה בשבילי והוא יגן עלי והוא ישמור עלי ויהיה בשבילי וזה סתם היה חלום, זה היה חלום. קודם כל רציתי להתחתן כי היה לי חלום. היה לי חלום והוא רצה. הוא היה מוכן להתחתן איתי, כאילו מי היה מוכן להתחתן? איתי אף אחד, אף אחד. היה לי חלום להתחתן והתחתנתי. לבשתי שמלת כלה והייתה לי חתונה מפוארת וכולם היו, כל העובדים הסוציאליים וזה. וכולם היו, כולם בכו ולא ידעתי על מה הם בכו, התרגשו.... ובניתי והתחלתי לעבוד ומה שאת לא רוצה והייתי באה לר' והייתי אומרת לה לא אוהבת לשכב איתו. הוא רוצה רק לשכב איתי, הוא רוצה רק לשכב איתי. אני מרגישה שאני מתחילה לפחד ממנו. פתאום אני מרגישה שהוא ה... העצבים שלו ואני לא ידעתי שהוא כזה אלים, פתאום את מגלה שהוא אלים, פתאום את מגלה... הוא נעשה מין מפלצת כזאת בתוך הבית וחבל על הזמן. וגם כשאני התחלתי תהליך כדי לזוז משם, הרבה זמן עד ש... ועוד לא זזתי משם, ועוד לא זזתי משמה. היום אני יודעת כאילו אני הולכת ובאה לגבר שלי, מנסה כל הזמן, כאילו אולי יקרה משהו אחר...

רונית מדברת על פנטזיית החתונה שתציל אותה מ"החיים", החיים שבעבר ובהווה נתפסו כאיום, כמצוקה מתמשכת, כאשר רונית תפסה את עצמה באופן שלילי, דחוייה על ידי הגברים. הדימוי שלה והיחס המתעצב כלפי הגבר נובע מעולם הדימויים של האגדה. הגבר נהפך ל"נסיך מציל ומגן". היא מתארת איך הפנטזיה להתחתן התממשה אך המציאות שהתגלתה היתה שמאחורי חליפת החתן יש גבר אלים ומנצל, מאחורי ה"נסיך" ישנה "מפלצת". למרות ההבנה והמודעות, מתארת רונית קושי להתנתק מהמקום הזה, אולי בין השאר מתוך התקווה שמתישו יתרחש ביחסים הללו משהו אחר, תתגשם הפנטזיה. מהרציונות עולה כי אחת הדרכים להתמודד עם כאב התנפצות הפנטזיה היא שימוש בסמים, כפי שמתארות חופית ונטלי:

חופית: כאילו הייתי כמו עיוורת. אני מסתכלת על זה היום- באמת דפוקה, כאילו איך חשבת בכלל שאת אוהבת אותו? איך חשבת שאת אוהבת אותו, הרי כל כך סבלת שם, היה לך כל כך רע שם. מה, מה הקטע?

מראיית:מתי התחיל השימוש בתוך זה?

חופית: לקראת סוף המערכת יחסים שלנו. בשלוש שנים האחרונות. באתי אליו יום אחד הביתה אני לא אשכח את היום הזה. ראיתי אותו יושב למטה על הספסל, הוא היה חיוור כזה והוא כל הזמן הקיא וכזה. אז אני אומרת לו תגיד לי מה אתה חולה? כאילו מה יש לך? אז הוא אמר לי תשמעי זה לא בגלל שאני חולה, אני משתמש באיזשהו חומר. אמרתי לו גם אני רוצה, גם אני רוצה. עלק המניאק הזה, הבן זונה, במקום לקחת אותי, באמת להעיף לי פצצה, מה את מחפשת סמים כאילו. ונו, הנה, שמה זה התחיל. וכן גם אני ביום הראשון זה הביא לי להקיא וזה ואחרי זה זה מה זה בא לי טוב. מה זה התלבש עלי חבל לך על הזמן. כמו אצל כולם. בא לי, הרגיע לי את כל מה שהרגשתי. קבלתי מן סוג של בטחון כזה. זה מעבר לכל התלות שהייתה לי בו, אז פתאום גם נהייתה לי התלות בסם את מבינה?

נטלי: עד איזה גיל חמש עשרה הייתי חיה ככה, כאילו קובעים עליי. הם יודעים מה אני צריכה. גם אם החלפתי בין לבין גברים, עד גיל חמש עשרה כבר זהו, לא, לא נתתי להם לנהל אותי. התחלתי לעשות מה שאני רוצה כי הסמים נתנו לי כבר ביטחון, הייתי כבר יותר מכורה לסמים, לא אליהם. הייתי מרגישה הכי ביטחון. אפילו לא הייתי צריכה אף אחד לידי עם הסמים...

נטלי: ...ידעתי שאם אני לא בסמים אז אין לי אומץ, אני חלשה, אנשים יכולים לעשות מה שהם רוצים. עוד הפעם ידרכו עלייך. עוד עם סם יש לך טיפה ביטחון, אם זה גבר שאת איתו כבר תקופה, יש לך ביטחון, את יכולה פתאום לענות לו, פתאום גם לצעוק, גם לקלל...

חופית מגוללת בראיון את סיפור מערכת היחסים עם בעלה לשעבר בהם חוותה אלימות קשה במשך שנים. מדבריה עולה כי היחשפותה לסם עזרה להתמודד עם הסבל שחוותה שם והשרתה תחושת ביטחון. במיוחד מדגישה המראיית את האשליה של אהבה ותחושת "תלות" בבן הזוג שקיבעה ומלכדה אותה באופן שלא איפשר לה לצאת ממערכת היחסים האלימה. הסמים היוו מפלט יותר אפשרי והם אלו שבחוויה שלה אפשרו להשיג ביטחון שכבר לא הושג דרך היחסים עם בן הזוג. בטקסט של נטלי עולה כי הסמים היו אמצעי חשוב כאשר התמוטטה האשליה של גבר כוחני המספק תחושת הביטחון. במצב זה חוותה ריקנות שאותה מילאה בסמים. השימוש אפשר לה להשיג תחושת ביטחון בפני כוחניות של אנשים בכלל וגברים בפרט. הדימוי של "ידרכו עלייך" משקף את עוצמת האיום שנטלי חוותה. הסמים אפשרו

תחושת ביטחון מול בן הזוג, נתנו כוח להגיב אליו ואל יחס פוגע מצידו, כמו גם אפשרו חוויה של שחרור מהתלות הרגשית בגבר.

מאיה מתארת כיצד שימוש בסמים השתיק את ההכרה בכאבי הזוגיות:

מאיה: ...חייתי איתו חמש שנים. הלכתי לאישפוזית וטיפה שבוע התנקיתי, חזרתי הביתה והסתכלתי עליו- כבר לא רוצה לראות אותו בכלל, כאילו. עם העיניים שקצת כבר נפתחו, כבר לא יכולה לראות אותו.

מדברי מאיה עולה כי בעזרת הסמים היא הצליחה להשיג פיצול בין המצוי לאידיאל, לשמר את הזוגיות ולהמשיך להחזיק בפנטזיה במקום להתעמת איתה. כאשר נגמלה, ולו לזמן קצר, היא גילתה את האשליה ("עיניים שקצת נפתחו"). בערעור האשליה היא לא יכלה להישאר באותו המקום. הפנטזיה התנפצה. כששאלתי בראיון את מאיה אם יש געגוע לשילוב של זוגיות ושימוש ענתה:

מאיה: כן, כי זה וואו, אני לא יודעת איך להגיד את זה, כאילו את בעננים, את בעננים. זוגיות ושימוש. עוד בהתחלה, בהתחלה כי אני, את יודעת, אני, נראה לי שעכשיו שאני נקייה כבר לא יהיה לי את המלא הרגשות כמו שהיה לי אז, כאילו אני כבר לא יכולה ל- אני לא מתאהבת, אני אין לי את ה ההההה שזהו עצ.. עצ... עצרה לי הנשימה זה. אז, אז זה היה. לזה אני מתגעגעת.

בציטוט אומרת המרואיינת כי ללא סמים חוותה אובדן של הסיכוי לממש את הפנטזיה. למרות הקשיים שחוותה בזוגיות בתקופת השימוש, היא חוותה עוצמות שאולי לא יהיו לעולם בחיים בניקיון, במציאות ללא הסמים. האמירה שלה "המלא רגשות" משקפת את הריקנות שמאיימת עליה בניקיון ביחס לזוגיות, האיום באובדן של ההתאהבות.

חלי מאירה היבט נוסף- הסמים, שבתחילה מילאו תפקיד של לשמר את הפנטזיה ולהשתיק את הכאב שבהתערעור הזוגיות, מילאו תפקיד נוסף כשעזרו להתנהל בזוגיות וליהנות ממנה דרך העוצמות הקיצוניות שעוררו:

חלי: כאילו זה היה במקום הראשון. אין, שום דבר לא היה משמעותי בלי זה. בלי זה אין סקס, בלי זה אין לטייל, בלי זה אין לשבת לדבר ולצחוק. בלי זה אין לטפל בילדים, בלי זה אין כלום. כאילו חג מגיע, וואי, חג מגיע כאילו, איך נעבור את החג בלי זה, כאילו חייבים להתארגן. כאילו שיהיה לנו חג כיפי אנחנו צריכים להתארגן. והזוגיות נדחקה ונדחקה. בגלל זה היום, אנחנו לא יודעים איך לנהל אותה. לא תפקדנו שמה שנים. חשבנו שכן אבל זה לא תפקוד. כשיש ריב או כשיש חילוקי דעות או כשיש את הרגשות האלה שאני לא מרגישה טוב איתם כמו שאני אומרת לך, הסם מתקן את זה, הסם נותן לזה איזושהי מעטפת כאילו הכול בסדר, אנחנו יכולים להתמודד עם זה, נו יאללה, שיהיה, שטויות. אז לא טוב לך אז תכף תראי איך יהיה לך כיף. אתם תשכבו לכם ביחד, רוב הזמן זה לשכב ביחד בלי לעשות כלום, כלומר עצם זה שאתה אחד עם השני. השימוש משפיע עלינו בזה שאנחנו כאילו מאוד מאוהבים ומאוד, הכול וורוד לנו וטוב לנו. זה גרם לי לשכוח מאותם בעיות שהיום יש לי בזוגיות איתו. יכולתי להתעלם מהם. נתן לי את האפשרות להתעלם מהרעיון.

חלי משתפת עד כמה, ללא הסמים, לא היתה משמעות לשום דבר, לא היה סיפוק משום פעולה. ההתנהלות הזוגית כולה היתה תלויה בשימוש בסמים, הסמים הם שהניעו את ההתנהלות. בלעדיהם לא

היה כוח להתמודד ובטח שלא היתה הנאה. הסם נתן אשליה של תפקוד, של יחסים תקינים. הסם היה, לדבריה, "מעטפת" של החיים כך שהשימוש איפשר להתעלם מהחוסרים בזוגיות ודרך הסמים ניתן היה לברוח מתחושות שליליות שהמתעוררו ביחסים. הסם, מעבר לכך שאיפשר להחזיק בפנטזיה של קשר הנותן מענה לכל הצרכים, סיפק עוצמות, סיפק הנאה מהדברים הפשוטים שאולי, ללא הסמים היו משעממים או מתסכלים. מהדברים של חלי עולה הצורך להרגיש טוב כל הזמן. האמירה של חלי "איך נעבור את החג בלי זה" מסמלת את הפחד העצום מלהיפגש עם כל החלקים של משמעות החג בזוגיות. בכך ניתן להבין את כוחו של הסם כמשמר את הפנטזיה, כמאפשר מצד אחד להרגיש טוב בעוצמות גבוהות ומצד שני להקהות רגשות של כאב והשפלה.

יחד עם זאת היו מרואיינות שחוו כאב רב בתוך הקשר גם תוך כדי שימוש בסמים. מאיה מתארת את התסכול מלהימצא במקום בו מנצלים אותה, ופוגעים בה ללא יכולת לצאת ממנו:

מאיה: הייתי בוכה. כאילו במיוחד בזוגיות האחרונה הייתי בוכה הרבה כי היו לי הרבה שאלות למה אני כל כך הרבה נותנת לבן אדם הזה? ולמה אני מקבלת יחס כזה? כן... כי האמת שאני אף פעם לא ב... טוב, אם לא מדברים על הזנות, אני לא בגדתי סתם מזה שאני רוצה לבגוד, כאילו לא היה דברים כאלו. הייתי מתייחסת טוב ו... הייתי נותנת את כל מה שאפשר לתת.

מאיה מדברת על תחושת הניצול, הנתינה שלה מעצמה ובתמורה קיבלה יחס פוגע מבן הזוג. היחס המכבד, הנותן והנאמן כלפי בן זוג, נתפס כפוגע בערך בסיסי של תמורה ביחס דומה. היחס שהמראיינת חוותה היה פוגעני. מדבריה עולה כי בגרעין החוויה שלה היה חוסר אונים, אי הבנה של פשר, למה, מה היא עושה לא בסדר. נראה שנקודת המוצא של המראיינת היא שהזוגיות אמורה להיות מרחב מבודד מהחיים, כך גם היא ניתקה את העשייה בזנות מהזוגיות. במרחב זה של הפנטזיה אמורים להיות כללים אחרים מאשר בחיים וכשבן זוגה הפר כללים אלו נפגעה תחושת הסדר שהיא בנתה ועלו שאלות שהיוו ניסיון להבין מדוע התנהג כך. לשאלות אלו לא היתה לה תשובה. הביטחון ביכולתה להבנות עולם ברור התערער והיא חוותה חוסר אונים.

גם אצל נטלי ודורית התעוררו שאלות לגבי המציאות הזוגית אך שאלותיהן כוונו לעצמן:

נטלי: איך הגעתי למצב הזה בכלל, איך לצאת ממנו, היו לי הרבה מחשבות של... נמאס, אני רוצה לצאת מזה ולא יודעת איך... מהגברים והסמים... איך עוד הפעם נתתי לו לפגוע בי, כשהייתי בוכה אז איך עוד פעם אני בוכה בגלל גבר. כל פעם רק מתיאשת יותר ויותר מעצמי... איך אני עושה דברים שאני לא רוצה, איך אני מוכרת את עצמי בשביל סם, איך אני הולכת בכלל לגנוב... איך הגעתי למצב הזה בכלל? כל השאלות האלה בשימוש הרבה היו עולות.

מראיינת: השימוש לא מספיק בשביל לא להרגיש

נטלי: לא... אחרי שהוא עובר, בא עוד הפעם. אז משתמשים עוד יותר בשביל לא להרגיש ואז עוד הפעם.

דורית: סתם כאילו, מרגישה חרא, שורפת את עצמך, את מכניסה לעצמך סכין ומוציאה ומכניסה, מוציאה ומכניסה בבטן. אין, זה כבר סבל בלתי נסבל כאילו... תסכול, כעס, ראבק מגיע לי יותר טוב, למה אני חיה בתסכול כל פעם, למה אני חייבת לחוות את החוויה הזאת,

סוג של השפלה. עם זה במיטה כאילו את חיה, אני מספק ולא בא לך. זה סוג של תמכרי את עצמך בשביל משהו... זה הפך להיות שנאה כבר. אני שונאת את הבן אדם הזה, כאילו את לא יכולה לראות אותו. כאילו די... מרגישה מושפלת, מרגישה שאת לא שווה כלום כאילו, מרגישה כמה את טועה וכמה את טעית. מה את רוצה, זה מה שאת רוצה לעשות לעצמך? מה את תוקעת לעצמך עוד סכין, כאילו, ועוד סכין, ואת לא לומדת ואת לא רוצה להתקדם בחיים, את לא רוצה להגיע לאיזה שהוא מקום?... ואת לא לומדת, לא לומדת כאילו, אז זה, זה קורה בתוך מעגל, זה קורה בתוך מעגל שלא נגמר. לא רואה את הסוף.

מהטקסט של נטלי עולה תסכול מכך ששוב הביאה את עצמה למצב עגום. היא מתארת איך בתוך הטירוף של השימוש והשגת הסמים היו רגעים בהם היתה עוצרת, מתבוננת על המציאות שלה, מודעת לסבל ולמלכוד בו היא נמצאת, אך לא מבינה איך נכנסה למצב הזה ומרגישה כמו מאיה, חסרת אונים לצאת ממנו. רגעים אלו עוררו ייאוש גדול מהמציאות ומעצמה כמי שלא מצליחה לשנות אותה. נטלי מתארת איך השימוש בסמים היווה בריחה מתחושות אלו, אלא שהסמים כבר לא יכלו להקהות את רגשותיה לאורך זמן וכך נוצר מעין מעגל קסם- התעוררות רגשות כואבים הובילה לשימוש שהוביל לייאוש גדול יותר שהביא לשימוש מוגבר יותר. גם דורית, כמו נטלי, מתייחסת לאופן בו היתה הורסת את עצמה, פוגעת בעצמה. היא ראתה את עצמה כאחראית לסבל שלה, כמי שמכאיבה לעצמה שוב ושוב וחוזרת לאותם מקומות. כמו נטלי, גם היא הכירה בכך והיתה כבר מודעת לכך, אך המשיכה להיות שם. דורית מתארת שנאה שהתפתחה כלפי בן הזוג ובמילותיה אפשר לזהות גם את השנאה העצמית על כך שנשארה במקום בו סבלה, הושפלה, מכרה את עצמה, טעתה שוב ושוב. דורית חוותה עצמה כמו חיה, כמי שתפקידה היה לספק צרכים מבלי שיינתן מקום לרגשותיה ורצונותיה. ההישארות בסבל שדורית מדברת עליה, ממחישה את ההילכדות במוכר והידוע, את המעגליות ואת השחזור שמתבטא ביחסים. היא היתה מודעת לכך שחוזרת לאותם מקומות הגורמים לה לסבל, לאותם מקומות המוכרים מהעבר. מבחינתה היא זו שתקעה לעצמה "סכין" בעצם הבחירות החוזרות שלה שתקעו אותה במקום של סבל. במקביל לשפה של זעם כלפי העצמי מתפתח דיבור פנימי המבטא רצון לשינוי ואמונה שמגיע לה משהו טוב יותר. ההבנה כי היא בוחרת בחירות שליליות מתחילה את האמונה שביכולתה גם לבחור בחירות אחרות, טובות יותר.

בראיונות עולה שככל שהתלות בסם גוברת, החיפוש אחר ביטחון מבין הזוג פוחת. כאמור, הביטחון והכוח שכבר לא מצליחים להיות מושגים דרך היחסים עם בן זוג כוחני, מושגים דרך השימוש בסמים. התלות הרגשית בגבר מצטמצמת לטובת התלות בסמים שנותנים מענה מיידי. עם זאת, התלות הפיזית בגבר גדלה שכן הוא דואג להשגת הסמים. ממקום של חיפוש אחר יחס, תשומת לב, חום והגנה מבין הזוג, הופך בן הזוג למספק רק את הצורך בסם. מכמה ראיונות עולה כי בשלב זה של הקשר, ההישארות עם בן זוג זה או אחר, גם אם הוא פוגע, נובעת מתוך התפיסה שללא הוא, תישארנה ללא סמים:

נטלי : אני יודעת שאם הוא יבקש משהו אני חייבת לעשות, אין דבר כזה שלא כי אם אני אגיד לו לא אז זה עופי מהבית... גם אם זה לשכב איתו כשאני לא רוצה ו... לשכב עם חברים שלו... בשביל שאני אקבל את הסם... להיות תלויה בו ובסמים, לא... גם דברים שאת לא רוצה את חייבת לעשות, אין מה... לא היה לי ברירה, לא היה לי איפה להיות וכביכול הוא שמר עליי והוא... יש לו הכול אז מה אכפת לי... שלא יעזבו אותי ולא יהיה לי איפה להיות ואני אשאר לבד וגם בשביל הסמים.

דורית : בכל המקרים קיבלתי חומר ובחלקם קיבלתי כסף כמו זונה. כסף על זה שאני שוכבת עם אותו בן אדם כדי שאני אוכל לקנות חומר... הקשר הוא לא האישי בכלל. הסם זה האישי, איך להגיע אליו ולחומר הכי טוב, לסוחר הכי גדול כדי שיהיה לך את הכי כוח שיש. כדי שיגיעו גברים ויגיעו לבית וייקחו אותך ויחזירו אותך לבית ויפנקו אותך, ויקנו לך ויביאו לך וישמו לך כסף וישלמו לך הכול.

רונית : אין יחסים. אין יחסים. זה הכול שמה אינטרס אחד גדול. גם אם יגידו לך אני מתה עליו, אל תאמיני. גם אם היא תגיד לך אני מתה עליו. כאילו היא, את יודעת מה, היא... מסכנות הנשים האלה. כאילו... הלכו אחרי מקום, כאילו רוב הנשים הלכו אחרי גבר שהבטיח להם את העולם ובסוף הם רק נתנו לו, הלכו לעבוד בזנות בשבילו, אם לא היה לה, אם.. אם היא לא מביאה כסף וסמים היו, היו פותחים אותה. אין שמה אהבה, אין שם, אין דבר כזה שנקרא אהבה שמה, אין. הכול שקר, אין דבר כזה שנקרא אהבה.

שלוש המרואיינות מתארות כיצד התלות בגבר הומרה ממקום של צורך רגשי לצמצום בצרכים פיזיים- מגורים, כסף ובעיקר סמים. תלות זו אילצה אותן לעשות דברים, גם אם לא רצו. הן מתארות כיצד הסם הופך להיות במקום הראשון, כאשר על מנת להשיגו היה צריך להיענות לצורכי הגבר המספק אותו. הגבר אמנם החזיק בכוח, שכן דרכו קיבלו את הסם, אך למעשה הוא הפך לאמצעי בדרך להשגת המטרה "האמיתית"- הסם. הן מתארות כיצד הפך הקשר הזוגי למבוסס על אינטרסים, לנטול רגשות. נטלי מדברת על הפחד להישאר בלי סמים, בלי קורת גג, פחד מפני פגיעה שאילץ אותה לקיים יחסי מין עם בן זוגה ועם אחרים בעל כורחה. היא מתארת מצבים של חוסר ברירה ונכונות לעשות כל דבר, גם אם מדובר במעשים שמעוררים כאב, השפלה. היא כפתה על עצמה אמונה שבן זוגה שומר עליה ויכול לספק לה כל מה שצריכה. דורית מתארת יחסי ניצול הדדיים עם גברים כדרך להשגת צרכיה. גברים השתמשו בה למילוי צרכיהם המיניים והיא השתמשה בהם למילוי צרכיה בסמים, בכסף, ביחס. הניצול ההדדי בשלב זה סיפק תחושת כוח. דורית אומרת בפירוש כי מערכת היחסים כבר לא המוקד, העניין המרכזי היה כיצד לנצל את מה שיש לה להציע באופן שיספק לה את מה שצריכה. כשם שהתייחסו אליה כאל אובייקט, כך גם היא התייחסה אל הגברים כאובייקטים למילוי צרכיה. לא היה מקום לקשר רגשי. הערך הרגשי של הפנטזיה התנפץ והתמלא ביחס מנצל.

גם רונית מתייחסת לזיוף שביחסים באומרה כי בקשר בתוך הסמים הכל הופך לאינטרס, גם אם האישה לא מזהה זאת. היום בדיעבד היא רואה עד כמה הכל היה שקרי ומבטאת כאב על נשים הנכנסות לקשר עם ציפייה, תקווה ופנטזיה, ונלכדות לבסוף ביחסים המתנהלים סביב השגת הסם, גם במחיר של למכור את עצמן. בתוך יחסים כאלה אין מקום לאהבה. להבדיל מדורית, שמתארת את האופן בו היא ניצלה את הגברים להשגת צרכיה, רונית מתארת את הנשים כתמימות, כמי שחיפשו אהבה ונלכדו בתוך

קשר מנצל. הגברים הם אלו שהולכו שולל את הנשים, "מכרו" להן פנטזיה, לכדו אותן כדי לעשות בהן כרצונן.

במצב בו מתנפצת האשליה והיחסים הופכים לניצול וכשתפקיד הגבר כמספק כסף וסמים משתנה בעקבות מעורבות הנשים בגניבות, סחר בסמים, או כמממנות עיקריות על ידי עבודה בזנות, פוחת כוחו של הגבר כמפרנס העיקרי ומצטמצם גם תפקידו כמי שמממן את השימוש. ההכרה בכך שיכולות להשיג את הסם בעצמן, גורמת לחלק מהנשים לבחור להיות עצמאיות. לדברי מספר מרואיינות, העבודה בזנות יצרה חוויה של כוח ושליטה ואיפשרה התנערות מהתלות בבן זוג להשגת הסם:

חופית: תשמעי, הזנות נתנה לי מין מקום של עצמאות חבל על הזמן. אני יכולה לספר לך עוד משהו שהיה אהה.. אני גם הרגשתי טוב בזנות... קודם כל גם מבחינת כסף, נתחיל מזה אבל וואלה רואים אותי. קודם כל היו מפרגנים לי את נראית טוב. הייתי עובדת שם הכי טוב. וואלה יש אנשים שמתייחסים אליי. נתנו לי להרגיש שאני שווה. כן, כאילו וואלה, משהו רואה אותי כאילו.

זהו, אני יודעת, זהו, התחלתי ככה לעבוד בזנות... עם סוג של ביטחון, לא צריכה אף אחד, מסתדרת, יש לי את זה של כסף. לא יכולתי להביא את עצמי למצב כזה, של אהה.. היו לי ים של הזדמנויות ללכת עם אנשים שמתעסקים עם חומר, לחיות איתם, להיות איתם אבל אני לא רציתי.

מראיינת: כי?

חופית: אני אהיה עוד פעם אהיה תלונית, עוד פעם מושפלת שמה. עדיף להיות מושפלת בעבודה אבל את אחראית לעצמך, עם הכסף שלי. היו לי הרבה דיונים עם בחורות ככה. אני מאוד הלכתי עם העמדה שלי, זה מאוד הרגיש לי טוב ככה.

מהטקסט של חופית עולה כי עבודה בזנות איפשרה השתחררות מהתלות בגבר. החוויה של להיות אחראית לעצמה, להרוויח בעצמה את הכסף לסמים, נתנה תחושת חופש, עצמאות, ביטחון ושליטה בחיים. ההשפלות שחוותה מבן זוגה היו עבורה קשות הרבה יותר מההשפלות בזנות, משום שבזנות היא חוותה השפלות למען מטרה מסוימת, למען עצמה. היא הצליחה למזער את ההשפלות בזנות בזכות חוויית הכוח. להבדיל מביחסים עם בן זוגה, בזנות חופית הרגישה כי היא אדון לעצמה. ההשפלות והאלימות בבית הקטינו אותה לתחושת אפסיות, כשבזנות חוותה העצמה אישית. חופית מתארת שכזונה הרגישה שיותר רואים אותה, שמחשיבים אותה, שהיא שווה. הזנות היתה מקום בו הרגישה משמעותית לעצמה, מצליחה ביצירת חוויה עצמית של כוח וביטחון.

רונית מתארת גם היא תחושת חיות וכוח דרך העבודה בזנות. בדומה לחופית גם רונית חוותה

תחושת ערך, הרגישה אהובה וחופשייה. בשלב זה לא הכירה בנזקים של העבודה בזנות:

רונית: קיבלו אותי, אהבו אותי, אהבו את הגוף שלי, לא שפטו אותי, אה... שמה יכלתי לעשות מה שרציתי, שמה הייתי אני, שמה עם כל ה... טירוף הזה, שמה אני זה מה שהבאתי. שמה לא הבנתי את כל הפגיעות ואת כל ה... כל זה... גם כשעשו בי תוהו ובוהו, תוהו ובוהו.

מראיינת: אז מה היית מרגישה?

רונית: שמה.. שמה הרגשתי שאני חיה, שאני חיה... רק כשאני מביאה אותו

מראיינת: זה תחושה של כוח?

רונית: כן, של כוח, שאת יכולה כאילו להשיג כאילו את מה שאת רוצה כאילו, להשתמש בו ולהעיף... כאילו...

רונית מתייחסת לכוח שהיה לה כזונה מול הלקוחות. התחושה שלה היא שבניגוד למה שחוותה ביחסים הזוגיים שלה, בזנות היא זו שניצלה את הגבר, שהלקוח היה הנזקק והתלוי והיא יכלה לעשות בו כרצונה ומשקיבלה את הכסף יכלה "להעיף" אותו. להבדיל מיחסיה הקודמים עם גברים, בזנות לא היתה מחוייבת לגבר, לא היתה תלויה בו. רונית אומרת שהביאה את עצמה לזנות, שהיתה יותר היא שם. נדמה כי היחסים עם לקוחות, שהתבססו רק על יחסי מין, איפשרו שלא להתמודד עם המורכבות שביחסים זוגיים, בהם אולי נאלצה לשים מסיכות, לרצות, למלא את תפקידיה כבת זוג. החיות שרונית מתארת כש"מביאה" את הלקוח, משתמשת בו ואז מעיפה אותו, מבטאת את הסיפוק שקיבלה מחוויית הניצול של הגבר. נשמע כי התמלאה מעצם השימוש בו, אולי חוותה שכך פוגעת, נוקמת. חופית ורונית מתייחסות לזנות כמקום בו הכוח והשליטה היו בידיהן והן יכלו להשתמש בגבר, להתייחס לגבר כאובייקט. זו עבורן חוויה הפוכה לחוויות היומיומיות שחווי ביחסיהן הזוגיים. אם בזוגיות היו פאסיביות, מרצות, מנוצלות, מילאו את תפקיד הקורבן- בזנות היו אקטיביות, בעלות שליטה, מנצלות, ממלאות תפקיד של מתעללות. הסתכלות זו על העבודה בזנות, מאפשרת חוויה של כוח ושליטה שמנוגדת לחווית הנשים את עצמן בתוך הקשרים הזוגיים. יחד עם זאת, הסתכלות שכזו מאפשרת גם להקהות את הכאב, את ההשפלה ואת ההכרה בהיותן אובייקט מנוצל בעצמן.

מוראיינות אחרות תיארו את העבודה בזנות כלא משחררת מהתלות בגבר. מאיה מספרת איך מימנה את עצמה ואת בן זוגה באמצעות זנות, אך מרוב בושה ופחד מתגובתו, לא גילתה לו על כך :

מאיה : מתי שהתחלתי להביא כסף בזנות והוא לא היה שואל אותי מאיפה אני מביאה כסף, כאילו לא היה יודע. אבל מאיפה כל יום אני מביאה סכומים גם ל... ל... וגם לקוקאין כאילו... זה סכום, סכום. הייתי מסתירה את זה אבל עכשיו אני מסתכלת עם המבט אה... רגיל כאילו, איזה מסתירה? אבל אז חשבתי שהם לא יודעים. אבל איך לא יודעים? מה, כאילו אין מצב שהם לא יודעים. אני נוסעת באיפשהו בלילה או אני נוסעת בערב או שאני הולכת, אני אומרת אני הולכת למשק בית ומביאה שלוש מאות שקל. איזה משק בית בשביל שעתיים שלוש מאות שקל? בטח ידעו. זה היה להם נוח. כי מההתחלה, כשלא שדיברנו עליי אבל נגיד על בנות אחרות, "לא, בחיים לא..." ואת מבינה, כל הדברים האלה, כאילו אנחנו מפשע, אנחנו לא מרשים לנשים... סתם חרטה...

הרגשתי יותר בושה ו... פחד שהוא לא יידע, חבל על הזמן, פחד אכל אותי אז, עוד במיוחד עם האחרון, כל פעם שהייתי חוזרת הביתה הייתי אומרת טוב, התקלחתי, לא רואים כלום כאילו, לא מריחים כלום, את יודעת... שרק הוא לא יידע כי היה הורג אותי. אז אה... זה היה הכול, הכול מבלבל, הכול כאילו... כל שניה שמה היה בלבול. כן, בושה ופחד.

במבט לאחור, מבינה מאיה את הרמאות העצמית שבו היו לכודים יחסיה עם גברים. להערכתה, בני זוגה ידעו שהיא עוסקת בזנות אך היה להם נוח להעמיד פנים שאינם יודעים. היא חוותה בושה גדולה מהעיסוק בזנות ונדמה שמעבר לפחד בתגובת בן הזוג, עצם ההסתרה איפשרה לה לחיות עם זה יותר בשלום. ההכחשה של בני הזוג מולה, שלה מול בני הזוג ושלה מול עצמה בכך שסיפרה לעצמה שאינם יודעים, שאם התקלחה לא יריחו. מדבריה ניתן לחוש את קיומו של מעין חוזה שלא דיברו עליו שהחריף את ההילכדות בקשר. כך שלמרות שבפועל היא היתה המפרנסת ולכאורה לא נזקקה לגבר להשגת הסם,

עדיין חוותה שהכוח לא בידיה והפחד שלט עליה. בניגוד לחופית ורונית, החווייה המרכזית של מאיה מהעבודה בזנות היתה בושה.

מרואיינות אחרות תיארו בחירה להישאר בקשר עם גבר אחד, גם אם הוא אליס ופוגעני, כדי שלא יאלצו לעבוד בזנות למימון הסמים. החלטה זו נתפסה במידה מסוימת ככוח. עדיף היה להיות מנוצלת בתוך זוגיות, מאשר להיות מנוצלת ברחוב. הירידה לזנות נתפסה כהשפלה הגרועה ביותר, כמקום הנמוך ביותר והמאמצים להימנע ממנה לימדו על כוח ועמידות. בדיעבד, רואות הנשים את התנהלותן בתוך יחסים גם כסוג של זנות, אך אז ראו זאת כמצב עדיף ובטוח יותר:

גלית: לי הייתה בעיה, בעיה... אמרתי אני לזנות לא יורדת. עזבי שהייתי זונה ולא ידעתי שאני זונה, כי אם את הולכת מגבר לגבר לגבר זה גם סוג של אה... זה, אבל את לא מקבלת כסף. אני אמרתי לכביש אני לא יורדת ואז את צריכה ל... לדאוג ל... לאלה שיש להם או שהם סוחרים או שהם עמידים... או שיש להם או שאת נמצאת בתוך זוגיות ומנצלת אנשים אחרים, את מבינה?

חלי: אז כן, אני לא הייתי זונה בכביש ואני לא הלכתי ופשעתי, גניבות ודברים כאלה. אף פעם לא התקררתי לסוחר סמים כאילו. אני לא הלכתי להביא את הסם אף פעם... אני לא הייתי זונה בכביש, אבל הייתי זונה עם כל החברים שלי. כאילו הזנות שלי התבטאה בדרך אחרת.

ניתוח הציטוטים מצביע על דרך נוספת להכחיש את מצב היחסים. גלית וחלי מתארות כיצד נמנעו מלעבוד בזנות במובנה המוכר (קיום יחסי מין עם לקוחות תמורת כסף), אך הן מתארות מאפיינים של זנות ביחסים עם בני זוג, ההכרח ליחסי מין עם גבר שהקשר עימו עוקר מרגשות, על מנת לקבל בתמורה כסף או סמים. גלית מדגישה כי זנות היוותה קו אדום עבורה אותו לא היתה מוכנה לחצות ולכן עשתה כל שניתן על מנת להשיג את הסם בדרכים אחרות. היום רואה שביחסים שניהלה קיבלה סמים מהגבר בזכות זה ש"דאגה" לו, מילאה את צרכיו, והיא, מצידה, עברה מגבר לגבר בהתאם למידת סיפוקו את צרכיה שלה בסמים. גם חלי בפועל לא עסקה בזנות ואף לא בפשע. היא הצליחה לדאוג לעצמה לסמים בדרכים אחרות. היא לא הלכה להביא את הסם אלא הביאו לה אותו. אך לשם כך היתה צריכה להפעיל מניפולציות, לתת משהו בתמורה. היום היא מכירה בכך שהיתה זו סוג של זנות.

בניית הביטחון בהווה

מרבית המרואיינות, כאשר החליטו להיגמל מסמים ולהיכנס למסגרת של טיפול, התנתקו ממערכת היחסים בה היו, אם מתוך הכרח ובשל דרישות המסגרת הטיפולית ואם מתוך ההבנה שההתנתקות תסייע להן להתמקד בעצמן בטיפול. הניתוק מבני הזוג והמפגש עם העצמי בתהליך ההחלמה, מעורר את האמונה בעצמן כמי שיכולות להרגיש בעלות כוח ושליטה על החיים שלהן ללא תלות בגבר, בסמים או בזנות. בראיונות מדברות הנשים על האופן בו לומדות לשאוב תחושת כוח מעצמן:

רונית: זאת אני, אני עובדת היום, אני עצמאית, אני לא נמצאת לידך בגלל שהנה אני לידך כאילו וכאילו אתה זה שמוביל, לא, מה פתאום. אף אחד לא מוביל אותי היום, רק אני

מובילה את עצמי. רק אני מובילה. כשאני ארצה לקיים יחסי מין אז נקיים יחסי מין, לא כשאתה רוצה... לא רוצה ללכת לאיבוד. אני, אני טוב לי ככה, טוב לי, טוב לי לחיות ככה, טוב לי לפרנס את עצמי בכבוד, טוב לי להיות אמא, טוב לי לעשות תיקון עם הבן שלי והנכדים שלי. קודם כל יש לי בית, יש לי בית. אף אחד לא יכול להגיד לי תצאי מפה או תלכי מפה, זה בית שלי, תשלמי לי, תעשי לי... יש לי בית. אני רק יכולה לצאת. אף אחד לא מוציא אותי יותר. אני מוציאה... ואני חושבת שזה הכוח שלי. כאילו בלי לדעת ובלי... כאילו זה הביטחון שלי, הבית שלי.

מראיית: אני חושבת על זה שחיפשת את הביטחון במקומות אחרים כי בסוף מצאת את זה בזה שבנית בית

רונית: בית משלי, שלי, כן. שלי, שלי, שלי לבד. יש לי חסכוניות, יש לי כסף, אני לא תלויה באף אחד, אף אחד... כשאת אישה זה הכי הרבה חשוב, אישה שיהיה לה בית, שאף אחד לא יגיד לה תהיי פה, לא תהיי פה, שישתמשו בה.

רונית מתארת את המציאות שלה כיום. היא חווה עצמאות וביטחון. אחרי שנים רבות בהן היתה

מובלת, כיום רונית רואה בעצמה כמובילה, כבעלת שליטה על חייה, על בחירותיה. זה בא לידי ביטוי בכך

שעובדת על מנת לפרנס את עצמה במקום בו מרגישה תורמת ומשמעותית, בכך שיש לה בית משלה והיא

בוחרת מי ייכנס אליו ומי לא, בכך שמחליטה בעצמה עם מי לקיים יחסי מין ועם מי לא. עצם העובדה

שהיא אינה תלויה יותר בגבר על מנת להתקיים, נותנת לה תחושת כוח. לבית יש משמעות גדולה בהעצמה

של רונית. הבית מסמל הן ביטחון והן עצמאות. רונית מדגישה עד כמה חשוב שלאישה יהיה בית משלה.

הבית מהווה עוגן, נותן תחושת יציבות, מאפשר להשתחרר מתלות היתר בגברים כמספקים קורת גג

ובאותו הזמן מנצלים, פוגעים או לדבריה, משתמשים בה. מהדברים של רונית ניתן להבין שהביטחון

שרכשה, גם בזכות הבית, מאפשר לה להציב גבולות לאחרים, מאפשר לה לבחון מה נכון וטוב לה. שלא כמו

בעבר בו התלות באחרים אילצה אותה לשרת את צרכיהם ולפעול בהתאם לרצונם, כיום לומדת מה היא

רוצה לעצמה ומצליחה להשיג זאת בזכות עצמה. החוויה היא חוויה של כוח, ביטחון וכבוד עצמי.

התפתחות היכולת לדבר את הצרכים, לתת ביטוי מילולי לרצונות, גם היא נותנת למרואיינות

תחושת כוח ומחזקת את הביטחון העצמי בתוך הקשר הזוגי, כפי שעולה מהדברים של חופית וחלי:

חופית: אני רוצה להגיד לך שהיום אני במקום אחר במערכת יחסים. אולי אני מתנהגת לא יפה, אולי אני מוציאה את זה בצורה לא נכונה, אבל אני עומדת על שלי. אני לא מפחדת להגיד את מה שאני חושבת, גם אם אני יודעת שזה פוגע. את יודעת, לפעמים אני הייתי עושה חשבון אז הוא יגיד משפט שיפגע בי, הייתי מפחדת לא להגיד אז הייתי מעדיפה לא להגיד. הייתי נשארת עם זה ואוכלת את הנשמה, רק מהפחד שיגיד לי איזה משפט ואני אתפרק ממה שהוא יגיד לי. הפחד מהפגיעה הזאתי. אבל היום אני כבר לא. למרות שאני חיה עם עברייני.

חלי: השיחה של אתמול חיזקה אותי... זו הייתה השיחה הראשונה לכל אורך הזוגיות שלנו, שחלי אמרה את מה שהיה לה להגיד, העמידה אולטימטום, דרשה את המקום שלה. לא בכיתי, לא הראיתי נזקקות שם, לא הראיתי וואוו, אם אתה עוזב אותי סוף העולם הגיע, אל תעזוב אותי בקשה, אל תעזוב אותי. לא עשיתי את זה וזה נתן לי כוח. ואני יכולה להגיד שאחרי הטלפון של היום בבוקר, כשהוא אמר אני רוצה עוד הזדמנות, אני חגגתי פה ניצחון. אני הסתובבתי פה מה זה, עם חיוך מפה עד לשם. ניצחון. ניצחתי.

מהטקסטים של חופית וחלי עולה כי עצם היכולת לדבר את עצמן, לבטא עצמן במילים, לעמוד על

שלהן, נותנת תחושת כוח. חופית רואה את השינוי שחל בה מבחינת האומץ להגיד את מה שחושבת

ומרגישה. בעבר פחדה מכך. פחדה מתגובת הגבר, פחדה להיפגע, פחדה להתפרק. בחוויה שלה עמידה על שלה היא מפרקת, היא הורסת, אין אחריה סיכוי להמשכיות. מה גם שבעבר ספגה אלימות לאורך הזוגיות, אלימות שלמידה אותה לשתוק. הפחד היה עוצמתי עד כדי כך ששיתק אותה. היום, למרות שקיים עוד סיכוי להיפגע, מוכנה לקחת את הסיכון ובלבד שלא להישאר עם הדברים בתוכה. נדמה כי מכירה בכך שהתוצאות של להישאר עם הדברים בתוכה הינן הרסניות לא פחות. חופית מאמינה בעצמה שגם אם העמידה על שלה תוביל לפגיעה של בן זוגה בה, היא תשרוד את הפגיעה. היא פיתחה בה את היכולת לעמוד על שלה, לעמוד אל מול בן זוגה ועמידה זו נחווית ככוח.

חלי מתארת סיטואציה שהינה חדשה עבורה. בשיחה שמתארת, הצליחה להגיד את מה שרצתה, לדרוש מבן זוגה, להציב גבולות ממקום של ביטחון ולא ממקום של פחד. עצם העובדה שלא שידרה נזקקות ופחד נטישה, היוותה עבורה חידוש. לאחר אותה שיחה הרגישה תחושות של כוח והצלחה. נראה כי חששה שתקבל תגובה אחרת וכשהתבדתה, היתה מופתעת. בשיחה זו העזה לעשות את מה שאף פעם לא עשתה בשל פחדיה מנטישה או מפגיעה, ואילו תגובת בן הזוג הוכיחה ההיפך, הראתה לה שעמידה על שלה לאו דווקא מובילה להרס והישארות לבד. כמו חופית גם חלי חווה כוח מעצם העמידה על שלה ואמירת דבריה בצורה ישירה. כך שהניצחון אינו טמון דווקא בתגובת בן זוגה, אלא בעצם האומץ שגילתה כשעמדה על שלה, בעצם ההכרה כי מהלך זה לא הוביל להתפרקות של הזוגיות, אלא פתח פתח להידברות אחרת. בניית הביטחון לדבר את עצמן בתוך הקשר מלמדת על התפתחות ההכרה בכך שזכאיות לדרוש את מקומן, דבר שהינו חדש עבור רובן. קארין מתייחסת לכך בדבריה:

קארין: זה בכלל משהו שאני לא מכירה, לבנות את עצמי מחדש, לא כאובייקט אלא כ... כבן אדם עם... עם נפש, עם רצון לעשות משהו, עם זכויות...אני, האמת היא, רק פה גיליתי שהיו לי איזשהן זכויות בכלל בקשר, לא ידעתי שיש לי איזשהי זכות, שיש לי זכות לעשות, לרצות משהו.

קארין משתפת בכך שבעבר כלל לא הכירה בזכויותיה הבסיסיות ביותר לרצון עצמי. כיום, כשנמצאת בתהליך של טיפול, לומדת לתת מקום לרצונותיה, לומדת לראות עצמה כשוות זכויות, כסובייקט עם צרכים ורצונות ולא כאובייקט לשרותם של אחרים. אמירה זו משקפת עד כמה התפיסות העצמיות הן של חוסר הערכה עצמית, חוסר שליטה בחיים, חוסר מוחלט בזכויות. ניכר בדבריה של קארין כי תפיסות אלו הינן מוקדמות ומופנמות ועל פיהן התנהלה כל החיים. ההכרה הראשונית בכך שזכאית לרצות, להחליט, לבחור, יש בה כדי להתחיל לבנות את עצמה, את הביטחון שלה ולקחת אחריות על חייה. יחד עם התעוררות ההכרה בכוחן, היחסים בניקיון מעמידים את הנשים עם מצבים בהם מרגישות חלשות, מנוצלות. להבדיל מבעבר, שם הורגלו לחוש כך, כיום מצבים מעין אלה מעוררים תסכול וכעס. הרגישות סביב תחושות אלו רבה, שכן הן מחזירות לחוויות מהעבר, אותן לא רוצות להרגיש שוב:

חופית : אני אומרת לעצמי, אם הוא זורק לי איזה מילה "יאללה", אני מאוד קשה שאומרים לי יאללה, באמת. זה נשמע דפוק אבל מאוד קשה לי עם המילה הזאת יאללה, יאללה. טוב, יאללה תעשי כוס תה. אני נטרפת, אני נגנבת מזה. ואני אומרת לו, אני אומרת לו חלאס. אני לא קמה, אני לא עושה לו.

מראיית:מה יש שם ביאללה הזה?

חופית : זלזול כזה, אני אומרת לו כל החיים שלי דיברו, אולי לא אמרו לי יאללה אבל בהרגשה הרגשתי ככה. אז חלאס כבר, חלאס... גם השפלה, לפעמים... בואי אני אגיד לך את זה, במיוחד ביחסי מין אהה... כאילו אני מכניסה את עצמי למקום הזה לפעמים. את יודעת, עכשיו זה לא קורה כי אני תקיפה שם. אבל היו כמה פעמים לא שכבנו שבוע וחצי. הוא בא ככה חרמן, עכשיו אני יושנת ואת יודעת, באמצע השינה הוא בא ככה מאחורה ואני ככה זורמת איתו. אבל אני לא זורמת איתו כי אני רוצה, אני זורמת ותגמור כבר, תחפף. וזה מה זה מחזיר אותו לזנות, לאונס, לאונסים האלה שעברתי... אני מרגישה מושפלת, מרגישה מושפלת. אני עושה דברים שאני לא רוצה אותם. את יודעת מה, לפעמים הייתי שוכבת איתו, בשביל שיהיה שקט בבית זה כמו בזנות. תן לי שקט, תן לי כסף, אני אתן לך את הזיון. אבל היום אני לא מוכנה לעשות את זה יותר, לא מוכנה בשום פנים.

חופית מתארת את הרגעים בהם חווה שוב חוויה של ניצול והשפלה. היא מרגישה כיצד ברגעים

כאלה, חוזרת בחוויה למקומות הכואבים ביותר בחייה, בהם חוותה השפלות ופגיעות בלתי נסבלות. היא

שמה לב כיצד בהתנהלות היומיומית עם בן זוגה, נכנסים אלמנטים של השפלה והיא מזהה כיצד היא

עצמה מתנהלת לפעמים באותו אופן בו התנהלה בעבר כלפי מי שניצל או השפיל. נשמע שיש בחופית

רגישות גבוהה כלפי כל מה שמזכיר באיזשהו אופן יחס מזלזל ומשפיל וכיום אין לה ולו טיפה של סובלנות

כלפי יחס שכזה. אמירות שיש בהן מין ההשפלה או הניצול מעוררות כעס פנימי שלעיתים בא לידי ביטוי

חיצוני ולעיתים נשאר בפנים. ניכר כי בשל השינוי שמתחולל בה מבחינת ההכרה בזכויותיה כאדם, כאישה,

ההבנה שמגיע לה שיתייחסו אליה בכבוד, אין ביכולתה יותר לעבור לסדר היום כשנפגשת עם יחס מזלזל

או משפיל. יחס שכזה מפעיל אותה, גורם לה לכעס גם על מי שמפגין את היחס גם כלפי עצמה על שאולי

מאפשרת אותו.

המפגש עם החוויות הללו, של שליטה וניצול, מביא חלק מהמראינות לבחור שלא להיות בשלב

זה בתוך זוגיות. מתוך הראיונות עולה כי חלק מהסיבות שלא להיכנס לקשר זוגי הן הפחד וחוסר הרצון

להרגיש שוב את הניצול והשליטה, רוצות להתחזק ולהרגיש אחראיות על עצמן :

נטלי : נכון לעכשיו אני בכלל מפחדת ממערכת יחסים, לא...

מראיית: כי מה?

נטלי : מפחדת שוב להיפגע, שוב להיות מושפלת, מנוצלת, לחזור לכל ה... מוכר והידוע שמה

של המערכות יחסים. בינתיים אני לא... לא רואה את עצמי עם... עם בן זוג. בעתיד כן, אחרי

שאני אהיה יותר חזקה ויעבוד עוד ויסיים טיפול...

נטלי מבטאת פחד לחזור להיות במערכת יחסים, שכן מערכות היחסים שלה עם גברים אופיינו

בשליטה, כוחניות וניצול מצד הגבר. על אף הפגיעות שספגה שם, זה מה שמכירה ויודעת וכיום עדיין לא

סומכת על עצמה מספיק שתצליח לבחור בחירה אחרת. מדבריה משתמע שעל מנת לבחור קשר אחר,

מיטיב יותר, עליה להתחזק ולטפל קודם כל בעצמה. נטלי מבינה היום שמערכת יחסים אמורה להתנהל

בשונה ממה שהכירה, אך הפחד הוא שכשתיכנס למערכת יחסים עם גבר, לא תדע כיצד לשמור על עצמה מפגיעות וניצול. היא מכירה בכך שהתחזקות שלה עצמה, היא שתביא לשינוי בתוך יחסים.

רונית אמנם נמצאת במקום שמזהה בעצמה כוחות ואף מחזקת כוחות אלו, אך עדיין חוששת

שכניסה למערכת זוגית תערער אותה, תחזיר למקומות שנאבקה כדי לצאת מהם :

רונית: היום קודם כל אני במקום אחר. אני לא אתן לאף אחד, לאף אחד בעולם הזה שיותר יגיד לי כאילו מה טוב בשבילי ומה רע בשבילי כי רק אני מחליטה מה טוב בשבילי... כאילו למכורות יש דפוס לרצות, נותנת לגבר הכול, באמת, כולך שמה... אבל לא, אבל הן לא, הן לא, הן לא, הן לא... הן לא כאילו....

מראיית: הן לא מקבלות

רונית: הן לא מקבלות, הן לא מקבלות, כי המכורים, כי המכורים... כי המכורים...

מראיית: זה להיכנס כל פעם למקום שתדעי שתיפגעי בו עוד פעם

רונית: ואת נכנסת אליו עוד פעם... ועוד פעם ועוד פעם וזה לא נהיה משהו אחר. כי את לא מנסה משהו אחר. אם אנחנו ננסה משהו אחר...

מראיית: מה זה משהו אחר?

רונית: משהו אחר, כאילו להכיר אנשים אחרים, לא רק מכורים, אנשים אחרים... את האמת כאילו, אני לא רוצה מכור, אני רוצה רק... אין לי כוח למכור, אין לי כוח לכאב, אין לי כוח יותר לסבל, אני סבלתי כל החיים שלי, כל החיים שלי אני סבלתי בגללו או בגלל שכעס... וגם כשהתנקו זוגות כאילו אני, כאילו מהניסיון שלי גם... איזה חיים, החיים קשים, אין לי כוח אין לי זה, אין לי סבלנות. נכנסים לעצמם, ריכוז עצמי, אי אפשר להוציא אותם משמה, אי אפשר להוציא אותם, וואלה כאילו הבית יהיה תוהו ובוהו, אי אפשר להוציא אותם. ואתה בשבילי? איפה אתה בשבילי? אין, זה... אין, אתה זה לאינטרס.

רונית רואה ביחסים זוגיים, בעיקר עם גבר שהינו מכור או מכור נקי, כמערכת שלא משתנה, כמקום

בו אין סיכוי ליצור קשר בריא. היא לא מאמינה שיכול לקרות שם משהו אחר ממה שמכירה מהעבר,

שהשינוי שחל בה יספיק על מנת לחולל שינוי ביחסי הכוחות בקשר. מבחינת רונית, כניסה למערכת יחסים

עם מכור נקי משמעותה חזרה לאותם מקומות המוכרים מהעבר, לאותם מקומות בהם חשה לא קיימת,

מנוצלת וסובלת. היא מבטאת רצון לנסות משהו אחר, לצאת מהמעגל של המוכר והידוע. מדבריה של

רונית עולה חוויה חזקה של חוסר אמון בגברים מכורים נקיים. מדבריה עולה שכניסה לזוגיות, גם אחרי

טיפול מעמיק ואינטנסיבי, מהווה מצב סיכון עבור נשים מכורות.

גם מאיה חווה בניקיון חוסר אמון וחשדנות כלפי גברים, פחד ששוב מנצלים אותה :

מאיה: אני מחפשת מושלמות ואני לא מאמינה. באותו רגע כאילו אני רוצה להאמין אבל אני לא מאמינה... אומרים לי מילה אני חושבת פעמיים ו... להאמין, לא להאמין, כל הזמן יש לי את השאלות עם עצמי ו... אני חושבת שמתמשים בי ומזה שאני חושבת שמתמשים בי, אני משתמשת בהם, כאילו זה כזה... מעגל...

זהו ואני מפחדת להיכנס לקשר... שיהיה עוד... עוד פעם משהו לא טוב כי אני... אין לי כוח לכל הדברים האלה. אני גם אמרתי יותר טוב אני אהיה בינתיים עם אף אחד אבל אם אני אכנס כבר לקשר, זה יהיה משהו טוב כי עוד פעם להיכנס ולהיפגע, למי יש כוח... לי אין. אני רוצה כבר, אם להיכנס אז כבר... להקים משפחה, להביא ילדים, כבר גיל, את מבינה? אני חייבת... מצד אחד אני אומרת אני חייבת ומצד שני, סתם להתפשר אני לא רוצה.

יחד עם הרצון העז להכיר בן זוג ולהקים משפחה, הבחירה של מאיה כיום להיות לבד, נובעת, בין

השאר, מהמודעות שלה למה קורה לה בתוך יחסים, לאופן בו נבלעת כולה לתוך הקשר. בתקופה זו, בה

היא אינה במערכת יחסים, היא לומדת להכיר את עצמה, להתחזק, לעשות דברים למען העצמאות שלה, כאשר היא מודעת לכך שביחסים עתידיים, גם אם פחות תאפשר שיפגעו בה, עדיין תיטה להישאב לזוגיות ולשכוח את עצמה. מתוך הדברים של מאיה משתמע שהבנייה העצמית וההתחזקות האישית אפשריות יותר כשנמצאת לבד ולא בתוך זוגיות. גם מאיה, כמו נטלי ורונית, חוששת ממה שיקרה לה בזוגיות מבחינת השמעת הקול שלה והיכולת לזכור את עצמה בתוך הקשר.

יחד עם התחזקות האמונה בעצמי והתפתחות ההכרה בכוח הטמון בהן, ממשיכה להתקיים בתוך המרואיינות הפנטזיה על הגבר החזק, המושיע, המגן. הצורך בדמות שכזו לא נעלם. חלק מהמרואיינות מכירות בכך שזוהי פנטזיה שלא תתגשם ולומדות לחיות עם זה, חלק ממשיכות לחפש אחריה וחלק, מכיוון שלא רוצות לוותר עליה אך גם לא רוצות להסתפק בפחות ממנה, בוחרות להישאר לבד. בראיונות ניתן לשמוע את העיסוק של המרואיינות בתפקיד הפנטזיה ובמשמעותה בתוך הקשר, כפי שמתארת דורית:

דורית: קשה לנו לבחור, קשה לנו להגיע לבחירה הנכונה. קשה לנו לראות את הדברים, בייחוד בתחילת דרך. בייחוד בתחילת דרך כי בתחילת דרך אנחנו מחפשות את הריגושים. ואנחנו מחפשות להתאהב, אנחנו מחפשות שיאהבו אותנו, אנחנו מחפשות את הפנטזיות האלה ואנחנו מחפשות את הסקס הכי פרוץ העולם. ואנחנו מחפשות את המשוב, ולא תמיד יש. רוב המקרים באמת, מהניסיון האישי שלי, ברוב המקרים אין טעם לנסות. עד שיש אותם זה מגיע אחד ל... כשאת עובדת את התוכנית באמת בחיים, וזה רק דרך ה"צעדים".

דורית, שבזמן הראיון היתה בראשיתה של מערכת יחסים, מתייחסת לתקופה של תחילת הניקיון כתקופה בה החיפוש אחר הפנטזיה הוא עוצמתי ובדרך כלל מוביל לאכזבות. מתוך ניסיונה האישי למדה שעל מנת להשיג חוויה חיובית בקשר יש לתרגל ניהול חיים בהתאם לתכנית "12 הצעדים" ולא לצפות שהפנטזיה תתגשם מעצמה. בדבריה מתייחסת לעבודה הפנימית שעל הנשים לעשות עם עצמן על מנת לחוות סיפוק מיחסי, שכן הסיפוק לא יגיע מעצמו. מהטקסט של דורית בא לידי ביטוי הצורך העז בעוצמות, בריגושים, שמתעורר שוב כאשר הנשים "עולות על דרך" ונגמלות מהסמים, כאשר לדבריה לא רצוי לחפש למלאו דרך יחסים עם גברים. נדמה כי מבינה היום שהפנטזיה אמנם תישאר בגדר פנטזיה, אך יש סיכוי לחוות חוויה משמעותית ומספקת בתוך זוגיות, בעיקר אם תמשיך להתבונן פנימה, לבדוק את עצמה בתוך הקשר.

חלי, שנמצאת כיום בתוך קשר זוגי מתייחסת לחלק של הפנטזיה בתוך הזוגיות:

חלי: אני, כמו שאמרתי, תלויה מאוד בפנטזיה. ואני זוכרת את השנה הראשונה שלי ושל-פנטזיה. ביום הולדת שלי לקח אותי לטבריה, ספא וכל הדברים האלה... באנו הביתה...עד לבית עלי כותרת, על המיטה עלי כותרת... ואז, באמצע הלילה, לפני שאני חושבת שזהו, לא נשאר לו יותר הפתעות בשבילי, מתחת לכרית יש טבעת יהלום. אז כן, הפנטזיה נמצאת שם. ואני חושבת שהיא זאת שבעצם, משאירה... ואני מאמינה שיש שם אהבה. אני מאמינה שאני אוכל להגיע למקום ההוא, של השנה... יש לי את הספקות- נשארה באמת אהבה או שאני תקועה בפנטזיה. יש את הפחד הזה שאולי את נאחזת באמת סתם באיזשהו קש. אבל בגלל שלא בדקתי את כל האפשרויות עדיין אני לא מוותרת. ואני רוצה להאמין שכן, שעדיין יש משהו... כאילו באיזשהו מקום לי נראה שאני סתם באמת נאחזת. מרוב שתראי, עברנו המון בזוגיות הזאת... המון קשיים... אז יכול להיות שהם (הסמים) הרסו את האהבה שלנו לגמרי

ויכול להיות שלא ויכול להיות שבאמת אנחנו... פשוט לנקות קצת, ולהוציא את זה. אני לא יודעת, אני לא רוצה לוותר. אני לא רוצה לוותר כי כן, אני עדיין תלונית, אני לא השתנתי. לא יכולה לשנות מה שטבוע בי במשך שלושים ושבע שנים, ובשנתיים לשנות אותם.

חלי אומרת במפורש כי ההיאחזות בפנטזיה ובזיכרונות העבר, היא שמניעה את הקשר. יש בה תקווה כי הפנטזיה תתממש. בה בעת היא פוחדת לגלות שהתבוננות אמיתית בקשר תחשוף שלא נותרה בו אהבה. בעבר היו רגעים בהם הפנטזיה התקיימה ולשימוש בסמים היה חלק בכך. יחד עם זאת, הסמים גם עירפלו את החלקים הפחות יפים שבקשר והיום, בזוגיות בניקיון, חלקים אלו גלויים יותר וכואבים יותר. חלי מבטאת בו זמנית גם את הרצון העז להחזיק בפנטזיה וגם את הנכונות לבחון את מה שקיים במציאות, לגלות האם נאחזת בדבר מה שלא קיים עוד או שאכן יש בסיס אמיתי ליחסים אלו, אותו אפשר לחזק. מאיה, שאינה בתוך מערכת יחסים כיום, מתארת את הקושי לוותר על אותה דמות אידאלית אחריה חיפשה כל השנים- דמות הגבר שהוא גם כוחני ושולט, אך גם מגן ותומך :

מאיה: בעיה שאני עד עכשיו רוצה דמות דומיננטית. עד עכשיו אני רוצה. כי האמת שעם כל אחד מהם מהתחלה היה סקס מעולה, כאילו גם, גם בסמים היה סקס טוב, כאילו עד עכשיו... דברים האלו אני רוצה אבל אני רוצה אולי יחס אחר או ש... או שפשוט אני לא יודעת מה אני רוצה... אבל אם אני אחפש מה שהיה שם אני עוד פעם לא אמצא משהו נכון... אז דברים האלו אני כן רוצה. ושכאילו הוא יכול, הוא ילווה, כאילו שהוא יהיה ה... כאילו מנהיג. כי אני רוצה להרגיש ילדה קטנה עוד פעם אבל מהמקום אחר אולי... לא מנוצלת... אז זה רק מה שאני רוצה משם, אולי זה הדמות דומיננטית.

מאיה רוצה שיתקיימו בבן זוגה הכוחניות והשליטה, אבל ללא פגיעה וניצול. זוהי הפנטזיה- הגבר שימלא אחר הצורך בהגנה וביטחון ויהווה עבורה דמות אבהית אך לא יפגע בה. עד כה, הגברים ששידרו כוח, הפעילו את הכוח גם כלפיה בצורה פוגענית. מדבריה עולה כי המשיכה לכוח אינה רק מתוך החיפוש אחר הגנה מאחרים, אלא גם מתוך הסיפוק שמקבלת מלהיות עם אדם שחזק ממנה. היא מתייחסת להנאה שהיתה ביחסי המין. אמנם קשה להבין מתוך הטקסט מה ביחסי המין היה מספק אך מתוך הקונטקסט הכללי נראה כי חלק מההנאה ביחסים נובעת מהשמירה על יחסי כוחות, על יחסים לא שוויוניים בתוך הקשר. מאיה מודעת לכך שקיים סיכוי גבוה שאם תמשיך לחפש אחר גבר שכזה, תמשיך לגלות בו גם את החלקים הפוגעניים, אך היא מתקשה לוותר על כך. הצורך בגבר שיבטא כוחניות ושליטה הינו חזק ומופנם בה. כשמאיה אומרת שאינה יודעת מה רוצה, היא מבטאת את הבלבול, את שני הקולות הקיימים בה היום- הקול המודע שמכוון לחיפוש אחר קשר יותר בטוח, לא פוגעני, יותר שוויוני, והקול של הפנטזיה שממשיך לחפש את הכוחניות והשליטה כי אלו מתחברים לביטחון. נשמע שיש בתוכה קונפליקט בין הקול של ההחלמה לקול של "המחלה", כלומר הקול שנובע מתוך דפוסי העבר. נדמה שלבלבול ולקושי בפתרון הקונפליקט, יש חלק בכך שמתקשה למצוא כיום זוגיות מספקת.

רונית אומרת בבירור שכיום אינה פנויה לזוגיות ומתייחסת לפנטזיה שלה, פנטזיה שמלווה אותה

מילדות ועליה לא מוותרת :

רונית : משהייתי קטנה חלמתי על איזה נסיך שיציל אותי מכל החיים...מכל החרא, מכל החרא שהוא יציל אותי והוא יהיה בשבילי והוא יגן עלי והוא ישמור עלי ויהיה בשבילי ו.... זה סתם היה חלום. אהבה זה צריך להיות משהו גדול, אני רואה אנשים וזה... אני רואה אהבה זה משהו... כאילו... אהבה אף פעם לא נגמרת. אהבה לא נגמרת, אהבה לא נגמרת. אם האהבה אמיתית היא לא נגמרת... להרגיש בטוחה, אני צריכה להרגיש בטוח... גבר חזק, אני רוצה גבר חזק. ...שאני אתגעגע שהוא יבוא הביתה... שאני אבוא הביתה וכל הבית שלי יהיה זרים פרחים, כאילו אני רוצה דברים כאלו, אני רוצה דברים... אני מתפללת לאלוהים שישלח לי מישהו ש.... כאילו יהיה אהבה שם בלי תנאים כאילו בלי... כאילו לא, אבל באמת, כאילו לאהוב, כאילו לאהוב מפה, כאילו לאהוב, לאהוב אותו, להתגעגע אליו...שיהיה לי אהבה. את האמת, ש... קודם כל זה לא יהיה מכור, שאני לא אימנתי למקומות האלה, שאני לא אימנתי למקומות האלה. שאלוהים כאילו יראה לי משהו אחר, מה שהוא לא הראה לי אף פעם, שילמד אותי. אבל אני חושבת שאני לא פנויה עכשיו לזוגיות, אני לא פנויה, לא... לא פנויה עכשיו לזוגיות, אני לא... אני לא פנויה.

בטקסט של רונית יש גם ביטוי לצרכים הבסיסיים בביטחון, באהבה ללא אינטרסים, בגבר שיקבל

אותה ויאהב אותה כמו שהיא וגם ביטוי לפנטזיה. רונית רוצה אהבה שלא נגמרת, רוצה את הדבר ה"גדול", את הרומנטיקה. מדבריה ניכר כי הפנטזיה על הנסיך שיציל, שליוותה אותה בילדותה, לא השתנתה. כמו מאיה יש גם ברונית את החלק המכיר בכך שזהו חלום שלא יתגשם ויש את החלק שעדיין משתוקק לפנטזיה. הפנטזיה משתמרת בתוכה והפער בינה לבין מה שחוותה במציאות גדול. אולי פער זה הוא שמביא אותה לבחור להישאר לבד לעת עתה, לא להתאכזב עוד פעם. יחד עם זאת, בתוך הדברים של רונית עולה גם התקווה לרצות משהו אחר, ללמוד לבחור אחרת. כלומר, למרות ההימנעות בפנטזיה יש בתוכה גם הבנה כי הפנטזיה רחוקה מהמציאות ושעל מנת להיות מסופקת מיחסים זוגיים, השינוי צריך להיות קודם כל בתפיסה שלה, בכך שתוותר על מה שמכירה וחוששת לשחזר. נדמה כי כשרונית אומרת שאינה פנויה כעת לזוגיות, גם אומרת שעדיין לא מוכנה לוותר על הפנטזיה.

ניתן לראות כי לפנטזיה כוח רב בשמירה על המוכר והידוע ביחסים וכי בתהליך שעוברות המרואיינות עם עצמן, מתקיים דיאלוג פנימי עם הפנטזיה- עד כמה שמירה על הפנטזיה משמעותה בחירה ביחסים פוגעניים, עד כמה ניתן לוותר עליה ועדיין לחוות סיפוק ומשמעות בקשר, מה מתוך הפנטזיה יכול להתקיים במציאות ללא סמים ומה עלול לסכן את הניקיון ועוד. נראה כי השאלה המרכזית העולה מתוך התימה היא עד כמה המודעות שיש למרואיינות היום לגבי עצמן- לגבי צרכיהן, כוחותיהן, זכויותיהן, לגבי הנזק שנגרם להן מהפגיעות שעברו, יש בכוחה לעמוד מול הפנטזיה- מול הצורך הכל כך ראשוני בביטחון, שבשל המציאות אליה נולדו, התעויות והפך לצורך בשליטה וכוחניות בצורה קיצונית ופוגענית. בראיונות מתוארת ההתנפצות של הפנטזיה כל פעם מחדש, החיפוש החוזר ונשנה אחר ביטחון והגנה שלרגעים נדמה כי נמצא אך במהרה מתגלה כאשלייה. ולמרות גילוי זה וההכרה כיום כי מגיע להן טוב יותר, בן הזוג

האידאלי המופנם נשאר כשהיה ובכך משאיר את הנשים במצב סיכון לחזור לאותן מערכות יחסים הרסניות. התקווה היא כי ההכרה של הנשים בכוח הטמון בהן, כוח אותו שואבות מעצמן ולא מהימצאות גבר כוחני לצידן, תאפשר להן לקיים מערכת יחסים בה יהיו שוות ערך ושוות זכויות. השינוי אינו רק סביב בחירת בחירות אחרות, מיטיבות ומאפשרות, אלא גם בפיתוח היכולת שלהן לוותר על השחזור, לוותר על ההתמלאות ממילוי אותם התפקידים ושימור אותם יחסי כוחות לא שוויוניים.

תימה 2: מקום העצמי בתוך היחסים הזוגיים

מתוך הראיונות עולה כי הנשים נמנעות מהכרת צרכיהן ורצונותיהן ומתמקדות בצרכי בן הזוג. הימנעות זו מקורה באמונה המתפתחת כי באמצעות יחס של נתינה וטיפול באחר ייזכו ליחס של אהבה והערכה. גורם נוסף להימנעות הוא פחד ממפגש עם העצמי שלהן, הבולט בראיונות בעיקר סביב פחד מחווית הבדידות. הימצאות הנשים ללא בן זוג לצידן משמעה להיות לבד ולפגוש את עצמן. ההתמקדות באחר מכסה על חוויה פנימית שלילית, על דימוי עצמי והערכה עצמית נמוכים עד כדי שנאה ותיעוב של עצמן. המרואיינות מצפות שמילוי צרכי בן הזוג יביא ליחס אוהב ותומך מצידו אך ציפייה זו אינה מתממשת. הן מוצאות את עצמן ביחסים בהם במקום לחזק את העצמי הפגוע, הן נפגעות יותר ויותר והיחס אותו הן מקבלות מצמצם עוד יותר את מקומן. נדמה כי הבחירה בזוגיות פוגענית פעם אחר פעם, יש בה כדי לשמר את המוכר להן, לפיו תפקידן הוא למלא את צרכי האחר תוך התעלמות מצרכיהן. חוויות העבר מעצבות חיפוש אחר דמות גבר שיכול לספק ביטחון ויציבות, ועליו למלא תפקידים רבים – אב, חבר, מאהב. הציפייה היא שבן הזוג ימלא את כל החוסרים ושאוּלִי בזכות אהבתו, יאהבו את עצמן. במצב בו לבן הזוג תפקיד כה משמעותי בשמירה על קיומן, התלות בו הולכת ומתעצמת, ההישאבות הולכת וגדלה עד כי לא נותר מקום לצרכים שלהן. הקשרים עם בני זוג מתאפיינים בהתנהגות אלימה ומשפילה, התנהלות המשחזרת ואף מחזקת את חווית הביטול העצמי שלהן את עצמן. מכיוון שנקודת המוצא היא שעליהן לספק את הגבר ולשים אותו בראש סדר העדיפויות, עליהן לוותר על זכותן להציב גבולות ולסרב. במקרים בהם הן מנסות לעמוד על שלהן הן נענשות, דבר שמעצים את הפחד ואת ההתנהגות המרצה. במקרים בהן מצליחות לעזוב, או שהקשר נפסק מסיבות אחרות, הן מוצאות עצמן במהרה בתוך קשר חדש כי הימצאותן לבד כה מאיימת גם מבחינת המפגש עם העצמי וגם בשל חוסר האמונה ביכולתן להתמודד עם המציאות לבד. השימוש בסמים, כמו היחסים הזוגיים, משרת את ההימנעות מהמפגש עם העצמי וכשמתעורר אצלן צורך לדרוש את מקומם – הוא מדוכא על ידי הסמים. במהלך השימוש בסמים, למרות הפחד מהלבד, בתקופות הקצרות ללא מערכת יחסים עם גבר רבות מהמרואיינות חוות עצמאות, שליטה, שקט נפשי, חופש ושחרור מתאפשר מהדאגה לבן הזוג ומהצורך לרצותו ולהתאים עצמן אליו. בניקיון מתחילות הנשים לגלות את זכויותיהן, להכיר את עצמן ומתעורר רצון לתפוס מקום. אלא שהתפיסה לפיה אם ינהגו כך ישלמו מחיר, יינטשו, יישארו לבד, עדיין קיימת ומאיימת. בשלב זה מתפתח בתוכן קונפליקט בין הצורך לעמוד על שלהן ולתת מקום לצרכיהן לבין הצורך לשמור על היחסים מתוך הפחד להישאר לבד, קונפליקט שמלווה אותן בתהליך ההחלמה.

ההקרבה למען האחר - הדרך להשיג אהבה

המרואיינות מתארות כי על מנת לחוש נאהבות הן היו מוכנות להקריב, לוותר, להסתכן. התפיסה הבולטת היא שנתינה טוטאלית, תוך כדי ביטול עצמן, היא שתעורר את אהבת בני זוגן והיא שתבטיח את הישארותם.

קארין מתארת את ההסתכנות למען בן הזוג כמובנית ביחסים. סיכון עצמי והגנה על בן זוגה היו בעבורה הביטוי לנאמנותה ולאהבתה, כאשר אמונתה היתה שבכך תרכוש את אהבתו של בן זוגה:

קארין: לכל בן זוג אני הייתי כיד ימין, שאני תמיד הייתי מוכנה לקפוץ לאש ו... יחד איתו ש... איפה שהוא היה צריך אותי, שם אני תמיד הייתי. תמיד הייתי זוכרת את הדברים, מה הוא עשה, מה הוא צריך לעשות, תמיד הייתי שומרת על הסמים ועל הזה ועל הזה. הייתי יכולה לקחת על עצמי תיק במשטרה... בשביל להראות שאני כן אוהבת. אולי הוא, אולי הוא יעריך את מה שאני עושה בשבילו ואז אולי הוא יישאר כי כל מה שהייתי עושה, כל הזמן הייתי יוצאת לא בסדר. כל יום היה מאשים אותי במשהו אחר.

הציטוט משקף את הנכונות הטוטאלית של קארין להתקיים בזוגיות ולוותר על עצמה בעבור בן הזוג בכל מחיר ובכל תנאי. היא היתה מוכנה להגן על בן זוגה ולוותר על ההגנה שלה. כל זאת על מנת להוכיח את אהבתה. קארין מתארת סיטואציות בהן המחיר הפלילי שהיתה עלולה לשלם גבוה ביותר. היא היתה מוכנה להיתפס על ידי המשטרה, לשקר, לסכן את עצמה, להיפגע ולא היתה נרתעת מכך, שכן תפיסתה היתה שזו ההוכחה הברורה ביותר בדרך לזכות באהבה. תפיסה זו היתה חזקה יותר מהפחד מענישה. לתפיסתה ככל שתקריב יותר מעצמה, יגדלו הסיכויים שבן הזוג יישאר איתה. אלא שניסיונותיה נכשלו שוב ושוב והתגובה למעשיה היתה המשך האשמות והתעללות מילולית ונפשית של בן הזוג כלפיה. יחס זה גרם להתערערות הביטחון בקשר ולהתעוררות מחודשת של הניסיונות להקריב עצמה על מנת לזכות באהבה.

סוג נוסף של הקרבה משתקף בדבריהן של מאיה וחלי שמתארות את מוכנותן לספוג בגידות מצד בני זוגן:

חלי: אני פשוט קשורה אליו. הוא היה בוגד בי על ימין ועל שמאל, אני בתוך האוטו והוא מתחיל עם בחורה אחרת ואני מקבלת אותו כי אני לא רוצה שיעזוב.

מאיה: הזוגיות הראשונה שלי הייתה אה... אפשר להגיד אה... הייתי מרשה לו לפעמים בגידות קטנות... כאילו לא מרשה, חשבתי שאני אוהבת אותו כל כך הרבה וכאילו הייתי סולחת לו. וכאילו שעושים מ... ממך כזה קטן בן אדם, ממש שאת אפס וכל הזמן אומרים לך שאת אפס, זה בדיוק כמו אצל אמא ואבא. אצלי השפיע הרבה בחיים. אצלי השפיע גם ההורים וגם כל החיים שעברתי אחר כך, הכול השפיע על הזוגיות ואני מבינה למה עכשיו אני לא בזוגיות.

חלי מתארת סיטואציה מחיי היומיום עם בן זוג, סיטואציה בה היא איפשרה לבן זוגה לבטל אותה ואת מעמדה וערכה כבת זוג ו"להתחיל" עם נשים אחרות בנוכחותה. היא נמנעה מלשים גבולות מתוך

התלות בזוגיות והפחד שהוא יעזוב והיא תישאר לבד. העובדה שכן זוגה לא הסתיר את בגידותיו מלמדת, אולי, על הידיעה שלו כי חלי תלויה בו ופחדת מנטישה. דבר זה הקנה לו כוח.

מאיה היתה מוכנה לקבל את הבגידות לסלוח. הסליחה היוותה לתפיסתה הוכחה לגודל אהבתה. היכולת לסלוח לבן הזוג על בגידותיו נתפס כמעשה ראוי להערכה ואהבה. בכך ש"הרשתה" לו לבגוד בה, הוכיחה לו עד כמה נכונותה לביטול עצמי משקפת אהבה. כמו בטקסט של קארין, גם אצל מאיה בולטת המשוואה שלפיה הקרבה העצמית וביטול העצמי יבטיחו חוויה של אהבה, הערכה והישארות עם בן הזוג. בחלק השני של הטקסט מתבוננת מאיה על עצמה ורואה כיצד ההתנהלות שאפיינה אותה, של ביטול עצמי, הושפעה מהיחס אותו קיבלה מגיל צעיר, מהחוויה הפנימית שהופנמה, של אפסיות וחוסר ערך. נקודת מוצא זו והסכמה לפיה היא "אפס", בן אדם "כזה קטן", היו הבסיס לכניסה לזוגיות ואותן המשיכה לשחזר. מתוך התפיסה שמתארת, לפיה לא זכאית לגדול בתוך הקשר, לתפוס בו מקום, אין גם זכאות לשים גבולות, לבטא פגיעה. כמו אצל חלי, גם כאן ניכר כי טובתו ורצונותיו של בן הזוג עמדו בראש והיה עליה להתאים עצמה אליהם אם רצתה שיאהב אותה. היכולת של המרואיינות לשאת את הבגידה נבעה מהמשמעות שזו הדרך לאהבה. הפרדוקס הטמון כאן הוא שעל מנת לחוש כביכול אהובות וקיימות היה עליהן לבטל את עצמן. בהמשך מתארת מאיה את ההשקעה שלה בזוגיות, את המקום הגדול שמילאו היחסים הזוגיים בחייה ואת הטוטאליות שאפיינה אותה בהיותה בתוך מערכת יחסים:

מראיינת: מה קורה לך עכשיו כשאת לבד?

מאיה: האמת, מצד אחד כאילו זה עשה טוב שאני קצת הבנתי בכלל, הכרתי את עצמי קצת, קצת בניתי את עצמי, הגעתי לכמה דברים, כאילו מבחינת עבודה ורישיון ואוטו כי אני יודעת אם אני נכנסת לזוגיות אני כבר לא צריכה כלום, אני זהו, אני כולי בזוגיות... אם הייתי במערכת יחסים לא הייתי מגיעה לכל הדברים האלו. לא נראה לי שהייתי כל כך הרבה מתאמצת, לא הייתי מכירה את עצמי בכלל עוד פעם.

מראיינת: אבל מה זה להכיר את עצמי? מה בלהיות לבד גורם לך להכיר?

מאיה: כי אני יושבת ואני... מה אני מרגישה ואיך אני... ואני בכלל אחרת, אני יותר רגועה, אני יותר עדינה.

מראיינת: ואם היית בזוגיות לא היית מתפנה להתעסק בזה?

מאיה: לא, הייתי כולי בזוגיות... אם היה לי עוד טיפת רגש שם, הייתי זהו

מראיינת: זה נשמע כאילו כשאני לבד אני מרגישה את עצמי, כשאני בזוגיות אני מרגישה...

מאיה: אותו

מראיינת: אותו או כמו מה שהוא מרגיש... זה דרכו כמו שאמרת קודם, כאילו אין זמן

לעצמך.

מאיה: כן, בזוגיות אין זמן לעצמי. אולי בזוגיות נורמאלית כן אבל מה שהיה לי לא. אם הייתי בזוגיות לא הייתי נפגשת עם חברים כי אם הייתי מתנהגת כמו שהייתי מתנהגת בזוגיות, אני נכנסת לשם זהו, כל כולי אז כאילו זהו, אני לא צריכה לא חברים, לא חברות, לא אף אחד. אולי עכשיו לא יהיה ככה אבל... אבל נראה לי שכן יהיה, אם אני יאהב...

מראיינת: מה היה גורם לך להרגיש טוב על עצמך בתוך היחסים?

מאיה: כשהם היו אומרים לי משהו טוב עלי... זה היה גורם לי להרגיש על עצמי... כאילו אני לבד לא הייתי יכולה לחשוב משהו.

מראיינת: זו התלות הזאת, להרגיש טוב זה דרך מישור אחר, דרך הבן זוג.

מאיה: כן, כן

מראיינת: ומה גרם לך להרגיש לא טוב?

מאיה: גם דרכם... כאילו לא חייתי את החיים שלי, כאילו את האני.

מאיה מתייחסת להישגים שמשגיגה היום כאשר היא נקיייה מסמים, כשאינה בתוך יחסים זוגיים.

בזוגיות היא צמצמה את כל עולמה והתרכזתה באחר, בבן הזוג, כך שלא יכלה לבדוק מה היא רוצה עבור עצמה ואף ויתרה על כך. בטקסט ניתן לראות כיצד הקושי הבסיסי לפגוש את העצמי "נפתר" בכך שנשאבה לתוך מערכת יחסים וחיה את האחר. העיסוק בבן הזוג היווה תחליף לכל צורך אחר ובכך נמנעה מלפגוש את עצמה. לכאורה ויתרה על חברים, על התפתחות מקצועית, על פעולות שהיא היום מוכנה ועושה למען עצמה, אך למעשה לא היתה זקוקה לכך, שכן השתקעה כולה בקשר והתמלאה ממנו. גם היום, על אף ההכרה ביכולתה להגיע להישגים ולהתפתח באופן עצמאי, בזכות עצמה, מאמינה מאיה שאם תיכנס לקשר זוגי תחזור להיות כל כולה בתוך הקשר. זו מבחינתה ההתנהלות בתוך יחסים, זה מבחינתה לאהוב. כאשר היא אוהבת, היא "נכנסת לשם וזהו", אינה זקוקה לדבר, ובתוך כך לעצמה, מתמלאת מהאחר. בהמשך הטקסט מתייחסת מאיה לאופן בו החוויה העצמית הושפעה תמיד ממקור חיצוני- בן הזוג. האופן בו הרגישה את עצמה היה תלוי באופן בו הרגיש בן זוגה. היא התאימה את עצמה אליו, חיה את העולם הרגשי שלו וכך למעשה לא היתה קשובה לעצמי שלה. במילותיה של מאיה: "לא חייתי את החיים שלי, כאילו את האני". התפיסה המבוטאת היא שבאהבה אין מקום לשניים ושיש ניגוד בין החיים האישיים לזוגיות ולאהבה. למרות המודעות שרכשה בניקיון, עדיין יש בה את המשיכה להתמזגות עם בן הזוג באופן בו לא צריך "כל כך הרבה להתאמץ" כדי להכיר את עצמה. למעשה גם מאיה, כמו קארין, בחרה להקריב מעצמה עבור בן הזוג.

רונית הקריבה את גופה על מנת לרצות את בן זוגה. בן הזוג הוא שהכיר לה את עולם הזנות והכניס

אותה אליו :

רונית : כאילו שנולדתי לזה, את לא מבינה... אבא של הבן שלי לקח אותי לתל אביב, בחר בי מכל הנשים הבן אלף הזה. הכרתי אותו, יעני אהבתי אותו. הבאתי ילד לעולם, עזבתי אותו אצל אמא שלי, אח שלו חיכה לו כבר בתל אביב, הוא היה ערס אח שלו כבר, הביא אותי העמיד אותי בתל ברוך, הוא לא היה צריך להגיד לי מה לעשות אפילו, הוא שם אותי שמה.
מראיית: הוא הכניס אותך?
רונית : כן. הוא שם אותי שמה ו... אפילו לא אמרתי לא. כאילו, כאילו נולדתי לתוך זה.
מראיית: כאילו זה היה ברור ש...
רונית : כן, רציתי שהוא יהיה לידי, ש... את מבינה?

רונית מתארת את כניסתה לעולם הזנות, בו נשארה שנים רבות, מתוך פאסיביות, חוסר שליטה

וכניעות מול בן זוגה. רונית מתארת עצמה כמופעלת על ידי אחרים, גברים. מדבריה ניכר כי מוכנותה להפוך

לזונה היתה למען בן הזוג, משום שאהבה אותו ורצתה שיישאר איתה. המילוי אחר רצונותיו קדם

לרצונותיה שלה. היא גם מתארת את הויתור על האימהות, נטישת הילד ("עזבתי") אצל אימה בעבור

הקשר.

סופי, המרואיינת הבאה, מתארת מצבים נוספים של הקרבה למען ההישארות עם בן הזוג. סופי מתארת את אלימות בן הזוג וכיצד ודרדר אותה למצב בו נותרו להתגורר ברחוב. הכוח לספוג את האלימות ואת תנאי המחיה הקשים נבע מתוך האמונה שבזכות ההקרבה תקבל אהבה:

סופי: ...הוא היה בוכה לי ומתחנן שאני לא יעזוב אותו, הוא היה ממש מרים עלי ידיים, הייתי בבית חולים והיה לי גבס בשתי ידיים ו...
מראינת: על מה הוא היה מרביץ?
סופי: סתם מה... מהדפקה של הסאטלה שלו. היה חושב שאני הולכת עם מישהו אחר, ש... כל דבר, משהו לא מסתדר לו בעין, אני לובשת חשוף, כל מיני
מראינת: אז היית חיה בפחד כאילו איך הוא יחזור הביתה
סופי: היו גם מצבים שהייתי יושנת איתו בחוץ כי הוא, כן היה לו בית, לו היה לו בית, ישן אצל חבר... מצבים שישנתי איתו בחוץ, תקופות...
מראינת: מה זה בחוץ?
סופי: תקופות ברחוב, היו תקופות קצת אצל אמא שלו, היה תקופה שסידרנו לנו איזה מקלט שנסתדר שם.. ממש כאילו ויתרתי על הכול, הבית של אמא שלי, על הכול בשביל להיות איתו
מראינת: למה?
סופי: הוא היה מזכיר לי את אבא שלי והוא היה כאילו, הוא היה אוהב אותי בצורה חולנית. אין דברים כאלה... זה כאילו... האובססיביות שלו, הקנאה, זה מה שהחזיק אותי
מראינת: כי מה מחזיק בזה? מה זה נותן לך להרגיש על עצמך?
סופי: כביכול, במירכאות כאילו, זה מישהו שמעניק לי אהבה אבל זה לא בדיוק אה, אהבה.

סופי מתארת קשר המאופיין באובססיביות, בקנאה, אהבה שהיתה "חולנית". אלא שזו האהבה שהיא מכירה ואליה נמשכת ולכן היא היתה מוכנה לשאת בפגיעות ולפרש אותן כאותות אהבה. האובססיביות והקנאה של בן זוגה מילאו אותה, גרמו לה להרגיש אהובה וקיימת ובעבור הרגשה זו היתה מוכנה לוותר על ביתה ועל ביטחונה הפיזי, היתה מוכנה לחוות אלימות ולחיות בפחד. בהמשך מתארת סופי את התלות שלה בקשר ואת המעגליות שאיפיינה אותו:

סופי: ידעתי שזה חולני. אולי זה עשה לי להרגיש טוב אבל ידעתי שזה משהו לא תקין, שמשהו לא בסדר שם
מראינת: אבל זה משך אותך להישאר איתם
סופי: כן
מראינת: מה היה ממלא אותך במערכות יחסים?
סופי: רק האהבה הזאת
מראינת: את קוראת לזה אהבה, לאובססיביות הזאת
סופי: נו, אהבה חולנית
מראינת: אבל היה שם אהבה
סופי: כן
מראינת: זה היה מספק?
סופי: לפעמים זה היה מספק, לפעמים זה היה מאוס.
מראינת: ומה היית עושה כשזה היה מאוס?
סופי: הייתי בורחת. הייתי מקבלת אחרי זה מכות אבל הייתי חייבת לברוח, הייתי חנוקה.
מראינת: והיית חוזרת?
סופי: כן, הייתי בורחת ואז הייתי מרגישה שכאילו אני מאבדת ונשארת לבד.
מראינת: זה מה שהיה מחזיר?
סופי: הפחד הזה מלהיות לבד.

סופי מדברת על הכרה שהקשר לא היה טוב או "בריא" עברה ויחד עם זאת היא מתארת מעין שיתוק שהביא לחוסר יכולת להשתחרר ממנו. הדרך בה היא מסבירה לעצמה את התנהגותה היא שילוב

ערך חיובי של אהבה, יחד עם שלילי. משיכה למקום החולה, האובססיבי, ופחד להישאר לבד. היא מתארת כיצד במצבים בהם חשה חנוקה היא היתה חייבת לברוח, אלא שהבריחה הפגישה אותה עם הלבד, שהיה גרוע ומאיים יותר מאשר המחנק שבקשר. מכאן שמעבר לנכונות לסבול, לוותר ולהקריב מעצמה בתוך קשר מתוך האמונה שזו הדרך לזכות באהבה, עולה כאן גם הפחד העצום מפני הלבד. לאור זאת, המוכנות לספוג כל פגיעה משקפת את חוויית האהבה וההערכה באמצעות הנתינה ומלמדת על הפחד מכך שתישארנה לבדן. הפחד מהלבד גבר על כל פחד אחר.

הפחד מלהיות לבד:

הפחד מלהיות לבד מתקשר למפגש עם העצמי. העיסוק בבני הזוג והמאמצים לרצותם, גורם לביטול עצמי ובכך הן להמנעות מהמפגש עם צרכיהן ורצונותיהן. לפחד מלהיות לבד היתה השפעה רבה בהתנהלות היחסים הזוגיים של המרואיינות. כך מתארת חופית:

חופית: אני מרגישה שכל החיים שלי הייתי תלויה. גם בשימוש כאילו. זה לחיות עם זה שיעזור לי. לחיות עם ההוא שייתן לי. לא משנה שגם עבדתי המון שנים בזנות ותמיד היה משהו שייתן לי. תמיד הייתי צריכה שיהיה משהו על ידי בשביל שיהיה איתי, שאני לא אהיה לבד. קשה לי, אני לא יכולה להיות לבד. קשה לי להיות לבד. במיוחד בניקיון.

מרואינת: כי מה?

חופית: אני לא יכולה לבד, אני מפחדת להיות לבד. כשאני יותר מדי לבד אני מדי מחוברת לעצמי.

מרואינת: ואז?

חופית: אז אני שונאת את עצמי. מאוד קשה לי לראות את זה.

מרואינת: כשאת עם משהו את פחות מרגישה את זה?

חופית: ברור, אני לא עסוקה בעצמי. יש הרבה כאב, יש הרבה פחד, יש הרבה סבל במה שעברתי. עברתי המון המון חוויות בחיים.

חופית רואה את נרטיב חייה כמרוכז בתלות נפשית ופיזית. תלות בסם ובבן הזוג כמי ששולט בחייה ומספק צרכים בסיסיים כמו כסף ומגורים. מודעותה העכשווית היא שהתלות הרגשית בגברים משקפת פחד להיות לבד. חופית מתארת את המפגש עם העצמי כחוויה שלילית, מפחידה. כאשר היא לבד עם עצמה היא מתארת חיבור לעצמי. מצב זה, שלכאורה הוא טוב, נחוות על ידה כחוויה מאיימת מכיוון שאז היא לא יכולה לברוח משנאה עצמית תהומית. שנאה עצמית זו נובעת מתפיסה עצמית בסיסית שלילית מאוד, הערכה עצמית ודימוי עצמי נמוכים. מכאן שמפגש עם חווית העצמי טעון וקשה מנשוא. הלבד מחבר את חופית לחוויות העבר הטראומטיות, לכאב המלווה את אותם זכרונות וגם מכך מעדיפה להתנתק. ביחסים עם אדם אחר העיסוק ממוקד בו ולא בעצמה וכך נמנעת מלגעת בכאב. דרך שקיעה בזהות האחר היא מאמינה שתוכל להימנע מלפגוש את עצמה, עצמי שמסוכן לקיומה.

בטקסט הבא מתארת סיגל את הפחד שלה מהלבד, כאשר הלבד מפגיש אותה עם חוסר ביטחון. בתוך

הלבד מאבדת את עצמה ומכך מפחדת:

סיגל: אני לא יודעת להיות לבד, אני מאבדת את הביטחון. רע לי פשוט לבד. בגלל החוסר ביטחון אני כאילו מאבדת את הראש, אני לא יודעת מה לעשות חוץ מכמובן ללכת לעבוד ולעשות מה שצריך לעשות. כשאני חוזרת אני לא יודעת מה לעשות. אני לא מצליחה כלום... אני לא יודעת להיות חופשייה, לא יודעת... אני חושבת שזה רע מאוד.

מראיינת: מה זה להיות חופשייה?

סיגל: לדעת לבנות את החיים לבד, לדעת מה את רוצה, לצאת מאיזושהי שיגרה, לא משנה איזה שאת רגילה ולדעת באיזו דרך את הולכת, באיזה כיוון ולא לאבד את זה... כיוון ועקרונות שלך... ואני לא יודעת.

סיגל לא מאמינה ביכולתה להתנהל לבד. מדבריה עולה התלות באחר כמי שישרה בחייה תחושה של

סדר וארגון. עם עצמה חווה כאוס ואיבוד כיוון. בחוויה שלה לא מסוגלת להצליח לבד. להיות בזוגיות

משמעו להתקיים ואילו להיות ללא בן זוג משמעו להיאבד. כלומר היותה עם אחר נחוות כמאפשרת לה

להיות עם עצמה בעוד שההימצאות לבד מאיימת על אובדן העצמי. סיגל מתארת את הרצון להצליח להיות

לבד כחופש. מכאן שעל אף הארגון שמתאפשר בחייה בהיותה בזוגיות, חווה עצמה כלואה ולא חופשייה.

דבריה מבטאים כמיהה להיות בקשר עם העצמי, לזהות את כיווניה ועקרונותיה.

גם רונית חווה את האיום שבלבד. ללא גבר הרגישה שאינה קיימת. קיומה היה מותנה בהיות גבר

לצידה:

רונית: פעם איפה... מה אני... פעם יכלתי להיות לבד?

מראיינת: כי מה?

רונית: כי לא הייתי מסוגלת, לא הייתי מסוגלת להיות עם עצמי, הייתי צריכה כל הזמן גברים לידי. כל ה... אני הייתי מכורה לגברים, אני הייתי מכורה לגברים, אני לא יכולתי להיות לבד, לא יכולתי, הייתי מרגישה ש... שרק, רק שמה אני קיימת. אף אחד, בשום מקום לא הרגשתי קיימת, רק כשגבר היה לידי.

בטקסט של רונית, כמו אצל חופית, מתקיים חיבור בין התלות העצומה בגברים והפחד מלהיות

נוכחת בעולם באופן עצמאי בלעדיהם. להבדיל מחופית, עבור רונית משמעות הלבד לא היתה מפגש עם

עצמי שנוא, אלא חוסר קיום מוחלט. בחוויה שלה ללא גבר לא היה לה קיום, היא לא יכלה להרגיש את

עצמה כקיימת. דברים אלו משקפים את הכאב והפחד על כך שלא היה לה את עצמה ואת עוצמת הנואשות

שלה לקיים את עצמה דרך גברים. כאישה מעולם לא היה מקום, לא היה מפגש עם העצמי אלא הכחשה

מוחלטת שלו וזאת לשם הישרדות.

חלי, כמו רונית, מתארת את חוסר היכולת להישאר לבד. האמונה שלה היתה שבתוך קשר תזכה

לחוש נאהבת, אהובה, תחושות להן השתוקקה ובהן נאחזה:

חלי: הצורך שלי להיות נאהבת כל הזמן ולהרגיש שאוהבים אותי... לא יכולתי להישאר הרבה זמן לבד. תמיד היה לי תחלופות. שוב, זה כמו רוב הקשרים שהיו לי, ידעתי שהקשר לא טוב לי וידעתי שאני נאחזת בקש, או נאחזת שוב במשהו שלא באמת קיים שם. אני נאחזת במשהו כדי לא להיות לבד.

חלי מבטאת כאן את האופן בו הצורך לחוש נאהבת ניהל את בחירותיה הזוגיות ולמעשה את חייה.

היא מתארת כיצד הפחד מלהיות לבד גרם לה להישאר בקשרים בהם לא היה לה טוב או לעבור מקשר לקשר מבלי לחוות רגע של לבד. חלי מדמה את הזוגיות להיאחזות בקש, לדבר ריק מתוכן, חלש וחסר משמעות שממלא רק את הפונקציה של לא להיות לבד. חלי מתארת את חוויית האין מוצא הרגשי. מצד אחד היא מתארת צורך נואש לקשר, שנבע מצורך להרגיש אהובה. מצד שני היא מתארת זוגיות כרונית לא טובה, זוגיות בה היא חוותה כשלונות כמו ידועים מראש בהם לא חשה נאהבת. היא מתארת היאחזות בכוח בדבר "שלא באמת קיים" רק כדי שתוכל להגיד לעצמה שאינה לבד ויחד עם זאת, כל מה שהשיגה החזיר אותה לחוויית העצמי הנואש והשלילי.

גם אצל סופי בולט הפחד מלהיות לבד, פחד שגרם לה, כמו לחלי, להישאר במערכות יחסים גם כשלא היה לה טוב בהן, או לעבור מקשר אחד למשנהו:

מראינת: את זוכרת תקופה שהיית לבד?

סופי: לא

מראינת: יום? יומיים?

סופי: לא

מראינת: ממש לא?

סופי: אולי באישפוזית שזה לא נחשב

מראינת: וואו, אז זה קשה להיות לבד עכשיו

סופי: ממש לבד לבד, כן

מראינת: איך זה קרה שלא היית לבד אף פעם?

סופי: כי לא רציתי, לא, מה זה לא רציתי, אני מאמינה שפחדתי להישאר לבד. מהפחד שלי שאני אחשוב שאני לא יכולה להתמודד עם החיים לבד. צריכה מישהו שיהיה לידי.

מראינת: כי מה? את לא מספיק חזקה?

סופי: ככה חשבתי. לא, זה בתת מודע כאילו שאני לא יכולה להיות בלי מישהו...

מראינת: ממש היית עוברת ממערכת יחסים למערכת יחסים

סופי: אפילו שהם מערכות יחסים ארוכות... אבל לא הייתי לבד.

מראינת: וגם מערכות יחסים הארוכות היו ארוכות כי לא רצית להיות לבד וגם אם היית בורחת, היית חוזרת כדי לא להיות לבד.

סופי: אז הייתי בורחת אבל הייתי בורחת למישהו אחר.

הפחד של סופי מהתמודדות בחיים לבד מבטא את חוסר האמון שלה בעצמה וביכולותיה להתמודד.

באופן זה נקבעו מעשיה בזוגיות, הן להישאר עם בן זוג גם כאשר סבלה בקשר והן להיכנס לקשר חדש מיד כשמסתיים קשר. לא לאפשר לעצמה לחוות רגע אחד של בדידות. הלבד נתפס כמאיים מידי, כדורשני מידי, והעצמי נתפס כחסר מסוגלות ויכולת להתמודד עם משימות החיים. גם כאשר הגיעה למצבים בהם הרגישה שאינה יכולה עוד להישאר עם בן הזוג וברחה ממנו- ברחה לגבר אחר, רק כדי לא לחוות את חוסר האונים שבהישארות לבד עם עצמה.

אותה התנהלות, של מעבר מזוגיות לזוגיות, מגבר לגבר, באה לידי ביטוי בראיונות נוספים:

מראינת: היה לך תקופות לבד?

ילנה: ארוכות? אה... לא... כמה חודשים אולי חודש, חודשיים, לא יודעת להגיד לך כי את יודעת, הזוגיות הזאתי עם הנשוי, מה... הייתי איתו אבל הייתי לבד... כאילו מה זה לבד? כאילו זה...

מראיית: אבל היה שם איזה גבר
ילנה : כן. אה את מתכוונת לבד לגמרי?

מראיית: כן
ילנה : לא, לא היה. אני לא חושבת שהיה הרבה. גם לא נתתי לזה... אם זה לא בן זוג או לא חבר אז זה היה סתם מישהו שיש לי איתו אינטרס כאילו וש... שיהיה שמה בקיצור ושאני לא אלך ברחוב לבד.

מראיית: למה?
ילנה : כי תמיד היה לי צורך שיהיה לידי מישהו כאילו... במיוחד אם זה בן... גם לא היה... בין זוגיות לזוגיות אני בכלל ל... אולי איזה שבועיים, משהו כזה, שבוע...

מאיה : ואני גם מהר הייתי יוצאת מ... נגיד ממנו יצאתי, לא עבר הרבה זמן, נכנסתי לעוד מערכת. יצאתי משם, נכנסתי לעוד, כאילו ממש... לא היה לי זמן לנשום ולהרגיש את הלבד ול... לבנות את עצמי לבד, לא היה לי עד עכשיו... קודם כל הסמים, כמובן שזה מחזיק... אולי בגלל זה גם לא יכולתי לצאת וגם אני... לא יודעת, היה לי... לא רציתי לצאת משם... היה לי כמה פעמים שהייתי הולכת אבל הייתי... חוזרת.

מראיית: למה?
מאיה : כי רציתי להיות עם מישהו, לא יכולתי לבד, לא יד... לא ידעתי מה זה להיות לבד, לא יודעת, הייתי מאוד תלויה בהם.

ילנה ומאיה מתארות אף הן את חוסר היכולת להיות ללא בן זוג, אפילו לא לתקופה קצרה ביותר. דרך תיאורים אלו וקודמיהם ניתן להבין עד כמה הפחד מהלבד מאיים. הימצאות ללא גבר לצידן מגלמת בתוכה גם התמודדות עצמאית עם המציאות, מול העולם, דבר שבחוויה של המרואיינות אינו אפשרי, ובנוסף כשהן לבד הן נאלצות להיות עם עצמן, לפגוש את החלקים הפחות אהובים בעצמן, להכיל את עצמן, דבר שמבחינתן הינו בלתי נסבל. הפתרון שמצאו על מנת להימנע מהתמודדות עצמאית וממפגש עם העצמי היה להיות בתוך יחסים עם גברים כל הזמן ובכל מחיר- גם אם סבלו בתוך הקשר וגם אם נאלצו לעבור מקשר לקשר. ההתנהלות שמתארות הינה בעלת אופי הישרדותי שכן התפיסה היא שללא בן זוג לא תוכלנה להתקיים.

הסמים- הרווח והמחיר

השימוש בסמים מאפשר לעמעם במעט את הפחד מפני הלבד אך ההפחתה בבדידות נובעת מהתמקדות בסמים ברמה הפיזית. יתירה מכך, במהלך השימוש יכולה להיווצר תלות הדדית בין בני הזוג על בסיס אינטרסים הקשורים לשימוש. כך שהפחד הופך להיות מפני הימצאות לבד ללא סמים. היחסים הזוגיים הופכים ליחסים למטרת שימוש, כפי שמתארת ילנה :

ילנה : פחות כאב ראש, ברור, מאשר ללכת ולעשות את כל זה לבד, בטח שכן, זה חלק מהזוגיות... גם תראי נרקומנים, שלושים שנה הולכים ביחד כי יש אינטרס. או שהיא עובדת בזנות או שהוא גונב, את מבינה? זה כל מיני... בטח שיש מה שקושר ביניהם שזה ההתמכרות שלהם, לשרת אותה, זה הכול.

לדברי ילנה, מה שיכול לחבר את הזוגיות של מכורים הוא אינטרס השימוש. הזוגיות משרתת את ההתמכרות וזו מטרתה, שכן להתמודד לבד בעולם השימוש זה יותר קשה. ילנה מתארת את השינוי הדרסטי שמתרחש במערכות יחסים כאשר נכנס לתוכם השימוש. ממקום בו ההתנהלות של הנשים בקשר אופיינה בפחדים מנטישה, בנכונות לעשות כל שנדרש כדי לא להישאר לבד, בספיגת השפלות ופגיעות "למען" הזוגיות, נוצרת התנהלות חדשה בה הפחד מהלבד כבר אינו המרכזי והמאמצים מושקעים בהשגת הסם. הצורך בבן זוג נובע מסיבות אחרות, הקשורות לשימוש. עבור קארין, כשהתלות שלה בסמים גברה, הצורך בבן זוג נבע מתוך חוסר הרצון לממן את השימוש שלה דרך עבודה בזנות:

מראיית: את זוכרת תקופות שהיית לבד בלי בן זוג?

קארין: כן אני... זוכרת, זה...

מראיית: במה זה שונה?

קארין: ששמה אני צריכה להסתדר בעצמי. אני מאוד מהר, אני, אני לא יכולה להיות לבד הרבה זמן.

מראיית: מה קורה לך שם?

קארין: קשה לי כשאני מתחילה למכור את עצמי לכל אחד ו...

מראיית: כאילו להיות לבד בסמים זה שווה זנות. את לא יכולה להחזיק את עצמך בדרך אחרת.

קארין: כן, כן. ואני מאוד מהר מתייאשת שמה, מרימה ידיים, נכנסת לאיזה אישפוזית או משהו ומאישפוזית לאישפוזית זה נהיה יותר קשה כי אם אני נמצאת עם גבר אחד עוד מילא אבל אם עם הרבה אני, קשה לי לסלוח לעצמי חבל על הזמן. אבל כמה שאני לא אשתמש זה לא... אומרים שאת משתמשת את לא מרגישה. זה לא נכון, בכלל לא נכון, אני, אני הרגשתי את זה טוב מאוד. זה היה גם בתקופות קצרות אבל זה חרות לי בזיכרון מאוד חזק. גם בגלל זה יש לי כל הזמן את הצורך לחפש מישהו.

מראיית: כדי לא לחזור לשם?

קארין: כן

קארין מתארת את הזוגיות כצורך להבטיח הישרדות רגשית במובן של מניעת התדרדרות לזנות. בהיעדר גבר לצידה נאלצה קארין לעבוד בזנות על מנת לממן את השימוש. הסבל הכרוך בהשפלת העצמי גרם לה לעשות הכל כדי לא להיות לבד, כדי לא לחוות את זוועות הזנות שחרותים בתוכה, אותם לא הצליחה למחוק, גם לא על ידי הסמים. בעבור קארין, השימוש בסמים העצים את התלות בגבר ואת הפחד מלהימצא ללא גבר כמי שמספק את הסם. קארין מתארת מעין מעגל סגור בו להיות לבד הוביל אותה לעבודה בזנות למימון הסמים. העבודה בזנות גרמה לסבל, סבל שהיה מוביל אותה להיכנס לאישפוזית. בגמילה היתה נפגשת עם טראומות הזנות ולא יכלה לשאת זאת. מהאישפוזית היתה יוצאת ומחפשת מיד גבר שיממן את השימוש, שימוש שיקהה שוב את הרגשות. מתוך כך ניתן להבין עד כמה הלבד, בעיקר הלבד בניקיון, היווה עבורה איום וממנו ניסתה להימנע בכל דרך. חופית מתארת אף היא כיצד התלות בגבר, שבעבר נבעה, בין השאר, מהפחד להישאר לבד, השתנתה כשהשימוש בסמים גבר. היחסים הפכו לממוקדי מטרה- השגת הסם. הפחד מלהישאר לבד הומר בפחד ממוקד מפני הישארות ללא סמים ובהתאם לכך התנהלו היחסים:

מראיית: השימוש עזר להמשיך בזוגיות כי לא הרגשת?
חופית: אני לא יודעת אם לא הרגשתי. אבל אה... השימוש עזר לדפדף. לא להיות שמה.
מראיית: כאילו לקבל את כל מה שאני צריכה שם ואת האינטרסים שלי. ואת כל הכאב וההשפלות אני לא מרגישה.

חופית: כן. לא רואה אותך בכלל, מי אתה.
מראיית: ואיך ההתמכרות פוגעת במערכת יחסים? מה היא עושה למערכת יחסים?
חופית: שמעי, מהמקום שלי הייתי מוכנה לוותר על הבן זוג בשביל החומר.

מראיית: זה נהיה פחות חשוב?
חופית: כן, גם הוא.

מראיית: אותו דבר, רק אינטרס.
חופית: את יודעת, באיזה שהוא שלב פתאום כל אחד פתאום תופס את הכיוון שלו. כל אחד יש לו את העניינים שלו. כל אחד מביא את החומר מחובר יותר לאנשים, מבינה? למה שאת מחוברת לבן אדם שיש לו חומר את מתנתקת כביכול מכל החברים למה יש לך את מה שאת צריכה. את לא צריכה לרוץ ולחפש, ללכת לחברים ולבקש. אבל כשנהיה קצת מן נתק כזה, אז כמובן אתה עוד פעם עם חברים. עוד פעם אתה. הבנת? אז פתאום הוא מצא את עצמו... וזה חברים שנותנים לו ודואגים לו. אז הוא הולך, הוא אז. למה הוא יודע שפה אין כלום כבר.

מדברי חופית עולה כי הסמים אפשרו התנתקות מסוימת מרגשות העצמי ומהחוויות הכואבות שנחו

בזוגיות. לדברי חופית הסמים אפשרו לה "לא להיות שמה" ועזרו בכך להתמודד עם הפגיעות. ככל שגברה ההתמכרות לסמים, סדר העדיפויות השתנה, עד כדי שהיתה מוכנה לוותר על הזוגיות תמורת סמים. לדבריה של חופית, כך גם היו מוכנים לעשות בני הזוג. החיפוש היה אחר בן/בת זוג שיכולים לספק סמים וכשלא סיפקו, לא היה עוד צורך בהם. להבדיל מקארין, שעל מנת להשיג את הסם לבדה נאלצה לעבוד בזנות ולא יכלה לשאת זאת, חופית לא מבטאת קושי או סבל סביב ההישארות לבד ללא בן זוג, דבר שלפני השימוש הפחיד אותה מאוד. נראה כי בעבורה כל תפיסת מהות הזוגיות השתנתה. האינטראקציות הזוגיות והחברתיות הפכו למבוססות אינטרסים ונטולות רגש. במצב כזה, הפחד מהלבד פחות דומיננטי והיא הצליחה כביכול להשתחרר משלטונו. לכאורה יש שוני בין קארין וחופית בחוויית הלבד בשימוש, שכן קארין רצתה להימנע מהלבד בכל דרך וראתה בהימצאות ביחסים כפתרון להישמר מהזנות ואילו חופית לעיתים היתה ביחסים ולעיתים לא, בהתאם ליכולת בן הזוג להשיג סמים. אך למעשה מה שעמד בבסיס הצורך בהימצאות ביחסים היה השגת הסם בדרך הקלה ביותר. כפי שתואר קודם, הזוגיות שירתה את השימוש, היוותה אמצעי להשגת הסם. ההימנעות של קארין מלהיות לבד והמעברים של חופית מהימצאות עם גבר אחד להימצאות לבד תוך הסתמכות על חברים, הן התנהלויות שונות עם מטרה זהה- השגת הסם. ילנה מתארת את תפקיד היחסים בשימוש עבודה- את הבדידות שמאפיינת יחסים אלו, את היחד שהוא למעשה לבד :

ילנה: בשימוש, גם אם את עם מישהו, את לבד. לא יעזור כלום. בשימוש אין בן זוג כאילו. האמת שהבן זוג שהתחלתי להשתמש איתו, גם נפרדתי ממנו בגלל השימוש, זאת אומרת הויכוח על הסמים וכל השטויות האלה אז... אבל תמיד היה אחד נגיד, את יודעת מה, קטע מיני או שימוש ביחד כאילו את יודעת לפעמים שתיים מתחברים אז הם משתמשים ביחד עד שאחד לא דופק על השני אז אה... היה כאילו.. לבד לבד כאילו היו... במיוחד בשבתות, כאילו שיש שבת, זה... הרבה מכורים כאילו לא אוהבים את היום הזה, זה יום של לבד. גם העיר שקטה ואין איפה ללכת ואין אנשים הרבה בחוץ וכל אחד בפניה שלו, מי שיש לו, מי שבקריז, זה כן אבל זוגיות לא, בשימוש לא, איך אפשר?

מדברי ילנה ניתן להבין את הצרכים עליהם עונים יחסים בתוך שימוש- השגת סמים, צרכים מיניים, נוחיות ובנוסף עולה כאן גם הצורך להימנע מבדידות. ילנה מתייחסת לסופי שבוע, רואה בהם כימים של לבד, כימים בהם המכורים מחפשים עם מי להפיג את הבדידות. עם זאת, ילנה לא רואה יחסים אלו כזוגיות. גם אם היתה בתוך יחסים שענו על צרכים אינסטרומנטליים, ברמה הרגשית חוותה בדידות והשימוש לא איפשר שביחסים אלו תהיה היענות לצרכים הרגשיים. מכך ניתן ללמוד כי ההימנעות מהמפגש עם העצמי, שעד אז התאפשרה דרך העיסוק בבן הזוג ומילוי צרכיו, בעת השימוש התאפשרה דרך השימוש עצמו. הפחד מפני הלבד התחלף בפחד מלהיות בקריז וההתמלאות מלהיות עבור האחר, הגבר, התחלפה בהתמלאות מהסם.

למרות הניתוק הרגשי שהשימוש בסמים איפשר, עדיין חוו הנשים את העצמי שלהן בשימוש ופגשו את החלקים השנואים בתוכן, לעיתים אף באופן עוצמתי יותר. הכאב הכרוך בכך העצים את התלות בסם ואת הרצון להשתמש יותר עד כדי אובדן כל רגש:

מראיינת: איזה מחשבות היו עולות לך על עצמך בתוך מערכת יחסים?

סופי: את האמת? ש... שאני חסרת ביטחון ואני לא שווה כלום.

מראיינת: למה?

סופי: כי אם אני הולכת עם סוג אנשים כאלה, אני לא מעריכה את עצמי מספיק. אם זה היה אלימות, אם זה היה השפלות, אם זה דברים שגרמו לי להרגיש עוד יותר למטה. קורה שהייתי רואה את הבן זוג שלי מדבר עם מישהי או עושה משהו או... גם מקלל, מרים ידיים... גם הייתי נפגעת מזה. מתאכזבת אה... חוסר אמון, חוסר ביטחון. האמת שאני... הייתי אומרת היום אני כבר לא... לא מרגישה כלום, כאילו הלב שלי מרוב שנפגעת... זהו נראה לי לב של אבן.

מראיינת: מתי היית אומרת את זה?

סופי: בשנים האחרונות. מאז שהתחלתי להשתמש בחומר. למרות שלא היה אכפת לי, מן חוסר אכפתיות ככה... בצורה... חוץ מהשימוש עצמו... התהליך של השימוש שאני יושבת עם הבן זוג, לא היה לא מעניין אותי כלום. לא יחסי מין ולא הייתי נמשכת ולא... לא אכפת לי לאן אתה הולך, מה אתה עושה... הייתי שקועה בסמים חזק מאוד כאילו... במיוחד עם סמים קשים. הייתי לוקחת סמים כאילו בשביל שזה ינטרל לי את הרגש. הייתי לוקחת סמים עד שלא הייתי מרגישה כלום.

הטקסט של סופי מבטא את המאמץ להדחיק את הרגשות הקשים דרך שימוש בסמים ועל ידי כך להתמודד עם פגיעות פיזיות ורגשיות שהתעוררו ביחסים. ככל שהכאב וחוסר הביטחון העצמי היו חזקים יותר, היא השתמשה יותר וככל שהשתמשה יותר כך הצליחה להתנתק יותר מבחינה רגשית. המפגש עם הכאב, האכזבה, חוסר הביטחון, תחושת חוסר הערך, ההשפלות וחוסר האמון בתוך היחסים הזוגיים היה מפגש קשה מידי מכדי להכילו ללא סמים. הסמים היו הדרך היחידה לשאת את החוויות הפנימיות, שכן איפשרו להתנתק מהן רגשית ועדיין להישאר בתוך הזוגיות. החוויה של סופי היא שמרוב שנפגעה ומרוב שהשתמשה על מנת לא להרגיש את הפגיעות, ליבה הפך ללב של אבן. המחיר היה ויתור על חיות העצמי,

ויתור על היכולת להרגיש- לטוב או לרע. העצמי שלה התאבן. הרצון הראשוני היה להשתיק או להעלים רגשות כואבים אך החוויה שהושגה היתה ניטרול של כל טווח הרגשות. ניתוק רגשי בתוך היחסים דרך שימוש, היווה פתרון עבור מרואיינות רבות. כאשר לא יכלו עוד ליצור את הניתוק בעצמן נאלצו להשתמש בסמים על מנת לאפשרו. כמו סופי, גם מאיה מתייחסת לתוצאות של ניסיונות ניתוק אלה:

מאיה: ...וגם היה מאוד מבלבל, מצד אחד הם אומרים שאוהבים אותי ואיזה כל הכבוד לך ואת גם גונבת כאילו כמו אנחנו אבל מצד שני היו כזה מנמיכים אותי לאפס כאילו, זה היה מבלבל נורא וגם ככה זה לפי המצב רוח כאילו היו מתייחסים.
מראיית: מה היית מרגישה כלפיהם?
מאיה: אהבה. בכל זאת אבל כל פעם חשבתי שאני אוהבת אותם. הייתי סופגת את זה ולא הייתי מסתכלת על זה וכולם היו אומרים לי את זה ואני לא הייתי רואה את זה.
מראיית: מה בסביבה היו אומרים לך?
מאיה: כאילו תראי, למה את צריכה את זה? אבל לא... אבל זה הכול היה משולב עם הסמים אז קשה ככה להגיד, זה לא זוגיות נורמאלית. כעס כמעט לא היה לי. קצת, אולי, איפשהו אבל הייתי מכבה אותו. עכשיו אני לא יכולה לאהוב בגללם אף אחד, באמת, כאילו לא מתפתח אצלי המקום הזה, באמת.

מאיה מתארת את הבלבול הרגשי שחווה בתוך היחסים, רגעים בהם בן הזוג היה מחזק אותה על ידי הערכה ואהבה ורגעים אחרים בהם היה משפיל ופוגע. המעברים הקיצוניים והלא צפויים ביחסו אליה בלבול אותה, הקשו עליה. היא בחרה להישאר בקשר, להיאחז ברגעים הטובים ולא לראות את החלקים האחרים. הפיצול שעשתה שמר עליה, איפשר לה להישאר בקשר. כאשר בכל זאת עלו רגשות אחרים, כמו כעס, היא היתה "מכבה" אותם, מתעלמת מהם. בכך למעשה התעלמה מהעצמי- מהצרכים שלה, מהכאבים שלה, מהשאיונות שלה. כמו סופי, גם מאיה מרגישה כי המאמץ להתאים עצמה לצרכי בן זוגה ולמסרו המבלבלים, והחשיפה הממושכת לפגיעות בתוך היחסים, פגעו ביכולתה לפתח רגשות אהבה כלפי גבר. האמון נפגע בצורה קשה ביותר והכעס שהיה כבוי זמן כה רב מתחיל לקבל הכרה. מתוך המקום המורכב הזה מתקשה לבנות קשר ומרגישה שלא יכולה לאהוב. גם טליה מתבוננת היום על הקשר הזוגי בו היתה ומזהה עד כמה לא איפשרה לעצמה להרגיש:

טליה: עכשיו אני מבינה כמה נפגעת ממנו ויש לי הרבה כעס עליו. על המילים שהוא אמר, על הזה שהוא זרק לי יציאות על האוכל, כאילו דברים כאילו שאני מתאמצת וזה ואני לא, ולא מה... זורק לי מילה לא במקום.. לא אמרתי לו את זה באותו רגע, כאילו זה... זה עשה לי משהו ואף פעם לא אמרתי לו. אני בשלי. עד היום אני ככה.
מראיית: את לא מראה שאת נפגעת
טליה: אני לא ממש מודעת שאני נפגעת אבל מרגישה מאוד רע ואז אני... וכן, קשה לי להגיד לבן אדם שפגע בי "נפגעת". אני נפגעת.

טליה מבטאת קושי לזהות את הרגשות. מעבר לפחד לבטא אותם קיים פחד להכיר בהם, לחוות אותם. גם טליה, כמו מאיה, לא נתנה מקום לכעס על בן זוגה ורק היום מכירה בכך שרגש זה נכח שבתוך הקשר. היא ידעה שהרגישה רע אך לא ידעה לומר לבן זוגה ואפילו לעצמה "נפגעת". היא התקשתה לקחת מקום בתוך הקשר, לבטא את עצמה בתוך הקשר וזאת בשל המרחק הגדול שנוצר מהעצמי שלה. טליה

מדברת על הקושי להבין מה הרגישה, לחוות את העצמי שלה כראוי ליחס חיובי ולא ליחס משפיל. נראה כי זה מבטא את הפחד לתת מקום לרגשות מסויימים פן יסכנו את הקשר, זאת בשל תחושת חוסר ערך ללא האחר. כיום מבינה טליה עד כמה הקשר למעשה פגע עוד יותר בהערכה שלה את עצמה ובביטחון העצמי, כפי שמתואר בטקסט הבא :

טליה : הוא לא היה מחמיא לי הרבה בוא נגיד ככה, הוא לא היה מעריך אותי, את כל מה שאני עושה. הוא לא מרים אותי, הוא היה הרבה מוריד אותי ב... מוריד לי את הביטחון. זה אני רוצה לדעת שיהיה בגבר הבא... שאני לא אאבד את עצמי איתו ביחד. הקשר הזה כן הוריד אותי. מאוד. משהו בקשר הזה לא היה טוב בכלל. משהו שם לא היה בסדר. אני יודעת שזה מה שהיה חסר לי, מישהו שייתן לי... להרגיש שאני בסדר.

טליה מבטאת את החיפוש אחר אישור והכרה דרך בן הזוג, חיפוש שלא הניב פירות ואף חיזק עוד יותר את תחושת החוסר ואת אובדן העצמי. טליה חיפשה אחר בן זוג שייתן לה להרגיש שהיא "בסדר", ש"ירים" אותה. אך בפועל שיחזרה ביחסים חוויה של עצמי חלש, חסר ביטחון. היום מקווה לבנות קשר בו יהיה אישור לקיומה ולא תאבד את עצמה.

דינאמיקה שונה מתוארת על ידי סיגל ונטלי אשר מתייחסות לאופן בו הסמים עוררו בהן יכולת להגיב לבני הזוג ולבטא את רצונותיהן בתוך הקשר :

סיגל : הייתי מרגישה חופשיות כזאת בכל דבר, גם נפשי, גם פיזי, גם במחשבות... דברים שלא היו נכנסים לראש היו עולים. בהתחלה מאוד אהבתי ואחר כך כבר הרגשתי פחד שאני מוכנה לעשות דברים... לא יודעת... מסוכנים לי. הייתי מוכנה פעם להגיד לו כל מה שבראש, מה שלא היה מקובל בינינו. לא עשיתי שום מיון בין המילים. לא היו לי גבולות בכלל. אצלי היה משהו... קיצוני... שלמחרת הייתי נזכרת ופחדתי מעצמי.

מראיינת: איזה חלק היה לסמים בתוך הקשר?

נטלי : שהיה לי ביטחון, לא הייתי מאמינה בעצמי בכלל, לא... כלום... לא היה לי ביטחון עם זה כי ידעתי מה אהבתי עם גברים וידעתי שאני צריכה את הסם שיחזיק אותי, בכלל שיהיה לי אומץ להגיד לו בוקר טוב אני צריכה את הסם

מראיינת: כי אם אין סמים, איך את לידו? איך חשבת שתהיי?

נטלי : חלשה, הוא יוכל לדרוך עלי ישר... לא יודעת, ככה... ידעתי שאם אני לא בסמים אז אין לי אומץ, אני חלשה, אנשים יכולים לעשות מה שהם רוצים.

מראיינת: אז הסמים שמרו עליך

נטלי : כן

מראיינת: בלי סמים את לא יכולה להיות עם גבר

נטלי : לא

מראיינת: כי זה אומר להיפגע?

נטלי : להיפגע, עוד הפעם ידרכו עליך. עוד עם סם יש לך טיפה ביטחון, אם זה גבר שאת איתו כבר תקופה, יש לך ביטחון, את יכולה פתאום לענות לו, פתאום גם לצעוק, גם לקלל.

השימוש איפשר לסיגל לפרוץ את הגבולות שהתקיימו בינה לבין בן זוגה. היא הרשתה לעצמה להגיד

דברים ולהתנהג בצורה שללא שימוש לא היתה מעזה. יצאו ממנה חלקים שלא הכירה בעצמה ועד אז לא

נתנה להם מקום. בהתחלה אומץ זה מילא אותה, איפשר תחושת שחרור וחופש אך בהמשך החלה לפחד

מעצמה, ממה שהיה יוצא ממנה.

נטלי מתארת את התלות שלה בסם בתוך היחסים. ללא הסמים עוצמת הרגשות השליליים היתה כה חזקה עד כי חוותה עצמה כמשותקת. בלי סמים חוותה את הערך העצמי בקשר כנעדר, כחלש וכשלילי. הסמים נתנו לנטלי אומץ, עזרו לה לעשות מעשים שלא היתה מעזה לעשות בלעדיהם כמו לענות לבן הזוג, לצעוק עליו, לקלל אותו. הסמים עזרו לה להשתיק את חוויית הכאב וההשפלה, להתגבר על תחושת העצמי ולהתמלא בתחושת ביטחון. יחד עם זאת, היה זה ביטחון זמני שהתפוגג עם התפוגגות השפעת הסם. בהמשך מתארת נטלי את מאבקה ברגשות הקשים, את המאמצים שלא לפגוש את העצמי הכואב והפגוע על ידי שימוש שהלך וגבר:

מראינת: איזה רגשות היית מרגישה שמה בתוך ה... זוגיות האלה?
 נטלי: הייתי לפעמים נגעלת מעצמי אפילו אבל, אכזבות, גועל, כאב, הרבה בכי, דיכאונות.
מראינת: מרגישים?
 נטלי: מרגישים, בטח
מראינת: השימוש לא מספיק בשביל לא להרגיש
 נטלי: לא... אחרי שהוא עובר, בא עוד הפעם, אז משתמשים עוד יותר בשביל לא להרגיש ואז עוד הפעם. זה גלגל שחוזר.
מראינת: אז היית משתמשת על הרגשות האלה?
 נטלי: כן. הייתי מביאה את עצמי למצב של לא להרגיש אותם, גם כשהייתי לא מרגישה טוב ישר הייתי משתמשת. אולי בסם יותר חזק, אולי במשהו אחר או מערבבת, העיקר לא להרגיש.
מראינת: לא להרגיש מה?
 נטלי: את הכאב, את הבושה, את ההשפלות האלה, את התסכולים, הכול. כל מה שאפשר ואי אפשר להרגיש, לא הייתי... מסכימה לעצמי להרגיש...
 זה לחיות בעולם לא אמיתי.
מראינת: כאילו צריך לא להרגיש שם
 נטלי: לא. אסור להרגיש שמה.
מראינת: כי אם תרגישי?
 נטלי: אז את תשתמשי יותר.
מראינת: שזה מה שהיה קורה
 נטלי: כן.

בדברים אלו משתקף הניסיון של נטלי להימנע מלפגוש את הרגשות הכואבים שהיו מתעוררים בה בתוך היחסים. היא מבטאת את הקושי העצום לחוות את העצמי מוצף ברגשות של בושה, השפלה, גועל, כאב ולשאת רגשות אלו. בתוך היחסים הזוגיים השימוש בסמים הצליח להקהות רגשות אלו אך זה היה, כאמור, זמני, כך שככל שהיא כאבה יותר, כך היא השתמשה יותר וככל שהשימוש הפך להיות כבד יותר, כך גברה התלות שלה בסמים להשתקת הכאב ולהשגת הביטחון. במבט לאחור, כשהיא נקיה מסמים, רואה נטלי את היחסים בשימוש כ"עולם לא אמיתי" שבו מסוכן או אפילו אסור להרגיש, כי אם תרגיש לא תוכל לשרוד בו. למעשה, הדרך היחידה להיות ולשרוד רגשית בעולם החיצוני כסוכן פעיל היתה דרך הסמים, אך נוצרה חווייה קיומית של חיים בעולם לא אמיתי. נטלי מבטאת בדבריה דינמיקה של מעגליות הרסנית: הרגשות שצפו בתוך היחסים הזוגיים יצרו צורך בניתוק וטשטוש - הפיתרון שנמצא היה שימוש בסמים - הסמים בשלב מסויים כבר לא הספיקו על מנת להשתיק את הרגש ובנוסף, המעשים שניעשו על מנת להשיגם עוררו כאבים והשפלות נוספים - הצורך בסמים התחזק - השימוש גבר והחמיר.

הניסיון לברוח מהעצמי הכואב והפגוע נכשל שוב ושוב. מעגליות זו משתקפת גם בדבריה של חופית:

חופית: לפעמים אומרים כאילו שהסם לוקח את כל מה שאת מרגישה. אבל זה לא נכון. זה לא נכון. את במצב שאת לא יודעת להרגיש בגלל שאת פוחדת להתמודד עם מה שאת מרגישה. את לא יודעת להתמודד, אז יאללה, אני אשתמש בשביל להזיז את זה, מבינה? אבל את מרגישה, בטח שאת מרגישה.

חופית מתייחסת לחוסר היכולת ולפחד להרגיש, לפגוש את העצמי. היא רואה בשימוש בסמים

כניסיון "להזיז" את הרגשות המאיימים, להתרחק מהם במידה מסויימת. עם זאת, מניסיונה יודעת שהסם

לא "לוקח" את כל הרגשות ושהציפייה שלא להרגיש כלל אינה יכולה להתממש. האמירה של חופית

מסבירה את הציר והמלכוד שיוצרים סמים- את הפנטזיה כי הסם יפטור מההתמודדות עם העצמי ובן בזמן

את השקר הטמון בכך, שכן הפיתרון הוא רגעי וחולף והרגשות חוזרים. בדרך זו נוצרת תלות הרסנית.

למרות שהסמים "הזיזו", הקהו, הרגיעו זמנית, חווית העצמי השלילית של הנשים היתה חוזרת ועולה

והניסיון להדחיקה לא צלח. מעגליות זו באה לידי ביטוי גם בדברי רונית שמתייחסת גם היא לשימוש

בסמים כניסיון להימנע ממפגש עם העצמי הלא נסבל ומוסיפה למעגליות גם את היחסים עם גברים:

רונית: בחורה שהשתמשה בסמים... כאילו היא חלשה כאילו היא, היא, היא הלכה כאילו בגלל שלא אהבו אותה, בגלל הפגיעות, היא לא יכלה לסבול את עצמה, היא לא יכלה לסבול את עצמה.

מראיית: ואז למה מסוכן לה שמה (בזוגיות)?

רונית: מסו... אה, אם היא לא עשתה טיפול. כאילו תראי אני רואה הרבה זוגות, בחורות שנכנסות לזוגיות... ויוצאות אה... ב... שמה כואבות ובוכות ו... צועקות לאלוהים ו... אני רואה הרבה בחורות והן מזהות... ועוד פעם חוזרות לאותו... כאילו לאותו מעגל, לאותו מעגל, לאותו מעגל. הצורך שלהם, להרגיש קיימות, להרגיש... וזה סתם, כן. נשבעת לך שזה סתם, זה סתם

מראיית: למה זה סתם?

רונית: כי אני לא מרגישה בזוגיות קיימת, ב... אני לא, אני, אני, אני... בזוגיות שלי לא מרגישה קיימת. אני מרגישה קיימת רק בזכות עצמי.

רונית מסתכלת כעת, כשהיא נקייה, על החוויה שלה בעבר כחלק מקבוצת הנשים המכורות. היא

רואה בחיפוש של נשים מכורות אחר קשר עם גבר כניסיון לחוות חוויה מתקנת של יחסים, חוויה שתאפשר

להן להרגיש קיימות, משמעותיות ואהובות. אלא שצרכים אלה לא נענים ופעם אחר פעם הן נפגשות עם

כאבן. הציפייה כי בקשר יוכלו לשאת את עצמן אינה מושגת והן אף חוות יותר כאב וסבל. רונית מסתכלת

על מעגליות זו כיום, כאשר היא נקייה ומבינה כי החיפוש אחר חוויה של קיום באמצעות קשר עם גבר אינה

הדרך עבודה והיא מעדיפה ללמוד להרגיש קיימת בזכות עצמה. היא מתבוננת בנשים אלו ומזדהה עם כאבן.

היא מזהה את ההילכדות בתוך המעגליות ואת הקושי להשתחרר ממנה. בהמשך משתפת רונית בחוויות

הרגשיות שהתעוררו בתוך הזוגיות בשימוש. היא מתייחסת לאופן בו לא היתה הכרה וניראות לעצמי הפגוע

שלה:

מראיית: איפה הכי נפגעת ממערכת יחסים?

רונית: איפה הכי נפגעת? כאילו ב... עוד פעם בדחייה, בדחייה, ב... זה קורה לי כל פעם מחדש. זה קרה לי גם עכשיו כשהתגרשתי, כאילו הוא העדיף את הסם ב... מעלי. את מבינה? כאילו היום אני רואה את זה, העדיפו... כאילו באמונה שלי, כאילו האמנתי, כאילו רציתי להאמין... כאילו אם אתה הולך לסמים, אם אתה עושה דבר מאחורי הגב שלי, עוד פעם העדיפו משהו אחר במקומי. עוד פעם, כאילו לא ראו אותי, את הצרכים שלי, שאני צריכה אותו, שאני צריכה אולי לבכות לידו... כאילו לא ראה אותי, הוא ראה את עצמו, הוא ראה שהוא צריך סמים אז הוא הלך לסמים, הוא ראה שהוא צריך את אח שלו, הוא הלך לאח שלו. הוא לא ראה מה אני מרגישה, שאני מושפלת, שאני כאילו... שכל העולם מתמוטט עלי, הוא לא ראה את זה, הוא ראה רק מה שהוא מרגיש. אחר כך "סליחה, אני לא אעשה את זה עוד פעם." איזה לא תעשה את זה עוד פעם? אתה תעשה את זה עוד פעם, גם היום אני יודעת שהוא יעשה את זה עוד פעם, גם היום.

מראיית: זה הכי פוגע? שלא רואים אותך כאילו?

רונית: בטח. כאילו לא רואים אותי, כאילו כל החיים לא ראו אותי.

רונית חוותה ביחסים דחייה ופגיעה באמון. שוב ושוב מצאה שהיא אינה בראש סדר העדיפויות, שדברים אחרים, כמו הסמים, חשובים יותר ממנה. זה גרם לה לחוש דחיה, לחוש שלא רואים אותה ואת צרכיה. החוויה של רונית שלא רואים אותה, שלא ניתן מקום לרגשות שלה, לכאב שלה, היא עבודה חוויה מוכרת. כל החיים לא ראו אותה, כל החיים לא היתה הכרה לרגשות שלה ולצרכים שלה. דינמיקה זו היא שחזרה במובן מסויים ביחסים הזוגיים, כאשר השימוש של בני הזוג בסמים העצים את הביטול שלה ואת ההתעלמות מצרכיה. ההכרה ששוב מתעלמים מקיומה, שוב משפילים אותה, גרמה לה להרגיש שעולמה מתמוטט. רגשות אלה הגבירו את הצורך בסמים.

דורית מתארת כיצד ניסתה להימנע מלפגוש את הכישלון שלה ואת כאבי העצמי על ידי שימוש

בסמים:

דורית: הייתי מארחת כל יום, כל יום אצלי בבית איזה שלושים ארבעים חברים, כדי לא להיות לבד.

מראיית: כי מה? כדי לא להיות עם עצמי?

דורית: אני אגיד לך מה זה, זה חומר, זה אלכוהול, זה הסיגריות, זה הכול על השולחן כי תמיד היה לי סמים.

מראיית: כאילו או שאני אהיה עם אנשים כל הזמן, או שאני אשתמש?

דורית: לא, לא, גם וגם... על הלבד הזה הייתי יושבת... מה הייתי רוצה להגיד לך, הייתי משתמשת ובוכה על החיים שלי. כמה רע לי, כמה לא טוב לי, אולי אני אתאבד. הייתי מתחילה לראות את השחור, את השחור. ולמה לא אוהבים אותי ולמה אני לא מוצלחת ולמה אני לא כמו אחי, יש לי אח מקסים והקנאה, והרצון להיות במקום איפה שהוא, כאילו ולמה אני לא שם... ואחרי זה זה הופך להיות שנאה. למה את לא באה לפה, את לא באה לבית של ההורים. אז כאילו זה נהיה בעוצמות שאת לא יכולה לראות אף אחד, את מסתגרת, את לא יכולה לראות אף אחד. ולהסתכל את החומר, זה מה שאת מכירה וזה מה שאת רוצה. ולא מעניין ואתך לא מהילדים ולא מהבית.

מהטקסט של דורית משתקף הניסיון לברוח מהעצמי דרך העיסוק באחרים יחד עם השימוש בסמים

ובאלכוהול. דורית משתפת ברגשות שהיו עולים לה כשהיתה נשארת לבד עם עצמה, רגשות שאינה אהובה,

קנאה שהתחלפה באשמה ושנאה עצמית עד כדי שרצתה למות. רגשות ומחשבות אלו הציפו אותה. היא

חווה אותם בעוצמות שלא הצליחה להכיל וכדי להשתקם היתה משתמשת בסמים. הסמים הפכו להיות

המרכזיים, שמו מאחור את הקשיים והפחדים. התנהלות החיים, שכללה בין השאר אחזקת בית, טיפול

בילדים, הצטמצמה לכדי השגת סמים ושימוש. מדבריה של דורית עולה שוב כי המפגש עם העצמי השנוא, הפגוע היה בלתי נסבל ובלתי ניתן להתמודדות, אלא על ידי שימוש בחומר משנה מצב רוח. הרווח של הימנעות ממפגש עם העצמי היה חלקי וזמני והמחירים ששילמה בניתוק מהעולם האישי והמשפחתי גברו. העצמי הפגוע והשנוא לא נרפא אלא רק נפגע יותר ויותר.

הדואליות שבפחד מהלבד וההתמודדות עם הלבד בתקופת השימוש בסמים ובתקופת הניקיון

על אף הפחד מפני המפגש עם העצמי והחשש מפני הלבד, מספר מרואיינות שיתפו כי כאשר היו לבד בתקופת השימוש בסמים נחשפו לחוויות חדשות, הכירו חלקים חדשים בעצמן וגילו שהלבד אינו רק מה שחשבו- מפחיד, מסוכן, מדכא, כי אם מעורר מגוון רגשות. חלי מתארת את ההתמודדות עם הלבד כתקופה טובה, בה למרות השימוש בסמים, גילתה על עצמה יכולות שלא הכירה לפני כן :

חלי : לא הייתי צריכה לרצות אף אחד. כל הבית, ככה ערמה של כיור. חיה את החיים הטובים. כן, אני זוכרת מרוב שהיה לי טוב, את לא תאמיני, חלי שלא אוהבת לנקות הייתה קמה לפעמים בשלוש בלילה, מנקה, מסדרת ויאללה לוקחת את הילדה לגן ואני לעבודה...עבדתי במקום עבודה המון זמן כבר והיה לי טוב, הרגשתי את העצמאות שלי. הרגשתי המון דברים טובים, כן, היה לי מאוד, מאוד טוב...הידיעה שאני מסוגלת, הידיעה שאת יכולה לחיות לבד, שאת לא זקוקה למשהו בדברים האלה... באופן כללי אם אני מסתכלת היום ושואלים אותי מה השנים הכי טובות שלך בחיים? זה, השלוש שנים האלה.

מרואינת: כי מה היה שונה בך?

חלי : היה לי יותר שמחה, אני חושבת, הייתי עצמאית. אני הייתי אני והילדה שלי, ולא היה את הבעיות שמשו אומר לך איך לגדל אותה ומה הוא מסכים איתך ומה הוא לא מסכים איתך. אני אדון לעצמי. אני מחליטה על הבית שלי, על הילדה שלי, על הכול. אני זאתי שמחליטה, אני לא צריכה להתחשב בעוד מישהו, לטוב ולרע, כי אני לא צריכה להרגיש את הרגשות שלך. אם ד' עצוב אני עצובה. אם ד' כועס אני כועסת. היום קצת פחות. לפני שכל אחד מאיתנו נכנס לקהילה אני הייתי צריכה להרגיש, אני הייתי צריכה כאילו לקום בבוקר, ולראות איך אתה מרגיש כדי שאני אדע איך שאני מרגישה. אני לא הייתי יודעת איך להרגיש עד שאני לא רואה אותך. או אם כבר נגיד הרגשתי טוב, פתאום אתה במצב רוח, אני מתהפכת בשנייה.

חלי מתארת כיצד המפגש עם החיים לבד, ללא בן זוג, עורר "הרבה דברים טובים". היא גילתה את העצמאות שלה, גילתה את עצם היכולת להסתדר בעצמה, יכולת שלא האמינה שקיימת בה. בנוסף היא נהנתה מכך שלא צריכה לרצות ולהתאים עצמה לאחר, שהיא חופשיה לעשות ולהרגיש כרצונה. מדברי חלי עולה מודעות לחוויה של חופש, שחרור ומסוגלות. היא הצליחה להתגבר על פחד מרכזי בחייה וגילתה שיכולה להנות מהחיים ולהצליח גם בלי גבר לצידה. חווייה זו היתה מלווה, אמנם, בשימוש בסמים, שאולי סייעו בהתמודדות עם הפחד, אך גם בבחירה להיות ללא גבר בזמן השימוש היה בה מין החידוש. עד אז גם השימוש חייב הימצאות עם בן זוג. במבט לאחור רואה חלי את השנים בהם היתה לבד כשנים הטובות בחייה, זאת בעיקר בשל האפשרות שנפתחה לפניה להחליט ולבחור עבור עצמה. זאת בניגוד לאובדן העצמי שחוותה ביחסים זוגיים כשמעשיה ורגשותיה נקבעו בהתאם לבן זוגה. חוויית הלבד שיחררה מההילכדות

באחר ובכך עוררה חוויה של שליטה על החיים. חלקים של העצמי שהיו שנים מודחקים התעוררו וגילויים עורר בחלי שמחה. חלקים אלו של העצמי נדחקו שוב כאשר חזרה לזוגיות לאחר הטיפול:

חלי: היום, כשאני עומדת מול הפחד הזה, של ד' קם ועוזב, הדברים הראשונים זה איך אני אסתדר מבחינת עו"ד? איך אני אשכיר דירה? איך אני מבחינה כלכלית? ואיך אני אצא לעבוד? ומי יהיה עם הילד? ואיך אני אצא לבלות? ואיך כאילו איך, ואיך אני ואיך אני. אבל את יכולה. היו לך שלוש שנים להוכיח לעצמך שאת יכולה. ומאז קבלתי שיתוק, הפחד הזה של אני לא יכולה.

הפחד הקדום של חלי מפני ההתמודדות עם הלבד נוכח היום שוב ובצורה עוצמתית. חלי מתארת פחד משתק ונראה כי החוויה מהעבר לא הספיקה ליצור בסיס לסכמה של אמונה שהיא תוכל גם בעתיד להתמודד לבד. ייתכן ודבר זה קשור לכך שבאותן שנים הסמים סייעו בתחושת הביטחון להיות לבד. כיום התפיסות המאיימות יותר ביחס ללבד חזקות יותר וכאמור אינו מאפשרות לחוויה ההיא להיות מופנמת ולהפוך לחלק מרכזי בסיפור שלה. הפחד מנטישה שוב שולט. נראה כי אין נגיעה בכאב שעשוי להתעורר במצב של פרידה, אלא רק עיסוק בתפקידים שתצטרך למלא לבדה ותחושה שלא תהיה מסוגלת למלאם. שוב לא מכירה בכוחה וביכולותיה. נראה כי החזרה לתוך קשר דיכאה שוב את תחושת המסוגלות ואת האמונה בעצמה, חיזקה שוב את התלות בבן זוג כאחראי על התפקודים היומיומיים. ייתכן שחלקים מסוימים בעצמי של חלי אינם באים לידי ביטוי בתוך קשר זוגי ואולי אין לה צורך לבטאם. רק כאשר היא מרוכזת חושבת בהתמודדות לבד היא מרגישה כי עליה להיות מסוגלת לבטאם. ניכר כי הבנייה של העצמי, שאולי החלה להתעורר בשנים בהן היתה לבד, נבלמת כאשר היא בתוך קשר זוגי.

חוויות של עצמאות ושליטה באות לידי ביטוי גם בדברי חופית על התקופות בשימוש בסמים בהן היתה לבד, מחוץ לקשר זוגי:

חופית: הרגשתי איזה שליטה, אני לא יודעת אם לקרוא לזה שליטה. מין רגיעה כזאת. סוג של רגיעה כזאת.

מראיינת: שאת שולטת בחיים שלך?

חופית: בדיוק. שאין אף אחד שמזיין את המוח שאני לא צריכה לדאוג לאף אחד ואף אחד לא דואג אותי... לא יודעת, בתאכלס הרגשתי יותר טוב כשנשארת לבד, סוג של הקלה כזאת, לא הייתי צריכה להלחם.

מראיינת: להילחם על מה?

חופית: קודם כל היה לי מן סוג של שקט כזה. פחות פחד, פחות פחד.

מראיינת: דווקא מלהיות לבד

חופית: פחות צורך מלרצות, הרבה פחות. אני שונאת את המילה הזאת. אני שונאת את זה. וכשהעובדת הסוציאלית שלי אומרת את מרצה פה את מרצה פה אני אומרת וולאק זה לא אני. אני שונאת את זה. נו מה, אני יודעת, כן, אני מרצה. גם את מ' אני מרצה לפעמים.

באופן פרדוקסלי, חופית, שפחדה כל כך מלמצוא עצמה לבד, גילתה חוויה של שליטה ורוגע כשהיתה

לבד. חופית פחדה תמיד שהבדידות תפגיש אותה עם עצמה וזאת לא תוכל לשאת. אך כשמצאה עצמה לבד

גילתה כי משוחררת ממלחמות ומריצוי. הלבד הקל עליה, הרגיע אותה, השקיט את העיסוק הטורדני בצרכי

האחר. חופית גילתה שהלבד המאיים אינו מפחיד כל כך ואף מרגיע פחדים אחרים. הלבד שיחרר מהדאגה

לאחר, איפשר חופש ויכולת להיות יותר אמיתית עם עצמה. מתוך הדברים של חלי וחופית מתבהר כי בעבור חלק מהמוראיינות, כאשר הן נמצאו בתוך יחסים זוגיים, הלבד נתפס כדבר המסוכן ביותר אך כאשר נפגשו עימו גילו כי טומן בחובו גם חוויות חיוביות. ההתקרבות וההיכרות עם העצמי שלהן, דבר שנחווה לפני כן כה מאיים, התברר כמקדם ואף מרגש. ייתכן כי היתה זו התחלה של הכרה בעצמי. אלא שגם חלי וגם חופית, כאשר נגמלו מהסמים וחזרו לקשר זוגי, נשאבו בחזרה למקום המרצה, למקום שפחות קשוב לעצמי ועסוק יותר בצרכי האחר, למקום ששוב לא מאמין ביכולתן להיות בפני עצמן.

ילנה מתייחסת לאופן בו יחסים זוגיים המשיכו להוות דרך בריחה מרגשות גם לאחר הטיפול ואולי אף ביתר שאת. היא מתבוננת בדיעבד על הצעדיה הראשונים בניקיון ומבינה עד כמה הפחד מהלבד היה אז עוצמתי, אפילו יותר מבמהלך השימוש:

ילנה: כנראה הייתי צריכה משהו שיהיה... כל הזמן שיהיה לצידי, ש... שיהיה כאילו, זאת אומרת במלוא מובן המילה. בשימוש פחות אבל אה... כנראה ב... בניקיון הייתה בעיה ואני ידעתי שזאת תהיה בעיה וכבר עשיתי את הפדיחה כי אמרו לי יענו שנה אחרי הטיפול את, אל תתעסקי עם אף אחד כאילו, תחזרי את הלבד, את מבינה? ו... ולא היה לי... אז כשאת לא חווה את הלבד קשה לך אחר כך, את רגילה שיש משהו. עזבי את השימוש, השימוש... השימוש זה שימוש, זה אינטרסים, זה יש כסף, אין כסף, יש סמים, אין סמים אה... אבל אה... בניקיון לא עשיתי את זה. לא עשיתי את זה והיה לי מה זה קשה גם להיפרד ממנו אז הייתי מדברת על זה הרבה... הוא היה ממלא לי את החלל הריק הזה של הלבד שהיה לי כל כך קשה להיפגש איתו כשהוא לא איתי, את מבינה? אז כנראה זה מה ש... זה מה שהיה מ... זאת אומרת זה מה שהיה... זה הסיבה כנראה שלא... לא הייתי לבד כי כשעזבתי אותו הייתי מרגישה כמו התמכרות, את חייבת שיהיה לך שם, מאוד קשה... אז זה בעיה. עכשיו בכלל כאילו, כבר אין סיכוי אבל זה... כן, זה משהו שהוא... כנראה קשה לי לפגוש את זה, להיפגש עם עצמי.

ילנה מזהה היום שהחיפוש אחר קשר, בשלבים הראשונים של הניקיון, בא מתוך הפחד לפגוש את עצמה ולהיות עם עצמה לבד. הקשר עם גבר, הצורך "שיהיה"- היה תחליף לשימוש לכשיצאה מטיפול. העוצמות הרגשיות היו כה חזקות ומבהילות עד כי היה צורך ב"חומר" שירגיע, שימלא את החלל הריק שנפער בה. כשניתקה את הקשר ההוא חוותה קושי גדול, הדומה לפרידה מהסם.

המפגש עם העצמי, עם הרגשות, הרצונות, הצרכים והפחדים אינה פשוטה כאשר הנשים נקיות ונמצאות בתוך מערכת יחסים, אך גם לא קלה כאשר הן לבד, כפי שעולה מדברי מאיה:

מאיה: זה כאילו מצד אחד אני כן צריכה להיות לבד בשביל להעלות את הדימוי והכול והביטחון. אבל מצד שני, זה שאני לבד זה גורם לי להרגיש חוסר ביטחון ודימוי עצמי נמוך, אז כאילו מה? אני לפעמים מתבלבלת מאוד. נו, אז מה אני אמורה לעשות?

מחד, מאיה מכירה בחשיבות שבבנייה העצמית האמורה להתאפשר מעצם היותה עם עצמה ולא בתוך מערכת יחסים. מאידך, דווקא הלבד הוא שמפגיש אותה עם חוסר הביטחון ועם הדימוי העצמי הנמוך והיא מתקשה לחזק מקומות אלה ללא פידבק חיצוני. למאיה יש הבנה "טיפולית" שבהיותה לבד אמורה לחזק את עצמה וכך תוכל להיכנס למערכת יחסים ממקום בריא יותר. אלא שבתהליך העבודה העצמית נפגשת עם החלקים המורכבים של העצמי ובאין אישורים חיצוניים או עיסוקים באחר שיסיטו

אותה, נאלצת לחוות את אותם חלקים. נראה כי הציפייה שלה היא שבתוך הלבד הזה תצליח להרגיש טוב לגבי עצמה וכך להיכנס ליחסים ממקום יותר בטוח שיסייע לה לא לשכוח את עצמה בתוך הקשר. בפועל העבודה על חיזוק הדימוי והביטחון היא תהליך קשה, ארוך, מבלבל וכואב. בדבריה של מאיה באים לידי ביטוי הדואליות שבתפקיד המשמעותי של האחר בבניית העצמי, במיוחד החשיבות שבנראות, המשמעות של תגובות חיצוניות ביכולת להרגיש אהובים, בטוחים, מוערכים. הבלבול שמתארת מאיה בא לידי ביטוי בקרב מרואיינות נוספות. בתהליך ההחלמה, בשל ההתבוננות הפנימית והגברת המודעות לתהליכים הרגשיים היושבים בבסיס ההתמכרות, מתעורר קונפליקט פנימי בין הרצון והצורך לבנות עצמן, להיות בזכות עצמן ובין הצורך להתמלא מלהיות בתוך קשר ולהימנע ממפגש לא פשוט עם העצמי. קונפליקט זה משתקף בדבריהן של רונית וחופית:

חופית: לפעמים אני מרגישה שאני עושה הכל כדי שאני אהיה בסוף לבד.

מרואינת: אבל פוחדת מזה פחד מוות.

חופית: אני פוחדת להיות לבד, אני פוחדת. באמת כאילו אני גם לא אשנה את זה פה, אני כל כך הרבה שנים לא הייתי לבד. אני לא רוצה. אני גם בחורה שאוהבת דינמיקה ובלגן ואנשים וצחוקים ואני לא רואה את עצמי נכנסת לבית.

מרואינת: לבית ריק?

חופית: ולבד כזה. ומאוד קשה לי. גם לפעמים כשאני לבד בבית או בעבודה. אז בהתחלה כשבאנו לפה זה מה זה התאים לי וכל הזמן חיפשתי את הלבד שלי אבל במשך הזמן, התחלתי להרגיש לא טוב. התחלתי לאכול, חיפשתי כל הזמן דברים שימלאו אותי וזה. היום די קשה לי. מה קורה לי איתו, כשהוא לא בבית אז בסדר, חצי שעה, שעה זה בסדר אבל כשהוא כבר מעבר לזה אז אני מתחילה להרגיש אי נוחות וזה טלפונים ותבואו רק שאני לא אהיה לבד. וכשהוא פה אני מחכה לרגע שהוא ילך כבר אין לי סבלנות אין לי עצבים. לא פשוט. אני לומדת כאילו, שאני צריכה להתמודד עם זה כאילו. כל החיים שלי ברחתי. אז יאללה, את נקיה אז תתמודדי. תבואי תדברי על הדברים, תגידי מה את מרגישה, אל תפחדי, אל תתביישי. אני מרגישה כאילו קודם כל קורים דברים טובים. אם כל זה שעדיין לא הכי טוב לי. אבל אני עם עצמי, כן, אני מרגישה שקורים לי דברים טובים, ברור, בטח. אני קודם כל הרבה יותר ערנית, בואי נתחיל מזה. אני יותר במקום שלי. אהה... בשקט. חשוב לי הניקיון שלי. חשוב לי... לא קל לי. אבל אני מאמינה שתוך כדי הצעדים ותוך כדי התהליך שאני עוברת עם עצמי, תוך כדי התהליך שאני עוברת בזוגיות אני רק אגדל.

רונית: כאילו קורה לי פתאום שאני מתחילה לפחד, אני מתחילה לפחד, כאילו אמרתי לך, כמו סם, כאילו זיהיתי, מתחילה, מתחיל אפילו שלוש חודשים, הוא נעלם, הוא לא מטריד אותי, הוא לא מחזר אחרי... ופתאום אני מרגישה שאני עומדת לאבד אותו, כאילו שהוא עומד לשכוח אותי, אני חייבת לו.. להראות לו את עצמי, לזה.. וזה... וזהו. שהוא לא ישכח אותי.

שתי המרואיינות משקפות הבנה שהפחד מפני הלבד לא ייעלם וימשיך ללוות אותן וכך זוהי משימה

קיומית עבורן. חופית מתארת שכאשר היא לבד היא מחפשת להתמלא דרך אוכל, דרך אנשים, שכן הלבד מפגיש אותה עם ריקנות מבהילה. יחד עם זאת, גם כאשר היא עם בן זוגה, חווה גם איתו קשיים, מתקשה לתקשר ולהתמודד עם הרגשות העולים מולו. ברגעים כאלה הרצון להיות לבד חוזר ועולה. מכיוון שאינה משתמשת בסמים, הרגשות השונים מורגשים בצורה עוצמתית ולא קל לה לשאת אותם. באופן זה היא נעה בין הקטבים כפי שנעה בחייה. אך ההבדל מבחינתה הוא שהיום מוכנה להתמודד, אינה בורחת, מזהה את הרגשות ומדברת עליהם. הפחד מהלבד אמנם קיים אך היום יותר מכירה בו, עירנית אליו, נוגעת בו. על אף

הקשיים בזוגיות, ועל אף ה"פיתוי" לברוח למוכר והידוע ולהתמלא דרך האחר, חופית ממשיכה לעבוד על העצמי שלה ולומדת לבנות את המקום שלה בתוך הזוגיות.

רונית חווה גם כן פחד מלהיות ללא גבר לצידה. למרות ההכרה שהיא מביאה במהלך כל הראיון לכך שקיימת בזכות עצמה ולא זקוקה לגבר על מנת להרגיש משמעותית, היא מוצאת עצמה גם היום, מפחדת. הפחד של רונית הוא מפני החוויה של חוסר ערך, חוסר משמעות. ללא גבר שיחזר ויטריד, פוחדת להישכח, להיעלם. התפיסה על פיה היא קיימת בזכות האחר, באמצעות האחר, מושרשת בתוכה, כך שגם כאשר עובדת על חיזוק העצמי שלה, על העצמאות שלה, על ההתפתחות שלה, זקוקה כל הזמן לגבר שיתייחס אליה ויראה אותה.

הפחד מפני הלבד, מפני המפגש עם העצמי ומפני ההתמודדות עם העולם, ממשיך ללוות את הנשים גם לאחר הטיפול, גם בחיים הנקיים. החיפוש אחר אישורים, הניסיון למלא את הריקנות דרך עיסוק באחרים והרצון להימנע מלחוות את העצמי, כל אלה ממשיכים להתקיים גם בניקיון. אך היום מנסות הנשים לזהות את אותם חלקים ולנהל איתם שיח פנימי, פחות לפעול מתוך המקומות המוכרים, פחות לברוח ולנסות לבחור אחרת. הן מנסות להכיר בעצמי שלהן, לכבדו, לתת לו מקום וגם כאשר לא מצליחות בכך, מודעות לכך יותר. הפחד נמצא שם אך הן יותר מוכנות ללכת דרכו. הן לומדות לבנות את מקומן בעולם, להכיר בצרכיהן ורצונותיהן ולהעזי להיות. כך מתארת זאת רונית:

"כאילו פתאום את מתעוררת... כאילו התעוררתי, כאילו... פתאום כאילו אני מתחילה לראות, אני דואגת לעצמי. אז... פתאום אם נותנים לי מכה כואב לי. אם נותנים לי מכה כואב לי. אני לא... אני לא רוצה שיתנו לי מכות יותר"

תימה 3: מיניות - "אם הגוף שלי היה יכול לדבר, הוא היה צועק הצילו"

המראיינות מתארות בלבול בין יחס של אהבה ובין מיניות. כפי שתואר, כמיהת הנשים לקשר בו יחושו ביטחון, הגנה, אהבה מביא אותן לנכונות לעשות כל שנדרש תוך הפנמה לפיה הערך העצמי מותנה ביכולת לשרת את צרכי האחר. כך מילוי צרכיו המיניים של הגבר נתפס כדרך לבטא את אהבתן והתמסרותן. יחס מיני כלפיהן, גם כשמאופיין בניצול ואלומות, מתפרש אצל הנשים בתחילה כדרכם של הגברים לבטא אהבתם. מראיינות רבות מתארות את יחס הגברים אליהן כאל אובייקט מיני. השלמה עם יחס זה קשורה לטראומות מהעבר שהשרישו בהן את חוויית עצמן כאובייקט, את היכולת לניתוקים בין רגשות לפעילות מינית ואת הסובלנות כלפי יחסים מקרביים. לאור זאת, השילוב בין צורך ביחס חם ואוהב, לביטול עצמי והיסטוריה של פגיעות, גורם לנשים לבלבול בתפיסת היחסים המיניים כאהבה ואינטימיות גם כאשר יש ניצול ופגיעה. תפיסה עצמית שלילית וערך עצמי נמוך כובלים את הנשים לקשרים ומעצימים את העיוות התפיסתי ביחס למיניות בקשר אינטימי. כאשר הנשים מזהות שגברים רואים אותן כאובייקט מיני, הן מרגישות מושפלות. יחס הגברים מתאפיין בדואליות כאשר בתחילת הקשר, על מנת ללכוד את הנשים, הם מרעיפים מילים יפות, מחמאות ותשומת לב, ובהמשך באים לידי ביטוי החלקים הכוחניים, הפוגעניים והמנצלים שלהם. הנשים חוות לרגע מילוי של חוסרים בערך העצמי וכך הן מאפשרות לגברים להשתמש בהן למילוי צרכיהם המיניים. במהלך הזמן הן חוות שוב ניצול ופגיעה, שוב מתעוררת תחושת ההשפלה בעוצמה ולאחריה שוב הילכדות ביחס חיובי של גברים, וחוזר חלילה.

תהליך לכאורה פרדוקסלי הוא שימוש הנשים במיניותן להשגת האינטרסים שלהן. הנשים לומדות שיש להן "כלי" הנותן להן כוח בו הן יכולות להשתמש. שימוש הנשים במיניותן מתעצם כשהשימוש בסמים נכנס לזוגיות. הצורך בכסף לסמים או סמים באופן ישיר גורם לנשים להשתמש בגופן. ביטוי קיצוני הוא העבודה בזנות. יחד עם הכוח שהן חוות, שימוש בגוף ובמין למימון הסמים מקבע את תחושת האובייקטיפיקציה של האישה בקשר הזוגי וביחס לגברים בכלל. בנוסף נוצר מלכוד במעגל קסמים שלילי: ככל שהנשים מנצלות את גופן, כך גדל הצורך שלהן בסם שיקהה את הכאב וינתק מהחווייה הטראומטית. הגמילה מהסמים ושינוי אורח החיים גורמים לשינוי בגישת הנשים למין. מתוך הרצון ליצור יחסים זוגיים אחרים, מתעורר גם הצורך לחוות את המיניות באופן אחר. אלא שבניקיון עולים הזכרונות הטראומטיים הקשורים במין, זאת בנוסף לתפיסות והאמונות המופנמות, מהן קשה להשתחרר. כך שלמרות ההבנה והרצון ליצור יחסים אחרים, הגוף זוכר וחוויית העבר ממשיכות להשאיר חותם. באופן זה הנשים חשות שהן ממשיכות במאבק פנימי ביחס לגוף ולמיניות.

המרואיינות מתארות כיצד התפיסה לפיה הדרך לקבל יחס, אהבה, תשומת לב היא דרך גופן או

מיניותן, הוטמעה בהן מגיל צעיר ומתוך חוויות העבר :

דורית : אז התחלתי ללמוד את משחק המיניות כמו שאומרים. שם התפתח העניין הזה אצלי שמין, אומר שאני אוהב. הייתי בפנימייה, הייתי בת 11, משהו כזה, והיה שמה מדריך שהחדר שלו היה ליד החדר של הבנות וכל פעם הייתי נכנסת אליו לחדר, ואני זוכרת ש... אני לא זוכרת איך זה התחיל אני חושבת שהוא היה נוגע בי בחזה. אני זוכרת שהרבה פעמים הבנתי שאני המיוחדת שלו כי הוא הוא נוגע בי והיה לי יחס מועדף אחר-כך, אז זה בעיקר בהקשר הזה. כאילו תתני מהגוף שלך אז תקבלי את היחס שלך. זה מה שהיה שם וזה באמת איכשהוא משהו שנמחק לי. אני זוכרת שלפני שנה, משהו כזה, נסעתי באוטובוס ופתאום בום, התמונה, וואלה זה קרה. איך לא זכרתי שזה קרה.

דורית מתארת זיכרון מוקדם בו חוותה את המיניות כמקדמת את תחושת המיוחדות שלה, משרתת

אותה ומאפשרת לה לקבל יחס מועדף. התנהגותו הפוגענית של המדריך לימדה אותה כי יחס אישי ואכפתי מצד גברים מותנה בהיענות שלה לצרכיהם המיניים. בחוויה של דורית הרוויחה תחושת אהבה, רווח שנחווה כגדול מהמחיר. הסכמה שנבנתה מגיל צעיר היתה ש"מין אומר אני אוהב", כלומר מיניות התחברה לאהבה ולא לניצול או לפגיעה. בגיל 11 למדה דורית כי על מנת לקבל אהבה עליה לתת מעצמה מבחינה מינית וכי יחס מיני כלפיה משמעו שאוהבים אותה. רק בבגרותה נזכרה באירוע והבינה את השפעתו עליה ואת המסר שהופנם בה לגבי החיבור בין אהבה למיניות.

תחושת הרווח הנפשי בחיבור בין יחסים למין עולה בדבריה של ילנה. היא מתייחסת לצרכי הביטחון

וההגנה הקשורים בפרשנות שלה לחסך שלה בדמות אב :

ילנה : מה היה לי טוב איתו? קודם כל הסקס היה טוב, זה משהו אחר, תשמעי, זה משהו אחר כאילו... לא כאילו כי הוא נשוי, מהניסיון שהיה לו, היה לי טוב. הוא היה מבין, את מרגישה ביטחון ליד בן אדם כאילו אז עם הזמן חשבתי אולי לקחתי את זה לכיוון כאילו של אבא שלי או משהו כזה, את מבינה? כאילו דמות אבהית ולא כי הוא אבא שלי, כן? אבל... כאילו שהוא מכסה על משהו שכאילו אבל שלי היה אמור לשמור עליי ולגונן עליי... ולהיות שם, הוא היה שם כאילו.

כמו דורית, גם ילנה מבטאת חוויה של חוסר וחיפוש אחר דבר שימלא חוסר זה, שיכסה על מה

שחסר. בטקסט של ילנה המין מהווה פתרון ועונה על הצורך בביטחון שאביה היה אמור לתת לה כחוייה קיומית בעולם. בדרך זו היא מבינה כיום את הבחירה שלה בגבר נשוי המבוגר ממנה. בעבורה עיקר היכולת להנות מקיום יחסי מין איתו היה החיבור לניסיונו ולביטחון שהשרה עליה. בדרך זו ההבנה שעוצבה היא שהתמלאות וסיפוק מיחסי אינטימיים ומילוי צרכים רגשיים מבוססים על חליפין עם מין. קישור זה יוצר בלבול בסיסי בין צורך מיני למילוי צרכים רגשיים אחרים.

המשוואה לפיה מילוי צרכים מיניים של בן הזוג מעניקים ערך עצמי ומילוי רגשי ואוהב ממשיכים

ללוות את המרואיינות כפי שמתארת מאיה :

מראיינת: איזה צרכים שלך היית רוצה שכן הזוג ימלא בשבילך?

מאיה : אבל מה שאני יגיד זה לא נכון. דימוי עצמי שלי נמוך, אני צריכה למלא אבל אצלי ציפייה שהוא ימלא את זה. אני צריכה הרבה לעשות עבודה על זה. כאילו אני חושבת ש... שאם הוא יגיד לי כל פעם שאני כזאת וכזאת ואני יפה וטובה, אבל אני קודם כל צריכה להרגיש עם זה אבל אה...

מראיית: את זה את יודעת להגיד לעצמך אבל מכאן (מהבטן) יש עדיין איזושהי ציפייה שזה יבוא ממנו?

מאיה : כן, כן. שהוא ימלא לי את הריקנות שלי, ש... כי אני הרבה.. אני לא תמיד רוצה... איתך אני אדבר בפתוח, כי אני גם לא תמיד רוצה סקס, כאילו יחסי מין, יותר אני רוצה את ה... החיבוק, את המגע, את יודעת...

מראיית: לפעמים זה מתבלבל

מאיה : אז אצלי זה שנה וחצי מאוד התבלבל, בגלל זה עשיתי הרבה הרבה טעויות, כאילו בשנה הראשונה, שנה וחצי (של הניקיון) הרבה טעויות עשיתי בגלל שזה התבלבל לי בין המין למגע וחום... מה שהייתי יכולה לעשות מהר זה לשכב וזה לא נכון. כאילו עוד פעם את הבלבול של המקום של החום ו... מין. המקום הזה בכלל... אני צריכה לעשות עכשיו טיפול בזה, אחרי כל מה שהיה, כי היה הרבה.

בטקסט מתארת מאיה את הבנתה שחוייתה הבסיסית היא "ריקנות" העצמי ביחסים זוגיים

ושהעיקר בחוויה האינטימית הוא "חיבוק" ו"מגע". המין, לעומת זאת, הוא מעין עיסקה שניתנת לבן הזוג

תמורת הכרה, חום ואהבה. באופן זה יחסי מין עם בני זוג הם אמצעי למגע פיזי מחבק ועוטף, יחס שיקנה

לה תחושת ביטחון. למשוואה של מין תמורת אהבה ומגע יש עוצמה כה גדולה עד שגם כשהיא נקה

ממשיכה מאיה לציית לאמונה זו. כך בשלבי הניקיון הראשונים הצורך שלה למלא את החוסרים הרגשיים

היה גדול מאוד והדרך המוכרת לה למילוי החסר היתה דרך יחסי מין כשהיא קיוותה להתמלא לא מהאקט

המיני עצמו כי אם מהמשמעות שנתנה ליחסי מין. מדבריה ניתן להבין כי פעמים רבות חוותה אכזבה

ויחסי המין לא הובילו ליחס המצופה מן הצד השני, דבר שערער שוב ושוב את התפיסה עליה גדלה, לפיה

דרך מתן מין, תלמד על אהבתה ותקבל אהבה בחזרה.

כמו מאיה, גם עבור חלי מין הינו דרך לבטא אהבה ובטקסט הבא היא מתארת את האופן בו תפיסה

זו השפיעה על התנהלותה בתוך קשר זוגי :

חלי : הוא יודע שהוא בוגד והולך אלי, הוא לא מוכן להתחייב. אחר כך, בקשר עצמו, בפיזיות שלו, ביחד בימים שהוא בא הביתה אלי ויושב איתי, אז להרגיש כמו משרתת. הוא יושב מול הטלוויזיה ולא זו. הוא זה שמחליט איזה ערוצים רואים ואת כל היום יושבת ומשרתת אותו. יש שמה את הסמים, והגראס אבל במיניות היה לי מאוד טוב איתו, ואני חושבת שהייתה לי טעות מאוד גדולה במשך ההתבגרות שלי, שמיניות נתפסה אצלי כאהבה וראיתי שהוא פשוט היה עם עודף מיניות. חשבתי שזה עודף אהבה, שכנראה לא הייתה קיימת שם.

היחסים הזוגיים שמתארת חלי מאופיינים בניצול, בחוסר מחוייבות ובחוסר אמון. מה שזוכרת חלי

כחיובי מהקשר הוא המיניות. דרך המין חוותה את עצמה כאהובה ורצויה כך שהמיניות חיפתה על החוויה

השלילית בשאר הרבדים בקשר. מכיוון שגם אצל חלי מיניות נתפסה כדרך המשמעותית ביותר לבטא

אהבה, היא בילבלה את המיניות בקשר זה עם אהבה. הצורך המיני הגדול של בן הזוג נתפס כאהבה גדולה

כלפיה, דבר שהצליח לטשטש או לצמצם את החלקים הכואבים ביחסים, את המעשים של בן הזוג שהעבירו

בדיוק את המסר ההפוך- בגידות, ניצול. כיום מבינה שכנראה לא היתה ביחסים אלו אהבה ומזהה את

הבלבול בין מיניות לאהבה שהתפתח אצלה כבר בגיל ההתבגרות.

גם נטלי התמודדה עם מסרים סותרים כביכול בתוך הקשר הזוגי והחזיקה בתפיסה כי מיניות בתוך

הקשר מלמדת גם על קיומה של אהבה :

נטלי : היינו יוצאים הרבה אבל בסוף חוזרים הביתה

מראינת : ואז ?

נטלי : ואז הכול חוזר. פתאום סתם, מה... למה הסתכלת על זה במסיבה, מה עשית שמה, איך הלכת לזה, מה... סתם חארטות.

מראינת : וידעת שזה יקרה כשתחזרי לבית.

נטלי : כן

מראינת : איך היית מכינה את עצמך ?

נטלי : או שלא הייתי חוזרת לבית איתו לפעמים, הייתי בורחת פשוט מהמסיבה, או שחוזרת איתו ומקבלת את זה.

מראינת : מה היית מקבלת ?

נטלי : לפעמים זה את ההשפלות, המכות, הקללות...

מראינת : על זה שהסתכלת אולי על מישהו ?

נטלי : כן

מראינת : וכשזה היה נגמר, מה היה קורה ?

נטלי : אז כביכול הולכים לישון ועושים מה שעושים והכול בסדר.

מראינת : כאילו הוא היה יכול להרביץ לך ואחרי זה לשכב איתך ?

נטלי : כן

מראינת : וואו, נורא קשה

נטלי : כן

מראינת : איך, איך עושים את זה ?

נטלי : חשבתי שזה בסדר, שככה זה, כביכול הוא אוהב אותי.

מראינת : זה מה שהיית אומרת לעצמך תוך כדי ?

נטלי : כן. שזה רק מתוך קנאה ודאגה ואכפתיות ואם הוא היה מקנא ודואג אז היה אכפת לו, זה מה שכאילו...

מראינת : ככה יכולת להיכנס למיטה, עם המחשבות האלה.

נטלי : כן

מראינת : נורא קשה

נטלי : זה לחיות בעולם לא אמיתי.

בטקסט של נטלי מתואר השילוב המתקבל בשלב מסוים כמובן מאליו בין מין, השפלות ואהבה.

שילוב זה בא לידי ביטוי בסיטואציה המתוארת שבה לאחר יחס אלים כלפיה מצד בן הזוג נאלצה נטלי

לקיים איתו יחסי מין. האלימות המילולית, הפיזית והמינית מתוארות כממוקדות בצרכים של בן הזוג אך

גם מפורשות כבעלות ערך עבור נטלי. בחוויה של נטלי יחסו האלים וקנאתו של בן זוגה היו הדרך לבטא את

דאגתו אליה ופרשנות זו היא שאיפשרה לה לקיים יחסי מין. יחסי המין היו הדרך היחידה להרגיש שניתנת

לה אהבה ואינטימיות. ההתמודדות עם המעברים החדים ממצב למצב, ממכות וקללות לקיום יחסי מין,

מסביר את פיתוח היכולת לניתוקים, את החיים "בעולם לא אמיתי" על מנת להצליח לשרוד את

ההתעללות.

בדברים של קארין מתבטאת האובייקטיפיקציה של האישה ביחסים הזוגיים באופן בולט :

קארין : יש לי ניסיון בגברים שונים לגמרי

מראינת : שמה ?

קארין : תופסים עליך שליטה, ש... שלא מתייח... לא... לא לוקחים אותך כבן אדם אלא כחפץ שלהם, חפץ שבתוכו אפשר להעביר סם, שבתוכו זה... ש...
מראינת: אובייקט
קארין : כן.

באופן זה מתארת קארין אירוע של יחס אלים ומשפיל מינית :

קארין : היה פעם אחת ש... כשנתקענו, לא היה לנו כסף ולא היה לנו אוטו בשביל להגיע אז הוא הביא את חבר שלו ו... ואמר לי שניכנס לחברה שלי והיא תלך איתו אחרי זה, כאילו עבד עלי ו... כשחזרנו לא הייתה שום חברה, הוא עבד עלי, לא הייתה שום חברה ואני ידעתי את זה ואז הוא אמר תיכנסי איתו תגידי לו ש"לא רוצה" וזה וזה אבל כשנכנסתי איתו ואמרתי שאני לא רוצה וזה וזה וזה... אחרי שהוא נכנס הוא התעצבן והוא הרביץ לי ואמר ואני, ומצלמות כל הבית, הוא יכול לראות מה עשינו בדיוק אבל אמר הוא כן נגע בך, הוא כן עשה לך, יענו כאילו עשה את עצמו אהבל כזה. קיצר עשה עליי קומבינה כזאת ושכאילו אני לא יחשוב שהוא מכר אותי עכשיו.

היחסים אותם קארין מכירה הינם יחסים בהם היא משמשת כאובייקט והיחס אותו מקבלת הוא כאל חפץ נטול רגשות, חפץ שניתן לעשות בו שימושים שונים. ביחסים הזוגיים שמכירה קארין, לגברים יש שליטה מלאה, הם שבחרים מה לעשות איתה וכיצד להתייחס אליה. לה עצמה אין זכות בחירה, אין זכות קיום. הדוגמא ליחס שכזה מתבטא במצב שבו עקב חוסר בכסף לסמים, ניסה בן זוגה של קארין, תוך תכנון מזימה ושקרים, לכפות עליה מין עם חבר שלו תמורת כסף. במהלך כל האירוע ידעה קארין שבן זוגה עושה מניפולציות ושלמעשה מנצל אותה ומשתמש בה על מנת להשיג סמים. בן הזוג ניסה במקביל גם להשיג את רצונו וגם לגרום לקארין להרגיש אשמה. הוא הוריד מעצמו את האשמה והבושה והשליך זאת עליה. קארין שימשה ככלי משחק בתוך הסיטואציה, היוותה אובייקט להשגת הסם ולהשלכת הכעסים. לא היתה לה אפשרות להגיב, להתנגד, להחזיק דיעה משלה. היא עשתה את שאמרו לה, מילאה את התפקיד שייעדו לה. כמו קארין גם בדברי נטלי באים לידי ביטוי ההתייחסות אליה כאל אובייקט וחוסר ההכרה בקיום שלה כאדם בעל רצונות משלו :

מראינת: מה את חושבת שהיה ממלא אותם בלהיות איתך?

נטלי : גם הסיפוק מיני, שלא הייתי אומרת להם לא אף פעם.

מראינת: בא לי, לא בא לי, בכלל לא רלוונטי

נטלי : לא, לא עניין אותי אז.

מראינת: זה לא היה עולה לפעמים?

נטלי : בטח שזה היה עולה אבל אני יודעת שאני לא יכולה להגיד... גם אם אני אגיד לו לא בא לי, אז נו, מה זה מעניין אותו כאילו?

נטלי : כי אני יודעת שאם הוא יבקש משהו אני חייבת לעשות, אין דבר כזה שלא כי אם אני אגיד לו לא אז זה עופי מהבית.

מראינת: כדי להישאר שם אז את חייבת לעשות הכול
נטלי : כן

מראינת: ומה זה אומר?

נטלי : הכול. גם אם זה לשכב איתו כשאני לא רוצה ו... לשכב עם חברים שלו

מראינת: בשביל מה?

נטלי : בשביל שאני אקבל את הסם.

נטלי הבינה את תפקיד המין כמשמר את הקשר הזוגי. בדבריה ניכרת השלמה עם העובדה שיחסי המין היו חלק מהשרות שהיה עליה למלא עבור בן הזוג ולשאלה אם מעוניינת בכך בעצמה כלל לא היה מקום. במצב זה היא קיבלה את היותה אובייקט בתוך הקשר וכך לא היתה זכאית למחות. היה עליה להתנתק ולהיות מנוכרת לרצונותיה שלה. חוסר העניין שמבטאת נטלי בעצמה לגבי מידת רצונה לקיים יחסי מין מלמד עד כמה ההתייחסות לעצמי כאובייקט המשרת את צרכי האחר מופנמת. וכאשר העזה לחשוב מחשבות אלה ידעה שאין בכך טעם, שאין למחשבותיה ורגשותיה חשיבות ושותן ביטוי להם אף עלול לסכן אותה. התנהלות שכזו בתוך קשר, המשחזרת בדרך כלל את היחס אותו קיבלו המרואיינות במשפחות המוצא, מצמצמת עוד יותר את מקומה של האישה ביחסים ומחזקת את התפיסה של הגוף כנפרד מהעצמי וכבא להיענות לצרכי בן הזוג. ההתייחסות של נטלי אל עצמה משקפת גם מצב של חוסר ברירה. סירובה לקיים יחסי מין עם בן זוגה יכול היה לגבות ממנה מחיר כבד. היא היתה עלולה למצוא עצמה ללא סמים ואף ללא קורת גג. הפחד להיות לבדה בעולם גרם לנטלי לקבל את הדין ליחס כלפיה כאובייקט מיני. ניתוק עצמה מגופה ומרצונותיה אפשרו לה לשרוד גם תוך קיום יחסי מין עם אחרים.

בראיון תיארה נטלי מצבים בהם התחברה לגברים איתם לא קיימה יחסים מיניים :

נטלי : היה מצב שהיה לי ידיד ולא הייתי... הייתי הולכת גונבת איתו, פורצת איתו אבל לא... לא קיימתי איתו יחסי מין אז לא הייתי מקבלת את ההשפלות האלה שאם אני רוצה או לא רוצה אז אני חייבת. פשוט לא מקיימים יחסי מין.
מראיינת: ואיך היה בתקופות האלה?
 נטלי : טוב. הייתי עושה יותר מה שאני רוצה. אני הייתי חופשייה.

הציטוט משקף את הניגוד לחוויה של הילכדות במצב בו היא מאבדת את חופש הבחירה שלה ונאלצת להיכנע לכפיית ומסחר במין. הימצאות בקשר ידידות עם גבר, בו לא חשה חובה לספק את צרכיו המיניים, יצרה עבור נטלי חוויה של חופש, של השתחררות מעול כבד. מעשי העבריינות בהם לקחה חלק איפשרו לה להיות חופשייה מחוויות של ניצול, השפלה וכפייה, איפשרו לה חופש מיחסי כוחות מגדריים של מנצל-מנוצלת, חופש לבחור מה מתאים לה.

מתוך הראיונות עולה כי הצורך בסמים מוביל את הנשים להימצא ביחסים בהם הן מנוצלות ונתפסות כאובייקט מיני. חוויות ההשפלה והניצול מחזקות עוד יותר את התלות בסמים, שכן השימוש בסמים מסייע בהתנתקות מהגוף ומהפגיעות והטראומות. כך שנוצר מעגל קסם שלילי בו הסמים מקהים את כאבי הטראומה ← השימוש בסמים מגביר את החשיפה ליחסי ניצול ופגיעות ← הצורך בסמים גדל.

גלית מתארת את האופן בו מעגליות זו נכחה בחייה :

גלית : אני עברתי התעללות בגיל מאוד צעיר, מגיל חמש עד גיל עשר אחת עשרה ו... ומאז כאילו תמיד הבאתי את עצמי למצבים שכאלו... אונסים, אני העברתי... את זוכרת את הסיפור של האונס בשומרת שכאלו... אמרתי כאילו היא עברה פיקניק לעומת מה שאני עברתי, כאילו אני נזרקתי ממקום למקום ברחובות ומגבר לגבר ואם זה היה חמש עשרה

גברים בעשרים ו... לא איכפת לי ולא מעניין אותי ולא... כאילו לא איכפת לי שום דבר, כאילו... אין גוף, אין, אין נשמה, אין נשמה... אין נשמה... וזה חזר על עצמו וחזר על עצמו גם בנשואים הראשונים שלי, אני חשבתי שהבעיה בי כאילו, כל הזמן אני זה... למה אני כל הזמן הולכת עם... עם הגברים שמתעללים בי? אני, אני הייתי בת אה... שש עשרה אז אה... אני הייתי לובשת מכנסיים ו... וחגורה ומתחת לחגורה קושרת אה... חוט אה... נעליים בקשרים שאי אפשר היה לפתוח, רק בסכין הייתי יכולה לפתוח אותם מ... מהפחד... אבל ידעתי לקרוא מה אני הולכת... וכנראה שלפעמים אני גם הבאתי את עצמי ל... מהפחד שלי ש... כן. פעם אני יצאתי מזה, זה עזר לי, פעם לא פעם כן, כאילו... פעם כאילו... אהה... עכשיו אני, אני... אני אומרת לפסיכיאטר שלי כאילו אני גדלתי, הדברים נשכחו פחות או יותר ופתאום הגיע גיל שאני לא יכולה לחיות כאילו, אני לא יכולה לחיות, אני כל הזמן חווה את... את הכאב הזה כאילו. כשלקחו לי את הסמים, אני... חווה את הכאב הזה, אני כאילו... עשו לי דברים שכאילו אם... אם... אם... אם היום היו ש... מודעות, אז את קוראת כתבות בעיתון וזה, אז אני אומרת עברתי, כאילו זה עוד פיקניק לעומת מה, לעומת מה שאני עברתי, כאילו זה לא פיקניק, זה לאף אחת לא... כאילו, גם אם את, מישהו נותן לך נשיקה בכוח זה לא... אני דחפו לי בקבוקים.. לתוך הגרון אה... ו... מעשי סדום זה כאילו, היום קוראים לזה מעשי סדום אבל זה היה בשגרה, כאילו בשגרה, זה באמת בשגרה. זה סבל, סבל זה... וזה... אי אפשר, אי אפשר לחיות ככה.

מראיינת: אז הסמים עזרו?

גלית: כן... הסמים עזרו לפלאשבקים.

גלית מתארת את האופן בו חוויית ההתעללות שחוותה בעבר השתחזרה בחייה שוב ושוב. בילדותה

היתה קורבן להתעללות מינית מתמשכת וכשהתבגרה המשיכה למצוא עצמה נפגעת פעם אחר פעם, חווה

התעללויות ואונסים חוזרים ונשנים. גלית מתארת כיצד בשלב מסויים כבר לא היה לה אכפת, כבר לא

הרגישה את הכאב, הגוף התנתק מהנשמה. כאשר מצאה עצמה מנוצלת ונפגעת גם בתוך חיי נישואים חשבה

שהיא אשמה. הסמים היוו עבור גלית מפלט, עזרו לה להתנתק מהרגשות וכאשר "לקחו" לה את הסמים,

נותרה עם כאב שקשה לשאתו. מתוך דבריה של גלית משתקף האופן בו פגיעות מיניות בילדות משפיעות על

היחסים הזוגיים והמיניים בבגרות ותפקיד הסמים בתוך יחסים אלו. בהמשך מתארת גלית את התפיסה

שהופנמה בה לגבי מיניות ואת החוויה שלה את עצמה ביחסים :

גלית: כל הזמן הייתי הקורבן, זאתי שאונסים אותה, זאתי שמשפילים אותה, זה כאילו זה... זה המוטו, כאילו ככה ידעתי, ככה הבנתי, ככה הרגשתי, ככה... שאני לא שווה כלום... כן, זה כאילו זה מה שמגיע לי.

גלית מתארת כיצד את היחס המיני הפוגעני והאליים שקיבלה פירשה כמה שמגיע לה, כדבר הנובע

בגללה, באשמתה, שזהו היחס לו זכאית. את יחסים אלו שיחזרה שוב ושוב בחייה ובכך הלך והתחזק

החיבור הראשוני בין מיניות לאלימות והשפלה. זה מה שידעה, הבינה וזה מה שלמדה להרגיש. נראה כי לא

היתה קיימת כל אפשרות לחוויה מינית אחרת. זה היה ה"מוטו" אותו למדה לקבל מגיל צעיר ואותו

המשיכה לפגוש בכל קשר זוגי ומיני שהיה לה. כמו בדברי מרואיינות קודמות, גם בדברים של גלית משתקף

האופן בו יחסם של הגברים אל הנשים כאל אובייקט מיני פוגש "קרקע נוחה", שכן תפיסתן של הנשים את

עצמן כאובייקט כבר מושרשת ומשחזרת את עצמה.

בתיאור הבא מתייחסת רונית לאופן בו מאפייני כוחניות ואלימות, שהתקיימו בקשרים הזוגיים של

המרואיינות, התבטאו גם בתוך ביחסי המין עצמם :

רונית : עכשיו אני אגיד לך משהו, כאילו המכורים והמכורות, אולי זה יישמע לך הזוי אבל תדברי עם מי שאת רוצה, עם כל המכורות ועם כל המכורים, אף פעם הם לא קיימו יחסי מין בלל טף.

מראינת : אז מה היה ?

רונית : הכול היה ב.... כאילו בסאדו כזה, איך אני אסביר לך? כן, כאילו....

מראינת : הכול בכאב? בכוח?

רונית : הכול כאילו, כאילו, כאילו הצד השני רוצה רק לגמור, כאילו לא מעניין אותו, כאילו מה איכפת לו שהוא רוצה כאילו שאת צריכה ל... להתענג וזה...

מראינת : אז מה אמורים להרגיש כשיש מערכת יחסים?

רונית : צריכים להרגיש שכיף לך איתו, שאת נהנית לעשות איתו דברים. שהוא מקשיב לך, שהוא אוהב אותך, שהוא מלטף אותך, שהוא לא רק בא כדי לעשות זיון וללכת, לא רק את הגוף שלך הוא רוצה, כאילו, כאילו שהוא, כאילו שהוא רוצה לא את ה... לא את הגוף שלי.

רונית מתארת בראיון שהפגיעות וחסי העבר הם שיוצרים את "הבחירה" בעולם הסמים, הזנות

והפשע. בציטוט זה היא מוסיפה את החיבור שבין פגיעות להימצאות הנשים ביחסים בהם ההתנהגות

המינית הינה כוחנית ומכאיבה. הנשים שנפגעו, חוו התעללויות, ממשיכות למצוא עצמן ביחסים בהם

המיניות היא פוגענית. בנוסף, מתבטא כאן שוב יחס בני הזוג למרואיינות כאל אובייקטים למילוי צרכיהם.

בזירה זו אין קיום לצרכיה ורצונותיה של האישה אלא רק לצרכיו המיניים של הגבר הרואה באישה כגוף

ותו לא. החוויה המינית מתוארת כחוויה אלימה, סדיסטית, מכאיבה של כוחניות ואובייקטיפיקציה. מתוך

כך מובן הצורך להתנתק ממנה, לא להרגיש אותה. רונית מקשרת בין יחס שכזה לבין היות הגבר מכור.

היא רואה את המכורים כמי שלא יודעים להיות אמפטיים רגשית כלפי בת הזוג בקיום יחסי מין. האישה,

כמו הסם, מהווה אמצעי להשגת סיפוק מידי ורגעי. רונית מדברת על כמיהתה ליחסים בהם ירצו בה בשל

היותה אדם, אישה, ולא בשל גופה. בחוויה שלה גברים רצו אותה תמיד בגלל גופה הנתפס ככלי למילוי

צרכיהם המיניים ולא בשל אישיותה. אף פעם לא ראו מי היא באמת, לא ראו מעבר לגוף. היא מקווה

לאינטימיות שתכיל מיניות, שלא תהיה מאיימת אלא תהווה ביטוי לצרכי הקירבה שלה.

במציאות החיים הסמים מסייעים לנשים להתמודד עם טראומות מיניות ועם המפגש עם יחס מיני

מנצל. הסמים מאפשרים ניתוק בין הגוף לנפש והנשים מצליחות להיכנע לפנטזיות של הגברים ביתר קלות,

כפי שמתארת חלי :

חלי : מבחינתם היה להם טוב, כי חלי הייתה יותר מינית, יותר משוחררת.

מראינת : את חושבת שזה עזר למערכת הזוגית?

חלי : כאילו כן. אני ידעתי שזה מה שמצפים ממני. זה עזר לי להשתחרר שמה. אני לא חושבת שאני משוחררת מינית כמו שאני עם סם. והיום אני לא כל כך משוחררת במין כמו שאני הייתי. זה שונה. ובגלל שאני יודעת שיש להם את הציפיות האלה ומין כזה ותנוחות כאלה, אני לא יודעת, מליון ואחד דברים. כאילו שאולי אצלי הם קצת קשים לעשייה בלי, אז ברגע שאני נכנסת לעולם הפנטזיה הזה אז יאללה, בסדר, עוד שעה זה יגמר, עוד עשרים דקות זה יגמר. זה לא משנה כאילו. ולהם זה... כן, חלי נימפומנית.

חלי מתארת את הסמים כבר שעזר לה להיות יותר משוחררת ובכך לאפשר לגבר את כפיית הפנטזיות שלו עליה, תוך ניתוק עצמי. בטקסט מתבהרת עוצמת הצורך להיענות לצרכיו של הגבר מתוך התפיסה כי זה מה שמצופה ממנה ושדרך התנהגות זו תשיג את מה שחסר לה- אהבה, ביטחון. הסמים איפשרו לה לענות על הציפיות, עזרו לה לעשות דברים שללא שימוש היתה מתקשה לעשות. הניסיון להשיג את מבוקשה באמצעות מיניותה זכה להגדרה משפילה, להתייחסות פוגעת, "נימפומנית" אשר סימנה אותה כחסרת גבולות ומעצורים, כבעלת תאוה שאינה יודעת שובע. דבר זה מבטא יחס שיפוטי ואלים כלפי עצמה שהופנם כתוצאה מהיחס החברתי.

המרואיינת הבאה, נטלי, מתארת אף היא כיצד הסמים סייעו לה להרגיש משוחררת יותר מול גברים, גם מבחינה מינית:

מרואינת: ואיזה חלק היה לסמים בתוך הקשר?
נטלי: שהיה לי ביטחון. לא הייתי מאמינה בעצמי בכלל, לא כלום. לא היה לי ביטחון עם זה. כי ידעתי מה אהבתי עם גברים וידעתי שאני צריכה את הסם שיחזיק אותי, בכלל שיהיה לי אומץ להגיד לו בוקר טוב אני צריכה את הסם.
מרואינת: גם כשהוא היה פחות אלים?
נטלי: כן. אבל זה לא, לא קשור, זה היה אני, בתת מודע שלי, אין, זה גבר, את צריכה...

נטלי נעזרה בסמים על מנת להרגיש יותר בטוחה בעצמה, בעיקר ביחסים עם גברים. ללא סמים לא היתה מסוגלת להתנהל מולם, לא היתה מצליחה להגיד "בוקר טוב". חוסר הביטחון, חוסר האמונה בעצמה, חוסר ההערכה העצמית, כל אלה היוו מחסומים ביכולת ליצירת קשר. הסמים חיזקו אותה, יצרו ביטחון, גם אם מזויף ורגעי. בתוך כך איפשרו הסמים גם התנהלות משוחררת יותר בפן המיני. השימוש בסמים כמשחרר עכבות איפשר לנטלי להנות ממין, להעזי לנהוג באופן בו לא היתה מעזה ללא הסמים. יחד עם זאת, כמו אצל חלי, היחסים המיניים היו כל הזמן מלווים בתפיסה כי עליה לשרת את הגבר, לספק אותו. באומרה כי מדובר בתת המודע שלה ש"זה גבר" ושהיא צריכה לספקו, מבטאת נטלי את התפיסה המופנמת מגיל צעיר, את נקודת המוצא שלה לגבי יחסים בין גברים לנשים ואת תפקידה בתוך יחסים אלו. גם כאשר לא נכפה עליה לקיים יחסי מין או למלא אחר רצונות מיניים מסויימים של הגבר, האמינה שעליה לעשות זאת. והסמים הם שאיפשרו לה מצד אחד לממש את הפנטזיות שלה ומצד שני לפעול, לעיתים, בניגוד לרצונה על מנת לספק את בן זוגה.

החיפוש אחר מילוי החוסרים כמו אהבה, הגנה, ביטחון, דימוי עצמי באמצעות יחסים זוגיים, מביא לכך שהנשים המכורות הופכות "קלות להשגה": ניתן לשבות את ליבן במהירות ובקלות על ידי הבטחות, על ידי מחמאות, על ידי חיזורים ובתמורה לקבל שרותי מין. המרואיינות, מצידן, מחפשות דמות גבר אידיאלי שימלא עבורן את החסכים ואילו מרבית הגברים אותן פוגשות מחפשים אחר מילוי צרכיהם המיניים. הגברים קולטים את כמיהת הנשים לחום ותשומת לב, מספקים זאת בהתחלה וזאת כדי להשיג את

מבוקשם. כאשר מגלות הנשים כי זו המטרה, כי לא מדובר באמת באהבה אלא בניצול, הן חוות השפלה.

דורית מתארת זאת כך :

מראיית: מה נותן לך להרגיש טוב על עצמך? אילו התנהגויות?

דורית: על עצמי? בגוף שלי, בלבוש שלי, בהתנהגות שלי, בדיבור שלי. אם מנסים להתקרב אלי רק בשביל סקס וכאלה אז "נראה לך כאילו, כאילו מה פתאום" ותי, תה, תה, תה. ורעש וצלצולים. ואחרי כמה מילים טובות אני יוצאת איתו.

מראיית: ואז איך את מרגישה עם זה?

דורית: ואז את מרגישה חרא, ולמה עשית את זה? את חוזרת להשפלה, מרגישה מושפלת.

מראיית:מה היה חסר לך?

דורית: הבנה, שמישהו יקשיב לי, שמישהו שאני אוכל לשבת איתו ושיהיה לי באמת דו שיח סבבה. שמישהו לא ירצה לזיין אותי.

דורית מספרת כיצד היו גברים "לוכדים" אותה, מספקים את הצורך שלה בחיזוקים וכך היתה יוצאת איתם ומקיימת איתם יחסי מין. למרות שכבר בהתחלה היתה מזהה, לדבריה, שרוצים בה על מנת להשיג מין והיתה מסרבת, בסוף היתה מוצאת עצמה מספקת את רצונם וחווה השפלה. התיאור של דורית מלמד על גודל הצורך בחיזוקים, במילים טובות שימלאו, שיספקו תחושת ערך. נראה כי מכיוון שתפיסתה העצמית כה שלילית, היתה נאחזת דורית בכל חיזוק אפשרי. חוויית העצמי כה שנואה עד כי כל גורם שאיפשר שלא לחוות אותה, שאיפשר לשכוח אותה ולו לרגע, היה חיוני. כמו מלכוד הסמים, כך גם עם מילותיהם של הגברים התאפשר רגע של סיפוק והתמלאות שהפך בסוף להשפלה וריקנות.

קארין התמסרה לגברים במהירות אך לא בגלל מילים יפות, אלא דווקא בשל היחס המשפיל מצידם,

שבלט גם בתוך היחסים המיניים :

קארין: כל הקשרים שהיו לי בעצם עם גברים זה... על מנת שיתנו לי את הצרכים שלי אם זה סמים, אם זה כסף, אם זה... ואני בתמורה הייתי נותנת להם את עצמי... אני בן אדם כזה שאני מהילדות שלי אה.. התרגלתי לזה שמשפילים אותי ו... אני כבר בעצמי מתחילה להשפיל אותי כשזה לא קורה ואני מחפשת גם גברים, מקום נוח ורגיל בשבילי והיה שמה ממש הכול בשביל ההרס העצמי שלי ש... שזה גם להביא לי סם, גם להשפיל אותי. רגע... גם היה לי קשה וכואב שמה וגם לא יכולתי לעזוב.

מתוך המקום הפגוע בתוכה התרגלה קארין לחוות השפלות ואף נמשכה לכך. בעבור מילוי צרכיה הפיזיים היתה נותנת את עצמה, כלומר את גופה, ומצפה מראש ליחס משפיל. כשלא קיבלה אותו היתה משפילה את עצמה, שכן חוויית ההשפלה היתה עבורה מקום מוכר ובטוח, אולי אף ממכר. ניכר כי מופנמת בתוכה התפיסה על פיה תפקידה הוא לשרת את צרכיו המיניים של הגבר ועבור זאת תוכל לקבל את צרכיה שלה. נוצר מצב בו חלק ממנה סבל מהקושי והכאב ביחסים וחלק אחר התמלא מכך. מדברי קארין משתקפת דינמיקה של הילכדות בתוך קשר הרסני כאשר בשל חוויית השחזור אין יכולת להשתחרר ממנו. המפגש עם היחס אותו מקבלות המרואיינות מגברים כשברקע החוויות המיניות הטראומטיות מהעבר מלמד אותן על הכוח הטמון במיניותן. הנשים מבינות כי היענות לצרכים המיניים של גברים אינה

רק דרך להשיג תשומת לב או להימנע מבדידות, אלא גם דרך להשיג צרכים חומריים. הגוף הופך לכלי בו עושים שימוש שני הצדדים, כל צד לטובת האינטרסים שלו.

חלי מספרת כיצד השתמשה במיניות שלה באופן מניפולטיבי כדי לגרום לבן זוגה להשיג עבורה

סמים :

חלי : אני חושבת שחלק מזה שאת באה ואומרת לבן זוג שלך "אני אוהבת אותך, אני חולה עליך, בא לי היום סקס איתך" זה בא מתוך מקום של מניפולציה ללכת להשיג לנו את הסם. תשיג לי את הסם, כדאי לך זה ישתלם לך. ואותו דבר הוא, כדאי לך זה ישתלם לך... את יודעת איך לעבוד עליו, על הגבר שלך, זה לא שאת לא יודעת. אוקיי, פעם אחת, יאללה נתן לי פעם אחת, אווי איזה מגניב. עכשיו, כשאת מתכננת את הפעם הבאה אז בשביל שיבין שזה משתלם על הפעם הבאה, וואחד סקס יש פה מבינה? אז את כבר נותנת לו את ה... כאילו תוקעת שורשים לפעם הבאה. ישתלם לך גם לפעם הבאה לתת לי.

חלי מתארת את תחושת הכוח שיש ביכולת להפעיל מין על בן זוג לשם גבר. היא נהגה להפעיל

מניפולציות כלפי בן זוגה, ידעה "איך לעבוד עליו", סיפקה עבורו את מה שרצה כדי שיספק עבורה את מה שהיא רצתה- את הסם. חלי ידעה מה ישכנע את בן הזוג, מה יפתה אותו, הכירה את נקודות החולשה שלו וניצלה אותם לטובתה. המניפולטיביות של חלי באה לידי ביטוי בחשיבה קדימה, על ההמשך. בחוויה שלה היא יצרה מעין התניה אצל בן זוגה, לימדה אותו מה יקבל אם יפעל כרצונה ויספק את צרכיה בסמים. גם בן הזוג, מצידו, ידע שעבור סמים חלי תיתן לו את מבוקשו. יש כאן ביטוי לאופן בו המיניות מהווה עבור המרואיינות כלי להשגת צרכיהן.

גם חופית מתארת את האופן בו מיניותה שירתה אותה בהשגת צרכים חומריים ורגשיים. בטקסט

הבא היא מבטאת את האופן בו הפגיעות המיניות מהעבר גרמו לה לבלבול ביחס לנשיותה.

חופית : שמעי גם לי יש איזה דפוסים אני כזאת לא נשית אני לא מעודנת אני כל הזמן אומרת לעצמי אולי בטעות יצאת אישה. לפעמים אני מתלבשת. אם אני נראית טוב אני מקבלת פידבקים וזה. וואללה את כן אישה.

מרואינת : יש לך תחושה בפנים שאת לא אישה? או לא רוצה להיות אישה?

ח : יש לי קצת התנהגויות של גבר.

מרואינת : מאיפה זה בא?

חופית : מהמקום של השימוש, מהמקום של ההישרדות. זה שומר עליך, זה שומר עליך חבל לך על הזמן.

מרואינת : להיות אישה זה מסוכן?

חופית : היום אני יודעת שלא, בטח, אבל שהייתי הולכת לעבוד הייתי הכי נשית שבעולם, זה מאוד שירת אותי .

מרואינת : נפגעת מהנשיות שלך?

חופית : שמעי אני חושבת שבאונסים האלה, כאילו הם לקחו לי את כל מה שהיה לי. כאילו את כל התמימות, את כל הילדות, את כל הילדה שבי. זה בסך הכול ילדה, את מבינה? ואם נשאר משם משהו קצת מהילדה הזאתי אז אבא של הילדה לקח לי את זה. את מבינה?

מרואינת : אז כאילו בעולם נראה לך שעדיף להיות גבר?

חופית : כן, כן, כן. למרות שהמקום הנשי שלי מאוד שירת אותי, מאוד, מאוד, מאוד, אם זה בזנות, אם זה חברים...

מרואינת : אז זה הגוף, לא התכונות

חופית : לא, לא אני.

מרואינת : יש הבדל?

חופית : ברור. גם היום מאוד קשה לי להגיד שאני חלשה. אני חזקה, אוי ואבוי אם אני אגיד שאני חלשה, אז יפגעו בי.

בנרטיב מתארת חופית דואליות ביחס למין. מחד, נשיותה ומיניותה של חופית שירתו אותה במהלך החיים ומאידך בגללן נפגעה. בשל היותה אישה חוותה פגיעות מיניות קשות, חוותה ניצול אליס של גופה על ידי גברים ואילו בהמשך החיים, היותה אישה שירת אותה להשגת כסף, סמים, חברים באמצעות קיום יחסי מין. חוסר האונים שחוותה בפגיעות המיניות שעברה גרמו לה לתפוס את עצמה כחלשה ולא מוגנת. חוויה עצמית זו נקשרה עם היותה אישה, נקשרה עם תכונות נשיות מהן רצתה להתנער ומתוך הצורך לשרוד ולהגן על עצמה פיתחה, לדבריה, דפוסים "גבריים". יחד עם זאת, בבגרות למדה כיצד התכונות הנשיות הפיזיולוגיות שלה באות לשרותה במצבים מסויימים. נראה כי נוצר בחופית פיצול בין החלקים ה"נשיים" הרגשיים ואלה הפיזיים. את התכונות הרגשיות הנקשרות עברה עם היותה אישה למדה להסתיר מתוך הפחד להיפגע שוב, למדה להסוותן באמצעות התנהגויות גבריות ואת התכונות הפיזיות למדה לנצל לצרכיה.

עבור קארין, המיניות מהווה דרך ליצירת קשר. היא מתארת את השימוש במיניותה כדרך ליצירת קשר עם גברים:

קארין: אני חסרת ביטחון. אני לא יודעת איך... אני מנסה להביא אלי את אותו בן אדם שאני רוצה ב... בדרך שמוכרת לי, בדרך ה... ה... דרך סקס.
מראיית: ואז איך זה גורם לך להרגיש על עצמך?
 קארין: גורם לי להרגיש ש... שזה מה שאת יודעת? מה, אין לך... למה את לא נותנת לראות לבן אדם מה שיש לך בפנים? למה את... זה... מתחילה לשנוא את עצמי. אחרי זה בטח שיעלו לי מחשבות ש... שזה יימאס לו והוא ילך ובטח כבר נמאס לו והוא רוצה לעזוב אותך כי חוץ מזה את לא מסוגלת לתת שום דבר. זהו, זה כל מה שעולה לי. מאוד קשה ועד שאני מוצאת אני עושה סיבובים וסיבובים והרבה ניצול והרבה... הרבה למכור את עצמי כדי לקבל את היחס הזה. ועד שאני מוצאת מישהו שאני כן מרגישה שאני מכירה אותו וקצת יכולה להיפתח כמו שאני... קופץ לי שם פחד של חוסר ביטחון איך הוא יקבל אותי, מה הוא יחשוב עלי, אולי אני משעממת לו בכלל עם כל ה... עם כל מה שאני ו... אולי הוא רוצה רק סקס וזה מה שאני אתן לו... יענו אני איכשהו גורמת... מרחיקה אותם ממני. בפחד שהם ידחו אותי אני מרחיקה אותם ו... ואז מספרת לעצמי שזה לא הם עזבו אותי, זה אני עזבתי.

קארין חווה את עצמה כחסרת ביטחון. מתוך חוסר הביטחון והפחד לחשוף את עצמה, את מי שהיא מבפנים, היא נהגה להשתמש בחיצוניותה. קשריה עם גברים היו מתחילים מיחסי מין, משימוש בגוף, כאשר הכמיהה היתה להרגיש בטוחה ואהובה. זה היה "האוטומט" שלה, זהו דפוס ההתנהגות המופנם בה. אלא שכאשר פעלה לפיו- חוותה שנאה כלפי עצמה, חוותה כעס עצמי על כך שלא מאפשרת לאחר להכיר אותה באמת, לגלות מה מתרחש בתוך הגוף ומה קיים בה מעבר למיניות. חוויות הכעס והשנאה העצמית היו מעוררות עוד יותר את חוסר האמונה בעצמה ואת התחושה שמיניות היא אכן כל מה שמסוגלת לתת בתוך יחסים. הפחד לחשוף את עצמה ולחוות דחייה יחד עם השנאה העצמית על השימוש שעושה במיניותה גרמו לקארין להרחיק מעליה גם את אלה שפיתחה כלפיהן מידה של רגש. השימוש של קארין בגופה נבע מחוסר ביטחון, חוסר הערכה עצמית, חוסר אמונה בכך שיש לה מה להציע לצד השני

מעבר למיניות. המיניות היתה הדבר היחיד שבטוחה בו אלא שהשימוש בדבר הבטוח, במיניות, העצים עוד יותר את החוסרים, את התפיסה העצמית השלילית. שוב באה לידי ביטוי מעגליות בה החיפוש אחר קשר ניעשה על ידי שימוש במיניות מתוך חוסר אמונה בעצמי - "לכידת" הגבר דרך המיניות מצליחה - > ההישג נחוה כריק ממשמעות -> חוסר האמונה ושנאת העצמי מתעצמים ובשל כך גם הפחד מדחייה -> יציאה מהקשר- דוחה לפני שתידחה -> מתעורר שוב הצורך בשימוש במיניות ליצירת קשר.

בדברים הבאים של קארין מתבטאת באופן בולט מידת הניתוק הרגשי מהגוף והפנמת המיניות ככלי

שרת להשגת אינטרסים :

קארין : לפעמים אני חושבת לעצמי איך אני אהיה בקשר כזה ואני לא... ואני לא... לא יסלמו לי עליו. איך אני אשכב עם גבר והוא לא ישלם לי? זה כאילו עד המחשבות כאלה מגיע, שאני עד כדי כבר... רגילה לזה שיש... ש... איך אפשר לתת משהו לא בתמורה למשהו. ממש עד כדי כך הכול פגוע שמה ומעוות.

קארין משתפת בתפיסה הפנימית שהובנתה בתוכה, לפיה על קיום יחסים מיניים עם גבר אמורה לקבל תמורה. המין נתפס כשרות אותו נותנת ובעבורו מחוייבים לתת לה דבר מה בחזרה. מיניותה הינה מעין כלי המשרת אותה, דרכו משיגה צרכים חומריים. המין לא נתפס כיכול להסב לה הנאה או סיפוק. תפקידו ברור ומצומצם. ההנאה שלה יכולה להיות מושגת רק מהתמורה שתקבל בעבורו. קארין תוהה כיצד תוכל להשתחרר מתפיסה זו. כיצד תוכל להיות עם גבר ביחסים מיניים מבלי לקבל על כך תמורה חומרית כלשהי. היא מתייחסת לחשיבה זו כמעוותת ומודעת לכך שנובעת מהפגיעות שעברה. אך למרות ההבנה מתקשה לדמיין את עצמה מרגישה אחרת. נראה כי בשל היחס הפוגעני והמנצל שחוותה קארין לאורך זמן, נפגעה בה היכולת לחוות הנאה והתמלאות ממין, ללמוד על הצרכים המיניים שלה. נפגעה היכולת לאינטימיות בתוך הקשר המיני, היכולת להרגיש, להתקרב, להנות מהמגע. החוויות המופנמות בתוכה הן של מיניות אלימה, מנצלת ובשל כך למדה כיצד לנצל בעצמה את מיניותה באופן שתועיל לה, שתשמור עליה. מתוך כך ניתן להבין את הפחד המשתקף בדבריה- פחד מפני היותור על יחסי הכוחות בהם "מרוויחה" מקיום יחסי מין, שכן אז עלולה להיפגע שוב. הפחד הוא להיות מנוצלת שוב. בכך שמקבלת תמורה חומרית, קיימת מידה של שליטה וחווית הניצול לכאורה פחות מורגשת. קארין מבטאת בדבריה ניתוק בין מיניותה לרגשותיה, ניתוק אותו פיתחה כהגנה. המיניות לא נחוות כחלק אינטגרטיבי ממנה אלא כפונקציה אותה מפעילה לפי הצורך. הצורך הוא של האחר, של הגבר והיא מתאימה עצמה לצורך ודורשת על כך תמורה.

בתיאור הבא מביאה חלי דוגמה נוספת לאופן בו השימוש במיניות היה על מנת להשיג צרכים אחרים,

במקרה זה מדובר בצורך להתנקם באימה :

חלי : כשגרתי אצל אבא החורג שלי, חלק מהעניין לגור אצלו זה לנקום באמא שלי. זה כאילו להחזיר לה באיזושהי דרך. ואז פיתחתי איתו מערכת יחסים. לא שהיא ידעה את זה, היא לא

ידעה. אף אחד לא ידע. בשבילי, רק אני ידעתי את זה, זה כאילו מספיק. ואז החלטתי כאילו שזה מספיק לי, כאילו אני לא רוצה יותר קשר אבל הוא לא היה מוכן להפסיק. ואז היה את הניסיון לאונס הזה. אבל את מאשימה את עצמך. ואף אחד היום לא יכול לבוא ולהגיד לך... באיזה מקום זה לא נתפס לך בראש, שמישהו בא ואומר לך... האונס או הניסיונות לאונס, אומרים זה לא אשמתך. אבל פה זו היתה, אני ניהלתי איתך את מערכת היחסים, אני רציתי אותה. ואז פתאום אמרתי די, פוס, לא משחקים יותר. וזה פגיעה קשה, פגיעה קשה בעיקר אני לעצמי כאילו. את רק זונה, חבל לך על הזמן כאילו מה את. כאילו זה אני הייתי מסוגלת לעשות דברים כאלה. אני מסוגלת לעשות דברים כאלה.

מראיית: הרגשת אליו משהו?

חלי: לא. אהבתי אותו תמיד, אהבתי אותו בתור דמות אבא אבל לא. כשהייתי מקיימת איתו יחסי מין אז כאילו אני זוכרת שכל פעם, כאילו עולה לי תמונה של אמא שלי ומשהו בפנים מחייך, עבדתי עליך. אבל בעצם בי פגעתי בך, נורא, כי היא אפילו לא ידעה את זה. אבא של אחותי, אני שכבתי עם אבא של אחותי. ולכן אולי כשהיא אמרה זונה, אז זה פגע בי עוד יותר. כאילו אמנם היא לא יודעת שהייתה שם מערכת יחסים, אבל כאב לי שאמא שלי אומרת עלי דבר כזה, או שהיא מוכנה לקחת את הצד שלו ולהצדיק אותו. אבל יחד עם זה יש שם מהאמת. את זאתי שעשית מעשה כזה. לא יודעת מה להגיד לך, זה לא קל להבין מי את. להבין עד כמה את, עד כמה את שונה ממה שאת מראה. מי שרואה את חלי רואה ילדה חמודה, רואה אינטליגנטית, משהי שיש לה פוטנציאל ונחמדה ומתוקה ו, ו, ו אבל בפנים מסתתרת איזשהי מפלצת, כן, ברגעים מסוימים זה כבר מפלצת.

חלי מתארת כיצד השתמשה במיניותה כדי לפתות את אביה החורג ובכך לפגוע באימה. בילדותה

נפגעה מאימה ומשהתבגרה רצתה לפגוע בה בחזרה, אך בסוף נפגעה בעצמה שוב. חלי רצתה לספק לעצמה חוויה של נקמה באם ומשהשיגה זאת לא היתה זקוקה עוד לקשר, אלא שתכניותיה השתבשו ואביה החורג פעל בניגוד למה שציפתה. כשרצתה לסיים את הקשר הוא לא איפשר זאת וניסה לאונס אותה. כשם שהיא ניסתה לפגוע באימה דרך מיניותה, כך גם הוא פגע בה. לאחר מכן, כשנודע הדבר לאימה היא כינתה את חלי "זונה" והצדיקה את האב החורג, דבר שהעצים את הפגיעה, גם בשל האמירה הפוגעת, גם מכך שאימה לא היתה לצידה וגם כי בתוכה הרגישה שאימה צודקת. חלי חווה את עצמה כזונה, כמפלצת שמסתירה את האמת באמצעות זהות מזוייפת. כלפי חוץ משדרת נחמדות, מתיקות, אינטליגנטיות אך בפנים מחזיקה מפלצת המאיימת לעיתים לצאת. בחוויה של חלי במקרה המתואר נחשפה המפלצת במעורומיה. בתוך היחסים המורכבים בינה לבין אביה החורג הפך המין לזירת קרב דרכה מנסה כל צד להשיג שליטה. גם במקרה זה בולטת ההתייחסות למיניות כאל דבר נפרד מהאישיות בו ניתן לעשות שימוש על פי הצורך. יחד עם זאת התוצאות של שימוש זה מעוררות כאב, בושה והשפלה. חלי ניסתה להשיג תיקון דרך "ניצול" מיניותה לטובתה אך בפועל שיחזרה את חוויות העבר והגיעה שוב לאותה נקודה בה חוותה עצמה כמפלצת.

הדואליות הכוחנית כלפי גברים והפוגענית כלפי העצמי ביחס למין מבוטאת בטקסט הבא המבטא את האופן בו המיניות משמשת להשגת חוויית שליטה, כוח ונקמה ובו זמנית פותחת פצעים מהעבר ומעוררת כאב:

מראיית: מה מילא אותך שמה?

רונית: ה.. הריגוש הזה, הריגוש הזה ללכת ולהביא גבר, בניקיון, ושכאילו להביא אותו למקום, אני לא יודעת, כאילו... אצלי זה היה יא אללה... כאילו בניקיון כאילו רצ... הבאתי

כל, כל מי שרציתי הבאתי אותו, אה... שיגעתי אותו דרך המיטה, שיגעתי אותו אבל בטירוף דרך המיטה וביום שהוא אמר לי אני אוהב אותך עזבתי אותו. הרגשתי שאין לי מה לעשות שם יותר, שמה אין לי מה לעשות יותר...שליטה.

מראיית: הרגשה של שליטה?

רונית: כאילו שאת מרגישה שהעולם חרב עליך

מראיית: אז את גם מרגישה טוב ואת גם מרגישה שהעולם חרב עליך ביחד?

רונית: אה... כן, בטח. אני לא אוהבת לעשות סקס, אני לא אוהבת לעשות סקס, אני לא אוהבת אה... להשתולל ולעשות דברים אה... אני לא אוהבת

מראיית: אז מה זה? זה לא ההנאה מהסקס

רונית: לא, אז אני אומרת לך, הריגוש הזה להביא אותו כאילו.

רונית מתארת את הריגוש שהושג מלכבוש גברים ולהצליח להביאם למיטה. שם היתה "משגעת"

אותם, מנסה לגרום להם לרצות בה וכאשר היו מתאהבים בה היתה עוזבת אותם. חוויית הכיבוש היא

שריגשה ומילאה ולאחר שהשיגה זאת לא היה לה עוד צורך בגבר. אלא שעל מנת להשיג חווייה זו היתה

צריכה לשכב איתם, להיות באיזור הכואב, הפגוע שמעורר כל פעם מחדש את הטראומות. מדברי רונית

משתמע כי חלק אחד בתוכה חווה ריגוש וכוח ואילו חלק אחר חווה כאב והרס עצמי. החוויה היתה של

ניצחון וחורבן באותו הזמן. נראה שהצורך של רונית בנקמה כה גדול עד כי עבורו היתה מוכנה לשאת את

הכאב ולחזור פעם אחר פעם לאיזור הכואב. אולי משום שבאמצעות שחזור הטראומה ציפתה להשיג תיקון.

זירה נוספת המבטאת באופן קיצוני שימוש של הנשים במיניותן היא זירת הזנות, כאשר מעבר

להיותה אמצעי להשגת סמים, גם שם באה לידי ביטוי הכמיהה לתיקון על רקע טראומות מיניות מין העבר.

בטקסט הבא מביאה חופית את סיפור כניסתה לעולם הזנות:

חופית: זהו ואז אחותי התחילה לעבוד...אז אני יכולה להגיד לך שהייתי באה לשם שבועיים כל ערב ולא מסוגלת, לא הייתי מסוגלת לעשות את זה. כאילו זה...אל תשכחי כל מיני חוויות שעברתי. כאילו זה עוד, עוד איזה סוג של השפלה. כאילו הנה קחי 50 ₪, אני יעשה בך מה שאני רוצה. קחי עוד 100₪. ואני יעשה בך עוד יותר מה שאני רוצה, מבינה? ואני, מהמקום שלי, מה רציתי? את הכסף שלי בשביל ללכת להשתמש. עד שאחותי אומרת לי "את דפוקה, את עומדת שם אז תעשי משהו" ואני מסבירה לה שאני לא יכולה והגוף שלי לא רוצה. לא הגוף לא הראש לא הנשמה לא רוצים את זה, אני לא מצליחה. וואלה אני זוכרת שערב אחד אני השתמשתי חזק ככה ושתביני שכל הקשיים האלה זה תוך כדי שימוש ואמרת לי לעצמי וואלה את הולכת ועושה את זה. ידעתי שבפעם הראשונה אני יעבור את זה וזה יזרום. וזה מה שהיה באמת. בפעם הראשונה אני לא זוכרת הרבה. אני בטוחה שמה שחוויתי זה היה הרבה פחד, מושפלת חבל על הזמן. וזהו זה זרם זה זרם הרבה שנים. שתביני שאני לא... היו לי הרבה קטעים לא נעימים בזנות אבל אני לא פחדתי. אני לא פחדתי ללכת לעבודה שחש וחלילה יקרה לי משהו. היו זמנים שהלכתי בכיף לעבודה.

חופית תארת את תהליך השתלבותה בעולם הזנות. היא מתארת את קשיי ההתחלה, את הפחד

מלחווות שוב השפלה לנוכח פגיעות העבר, את שיתוק הגוף ועם זאת, את הצורך בכסף לסם שבסוף גבר על

הפחד. חופית משתפת כיצד חצתה את המחסום בידיעה שלאחר שתעבור את ההתנסות הראשונה הפחד

יעבור ותוכל להמשיך. ואכן כך היה, כאשר על מנת לשבור את מחסום הפחד הזדקקה לכמות גדולה של

סמים. חופית גברה על השיתוק של הגוף, פעלה בניגוד למה שגופה, ראשה ונשמתה סימנו לה, התאימה

עצמה לעולם הזה עד כי היו תקופות שהצליחה, לדבריה, להנות מכך. הסיפוק מהשגת הסמים בעצמה, לכאורה ללא תלות בגבר, גבר על ההשפלה הפיזית והנפשית שהיתה כרוכה באופן השגתם. להבדיל מחופית, שנכנסה לעולם הזנות והשתמשה במיניות כדי לממן את ההתמכרות לסמים, העבודה בזנות היא שהובילה את רונית לשימוש בסמים:

רונית: אני הייתי מכורה לזנות.
מראיית: כי מה יש שם?
רונית: שם הייתי מרגישה שווה, את מבינה? שמה הרגשתי טוב.
מראיית: מה זה להרגיש שמה שווה?
רונית: שמה.... כאילו... בגלל שלא ידעתי, אני חשבתי שגבר אוהב אישה היא צריכה לפתוח לו את הרגליים, פשוט. סקס זה אהבה.
מראיית: הוא רוצה לשכב איתי אז הוא אוהב אותי?
רונית: כן
מראיית: אבל את יודעת שאת זונה, את יודעת שהוא משלם על זה כסף.
רונית: הוא משלם על זה אבל שמה הרגשתי שהוא אוהב אותי, ש... לא ידעתי איך זה לאהוב. אני לא באה ממקום שלימדו אותי מה זה אהבה.

רונית מסבירה את הזנות שלה כנובעת מחיפוש אחר אהבה, גם כאשר מדובר במיניות ברוטאלית ומנצלת. רצון גברים לשכב איתה נתן לרונית תחושה של כוח הנובע מהיותה שווה, אהובה, רצויה. על פי תפיסת עולמה, שהתעצבה מתוך חוויות כואבות, כדי להשיג אהבה עליה להיענות לצרכיו המיניים של הגבר, "לפתוח לו את הרגליים". בהיעדר ידיעה של מהות החוויה של אהבה, זנות העניקה רגשות חיוביים של ערך, של היותה רצויה ואלו נתפסו כחלק מאהבה.

במהלך הזמן חוויית הזנות של רונית השתנתה וכבר לא היוותה מקום ממלא, כי אם פוגעני. בשלב זה כבר לא הצליחה לצאת משם והסמים הפכו לדרך מפלט:

רונית: זה מעגל, זהו, זה סוגר לך את כל החיים, אי אפשר לצאת, אי אפשר. את כבר שם, את אה... כאילו... בא גבר נותן לך... אה... עולה זיון חמישים שקל... מה זה חמישים שקל, תגידי, זה הזוי שזונה לוקחת חמישים שקל? חמישים שקל עולה זיון והוא עושה בה מה שהוא רוצה והיא מסכימה לו לעשות בגוף שלה מה שהוא רוצה והיא מסכימה לו כי זה מה שהיא יודעת, זה מה שהיא יודעת, לתת את הגוף שלה. זה מה שיש לה להציע, זה מה שהיא חושבת שהיא שווה... זיון. זה מה שהיא חושבת שהיא שווה.
מראיית: זה מה שהיית שווה?
רונית: שמה כן, שמה כן, שמה הייתי שווה רק זיון. זיון וסמים, זיון וסמים, זה מה שנחשב ו... לא יודעת אם הייתי שווה משהו אחר שמה... אנסו אותי, התעללו בי ונשארתי שם, נשארתי שם, נשארתי כי גם הסמים היו חזקים. סמים, כבר היה סמים, הייתי מכורה לסמים, אני לא... הסמים היו חזקים, הסמים... אני ירדתי לזנות לא נרקומנית ונהייתי נרקומנית עקב הזנות, עקב הזנות אני נהייתי נרקומנית.

רונית מתארת את המילכוד בזנות ואת הייאוש הסוגר הנובע ממעגל הקסמים שלילי של הקשר בין זנות וסמים. הזנות היתה ביטוי לחיפוש אחר אהבה דרך מיניות. הזנות התגלתה כעולם אכזרי ולכן על מנת לשרוד ולהקחות את הסבל הפיזי והנפשי הכרוך בו התמכרה לסמים. התמכרותה לסמים הכניסה את רונית

למילכוד עמוק יותר, כך שבמקום לחוש אהובה ובעלת ערך היא החלה להתייחס לעצמה כלא היתה שווה יותר מ"זיון וסמים". חייה השתקפו לה כחויית אפסיות.

השימוש בגוף ובמיניות דרך זנות סימנו עבור מרואיינות רבות הגעה לנקודת תחתית מבחינת ההשפלות שהיו מוכנות לספוג עבור הסמים. מעבר להתמודדות יומיומית עם השפלות ופגיעות מצד לקוחות, מכירת הגוף דרך זנות עוררה תחושות של שנאה, השפלה וגועל עצמיים. דרכי ההתמודדות עם רגשות אלה היו שימוש בסמים והפעלת מנגנוני ניתוק ודיסוציאציה. אלא שלא תמיד הצליחו להימנע מאותן תחושות קשות, כפי שמתארת מאיה:

מאיה: כשהייתי יושבת במכון, שם היה לי כל הזמן רק רצון להתקלח, כל שנייה כאילו... מלוכלך, הייתי מרגישה מלוכלך, כן, שאני רוצה להקיא ולהתקלח. כאילו וזהו, זהו כאילו... כאילו הייתי יושבת עם עצמי, כאילו איך אני יושבת פה? רק לפני חצי שנה הייתי מוכרת דברים גנובים שגנבתי לבנות במכון, כאילו הייתי אומרת- אני שם אף פעם לא אהיה. אף פעם אל תגידי אף פעם.

מאיה משתפת בתחושות הקשות בעבודה במכון הליווי, בתוכן השפלה ועליבות. עצם קיום יחסי מין עם לקוחות היה מעורר רצון להתקלח ולהקיא. היא חוותה עצמה כמלוכלכת. ברגעים בהם התחברה לעצמה תהתה כיצד הגיעה למצב זה. זמן מה לפני כן היתה מגיעה למכון זה כגנבת המוכרת סחורה גנובה לנשים שעבדו שם והבטיחה לעצמה שלמצב כזה לא תגיע ולאחר מכן היא עצמה עבדה, מכרה את גופה עבור סמים. הקושי להכיר במצבה יחד עם הקושי למלא את שנדרשה לעשות עוררו חוויות של גועל, של לכלוך, של בחילה. על אף הניסיון לנתק בין הגוף לרגש, הרגשות הקשים באו לידי ביטוי דרך הגוף. הגוף שימש כאובייקט להשגת הסמים. כשם שהלקוחות התייחסו אליו כאובייקט, כך גם הנשים עצמן ניסו להתנתק ממנו, לעיתים ללא הצלחה.

המרואיינות מתארות כיצד טראומות הזנות, בנוסף לטראומות מיניות מהעבר, ממשיכות לחלחל לחייהן עד היום בצורות שונות. כך מתארות זאת חופית ומאיה:

חופית: אני בחורה שמאוד אוהבת מגע וכל הדברים האלה. אני כמעט חודש חצי לא שכבתי איתו. תשמעי אני מרגישה שזה מפריע לו וגם מפריע לי. עכשיו כשאני לא שוכבת איתו אני גם נכנסת לסרטים, אני נכנסת לסרטים מזה. כאילו עכשיו הוא יראה בחורה, יילך איתה. אז ואולי אני אתן לו? אבל אני לא יכולה. אני כל החיים שלי הזדיינתי נגד הרצון שלי. עשיתי את זה בגלל שהיה לי איזשהו עניין שמה. ואני החלטתי שאני לא שוכבת עם אף אחד אם אני לא מרגישה צורך. אז כן, היו כמה פעמים שעשיתי את זה, בגלל הפחדים שלי, בגלל הסרטים האלה שנכנסתי אליהם. ואז החלטתי שזה נעצר למה אני קמה בבוקר עושים זיון, עם איזושהי מסכה שהכול אחלה וסבבה ואני נהנית ואני קמה בבוקר על הפנים. למה עשית את זה? כוס אחת עוד פעם עשית את זה, את חוזרת למקום הזה. עוד פעם את מושפלת ועוד פעם, מבינה? החלטתי שאני לא.

חופית: במיוחד ביחסי מין כאילו אני מכניסה את עצמי למקום הזה לפעמים. עכשיו זה לא קורה כי אני תקיפה שם, אבל היו כמה פעמים שלא שכבנו שבוע וחצי. הוא בא ככה חרמן, עכשיו אני יושנת ואת יודעת, באמצע השינה הוא בא ככה מאחורה ואני ככה זורמת איתו. אבל אני לא זורמת איתו כי אני רוצה, אני זורמת ותגמור כבר, תכפף. וזה מה זה מחזיר אותנו לזנות, לאונס, לאונסים האלה שעברתי.

מראיית: מה את מרגישה?

חופית: אני מרגישה מושפלת, מרגישה מושפלת. אני עושה דברים שאני לא רוצה אותם. את יודעת מה, לפעמים הייתי שוכבת איתו בשביל שיהיה שקט בבית. זה כמו בזנות. תן לי שקט, תן לי כסף, אני אתן לך את הזיון, מבינה? אבל היום אני לא מוכנה לעשות את זה יותר. לא מוכנה בשום פנים.

מאיה: אם לא היה את כל זה, לא היה לי את בעיות האלה עכשיו- לא במין ולא במערכות יחסים ולא בזוגיות שאני מאוד רוצה כי הזנות גם הוא השפיע לי חזק על המקום הזה של ה.. הערכת גוף וכל הדברים האלה. ואני מנסה להתפטר ממקום הזה, לא לפעול מהמקום הזה. כאילו אני בהתחלה, עוד שנה ראשונה בכלל חשבתי שגוף לא שייך לי, כאילו הוא לא שלי בכלל, מה סתם... למה לא לפתוח רגליים? מה, כאילו מה יש? כל זה, זה כבר הרגל. זהו, זה מגעיל. זה מגעיל שהם נתנו לי לעשות את זה אבל... ומה שהייתי עושה זה גם מגעיל. טוב, הייתי משתמשת על זה ולא ממש... אבל עכשיו, עכשיו כל זה עכשיו מפריע לי ואני לא... לא יודעת מה לעשות... ש... כאילו לא לחשוב ככה. לפחות אני קצת כבר התחלתי לא לפעול ככה, אפילו שאני כבר נפגשתי עם מישהו ואני רוצה אותו עכשיו אז לפחות אני לא עושה את זה עכשיו. כי בהתחלה הייתי עושה את זה, אני רוצה בו, זה קצת כבר יש לי את ה... אני יכולה לעשות כדי לעצור את זה. אבל לא יוצא מזה שום דבר, אין גברים, אין... אין אמונה

מראיית: זה מה שנפגע?

מאיה: כן, כן. אמונה כאילו ה... אמונה ו... שאני צריכה כאילו רק כאילו להשתמש בי וזהו, כאילו לא...

מראיית: זה תחושה שמשתמשים בך?

מאיה: או שאני משתמשת בהם. היה לי הרבה גם, כאילו לא הרבה, לא היה לי הרבה ניסיונות בניקיון, כן? אבל איפה שהיה גם היה אחד או שניים שאני השתמשתי בהם. אני צריכה את זה אז זה יהיה לי ולא משנה איך אתה מרגיש, כאילו אני... נקמה... נקמה... כן. כן, אני גם הרבה השתמשתי בהם. אולי לא הייתי מזהה את המקום הזה מההתחלה אבל אחר כך הרגשתי את זה. כאילו אם אני רוצה אני אביא אותך היום, כמו שאומרים, למגרש ואתה תראה מה אני אעשה לך, כן.

בטקסט של חופית בא לידי ביטוי הקונפליקט בין הרצון לפעול אחרת ביחסים, לא מהמקום המנוצל,

ובין התפיסה לפיה היא מחוייבת להתאים את עצמה לצרכיו המיניים של בן זוגה על מנת שישאר איתה.

היא נענית לבן זוגה, גם כשאינה רוצה לקיים איתו יחסי מין, כדי להבטיח שלא יעזוב אותה. בכך חווה

למעשה שוב חווייה של ניצול וחשה שוב מושפלת. סיטואציה זו מחיי היומיום של חופית מלמדת על

המורכבות של המיניות בתוך יחסיהם הזוגיים של המרואיינות. שחזור טראומות העבר מתעורר בתוך

היחסים ועימו תגובות רגשיות קשות. יחד עם זאת, ישנו רצון לקיים קשר יציב, מספק הכולל גם יחסי מין.

בתוך כך קיים גם הפחד לאכזב, לא לענות על הציפיות, להינטש שוב ומתוך פחד זה מתקשות הנשים

להקשיב לעצמן ולצרכיהן. רובד נוסף שבא לידי ביטוי הוא ההיענות כלפי הגברים המתוארת כאוטומטית.

חופית כמו שוב מפעילה את מנגנון הניתוק ומאפשרת לבן הזוג לעשות בגופה כרצונו מבלי שתהיה באמת

מעורבת רגשית. המחשבה האוטומטית שעולה בחופית היא לאפשר לו את שרוצה כדי שהאקט ייגמר

במהרה, לזרום כדי שיגמור ואז יהיה לה שקט. מחשבה זו וההתנהגות הבאה בעקבותיה מעוררות מיד רגש

של השפלה. הנכונות להיענות לבן הזוג מבלי לשאול עצמה אם היא רוצה בכך, ההתאמה לצרכי בן הזוג

כדי לשמור על שקט, להימנע מויכוחים, כל אלה מחזירים את חופית לחוויות האונסים והזנות, למקומות

הטראומטיים בהם לא ראו אותה, השתמשו בה והיא נאלצה לשתוק ו"לזרום". מהדברים הללו משתקף האופן בו טראומות העבר חוזרות וחיות בתוך הקשרים העכשוויים.

מאיה מתייחסת לאופן בו טראומת הזנות משפיעה על יכולתה ליצור קשר זוגי. היא מתארת את השלכות הזנות על חייה כיום- היא מתקשה לפתח מערכת יחסים, חווה באופן יומיומי את הפגיעה בהערכת הגוף, נאבקת עם התנהגויות שהפכו להרגל, נפגשת עם זכרונות המעוררים גועל וסלידה ומבינה עד כמה האמון שלה בגברים פגוע. מאיה מספרת כי בשנת הניקיון הראשונה מנגנון הדיסוציאציה המשיך לפעול והיא חשה שגופה לא שייך לה. בשל כך מצאה עצמה מתמסרת מינית מבלי לבדוק אם רוצה בכך או לא. כיום מנסה לפעול אחרת. אלא שחוסר האמונה בגברים, עקב המפגש הכואב עם לקוחות הזנות, מקשה עליה לבנות יחסים. מתוך חוסר האמונה ומתוך חוויית הניצול המופנמת בה, מוצאת עצמה פועלת על מנת לפגוע, משתמשת בגברים כדי לנקום את נקמתה בלקוחות שהשתמשו בה. התיאור של מאיה משקף את נזקי הזנות ואת הקושי להחלים מהם ולקיים מערכת יחסים זוגית תקינה.

לסיכום, למיניות מקום קיומי מרכזי בחוויה האינטימית של המרואיינות והיא מהווה את אחד ממוקדי הקושי המרכזיים בתהליך ההחלמה. התימה חושפת את הפגיעות העמוקה של הנשים בפן המיני, פגיעות שבחלק מהמקרים מקורה בגיל צעיר ובמקרים אחרים מתפתחת בבגרות. השפעת הטראומות המיניות וטראומות הזנות מלווה את הנשים בבואן לחיות חיים נקיים משימוש. המיניות היוותה דרך נגישה ומהירה להשגת סמים אשר מצידם איפשרו התמודדות עם הטראומות. בניקיון חוויות העבר הופכות לכואבות ומבהילות ומשקפות את כאבי העבר וכאבים שנוצרו עקב הטראומות של הזנות והסמים. הסמים אפשרו לממש דרכי התמודדות של ניתוקים ודיסוציאציות. בדרכים אלו הנשים חוזרות ומופעלות גם בהחלמה, אם כי מידת המודעות אליהן גדולה יותר. בניקיון נפגשות הנשים עם תפיסותיהן ואמונותיהן המופנמות לגבי תפקיד המיניות ומנסות להשיג בהן שינוי, לסגת מתפקיד המנוצלות/המנצלות ולאפשר לעצמן יחסים זוגיים אינטימיים בהם זכאיות לחוות הנאה, התמלאות, אהבה ואמפתיה. השגת השינוי קשה וגם כשמודעות הנשים גבוהה, כפי שמתבטא בתימה, קיים קושי עצום ליישם את התובנות, להיפרד מתפיסות העבר ולאפשר לפצעי הטראומות להגליד, כפי שבולט במילותיה של רונית :

"אם הגוף שלי היה יכול לדבר, הוא היה צועק הצילו"

תימה 4: הזוגיות ביומיום - ציפיות ותפקידים, פנטזיה והתפכחות

בראיונות משתקפים חיי היום יום בזוגיות של המרואיינות אשר דרכן ניתן ללמוד על אופי היחסים : התפקידים השונים שממלאים בני הזוג בקשר, התפיסות והציפיות מזוגיות למול המתרחש במציאות, תפקיד הסמים ביחסים ומאפייני התקשורת. תיאורי סיטואציות זוגיות יומיומיות המובאים בתימה זו, מאפשרים התבוננות על זוגיות הנשים במהלך השימוש בסמים ולאחר הגמילה. בניתוח משתקפים הפערים שבין אידיאל הזוגיות של הנשים לבין המציאות הזוגית שחו. פערים אלו, שבאו לידי ביטוי בתימות הקודמות, בולטים כאן ביתר שאת ומהווים חלק משמעותי בהתמודדות המרואיינות עם עצמן ועם בני זוגן בתהליך ההחלמה. תימה זו, המתמקדת בעיקר בפן התפקודי של הזוגיות, מאפשרת הכרה של בניית המשמעות של הנשים ביחס לזוגיות בחייהן.

הזוגיות במהלך השימוש בסמים

סיגל מתארת את מערכת היחסים עם בן זוגה והתפקידים שמילא לפני ההתמכרות :

סיגל : הוא היה ממלא את כל המלחמות והתפקידים, הוא היה הכול בשבילי. התחתנתי איתו בגיל צעיר, הייתי בת תשע עשרה, זה בדיוק נפטרה האמא שלי באותו זמן והוא יותר מבוגר ממני בחמש עשרה שנה. קיבלתי אותו ככה, התפקידים שלו גם חבר, גם אבא שלי, גם אח שלי...עזבתי את הבית, הוא היה גר בעיר אחרת. עזבתי את העיר שלי שנולדתי בה ולמדתי בה וכל החברים נשארו שם ועברתי לגור איתו והוא היה כל מה שיש לי, במקום חדש שהייתי באים שלא הייתי מכירה ולא הייתי מכירה את הסביבה אז נכנסתי לחיים שלו. אני הייתי מאוד מרוצה ממנו, הוא היה דומיננטי ולקח על עצמו הכול. לא יודעת, אולי גישה שלי לא כל כך מודרנית, אבל בשבילי הבעל הוא הדומיננטי שמוכנה ללכת אחריו. להיות בטוחה שהוא עושה הכול מה שצריך. זה לא אומר שלא להגיד מילה אם את לא מסכימה עם משהו, כן לשוחח, לדבר אבל, לא יודעת, תמיד הייתי סומכת עליו. אני יכולה להגיד מה שאני חושבת אבל אם הוא חושב משהו אחר ומדבר איתי ורוצה שאני אבין על מה הוא מדבר אז אני לרוב הייתי עוברת לצידו בקלות, כי בטוחה שהוא לא רוצה לעשות משהו רע בשבילי. הייתי בטוחה בו במאה ולא יודעת כמה אחוז.

מראיינת: מה היה התפקיד שלך?

סיגל : אני הייתי יותר אחראית על הבית, שיהיה נוח בבית, שיהיה לו אוכל, שיהיה נקי, נוח ונעים, כן. שלא יפריע לו.

בעבור סיגל בן הזוג צריך להיות הדומיננטי, הקובע, בעל הדעה. בן זוגה לקח את האחריות על שניהם. הוא שהחליט וסיגל אישרה. תפקידה הצטמצם לטיפול בבית, ניקיון, הכנת אוכל. כל זאת מתוך רצון לתת לבן הזוג תחושת נוחות ונועם, לדאוג לכך שדבר לא יפריע לו. סיגל חשה שחלוקת תפקידים זו תאמה את צרכיה. כמי שהייתה מאימה ועברה לעיר זרה, ההישענות על בן הזוג שמבוגר ממנה אפשרה לה לחוש ביטחון, כל זאת תוך וויתור על החיים שהכירה והשתלבות מוחלטת בחייו. חלוקת תפקידים זו ותחושת הקביעות התערערו כשבן זוגה החל להתמכר והיא בעקבותיו :

סיגל : הוא נכנס לדיכאון, הפסיק לעבוד, התחיל לקבל טיפול שלא כל כך עזר וכאילו המחשבות כל הזמן היו בראש שהוא אשם אשם אשם (במות אביו) והתחיל לשתות. ואני עבדתי ולמדתי והיה מאוד קשה. הוא היה מתדרדר מהר מאוד עם השתייה אז מאז קרה את

המשבר בינינו והוא כבר לא היה מתאים לי איתו לבית, לא ראיתי בו... זה לא אומר שרציתי לעזוב אותו, אף פעם לא, אבל זה הפך להיות מאוד קשה, זה לא היה כמו שאני... רציתי להתאבד כבר. מהגבר שהוא היה leader הוא הפך להיות למישהו אחר. זה כאב לי מאוד. היה כואב לי ואני הייתי כועסת ועזבתי את הבית ולא יודעת מה עשיתי... היום אני מקבלת אותו כמו שהוא, לא רוצה לשנות כלום. אני מקבלת אותו כמו שהוא. אני רואה שזה סימן שאני לא רואה בו כבר כמועמד לגבר שלי.

סיגל מתארת את המשבר בינה לבין בן זוגה ואת הכעס שהתעורר בה על כך שהוא אינו אותו בן זוג עימו בחרה לחיות את חייה. השינוי שחל בבן זוגה- הדיכאון, חוסר התפקוד, השתייה, כל אלה נגדו את דמות המנהיג שהיווה עבורה כל השנים. התפקידים התחלפו וסיגל נאלצה להיות הדומיננטית, המתפקדת. היפוך תפקידים זה לא תאם לציפיותיה ולצרכיה והמשבר גרם לה להתמכר. כיום השניים ממשיכים בזוגיות אך זוהי זוגיות ללא יחסים אינטימיים. סיגל השלימה עם השינוי אך כבר אינה רואה בבעלה אידיאל כמו בעבר והוא אינו עונה לקריטריונים שלה ביחס לגבריות. מדבריה עולה שההתמכרות שלה החלה כאשר לא יכלה לשאת את חולשתו של בן זוגה, הדיכאון דלדל אותו מכוחותיו והיא לא יכלה עוד להישען עליו. לאורך שנים מילא בן זוגה את צרכיה ותאם לפנטזיה שלה אך כשהפנטזיה התנפצה, היא נותרה לבדה- בודדה וכועסת על שנאלצת למלא תפקידים שלא רוצה בהם. היא התפרקה והתלות בבן הזוג התחלפה בתלות בחומרים. כיום אין תלות ביחסים אלא התנהלות של אחד לצד השני עם "נקודות השקה" בודדות. כיום היא חשה אובדן של ביטחון בדמות בן הזוג הגברי.

עוצמת הרצון לשמר זוגיות, כמו גם המשבר והכישלון מתבטאים גם אצל דורית:

דורית: כל קשר שהייתי בו עד היום זה קשר שבאיזשהו שלב, כל הזמן ניסיתי ליפות, ניסיתי לסדר, ניסיתי לעגל פינות, כדי שיהיה בסדר. ובסופו של דבר מי שקיבל את הסכין בבטן זו אני.

מראיית: את נפגעת מזה?

דורית: כן, או שפגעתי. כי הבן אדם היה אובססיבי אלי ברמות מטורפות. ולא היה לי זמן לנשום ולא היה לי זמן לילדות שלי ולא זמן לעבודה. ואם הייתי בעבודה הוא היה יושב מחוץ לעבודה. אז זה כבר אובססיה, זה כבר דבר חולה, זה דבר חולני. אי אפשר לחיות עם דבר כזה.

בציטוט מתארת דורית דפוס של יחסים זוגיים חוזרים ונשנים שלה בהם ניסתה "לתקן" את מערכות היחסים שהיו לה. למרות מאמציה לגרום לכך ש"יהיה בסדר", להיות חלק מזוגיות או משפחה מתפקדת, בסופו של דבר הקשר הזוגי נהרס והתפרק כל פעם מחדש. דורית חשה אחריות להחזיק ולשמור על הזוגיות אך זו דלדלה את כוחותיה והיא לבסוף נפגעה וקרסה. במקרים אחרים, אובססיביות בני זוגה הקשתה עליה בניסיונותיה לתפקד כאמא וכאשה עובדת. תלות קיצונית של בן זוג פגעה קשות ביכולתה לשלב את הזוגיות בחיי היומיום, עקב הדרישה מצד בן זוג להשקיע את כל כולה ולוותר בכך על חלקים מרכזיים מחייה. הרצון והשאפה להיות ביחסים זוגיים התנגשו עם רצונות, שאיפות ותפקידים נוספים בחייה. בהמשך הראיון מתארת דורית כיצד נראתה מערכת היחסים שלה עם בן הזוג שהיה אבי בנותיה:

דורית: אני השתדלתי לעשות הפוך ממנו. הוא, לא היה לו יחס אלי, לא היה לו כלום אלי. אני

השתדלתי לשבת איתו בשולחן, כשהוא גומר לאכול לשבת לדבר, לשאול איך היה היום. הייתי אוכלת עם הילדה. הייתי מנסה הפוך על הפוך. אבל זה לא היה בשבילי, זה היה בשביל הילדה. כי הרצון היה לעוף, הרצון להיות חופשייה, הרצון היה מה לי ולזה? עקב זה שהוא לא היה בבית, עקב זה שהוא לא היה נוכח בשום דבר, עקב זה שכבר אני לא יכולה להימשך אליו כי עקב השימוש שלו מינית לא זה לא זה, עדיף לי להשתמש כאילו.

גם בציטוט זה בולט המאמץ של דורית לשמור על מסגרת של מערכת יחסים, לתפקד כבת זוג, לעשות את הנדרש ממנה, להכין אוכל, להתעניין בשלום בן זוגה, להחזיק בזוגיות שלא תתפרק. בטקסט עולה שבן הזוג, מצידו, לא לקח חלק במאמץ זה, לא התייחס לעולמה הרגשי והוא נחוה כנעדר לעתים פיזית אך לרוב נפשית כשהתא המשפחתי בעבורו הועבר לשוליים. דורית מתארת את הפער בין התנהגותו להתנהגותה ובין התנהגותה לרצונותיה. בתוך תוכה רצתה לעוף, להשתחרר אך המשיכה להחזיק בקיים, במה שנותר ממנו. מצד אחד רצתה להחזיק בזוגיות ולא לוותר על מה שנתפס כנכון ו"נורמאלי", ומצד שני הרגישה לכודה, מתוסכלת ופגועה. האופציה הנגישה היתה שימוש בסמים אשר אפשרו לה לשמור על זוגיות נורמלית לכאורה ובו זמנית להרגיש יותר טוב.

תפקיד נוסף לסמים בזוגיות הוא מתווך, כמתואר בציטוט של חלי. חלי מתארת מעבר משימוש בגראס לשימוש בסמים קשים ועל השפעת שינוי זה על התקשורת עם בן זוגה. מדבריה עולה כי היה פער בין תגובת בן זוגה בנוגע לשימוש שלה בפועל ובין מסרים לא מילוליים שהעביר:

חלי: למרות שהוא התנגד אולי גם לו באיזשהו מקום זה היה קל. כאילו אם היא תהיה איתי אז אני לא אצטרך להלחם כל הזמן בה שהיא כועסת עלי, שאתה הולך לזה ושאתה ככה ויאאללה ותצא מזה כבר ונמאס לי מזה כבר. אבל ככה שהיא תהיה באותה צרה אז היא לא תשב לי על הצוואר. אז אולי גם זה עזר וככה זה התחיל. את יודעת, מהר מאוד עברתי מפעם בחודש לפעם בשבוע, לפעם ביום... הרגשנו יותר מאוחדים. היינו יותר ביחד בלהשיג, ביחד בלהשתמש, ביחד בלשבור את הקריז, ביחד בללכת לחברים ולהעמיד פנים, ביחד בללכת לאמא שלו ולבקש כסף ולהעמיד פנים.

חלי מתארת את ההתמכרות לסמים קשים כאינטרס משותף לה ולבן זוגה. הוא, מצידו, יכול היה להשתמש מבלי להסתיר או להילחם בה, מבלי להתמודד עם התנגדותה לכך. חלי, מצידה, מעבר לכך שגם היא לא היתה צריכה עוד להילחם, לשמור, להתמודד עם מריבות, הרוויחה זמן משותף עם בן זוגה- השתמשה עימו, השיגה סמים יחד איתו, שברה איתו קריז. ניתן להבחין בהבדלי האינטרסים. האינטרס של בן הזוג היה אינדיבידואלי, על מנת להקל על עצמו, בעוד שהאינטרס של חלי היה לטובת הזוגיות. המטרה שלה היתה לחזק את היחד ולא את הלבד. שימוש משותף אפשר לה להרגיש קרובה יותר אל בן הזוג- ברמה הפיזית, בהתנהלות היומיומית וברמה הרגשית. חלי חוותה בעצמה את שהוא חווה, יכלה להרגיש את שהוא הרגיש, הצליחה יותר להידמות לו ולהיות חלק יותר משמעותי בעולמו. בנוסף, עולה מדבריה של חלי הסיפוק שחוותה מקיום "סוד" משותף לה ולבן זוגה. היא מתארת כיצד העמידו פנים בפני החברים והמשפחה וניכר כי חוויות אלו מילאו אותה. הסוד המשותף של השימוש יצר עבורה חוויה של אינטימיות,

של דבר המחבר אותם, מייחד אותם. כך שהשינוי שעשתה חלי בכך שהחלה להשתמש בסמים קשים היה לכאורה לטובת הזוגיות בכך שאפשר פחות מריבות, יותר זמן משותף, יותר הבנה וחוויה של אינטימיות. ההתמכרות נתנה לחלי תחושה שמשאלת הזוגיות מתגשמת.

בתיאורי מערכות יחסים זוגיות תוך כדי התמכרות פעילה ניתן להבחין בניסיונותיהן של המרואיינות ליצור התנהלות "רגילה", להיאחז במה שנתפס כמקובל ונורמלי. אלא שלרוב זו התנהלות פסאודו נורמלית, מעין מעטה של זוגיות שתחתיו מתקיימים יחסים מעוותים ופוגעניים. במערכות היחסים הזוגיות של מאיה בתקופות השימוש התקיימה חלוקת תפקידים קבועה שהיתה חוזרת על עצמה, כך שבתחילת הקשר היתה אשלייה של יחד, של שיתוף, אך זו היתה מתפוגגת במהרה וחלוקת התפקידים היתה משתנה למנצל- מנוצלת :

מאיה : בהתחלה הכול ביחד, כאילו אני תמיד לכל מה שהם הולכים הייתי הולכת איתם ועם הזמן זה נשאר ככה שרק אני הייתי מביאה כסף ובכל השלוש זוגיות האחרונות כאילו יוצא ככה שהם סתם, הם יושבים בבית ואומרים שהם דרושים, שהמשטרה מכירה אותם ואני אומרת מה? אותי לא מכירים? אותי גם מכירים, אבל אני... וכאילו לא היה יותר מדי שאלות מאיפה אני מביאה. כאילו בהתחלה היינו הכול, הכול משותף, גניבות. הכול משותף אבל בסוף כל אחד ישב בבית וחיכה מתי שמאיה תביא כסף והיה הרבה מריבות, די היה הרבה, לא תמיד אבל בטח שאנחנו בהשפעת סמים כאילו לא יכולים לדבר אז אין מריבות אבל ככה, במיוחד עם האחרון היה הרבה מריבות.

מאיה מתארת תהליך בו הקשר התחיל משיתוף פעולה המבוסס על השגה במשותף של כסף וסמים. שיתוף זה מילא את מאיה בתחילה כי גרם לה להרגיש טוב בזוגיות אך בשלב מסוים ביחסים בני זוגה היו משאירים אותה לבד, דורשים ממנה להשיג את הסמים בעצמה. היא היתה יוצאת לרחוב והם היו נשארים בבית. באופן זה השתנתה דרך השגת הסמים ובמקום גניבות שנעשו יחד עם בני הזוג היא החלה לעבוד בזנות. מצב זה גרם לתסכול והיה גורם למריבות רבות, אך מאיה המשיכה למלא את תפקידה בקשר על אף התסכול. הסמים אפשרו להשתיק את המריבות ובכך אפשרו ליחסים להמשיך להתקיים על אף התסכול והניצול.

סופי מתארת זוגיות של שש שנים שנשמרה מתוך נוחות וביטחון חומרי :

סופי : האבא של הילדה היה גר בשכונה שלי. היינו ידידים טובים ונהפכנו להיות זוג. אז רציתי אותו אבל היום אני לא, לא יודעת איך כאילו אני לא יודעת איך יצאתי איתו, הוא מגעיל אותי חבל על הזמן.

מראיינת : את זוכרת מה אז רצית בו?

סופי : הוא היה דואג לי, מפנק אותי, לא מחסיר לי כלום, לא סמים, לא כסף.

מראיינת : אז מה הייתם עושים ביחד?

סופי : היינו גרים לבד תקופה ארוכה ומוכרים חשיש. הוא היה עובד רוב היום.. כאילו אז הייתי גם יוצאת, מבלה, חוזרת, מטיילת, חברות, בית, לא היה חסר לי כלום.

מראיינת : היה לך טוב איתו?

סופי : לא. הוא היה מקלל, מרים ידיים, היה בינינו מריבות שכל הבית היה נשבר. פריצות, משטרה, זה... כל הזמן ובכל זאת לא יודעת למה נשארת איתו בכל זאת, כאילו גם הייתי בוגדת בו, לא הייתי כבר מקיימת איתו יחסי מין אחרי השנה הראשונה. כבר זה היה פעם ב... ניהלתי חיים כפולים...לא יודעת, אולי התלות הזאת שהוא ממש נתן לי הכול, לא החסיר לי

שום דבר, אם הייתי צריכה כסף, אם הייתי צריכה בגדים, כל מה שהייתי צריכה היה לי חומרי ואני הייתי מאוד חומרית. אז זה היה הביטחון שלי.
מראינת: ורגשית מה היה שם?
סופי: לא היה. הרגל.

במבט לאחור מתקשה סופי להסביר לעצמה מדוע רצתה להיות עם בן הזוג איתו הביאה ילדה לעולם ואיתו נשארה שש שנים. היא מתארת זוגיות שהתבססה על אינטרסים של מילוי צרכים חומריים, ולא על אינטימיות רגשית ופיזית ואהבה. סופי קיבלה את צרכיה החומריים שאפשרו לה לעשות כרצונה- יצאה, בילתה, קנתה, בגדה תוך נכונות לשאת אלימות פיזית ומילולית. הדאגה החומרית מצד בן הזוג גרמה לה לתחושת ביטחון ומתוך כך היא היתה מוכנה לוותר על חלקים אחרים בזוגיות, במיוחד צרכים רגשיים ולהישאר עימו. בנוסף, סופי רואה בהישארות בקשר כנובעת מהרגל. נראה כי המילוי החומרי מצד בן הזוג, בשילוב השימוש בסמים, כיסה על ריקנות רגשית ואפשר להחזיק בקשר לאורך זמן.

בראיון מתארת סופי כיצד נראית זוגיות כששני בני הזוג נמצאים בהתמכרות פעילה:

סופי: כבר אין אהבה, כל אחד נהיה אגואיסט לשימוש שלו, אין יחסי מין, אין חשק. הסם זה מה שמחזיק, השימוש המשותף, השימוש ביחד, מי מביא סמים, מי מביא יותר, מי מסתדר, כל התככים סביב השימוש.

מראינת: אז למה צריך זוגיות במצב כזה?

סופי: לא צריך. זה כבר לא זוגיות, כאילו בעיניי, בתור משתמשת, זה אולי נראה לי סוג של זוגיות. מהצד אף אחד לא חושב שזה זוגיות. זה לא זוגיות, אין שמה כלום, שום דבר טוב. הכול רקוב שמה, הכול...

מראינת: מה משאיר ביחד?

סופי: שיהיה יותר סמים. לפחות אנחנו ביחד יש יותר כסף.

סופי מתארת זוגיות שהדבר היחיד שמחזיק ונותן פשר ליחסים זה השימוש בסמים. מעבר להתנהלות סביב הסמים אין שום דבר משותף, אין אהבה, אין יחסי מין. ההישארות יחד נובעת מתוך אינטרסים הקשורים לשימוש. השיתוף משרת את השימוש בכך שבשניים יש סיכוי גדול יותר להשיג יותר כסף, יותר קשרים, יותר סמים. הזוגיות היא בשרות ההתמכרות.

גם בטקסט הבא בולט מצב בו הסמים בתהליך מביאים למעבר מתפקוד משותף עם מטרות

משותפות לתפקוד אינדיבידואלי הישרדותי עם אינטראקציה מינימלית סביב השימוש בלבד:

מראינת: איך הסמים משפיעים על הזוגיות?

קארין: על רגש, זה מאוד משפיע על רגש. לא אכפת לך כבר אם הוא עושה, אם הוא בוגד, אם הוא לא בוגד, אם הוא מתייחס אליך איכשהו, אם הוא מדבר, לא מדבר, לא משתף, מה משתף, כבר לא אכפת לך מכלום. כל אחד בפינה שלו, אף אחד לא צריך אחד מהשני שום דבר. יענו יש מטרה משותפת להשיג סמים, להביא זהו.

קארין מבטאת את הריחוק שנוצר, את הניכור שמאפיין את הקשר כשהסמים נעשים מרכז הקיום ומהווים הדבר היחיד שמחבר, שמתווך בזוגיות. מעבר לכך אין תקשורת, אין ביטוי רגשות, אין תלות אחד

בשניה כי אם תלות בסם. המטרה המשותפת היחידה היא להשיג סמים וגם היא "יענו" מטרה שכן למעשה זו מטרה אישית שמושגת על ידי מידה מסוימת של שיתוף פעולה.

גלית מתארת תמונה דומה של זוגיות בתקופת השימוש המתאפיינת בחוסר הדדיות ובהישארות

משותפת מתוך אינטרס :

גלית : כל אחד לבד, כאילו אני משתמשת, הוא משתמש וזהו. כל אחד בעולם שלו. אם צריכים ללכת להתארגן ביחד אז הולכים אבל מעבר לזה שום דבר, אין על מה לדבר חוץ מאיך משיגים את הכסף. הכול נהיה.... משחק, כמו דרמה כזה... דרמטי כזה. הכול אינטרס, הכול שקרים, תככים ומזימות ומי כאילו... איך אני אשיג לפניו, הוא ישיג לפני, מי ידאג למי, לא... אין... אין, אין.. אין אחד את השני, לא מעניין אותי ממך.

גלית מתארת זוגיות בה כל אחד לבד כשהיחד מתמצה בהשגה משותפת של הסם ותו לא. גלית מדמה

זאת למשחק, להצגה. גם משום שהזוגיות היא רק לכאורה, היא לא אמיתית וגם משום שהעיסוק בהשגת

הסם הופך להיות מרכז העניינים ומקבל הרבה מקום. סביבו יש אקשן, יש דרמות, יש עניין. גלית אף

מתארת תחרותיות עם בן זוגה לגבי מי ישיג ראשון ומי ידאג למי. כך שהעיסוק בהשגת הסמים מחייה מעט

את הזוגיות המתה שהפכה לריקה מכל תוכן אחר. אך בפועל, ביחסים אלו, כל אחד לעצמו ועם עצמו. כל

אחד מהווה יחידה נפרדת.

נטלי מתארת את מעמד האחר בתקופת השימוש כאמצעי של השני, כל זאת בתוך כאוס, חוסר

גבולות וחוסר ערכים, המאפיינים את היחסים בהתמכרות :

נטלי : נגיד אני יודעת שבן זוג שלי עכשיו בקריז, הוא לא יכול לבוא ולצעוק ולקלל, הוא צריך לעשות הכול בשביל שאני אהיה בשבילו ושאתי הולכת איתו להשיג סמים.

מראיית: אז בעצם זה שהשתמשתם שמר על זה שהזוגיות תמשיך.

נטלי : כן. אבל אם אני יודעת שאין לו סמים ואין לו מאיפה להביא ונגמר לו הכסף והוא לא יכול לגנוב ואין לו אוטו והוא מכר הכול בשביל הסמים אז כאילו מה אני צריכה אותו. זה לא יחסים כאילו... נורמאליים, זה יחסים... שהכול מותר, הכול בסדר. אם זה מכות, אם זה קללות, בסדר. זה בגידות, זה להשיג את הסם לא משנה איך.

מראיית: אין מותר ואסור.

נטלי : אולי בהתחלה יש אסור אבל אחרי זה כבר הכול מותר.

בטקסט נטלי מבטאת את האופן בו הימצאות או היעדר סמים קובעים את היחסים הזוגיים. נטלי

מספרת כיצד במצבים בהם לא היו סמים בהישג יד, התנהגות בן זוגה אליה היתה שונה, שכן הוא היה זקוק

לה להשגת הסמים, לכן נמנע מפגיעה בה ובכך נשמר במידה מסוימת הקשר. מנגד, גם היא התאימה את

התנהגותה לבני זוג בהתאם ליכולתם להשיג סמים. כאשר הבינה שיכולתו של בן זוגה לספק סמים כבר

מצומצמת, לא ראתה טעם להישאר איתו. בחוויה של נטלי בזוגיות בשימוש אין מותר ואסור, הסם הוא

הקובע ולמענו מותר לפרוץ כל גבול בזוגיות. במלחמת הקיום להשגת הסמים נוצלה נטלי וספגה פגיעות

קשות מצד בן זוגה אך גם היא ויתרה על עקרונותיה, אפשרה ניצול כדי לספק את הצורך בסמים.

חלי מתארת כיצד התייחסות, כולל מריבות לגבי השימוש בסמים משקפים את הזוגיות :

חלי: זה כאילו הראה לי על האהבה שלך אליי. ואתה עובד עליי כל הזמן. אתה הולך קונה חומר ואתה כבר מספיק להזריק אותו שמה. ועד שאתה מגיע לבית אתה כבר מסטול. אתה לא תשים לי ותגיד אוקיי, זה נשאר לאחר כך אלא אתה צריך עוד הפעם, יחד איתי. זאת אומרת אתה פעמיים, אני פעם אחת. והחשובים האלה זה חשובים שהם כאילו נתנו לי השקפה על האהבה שלך אלי. זה מטומטם. שמה נמדדה האהבה שלי. הוא נתן לי להאמין לגבי הקריסטל שכאילו יש לו חוקים משלו כי זה נחשב לסם מאוד יקר ולסם הכי הכי. וכולם יודעים שכששניים מעשנים קריסטל הולכת שמה מלחמה. אין דבר כזה שגבר יגיד לאישה שלו "קחי ראש, אני ראש, קחי ראש, אני ראש". זה כאילו "אני שני ראשים, את אחד, אני שני ראשים את אחד, אני שתיים את אחד". ואצל ד' ואצלי, שמה הוא הראה לי "הנה, אני ראש, את ראש". אז הוא נתן לי להאמין שבחלק הזה "תראי איך אני בסדר את יודעת שלא כל גבר ככה" אבל באיזשהו שלב גם גיליתי שלא פעם ולא פעמיים הוא קנה קריסטל בלי להגיד לי והוא היה מעשן בלי שאני אדע. ואני חשבת שהוא בשירותים מזריק אבל בעצם הוא עישן קריסטל. אז כבר פה יש את השבירת אמון.

חלי מתארת את אופן חלוקת הסמים בינה לבין בן זוגה כמשקפת את מידת האהבה אליה. כאשר היא גילתה שהוא השתמש יותר ממנה היא חשה נפגעת ונבגדת כי היתה זו עבודה הוכחה לכך שהדאגה אליה אינה שווה. גילוי השקרים אלו פגעו באמון שלה בבן זוגה ושיקפו לה את פגיעותה וניצול היחסים. מאיה מתארת אף היא את האופן בו חלוקת הסמים, עניין פשוט לכאורה, סימל על יחסי הכוחות בקשר:

מאיה: יש הרבה מריבות על הסם. מי הראשון הזריק, כבר על זה אפשר לריב. אפילו מי הראשון יעשה את זה, על זה היינו רבים. הם כל הזמן רצו ראשונים. למה לא אני ראשונה? גם אני גם לא מרגישה טוב.

דרך חלוקת הסמים היתה עבור המרואיינות כמראה ליחסים ולמעמדן הרגשי בזוגיות. הסמים, כפי שהודגש, שיקפו את הציפייה של המרואיינות להיות משמעותיות, לקבל יחס של דאגה והתחשבות. הן עדיין ציפו שבתוך ההתמכרות תתקיים זוגיות, הן עוד ניסו להחזיק באשלייה בעוד שהגברים נמצאו כבר במקום אחר. בנוסף, העובדה שהגבר הוא שנהג לחלק את הסם ולקבוע מי משתמש קודם מלמד על יחסי הכוחות בזוגיות כשהנשים קיבלו את הימצאות הכוח והשליטה אצל הגבר אך ציפו שיתחשב בהן, ידאג להן ויגן עליהן.

מהטקסטים, עולה שהסמים משמרים את הזוגיות, אך ניתן להבחין גם כיצד לשימוש בסמים בזוגיות תפקיד בשימור ההתמכרות, כפי שמתארת מאיה:

מאיה: אם לא הייתי בזוגיות אולי הייתי יוצאת משימוש יותר מהר. אם הייתי לבד, אולי הייתי יוצאת מזמן כבר כי כל פעם זה, או שהוא או שאני, הוא, אני, כמו נדנדה.

מראינת: הייתם מנסים ביחד להיגמל?

מאיה: או שביחד או שאחד באישפוזית, שני בבית. מספיק מבט, מבט אחד. נגיד אני חוזרת מהאישפוזית, אני מסתכלת עם המבט שלי של לא יודעת מה, של מסכנה, סוחטת כאילו וזהו, ושנייה אחת אנחנו כבר נוסעים לדרום.

מראינת: הם היו עושים לך אותו הדבר?

מ: כן אבל אז חשבתי שרק אני, שרק בגללי הוא נופל. עוד פעם הייתי מאשימה את עצמי.

מאיה מתייחסת לקושי שבגמילה משותפת ובשמירה על ניקיון של בני זוג מכורים. ההשפעה

ההדדית, הנאמנות, כמו גם הצורך התמידי בשימוש, פגעו ביכולת לחוש את מלוא הרצון האישי להתנקות. בסיטואציה שמתארת מאיה נראה כי החזרה הביתה מהאיטליה לבן הזוג כמוה כחזרה לבית שיש בו סמים, לבן זוג שמהווה מקור לסמים. הזוגיות היותה עבורה זרז למעידה. בדברי מאיה בא לידי ביטוי השימוש ההדדי של בני הזוג זה בזה, האופן בו ניצלו אחד את חולשת האחר להשגת רצונם. הטקסט משקף את המורכבות שבהישארות בקשר זוגי לאחר גמילה. נראה כי מדובר בשלב ראשוני ושביר מאוד, שלב השם את הזוגיות במבחן. כשהזוגיות היתה מושתתת על שימוש, הקושי להישאר בה לאחר גמילה מבלי לחזור לשימוש גדול.

גם סופי מתארת ניסיון להיגמל תוך שמירה על זוגיות כמשימה מורכבת עד בלתי אפשרית:

סופי: הכרתי איזה מישהו, בחור ערבי שהייתי רוב הזמן גרה אצלו, אצל ההורים שלו והוא כן היה מבין אותי רגשית. אבל כאילו אני החלטתי לעלות על דרך והוא היה נופל וכשהוא היה עולה על דרך, אני הייתי נופלת. זה מה שהיה שובר ככה את הקשר. אחת אהבות הכי גדולות שלי. אי אפשר שני מכורים בתחילת דרך להיות בקשר, אחד מפיל את השני. כל רגש קטן, כל ריב קטן, כל פגיעה קטנה- אחד הולך להשתמש, אחד מהשניים. היו תקופות ששנינו היינו נקיים. קשה מאוד. זה מאוד כואב גם שכל כך רוצים להצליח ולבנות ולא מצליחים. ובונים, בונים והוא נופל, בונים עוד קצת עוד פעם. זה היה קשה. מתסכל.

סופי מתארת כיצד כל פעם שהחליטה להיגמל, בן זוגה היה חוזר להשתמש ולהיפך. כמו מאיה, גם

סופי מכירה את האופן בו "אחד מפיל את השני" וניסיון של אחד מבני הזוג להיגמל נגמר לרוב בחזרה לשימוש בעקבות ההישארות עם בן זוג משתמש. גם כאשר היא ובן זוגה היו נגמלים יחד הם לא הצליחו לשמור על הניקיון שכן התעוררות הרגשות בתוך הקשר היתה מביאה לריבים ופגיעות עימם לא הצליחו להתמודד ללא שימוש. סופי מתארת את הכאב שהיה כרוך באובדן הניקיון פעם אחר פעם, בחוסר היכולת להחזיק בשני הדברים- גם בניקיון וגם בקשר. מעבר לכאב, דברי מאיה וסופי משקפים את התנהלות הנראית כביטוי של הרס עצמי ושל האחר. ייתכן כי קיים פחד פנימי מפני הניקיון והשלכותיו על אובדן הזוגיות, כך שהדרך היחידה להחזיק בזוגיות היא לחזור להשתמש.

בטקסט הבא קארין מתארת רגעים יפים שחוותה עם בן זוגה בניסיונות הגמילה שלהם:

קארין: היו לנו תקופות שהיינו מנסים להיגמל ואז הוא היה משתנה בכלל, היה אכפתי, היה דואג, היה אוהב, היה... זה היה בכלל בן אדם שונה לגמרי וזה מה ש... זה התקווה שלי הייתה שיכול להיות שהוא יהיה נקי, יהיה הכול טוב, יהיה הכול בסדר. אני, אני, זה הקטע שאני לא אוהבת לזכור בדברים הרעים. אני אוהבת לזכור את השניות הטובות שהיו, הרגעים הטובים. היינו שוברים קריז ביחד, היה קם דואג לי, עם כל הקושי ואני לא הייתי מרגישה קריז בכלל כזה חזק וקשה, ידעתי שיש מישהו. זה ממש היה ההפך, משטן למלאך. לא היינו מחזיקים הרבה זמן, זאת אומרת שאנחנו משתמשים שבוע ויום שיש הולכים להיגמל עד יום ראשון, ככה זה.

קארין מתארת את ניסיונות הגמילה המשותפים כרגעים קטנים של אושר כאשר היו מנסים "לשבור

קריז" במשותף. קארין מתארת בהם בן זוגה היה מתנהג בצורה הפוכה מהתנהגותו הרגילה, תוך דאגה לה,

מטפל בה, מבטא אהבה ואכפתיות. השינוי הקיצוני גרם לה להאמין שהקשר יוכל להיות קשר בריא וחיוני ללא הסמים ושהסמים הם שהפכו את בן זוגה ל"שטן" כשבלעדיהם ביכולתו להיות "מלאך". הניקיון היה נכשל ולאחר מספר ימים היו חוזרים לשימוש. רגעים אלו, למרות ארעיותם, גרמו לקארין לשמר את אידיאל הזוגיות, עזרו לה לספוג את "הדברים הרעים" במהלך השבוע לטובת "השניות הטובות" בסוף השבוע. היא נאחזה בטוב כדי לשאת את הרע ובכך ייתכן שאפשרה את הפגיעות כדי להנות יותר מרגעי השפיות.

זוגיות לאחר הגמילה

הגמילה גורמת לנשים לחוות את הזוגיות באופן שונה. בחלקו השינוי באינטראקציה עם בן הזוג מעורר סיפוק וביטחון אך גם מעורר דילמות וקשיים. הנשים מתמודדות עם השלכות תקופת השימוש על הזוגיות בהווה, כמו גם עם חסרון השימוש. הסמים, כאמור, מילאו תפקיד משמר ומתווך בזוגיות וקיום מערכת יחסים ללא השימוש בסמים מציבה את הנשים בפני התמודדויות חדשות. דורית מתייחסת להבדל בין ההתנהלות הזוגית בעבר לזו היום, כשהיא בזוגיות עם בן זוג מכור נקי שלא היה לה קשר איתו בתקופת השימוש. דבריה משקפים את השינוי שחל בה בקביעת סדרי העדיפויות והמקום של הזוגיות בחייה כיום:

דורית: תשמעי, אני אימא לילדים כאילו, ואני מגדלת את הילדים שלי לבד. עם כל העזרה והתמיכה של ההורים שלי אני מגדלת את הילדים שלי לבד. אני קונה, אני מביאה, אני נותנת אני עושה. אז זה לא מובן מאליו. אני בשימוש הייתי זורקת את הילדים שלי בבית הזה, והולכת לעשות מה אני רוצה. מה אני רוצה. לא היה מעניין אותי לחזור יומיים, לחזור שלוש או ארבע, שבוע, לחזור אחרי יום, הכול בסדר. התנהלות שאני לא יודעת איך להסביר את זה, כאילו זה זוועות, יעני ממש זוועות, להגיע למצבים שאתה לא זוכר איפה היית ומה עשית. ואת קמה בבוקר בבית שאת לא יודעת מי הוא. את מבינה? היום אני קמה עם הילדות שלי, אני שולחת אותם לבית ספר ואני עושה מה שצריך. אני הולכת לעבודה ויש לי את הזמן גם בשביל עצמי, בשביל דורית, בשביל לטפל בעצמי, בפצעים שלי, בפגיעות שלי. עכשיו אני מסתכלת על הבן זוג שלי ואני יודעת שגם הוא עבר. הוא עבר ים. ושנינו פצועים. אבל שנינו, דרך התכנית, דרך הצעדים, דרך ההבנה שלנו, אנחנו יודעים להבין אחד את השני ולהשלים אחד את השני. היום, למשל, סתם, הוא היה אמור להגיע. פתאום קרה משהו עם הילד ולא יכל להגיע. הוא מתענה עם עצמו עשרים דקות איך הוא יגיד לי שהוא הבטיח להגיע והוא לא יכול. אז הוא התקשר אחרי עשרים דקות אמרתי לו "הכול בסדר". כאילו לא נפלו השמים, האדמה לא זזה מהמקום, הרגליים שלי על הקרקע והרגליים שלך על הקרקע. תעשה את מה שאתה צריך ואנחנו נדבר כאילו, הכול יהיה בסדר. פעם כן, הייתי רכושנית, הבטחת אתה תבוא, לא איכפת לי. אני רוצה עכשיו, כאן ועכשיו וככה זה יהיה כי ככה אני רוצה.

דורית מדגישה את המחויבות שלה כיום לבנותיה, את האופן בו עושה כמיטב יכולתה על מנת לתפקד כאם מיטיבה עבורן, זאת לאחר שבשימוש בסמים תפקיד זה נזנח. מתוך שינוי זה, גם הזוגיות מקבלת מקום שונה בחייה ודורית מנסה לשלב אותה בתוך חיי היומיום. בעבר, כאשר היתה בזוגיות היא היתה מתמסרת לקשר, שוכחת מבנותיה ומעצמה. היום היא מצליחה לשלב בין התפקידים השונים וגם להמשיך

לתחזק את ההחלמה שלה. בנוסף, מתארת דורית את השינוי שחל בה מבחינת התלות בבן הזוג ומידת הרכושנות שלה כלפיו. היא מסוגלת לקבל שגם לבן זוגה חיים משלו, מחויבויות ותפקידים נוספים שלעיתים מתנגשים עם הרצונות שלה. מהתיאור עולה כי בני הזוג מצליחים להתנהל בשיתוף תוך שמירה על גבולות העצמי.

גלית, הממשיכה ביחסים עם בן הזוג איתו היתה גם בתקופת ההתמכרות, מתייחסת לשינוי במערכת היחסים מבחינת התפקידים של כל אחד מבני הזוג והאופן בו מתנהלים כזוג:

מראיית: היית עם א' במערכת יחסים גם בשימוש וגם בניקיון. מה שונה?

גלית: אנחנו זוג ובשימוש לא היינו זוג

מראיית: אז מה הייתם?

גלית: היינו אמצעי אחד של השני כאילו. היום אנחנו מחזיקים בית, מנהלים בית כזוג. אז לא, הוא היה חי בתל אביב ואני חייתי בעפולה, היינו נפגשים בבתי מלון. הילדים לא היו בתמונה, הילדים היו אצלי, אני הייתי מגדלת אותם והייתי בורחת להם כל הזמן לתל אביב.

מראיית: אז מה הייתם עושים ביחד?

גלית: מעשנים ומזדיינים, זה מה שהיינו עושים.

מראיית: והיום? מה אתם עושים ביחד?

גלית: מה אני אגיד, אפשר היה הרבה דברים. אנחנו מדברים, אנחנו יוצאים ביחד, לוקחים את הילדים לטייל, מנהלים משק משותף, לבית אני דואגת, הוא מבחנת הכסף יותר דואג.

בתיאור היחסים של גלית עם בן זוגה בעבר עולה שוב האופן בו הזוגיות בעבר שירתה את השימוש בסמים ולא מעבר לכך, דבר שגרם לגלית להתנער מתפקידה כאם. לתפיסתה של גלית, מנקודת מבטה היום, לא היתה זו זוגיות אלא אמצעי לניצול האחד את השניה לשם השגת סמים, תוך נסיגה מתפקידיהם וממחויבויותיהם. כיום מנהלים השניים בית בשיתוף, כאשר לכל אחד יש תפקידים ברורים. התפקוד של השניים הינו למטרות משותפות שלהם כזוג. זהו כבר לא תפקוד הישרדותי להשגת מטרות אישיות כבעבר, אלא יש הכרה ועשייה מתוך אחריות הדדית. תיאורים אלו מראים שינוי חיובי בתפקוד משותף, אך זוגיות זו יכולה גם לעורר קונפליקטים ותסכולים לגבי התפקידים ביחסים, כפי שמתארת גלית בהמשך דבריה:

גלית: אני אימא ואבא וסבתא וסבא והכול. אני עושה הכול. הוא עובד ומביא פרנסה הביתה וגם יש את הקטע, נגיד סתם, מתקרב העשרים ושמונה, אני מקבלת נכות, הוא מקבל נכות, הנכות שלו, ואני מכלכלת פחות או יותר את הבית וכל הזמן הוא בא אלי בטענות, אבל הוא אומר אני נותן לך כסף אבל הוא לא יודע שמחייא זה יקר, אז כל הזמן הוא לא... כאילו זה לא שהוא מחסיר ממני, אבל בתכלס כאילו אני כל הזמן מרגישה שאני צריכה לתת דין וחשבון על מה שאני מוציאה, על מה שאני עושה, "אז מה עשית עם הכסף? מה, נתתי לך כסף ככה ומה קרה ככה ולמה את קונה את עושה ככה ולמה" ואני כבר לא יכולה כאילו. אני מרגישה כמו בית סוהר כזה, בית סוהר. יש הרבה כעס, יש הרבה תסכול, כי אני, כי אני עושה הכול ומקבלת בסוף ביקורות שאני לא מטפלת טוב בילדים, שאני לא זה. ואני רצה, יש לי ילד הקטן למשל, הוא קצת היפר אקטיבי והוא עומד להיכנס לכיתה א' ואז כל הבדיקות. ואז אני רצה ואני הולכת ואני עושה ואני מקבלת ביקורת כל הזמן, "הילד ככה מתנהג וזה ותפסיקי לוותר לו". אבל אתה לא נמצא ואתה מתחיל לצעוק עליהם וזה מה שאתה עושה, כאילו אני הכול, אני כאילו הכול. אני עושה קניות, אני מכלכלת את הבית, אני רצה לקופת חולים, אני רצה לרופאים, אני רצה למטפלים, אני מטפלת בו פה, אני מרגישה כמו פראיירית כזאת. לא פראיירית כי זה הילדים שלי ואני רוצה שיהיה להם טוב. כאילו מה, אתה לא יכול לעזור? אתמול הוא צעק לי "מה, אני מפרנס את הבית אני, אני עובד מהבוקר". שבועיים הוא מבטיח לילד שהוא ייקח אותו, שהוא ילמד אותו לרכב על אופניים והוא עוד לא לקח אותו. ועל מי נופל כל התסכולים? הילדים שלי גם לא פונים אליו, הם פונים אלי.

גלית מבטאת תחושה שלאחר הגמילה היא מתמודדת עם החיים אשר נחווים על ידה במלוא דרישותיהם. בחוויה שלה היא עושה הכל, פרט לכך שבן הזוג עובד ומפרנס את המשפחה. המרואיינת מתארת התמודדות עם חוסר שוויון ביחס לחלוקת התפקידים בינה לבין בן זוגה. היא אחראית לבית ולילדים, מנסה להיות עבורם יותר מאם, למלא עבורם צרכים פיזיים ורגשיים בעוד בן זוגה לא מתפנה לילדים. בנוסף מרגישה גלית שעליה לתת לבן זוגה הסברים על כל הוצאותיה הכספיות. דבר זה גורם לה להרגיש לכודה, כלואה כמו בבית סוהר. מהדברים הבאים עולה כי את ההישארות של גלית בזוגיות זו מלווה תחושה של חוסר ברירה:

גלית: אני לא מלכת היופי, יש לי ארבעה ילדים, מי יילך עם אישה עם ארבעה ילדים עם עבר כמו שלי? יש את הקטע הזה, והוא איתי והוא תומך בי, וזה נותן כשהוא בן אדם חומרי, מבחינתו לא משנה מה, שום דבר זה חומר, צריך להיות כסף וצריך לדאוג למשפחה מבחינה כלכלית, מעבר לזה הוא לא יודע שום דבר, הוא לא יודע שום דבר.

גלית אינה מאמינה שתוכל למצוא קשר אחר טוב יותר, שגבר אחר ירצה בה. בעבורה העובדה שבן זוגה מקבל אותה כמו שהיא, עם המראה שלה, עם העבר שלה, עם ארבעה ילדים ששלושה מהם לא שלו ומוכן לדאוג לה כלכלית, קובעת עבורה. בשל כך מוכנה לספוג את תחושות התסכול והעומס. על אף הקושי, היא מוכנה לקבל את העובדה שבן זוגה מתפקד בבית כמפרנס בלבד ומבינה את החשיבות שהוא נותן לפן זה בזוגיות. היא גם מאמינה שזה מה שיוזע לתת, שלא עושה זאת בכוונה אלא זה מה שמסוגל. מה שעוזר לגלית להישאר בזוגיות, מה שמשכנע אותה לא לוותר גם ברגעי תסכול וקושי, היא התקווה כי יום אחד יחזרו היחסים להיות כפי שהיו פעם:

גלית: אני כל הזמן אומרת לעצמי כאילו יכול להיות שהגעגוע למה שהיה פעם, לא' הישן, כאילו לא' המתחשב, לא' הטוב, אולי אין עכשיו כל הזמן, אולי הוא יהיה, אולי הוא ישתנה, הוא יהיה עוד פעם א' הזה שאני הכרתי- המכיל, המקבל. זה מה שמשאיר אותי איתו. יש שם געגוע. הרבה געגוע. כן, געגוע יותר מאשר אהבה. געגוע אל משהו שאני יודעת שהוא לא יחזור ואני כאילו אומרת אולי עוד קצת ועוד קצת ועוד קצת.

גלית נשענת על זכרונות העבר, על התקופה בה הכירו השניים לאחר שיצאו מטיפול. אז היה בן זוגה מתחשב, מכיל, מקבל. מה שעוזר לה למלא את תפקידיה כאישה, כאם היא התקווה כי בהמשך יחזור לקשר גם הפן הרגשי, מעבר לתפקוד יומיומי וניהול משותף של בית ומשפחה. היא מאמינה שהיחסים יכולים להשתפר, שכן זוכרת ימים טובים יותר. כיום מרגישה גלית שבקשר עם בן זוגה חווה יותר געגוע מאשר אהבה. היא יודעת להגיד לעצמה שמה שהיה כבר לא יחזור אך עדיין יש קול בתוכה שממשיך לקוות, להאמין.

חלי, אשר גם היא נמצאת במערכת היחסים בה היתה בתקופת השימוש, חווה תסכול ביחס לתפקידים שנוצרו בקשר. בציטוט היא מתארת את התנהלות היחסים בינה לבן זוגה כשהוא חוזר מהעבודה:

חלי : הגבר שלי יכול לבוא לשכב על המיטה ולא משנה, אני אולי לא עובדת אבל אני נמצאת בבית ועושה את הדברים שלי בבית ואני עם הילד וגם לי מגיע את השעה ש"די, עזבו אותי". "אולי תחנכי אבטיח, אולי תכיני לי פה, אולי תביאי לי לשתות, אולי תביאי לי רגע פה" **מראיית: מה קורה לך?**

חלי : מרגישה משרתת. ממקום לא טוב, מהמקום שאני באתי ממנו, ממקום מאוד לא טוב. נמאס לי כאילו. מה הקטע? בסדר, אז בשעה הראשונה אני מפנקת אותך אבל אחרי שעה שאתה פה, נמאס לי קצת מהעבודה. אתה יכול באותה מידה, שנינו שוכבים אתה בספה, באותה מידה שאתה מקים אותי אתה יכול ללכת לקחת. זה מתסכל אותי, זה מביא אותי לעצבים. זה מביא אותי למקום שהנה, שוב פעם את לא יכולה להגיד לו דברים כי הוא ישר יציג לך את זה בצורה כזאתי שאת הלא בסדר, "מה, את לא מבינה אותי? את לא עובדת עד שעה מאוחרת". ואז רגע, רגע, רגע, איזה מין אישה את? ואת לא מפנקת מספיק אם את לא זה...אז אני כל הזמן בביקורת כלפי עצמי.

חלי אינה עובדת והיא אחראית על תחזוקת הבית, בעוד בן זוגה עובד ומגיע הביתה בשעות הערב.

מדבריה עולה כי עבורו תפקידה של חלי כולל גם לשרת אותו כאשר חוזר מהעבודה. חלי מבטאת קושי

סביב ציפייה זו. מצד אחד מרגישה מחוייבת לדאוג לבן הזוג, להקל עליו כי חוזר עייף מהעבודה. מצד שני

גם היא עייפה מהיום שעבר וזקוקה למנוחה. בקשות בן זוגה גורמות לה לחוש חוסר שוויון ולהרגיש

משרתת, כמו גם כעס ותסכול על שאינה מסוגלת לענות לבן זוגה ולבטא בכך את תחושותיה. הכעס מתחלף

באשמה על שאינה מספקת את בן זוגה כמצופה ממנה והיא רעייה לא טובה מספיק.

בטקסטים הללו בא לידי ביטוי הרצון של חלי לשנות יחסי כוחות ותפקידים ישנים, יחד עם המשך

קולות פנימיים של רצון לרצות, להיות "טובה", אהובה, לעמוד בציפיות. מצב זה ממשיך את דפוס הזוגיות

כשהיא ובן זוגה השתמשו בסמים :

חלי : הזוגיות נדחקה ונדחקה. בגלל זה היום אנחנו לא יודעים איך לנהל אותה. לא תפקדנו שמה שנים. חשבנו שכן אבל זה לא תפקוד. כשיש ריב או כשיש חילוקי דעות או כשיש את הרגשות האלה שאני לא מרגישה טוב איתם כמו שאמרתי לך, כשהוא אומר לי לקום ולהביא לו משהו, הסם מתקן את זה, הסם נותן לזה איזשהי מעטפת כאילו הכול בסדר, אנחנו יכולים להתמודד עם זה, נו יאללה שיהיה, שטויות.

מדברים אלו עולה כי חלוקת התפקידים שתוארה קודם בין חלי לבן זוגה היתה קיימת כבר בתקופת

השימוש שלהם, אלא שאז לא היה קיים בחלי הקונפליקט הפנימי, או שאם היה קיים- הסמים טשטשו את

הבעיות בזוגיות. חילוקי הדעות נדחקו, רגשות שליליים נמחקו ובשל כך לא התפתחו כלים להתמודדות עם

חלקים מסוימים בזוגיות. כיום נפגשת חלי עם חלקים אלו ומרגישה שהיא ובן זוגה לא יודעים כיצד

להתמודד עימם, כיצד לנהל זוגיות תקינה.

גם אצל חופית מתקיימים קולות שונים לאופן בו הזוגיות אמורה להיות :

חופית : זה גם היה אחת הפנטזיות שלי, שאני כל הזמן ארגיש טוב. שאני כאילו כל הזמן ארצה לבוא הביתה, כל הזמן...אז האמת שזה קצת היה בהתחלה. כאילו כל הזמן רציתי להיות פה כשהוא פה והיה קשה לי מאוד כשהוא הלך לעבודה למשל. היה לי מן סוג של אובססיביות כזאת עליו חבל לך על הזמן. שיגעתי אותו. והצורך כל הזמן לרצות אותו, לעשות לו, לנקות לו, לבשל לו למרות שזה לא אני בכלל. זה לא לקח הרבה זמן עד שזה התפוצץ, כמובן.

חופית מתארת צורך לרצות את בן זוגה, שאיפיון אותה בתחילת הקשר ביניהם. זה היה הקשר המשמעותי הראשון מאז שנגמלה מסמים וציפיותיה מהזוגיות היו גבוהות, כשהפנטזיה שלה היתה שתרגיש טוב בזוגיות כל הזמן. חופית, כמו חלי, מבטאת את הרצון שהיה בה בתחילת הקשר לעשות בשביל בן הזוג- לנקות, לבשל, לגרום לו להרגיש טוב באמצעות התנהגות שאינה מאפיינת אותה בדרך כלל אך נתפסת כהתנהגות ראויה, כהתנהגות שמצופה מאישה. בנוסף, מתארת חופית תלות בבן הזוג, צורך אובססיבי להיות איתו כל הזמן, קושי להיות בלעדיו, צורך המזכיר את הצורך בסם. אך בועת הפנטזיה התפוצצה במהרה. לתוך היחסים נכנסו רגשות נוספים רבים כמו כעס, השפלה, כפי שמתארת חופית בהמשך :

חופית : אני כועסת עליו. אני מרגישה לפעמים מושפלת, אני שונאת אותו לפעמים, אוי אוי.
מראיית: מתי את מרגישה מושפלת?

חופית : "תביאי לי ותעשי לי" אני שונאת את זה. אני יודעת שאני מרגישה טוב, כשאנחנו יענו בסדר, כמו אישה לקום ולבשל, ויש בי מן רצון כזה, ובאמת להיות אישה כמו שאישה צריכה להיות. לקום ולבשל ולעשות בשבילו. ואני עושה את זה, אבל משהו בפנים לא מרגיש לי טוב.

בטקסט זה, כמו בציטוט של חלי משתקף הקושי של חופית להיענות לדרישות בן זוגה כאשר אלו נחוות כמשפילות. אמירות כמו "תביאי לי", "תעשי לי" מעוררות בה כעס, התנגדות, מתחברות אצלה למקומות של השפלה וניצול. יש רגעים בהם מרגישה חופית טוב בזוגיות ואז מתעורר בה הרצון להיות "כמו שאישה צריכה להיות"- למלא בבית תפקידים הנתפסים כנשיים. אך רצון זה מתנגש עם תחושת אי נחת בתפקיד זה. בקונפליקט זה בא לידי ביטוי הצורך של חופית לרצות, לעמוד בציפיות ובכך להרגיש רצויה ואהובה, ובין הצורך לעשות את מה שנכון לה. קונפליקט זה, אשר הושק בתקופת השימוש, עולה בעוצמות כאשר הנשים מתנקות מהסמים. בנוסף, בולט בטקסט האופן בו תכנים מהזוגיות העכשווית נקשרים עם חוויות העבר. אף כי חופית מנסה להפריד בין ההווה לעבר, להגיד לעצמה שדרישות בן זוגה הן לגיטימיות ומהוות חלק מקשר זוגי, בתוכה היא חווה השפלה וניצול, תחושות דומיננטיות מעברה ביחסים עם גברים, אותם היא רוצה למנוע בזוגיות העכשווית.

ילנה, אשר החלה קשר זוגי חדש עם מכור נקי לאחר שסיימה טיפול, מזהה גם היא לעיתים כיצד חוויות ודפוסי העבר מגיחים לתוך ההתנהלות הזוגית, אך מנסה לפעול אחרת. בשני הטקסטים הבאים מבטאת ילנה את השינוי שחל בה בתפיסת הזוגיות. הטקסט הראשון מתאר את האופן בו התנהלה הזוגיות במהלך ההתמכרות :

ילנה : קודם לא היה זוגיות. זה ניצול אחד של השני באיזשהו מצב בשביל לקדם את האינטרס שלי, כאילו משהו שאני צריכה או משהו שאין לי. משחקי כוח בזוגיות זה מה שהיה די הרבה, זאת אומרת, כשזה מגיע למצב של השפלה אחד של השני, מי יותר חזק, מי יותר גיבור, מי המילה האחרונה בבית, זאת אומרת... זאת אומרת לא היה ויתורים, אם מישהו היה מוותר הוא היה, כאילו הוא היה נשלט, כאילו נחשב שהנה, הוא אומר לי מה לעשות. וכמובן שזה הרבה אינטרס שזה סביב סמים וזה מי מקורב למי, מי יש לו, מה יש לו, זה חלק מהדברים שהיו לפני כן... אלימות, אם זה מילולית, אם זה פיזית אחד כלפי השני, אז בטח אין כבוד, אין

כלום שם. זאת אומרת, שימוש שיש באמצע, חיים מקריז לקריז, מיש לאין. מחפשים שיהיה וכשאין מתחיל בלגן בבית. זה קשה...הזוגיות הזו היא הסמים...זה אומר שהזוגיות היא מתנהלת בצורה בסדר כששניים מסטולים, זאת אומרת אין ריבים, יושבים. מה זה יושבים? גם לא מדברים כי כל אחד בסטלה שלו אז הולכים לישון אבל קמים בבוקר בקריז, מתחילים לריב עם איפה נביא את הכסף, איך אתה, לא אתה, לא את. מתחילים לריב, מתחילים להתווכח, לקחת יותר מידי, תשאירי לי. זהו, עד שמגיע החומר, משתמשים ואז נרגעים כי כבר לא מעניין כלום.

ילנה רואה את הזוגיות בשימוש ככוחניות וכניצול כשבמאבקים אלו על כל אחד מהצדדים להוכיח את חוזקו, את שליטתו. ויתור נחוזה כחולשה, כהשפלה. מאבקים אלו והניסיונות לפגוע זה בזה כללו גם התנהגות אלימה פיזית ומילולית משני הצדדים, חוסר כבוד אחד כלפי השניה. היחסים היו ממוקדים בהשגת סמים ובהשגת קשרים עם מי שיכול לספק סמים. החיים היו מצומצמים- משימוש לשימוש, מקריז לקריז. אף כי בהשפעת הסם לא היו בעיות או ריבים, היתה רגיעה, כאשר השפעת הסם היתה חולפת היו מתעוררות המריבות.

בטקסט השני ממחישה ילנה את השינוי דרך תיאור ארוחות הערב עם בן זוגה הנוכחי:

ילנה: מה שכיף שלפעמים אנחנו יושבים ביחד כאילו גם אם אני לא אוכלת, בדרך כלל אני מחכה לו שנשב נאכל ביחד ומתחילים לשתף- איך הוא עבר עליו היום, איך עבר עליי. זה משהו שלא היה לי לפני כן. זאת אומרת, כשהוא נכנס לגור איתי הוא היה בא בשבע בערב, הייתי לפעמים מסיימת בארבע ובאה, אכלתי כבר, הכנתי נגיד עוף מהתנור, אז הוא בא מהעבודה, אמרתי לו "תשמע יש אוכל תשב תאכל". הוא אומר לי "אז בואי, בואי תשבי תאכלי איתי", אמרתי לו "לא, אני לא רוצה לאכול, לא בא לי". הוא מתעצבן מזה, לא היה מבין את זה בכלל כאילו וגם אני חשבתי שזה בסדר, מה? יש לך אוכל, תשב תאכל. נגיד אצלי בבית אף פעם לא היה דבר כזה שיושבים כולם ביחד אוכלים, כל אחד היה אוכל מתי שבא לו ומשתדלים גם לא לאכול ביחד...בא לו לדבר והוא לא שותק, אמרתי לו איזה יום אחד, אמרתי לו "תקשיב, אני בבית אני רוצה שקט, די, אני לא יכולה לשמוע אותך מדבר". ויתרתי כי הבנתי כמה שזה חשוב לו אז מה אכפת לי תכלס, והיום אני כבר אין, אין דבר כזה שלא נשב, אין כאילו זה כבר נכנס לרוטינה איך שאומרים אז יותר כיף לי אפילו סתם לשבת איתו. אנחנו שמים גם את הילדה שתרגל לעניין הזה שיושבים, כאילו מגיל קטן, כי שמעי בשבילי זה היה פספוס, אני חושבת שבגלל זה גם הקשר שלי במשפחה הוא לא כזה טוב. אנחנו משתדלים איכשהו משהו שלא היה לנו את זה.

ילנה מתארת מאבק לשינוי דפוס ביחסים אותו הכירה מילדותה. בדפוס זה בעברה בא לידי ביטוי חוסר רצון של בני המשפחה להיות בקשר אחד עם השני. דפוס זה הועבר ליחסים עם בן זוגה אותו הכירה לאחר הגמילה. בן זוגה הוא שלימד אותה את המשמעות של הישיבה משותפת בארוחת הערב, שאינה רק למטרת אוכל אלא גם כדי להיות יחד ולשתף אחד את השני בחוויות היום. שינוי זה דרש ממנה מאמץ נפשי כשהיא בהתחלה התנגדה. כיום כשהיא חווה את המשמעות של ישיבה משותפת סביב שולחן לבניית קשר זוגי, היא מבינה את החוסר שאפיין את חייה בקרבה ובקשר. בתחילת הקשר היא התקשתה לשהות בקרבה אינטימית זו שנחווה כמאיימת. היום היא נהנית מזה ואף פועלת להקנות לילדתם דפוס אחר מהחוויה הפנימית שלה, להעניק לה חוויה שהיתה חסרה לה בילדותה. להבדיל ממלחמת הכוחות בטקסט הקודם ומתפיסת הויתור כהשפלה, ילנה מתארת את הרווחים שבויתור. מתוך הבנה כי לבן זוגה חשוב לשבת עימה,

מסכימה לוותר על השקט לו זקוקה בסוף היום, מתפשרת. בזכות ויתור זה נחשפה לחוויה חדשה וחיובית שסייעה לה בתהליך בניית קשר זוגי אחר ממה שהכירה בשימוש.

ילנה מתייחסת גם לויתור על כוחניות בזוגיות, בהשוואה ליחסים בעת השימוש בסמים :

ילנה : זה הרבה לדרך על אגו כאילו זה הרבה לוותר כשלא בא לך לפעמים וזה הזוגיות, מה לעשות, יש פה צד שני שגם רוצה לתת. אני מעדיפה לוותר לפעמים. זה משהו שלא הכרתי בזוגיות הקודמת שלי. ממש לא. זה לריב וזה עד שאני משיגה את המטרה שלי וגם אם זה בא בכוח. ואני כאילו מרגישה מנצחת את מבינה? ותכלס, מה זה מנצחת? הפסדתי יותר עצבים, יותר כאילו... הכול, מה לא... ו... אין, אני לא זוכרת בחור אחד שהיה איתי והוא לא היה בוכה, אחד כאילו. וגם אני, גם אני, זה לא שאני כאילו גם הייתי בוכה בבית, רע לי כאילו, אני רוצה להיות איתו אבל לא, אני יעמוד על שלי עד שהוא לא יבוא. אני אתקשר לבן אדם לבקש סליחה? לא היה דבר כזה. כאילו אני צודקת, גם אם אני לא צודקת, אני צודקת! לא יעזור כלום אני לא אתנצל, זהו, אני בשלי ולא יעזור. היו מצבים שהייתי מפסידה את הבן זוג הזה בסוף. היום לא, היום עדיין קשה לי לבוא להתנצל כאילו אבל משתדלת לעשות את זה כאילו, המחיר לא שווה לי כאילו.

ילנה מתארת את הכוחנות והמלחמות שאפיינו את היחסים בשימוש בניגוד לנכונות לוותר

ביחסים בהחלמה. מצב זה של העבר משקף את היחסים בעולם של סמים בהם אסור להיתפס כחלשה וכדי להשיג דברים היה עליה לריב עם בני הזוג. ריבים אלו גבו מחירים גם מצידה וגם מצד בני הזוג, עד כדי אובדן הזוגיות אך וויתור או התנצלות לא נשקלו. כיום ילנה מתארת שהיא מעיזה לוותר, "לדרך על האגו". כיום היא מבינה שוויתור, שבעבר נתפס כתבוסה, כביטוי לחולשה, יכול לחסוך ממנה כאב, לאפשר לה לשמור על היחסים ובכך לפעול לטובתה. ילנה מבינה שמערכות היחסים הכוחניות בעבר, יחסים בהם היה מנצח ומובס, שללו אפשרות לפשרה, גרמו לכאב והשאירו אותה לבד. כיום, כשעולמה השתנה, היא אינה מוכנה לשלם את מחיר זה ומצליחה לתרגל תקשורת אחרת. הצורך לעמוד על שלה, להילחם על מקומה עדיין קיים בתוכה ומתעורר לפעמים, אך מנסה להיפרד ממנו, כפי שמתארת בטקסט הבא :

ילנה : היו כמה ריבים כאלה על כלום. והייתי רבה איתו והייתי אומרת לו "זהו, אני הולכת ועוברת לאמא שלי" והוא אומר לי "את לא הולכת לשום מקום, את פה ואת תתמודדי עם המצב כמו שהוא". אני אומרת לו "מה אתה אומר?! אני אלך וגם את הילדה אתה לא תראה". כאילו, את מבינה? לפעמים חצי יום לא היינו מדברים ואז הוא בא והוא מתחיל לבכות ואני... בא לי למות כאילו עד כמה אני יכולה לפגוע בבן אדם בלי לחשוב פעמיים כאילו. ותכלס מי... לא התכוונתי ללכת לשום מקום. מה עכשיו אני אלך לאימא שלי?! כאילו באמת, סתם להגיד ולבדוק את התגובה שלו ותכלס אני יודעת מה תהיה התגובה שלו, אני יודעת מה הוא מרגיש, אני יודעת מה יעבור עליו באותו רגע ועדיין אני יש לי את הגיוק הזה שלפעמים הוא קופץ.

ילנה מתארת את ההווה הנמצא בין העבר בו נאבקה במאבקי כוח, לבין פחדיה שהמצב בהווה נשאר

דומה לעבר. מצב זה יוצר עבודה הכרח לבדוק את בן זוגה, את תגובתו, את מידת השפעת מילותיה עליו.

בדרך זו, היא בוחנת עד כמה היא חשובה לו ועד כמה הוא יילחם על מנת שיישאר. היא יודעת שמילותיה

ו"איומים" פוגעים בו, אך היא עושה זאת בכל זאת. היא מתארת סיטואציה בה ה"גיוק" מהעבר קופץ. כיום

יותר מודעת למעשיה ומצליחה לראות גם את הצד השני, לחשוב על מה בן זוגה מרגיש, כואב לה על

שמכאיבה לו ועדיין הצורך בבדיקות, בלבטא שליטה, מתעורר לחיים מידי פעם.

לסיכום, דברי המרואיינות ביחס לזוגיות משקף שינוי בין תקופת השימוש אשר אופיינה ביחסים על בסיס אינטרסים אגואיסטיים סביב הסמים ובין הזוגיות בניקיון אשר מאופיינת בניסיונות לבנות התנהלות משותפת. במהלך השימוש התפקידים בזוגיות הופכים מתפקידים תכליתיים למען מטרות משותפות לתפקידים הישרדותיים למען מטרות אישיות, כשהסם נותר הדבר היחיד שמחבר. ההתמקדות בסמים מצליחה לאחד את בני הזוג כמו גם לגרום לנפרדות ביניהם. הגמילה מסמים מאלצת את המרואיינות לבחון את ההווה שלהן ביחס לעבר ובכך מתעוררים קשיים ודילמות סביב חלוקת תפקידים ויחסי כוחות. הנשים מבטאות רצון לוותר על ציפיות, הרגלי ופחדי העבר, אך יש להן קושי להשתחרר מהם. בתיאורי המרואיינות עולה המאבק המתמשך של הנשים לבנות מודל זוגי מותאם למציאות חייהן. דברי ילנה מבטאים מצב זה:

"תשמעי, הוא לא מושלם, גם אני לא, גם הזוגיות לא, אבל מנסים איכשהו לעשות את זה אחרת. אני זוכרת היינו באיזה שיעור אומנות בית ספר אז המורה חילק אותנו, את הבנות, תציירו את הגבר האידיאלי בשבילכן. וכל אחת רצה, מתאמצת, עיניים כחולות, בלונדיני. ובסוף הוא אומר אבל אין גבר אידיאלי, כל אחד זה בשבילו אינדיבידואל את מבינה? אז בשבילי הזוגיות הזו כרגע, נכון להיום, היא מושלמת כי זה מה ששאפתי להגיע".

דיון

מטרת המחקר הנוכחי היתה לתאר באופן מעמיק את משמעותן והשפעותיהן של מערכות יחסים זוגיות על נשים מכורות נקיות. במחקר היתה התייחסות לאופן בו תופסות וחווות נשים מכורות נקיות את מערכות היחסים הזוגיות בחייהן, הן בתקופת השימוש בסמים והן לאחר הגמילה משימוש. ההתבוננות הממוקדת בחוויית הנשים את הזוגיות ובמאפייני מערכות היחסים הזוגיות שלהן באה מתוך הכרה בכך שנושא זה כמעט ולא נחקר ומתוך האמונה שלמידתו והבנתו יסייעו בעבודה הטיפולית עם נשים מכורות בתהליך החלמתן. ממצאי המחקר התבססו על ראיונות עומק של 12 נשים מכורות נקיות ועל ניתוחם של ראיונות אלו. הראיונות נותחו על פי התפיסה הפנומנולוגית- הרמנויטית, לפיה העולם האנושי מורכב מריבוי מציאויות סובייקטיביות (McLeod, 2001) ומטרת המחקר היא לתאר ולפרש משמעויות ביחס לתופעה מבלי לנסות לאושש או להפריך השערות (Schwandt, 2000; Van Manen, 1997). בנוסף, ניתוח הממצאים נעשה בהשפעת הגישה הפמיניסטית איכותנית כאשר זו מניחה כי שיטות המחקר המסורתיות משמרות מערכות כוח חסרות שוויון, דבר הגורם להטייה של ההליך המחקרי (Spargue & Zimmerman, 1993). מתוך כך דוגלת הגישה ביצירת ידע בעל ערך לנשים וקבוצות מיעוט (DeVault, 1999), ידע שישמש להשגת שינוי, בעיקר סביב נושאים הקשורים לנשים (Patton, 2002). תהליך המחקר נעשה בצורה שיתופית, גלויה, זאת על מנת לצמצם ככל האפשר את הסיכויים לפרשנויות מוטעות ולמניפולציות של החוקרת (Gluck & Patai, 1991). בפרק זה יובא ניתוח ופירוש הממצאים העיקריים שעלו מתוך הראיונות באמצעות חלוקתם לשני צירים מרכזיים. בהמשך יוצגו השלכות המחקר ומגבלותיו. מתוך מכלול הממצאים בולטים שני צירים מרכזיים השזורים לאורך כל התמות: (1) **זוגיות במאבק עם העבר** - ציר המתמקד בהשפעת העבר על דפוסי היחסים בשימוש בסמים ובהחלמה. (2) **העצמי המגדרי ביחסים** - העוסק במקום העצמי ביחסים הזוגיים של המרואיינות. דרך צירים אלו ניתן להגיע להבנה לגבי התהליך שעוברות נשים מכורות נקיות ביחס למשמעות ותפקיד היחסים הזוגיים בחייהן.

ציר 1- זוגיות במאבק עם העבר

מוקד ציר זה הוא נרטיב של המרואיינות שיש בו שני פנים. פן ראשון, הוא כוחו השלילי של העבר בעיצוב תפיסתן של המרואיינות את הזוגיות, בחירתן בבן זוג ושימוש בסמים בתוך יחסים ממלכדים עם בני זוג. פן שני הוא מודעות המרואיינות למאבקן בעבר ולמאבקן בהווה להשתחרר מהעבר המעניק משמעות לחיפושן אחר זוגיות הטובה להן ולחיים ללא סמים. בבסיס הגישה הנרטיבית, עומד ניסיונו של הפרט ליצור משמעות ביחס לחייו, כמו גם לתאר ולהכיל את משמעות חוויות החיים לכלל עלילה סיפורית קוהרנטית ככל הניתן (Kilpatrick & Holland, 2006).

לפי גישה זו אנשים מספרים ומבנים את סיפור חייהם. הנרטיב, שאותו יוצר אדם ביחס לחייו, מבוסס על הבניית הפרשנות הסובייקטיבית שלו ביחס לסיפור חייו (White & Epston, 1990). משמעות הנרטיב עבור המספר, חבוייה בתוך תהליך עיצוב התכנים המרכיבים אותו (Sarbin, 1986). הנרטיב נושא משמעות מעבר לתוכן המוצהר ובכך מהווה אמצעי להענקת מובן ומשמעות למציאות (Sarbin, 1986; White & Epston, 1990). כלומר, הנרטיב הוא מבנה המורכב מאלמנטים אשר משקפים את עולם ההתנסויות של היחיד בהקשר הספציפי. בכך נחשפים מטרות, רגשות, ערכים ושיפוטיות אנושיים שהמספר אינו יודע או אינו מודע להם (Sarbin, 1986; Williams, 2006). אמת נרטיבית זו היא הבסיס עליה אנשים בונים את חייהם. תהליך החיים הוא למעשה תהליך של הבניה והבניה מחדש של סיפורים אישיים וחברתיים (Abels & Abels, 2001). לפי הגישה הנרטיבית, הסיפור שהפרט מפתח ביחס לעצמו מורכב מהפרשנויות שהוא עצמו מעניק לדברים, מפרשנויות שאחרים משקפים לו והוא מפנים, כמו גם מהנרטיבים הדומיננטיים בחברה ובתרבות (Bruner, 1990).

הנרטיב הדומיננטי בחיי הנשים שרואיינו הוא כוח העבר כמעצב יחסים. בנרטיב המרואיינות מתארות את יחסיהן הזוגיים בעבר כניסיונות לתיקון חוויות של אלימות פיזית ונפשית במשפחת המוצא. הן מתארות ציפייה לאידיאל זוגי בו העצמי שלהן יהיה חופשי בהיותן נאהבות ובטוחות בידי גבר חזק אשר נתפס כמגן מהעולם האלים והמאיים. בפועל הנשים חוות הזוגיות שמאופיינת בכוחניות, בניצול ושליטה, באלימות נפשית, פיזית ומינית, הדומה ליחסי הניצול והפגיעה שחוו במשפחות המוצא. במלכוד שנוצר יש לסמים שני תפקידים קיומיים מרכזיים בולטים: אחד, שמירה על אשליית התיקון והימנעות מהכרת המציאות גם כאשר המציאות מכאיבה ומהווה שחזור של אירועי העבר. בנוסף, כאשר מתרחשת התפכחות לגבי היחסים, מקהים הסמים את כאב ניפוץ הפנטזיה. תפקיד שני הוא לאפשר לנשים לשרוד במצב של אלימות, שימוש בסמים, השפלה עצמית אנושית וערכית כולל עיסוק בזנות. הניסיון להיחלץ מקשרים אינטימיים הרסניים נחוה במצב זה כרצון עקר עקב היותן שקועות בעולם הסמים.

היחסים להם נחשפו המרואיינות בעבר היו לרוב יחסים פוגעניים, לא בטוחים ולא מכילים. הדמויות המטפלות נחו או כחזקות וכוחניות או כחלשות וקורבניות. בשל הפגיעות וחוסר ההגנה שחוו למדו לשרוד ביחסים כאלה ובמקביל לפתח לעצמן פנטזיה לגבי יחסים אחרים, בהם צרכיהן ייענו וחסיניהן יתמלאו. מגיל צעיר החלו להתחקות אחר הפנטזיה אך מצאו עצמן נשאבות למערכות יחסים הדומות למה שהכירו במשפחות המוצא. הפנטזיה אינה מבוססת על חוויות מציאות אלא על משאלות לא מציאותיות, על עולם דמיוני, דרכה יכלו המרואיינות לברוח מהמציאות היומיומית הקשה שלהן.

הפנטזיה במהותה מבטאת שאיפות אפשריות, בחלום המנותק מהמציאות. בפנטזיה אין צורך

להתמודד עם קשיים ביחסים, אין כאבים או אכזבות. האידאליזציה של היחסים הזוגיים הבאה לידי ביטוי בציפיות המרואיינות משתקפת בהנחותיה של אילו (2002) לגבי הצגת הרומנטיקה "...כמשוחררת ממאבקי כוח ומתחים של יחסים אמיתיים ומושגת באמצעי קסם יותר מאשר בעמל" (עמ' 92). דברים אלה מבטאים את החיפוש אחר יחסים ללא קונפליקטים או קשיים, שמהווים הגשמה של פנטזיה, של עולם אידיאלי. יחסים בהם אין צורך להתאמץ ולהתפשר אלא ליהנות מריגושים, חוויות מסעירות וקסם. חיפוש אחר יחסים שכאלה בולט בדברי המרואיינות אלא שהישענות על פנטזיה "מבטיחה" להן אכזבות חוזרות ונשנות, בעיקר כאשר בפועל, בניסיון לממשה, נכנסות למערכות יחסים שבאופן פרדוקסאלי מהוות את ההיפך הגמור ממנה. כאן מתווספת פנטזיית התיקון. מעבר למשאלות שנקמו בילדות, בבגרות מנסות המרואיינות להשיג חוויית תיקון בכניסתן למערכות יחסים המשחזרות את העבר. הן מקוות שהפעם יצליחו למנוע את הכאב, את ההשפלה, את האלימות. כלומר, החזרה לאותן חוויות ביחסים מטרחה להשיג תיקון, לטפל בטראומות העבר באמצעות יחסים בהווה, לקוות שהפעם זה יהיה שונה. אך החוויות חוזרות על עצמן והטראומות משתזרות ויוצרות הרס גדול יותר של העצמי. המרואיינות מבחינות בדמיון בין יחסי העבר ליחסים העכשוויים אך מקוות שיצליחו לשלוט בהווה, להבדיל מחוסר השליטה וחוסר האונים שאפיינו את היחסים במשפחות המוצא.

דינאמיקה דומה נמצאה במחקרו של בוכבינדר (2001) בנוגע לתפיסות נשים מוכות את משפחות המוצא שלהן והשפעתן. מהממצאים במחקר זה עלה כי ככל שהתימה של יחסי העבר במשפחה ברורה יותר לנשים, כך היכולת לזהותה בתוך החוויה בהווה קשה יותר והמאבק להשתחרר ממנה קשה יותר. כלומר התקווה כי בשל המודעות לעבר תצלחנה לקיים יחסים אחרים ולהתנתק מעברן לא מתממשת ומתבררת כאשליה. בספרות העוסקת בתלות שיתופית נמצא כי כחלק מדרכי ההתמודדות עם ילדות פגיעה, חוזרים שותפי תלות בבגרות על התנהגויות המאופיינות בהכשלה ובפגיעה עצמית (Wegscheider- Cruse & Cruse, 1990) כאשר חזרה לחוויות של פגיעה (abuse) מהווה לכאורה הזדמנות חדשה להשתחרר מחוויות האשמה, הפחד, הכאב והכעס שנחו בילדות (Mellody, 1989, Favorini, 1995). החייאת חוויית הילדות המוקדמת והמודחקת של שותפות תלות על ידי התחברות לבן זוג מכור בעל דפוסי התנהגות פוגעניים כפי שמתוארת על ידי מלודי (Mellody, 1989) באה לידי ביטוי גם במחקר זה, כאשר בתוך דפוסי שחזור היחסים הפוגעניים של הנשים משתלבים גם דפוסי השימוש שלהן בסמים.

שחזור היחסים נובע גם מהתנהגות שמקורה מהמאפיינים הטראומטיים של חוויות העבר. הרמן (1994) מתארת כי בקרב נפגעי טראומה ניזוקות התבניות הבסיסיות של העצמי ונאבד האמון בעצמם, באחרים ובאלוהים. מתקיימים בהם רגשות סותרים של הזדקקות עזה לזולת יחד עם פחד מפניו, דבר

הפוגע ביכולת לקיים יחסים אינטימיים. דיאלקטיקה זו באה לידי ביטוי ביחסים הזוגיים של המרואיינות אשר זקוקות לבן הזוג באופן נואש אך גם פחדות ממנו. הפחד כמו מובנה בתוך היחסים, כפי שהיה בעבר. המשיכה ליחסים דיאלקטיים שכאלה, מקורה, בין השאר, בחוויות הטראומטיות שחוו. במצב בו בתהליך בניית העצמי החל מהילדות, נדחקו אספקטים רבים מתוכן שלא קיבלו מענה, בהגיען לחפש אחר זוגיות מיטיבה, הפירושים הניתנים לה הינם מעוותים, מצומצמים ומבוססים על המוכר להן. בשל הקושי לזהות מה נכון להן מוצאות עצמן נמשכות שוב ושוב למערכות יחסים כוחניות כפי שהכירו בבית. הפנטזיה הלא מודעת היא שהפעם המצב המסוכן ייגמר בטוב. השילוב בין חיפוש אחר הגנה וביטחון שכה חסרים להן, יחד עם התפיסה שהושרשה כי הדרך להשגת הגנה וביטחון הינה באמצעות כוחניות ושליטה מביאים לכך שנמשכות לדמויות גבריות אלימות וכוחניות כפי שמתואר בתימת "אשליית הכוח והביטחון". ביחסים אלו כביכול משיגות את חוויית הביטחון אך במקביל משחזרות את הקורבנות ואת יחסי הכוחות בהם הגבר הוא החזק והן החלשות.

הטראומות שעברו המרואיינות בעבר הותירו בתוכן חוויות לא מעובדות. המרואיינות פיתחו לעצמן דרכי התמודדות על מנת להמשיך לתפקד על אף הפגיעות הקשות באמון, בביטחון. אחת הדרכים היתה השימוש בסמים בהתבגרות ובבגרות. מחקרים רבים בדקו ומצאו קשר בין אלימות פיזית, מילולית ומינית בילדות ובין שימוש של נשים בסמים בהתבגרות ובבגרות (Carson, Gertz, Donaldson, & Wonderlich, 1990; Stein, Leslie & Nyamathi, 2002; Schuck & Widom, 2001; Wechsburg et al., 2003). כמו גם קשר בין פגיעות מיניות מחוץ למשפחה ובין שימוש בסמים (Bohn, 2003; Breslau, Davis, Andreski, & Peterson, 1991; Kessler, Sonnega, Bromet, Hughes & Nelson, 1995). מעבר לסיוע של הסמים בהתמודדות מול רגשות האיום, הפחד, הכאב וחוסר הביטחון עקב חוויות הילדות וההתבגרות, מהווים הסמים בהמשך החיים דרך לשרוד את היחסים הזוגיים הפוגעניים. הסמים מאפשרים לנשים להמשיך להתנהל ולתפקד בתוך יחסים זוגיים מתעללים ומקהים את כאבי הפגיעה וההשפלה שעוברות בזוגיות (Teusch, 1997). בנוסף, כאשר ההכלה לה ייחלו בזוגיות אינה מושגת, מחפשות אותה באמצעות השימוש בסמים. הסם הופך לתחליף, משמש כמיכל. כלומר הסמים, מצד אחד, מאפשרים להישאר ביחסים הזוגיים, להחזיק בזוגיות כדי לא לוותר על פנטזיית התיקון. מצד שני הם מספקים את מה שלא מספק בן הזוג וכך הופכים למספקים את הפנטזיה. כמו האכזבה בזוגיות, גם הסמים בשלב מסויים מאכזבים, גורמים לנזק ולסבל רב יותר. ההקלה של הסמים הינה זמנית ומה שהחל כדרך ריפוי הופך לבעיה בפני עצמה (גור, 2008). בשל כך, באופן פרדוקסלי, השימוש בהם גדל. ככל שהאכזבה והכאב גדולים יותר, כך גובר הצורך בסם כמקרה, כמשתיק רגשות, כמטשטש את ניפוץ הפנטזיה.

לאור האמור לעיל, קיים, אם כן, מלכוד ביחסים שמתעצם כאשר הסמים הופכים למרכזיים בקשר. התלות בגבר והתפיסה שלא יכולות להתקיים בלעדיו, מותירה את הנשים במערכות יחסים פוגעניות והרסניות. הן נפגעות אך לא מכירות דבר אחר ולא יודעות כיצד לצאת. ניסיונות למצוא מפלט באמצעות הסמים רק מחזקים את המלכוד, שכן התלות בגבר הינה גם רגשית וגם פיזית כמי שמשיג את הסם או לחילופין שומר עליהן כשמשיגות את הסם בעצמן. כאמור, הסמים מהווים דרך לריפוי עצמי מזיכרונות וחוויית העבר ויש שהשימוש קדם לכניסה למערכות יחסים פוגעניות או החל במקביל להן, כאשר עצם הכניסה של נשים לעולם הסמים, מגדיל את הסיכון להיות קורבן לאלימות פיזית ומינית. כלומר בין אם עצם ההימצאות ביחסים פוגעניים היא שעוררה את הצורך בסמים ובין אם השימוש כבר החל והיווה עוד גורם לכניסה ליחסים פוגעניים, התוצאה היא מלכוד בתוך מציאות של שימוש, פגיעה ושחזור של טראומות. החוויות אליהן נחשפות בעולם הסמים, בשילוב עם מצבן הנפשי הפגיע נוכח טראומות העבר ועם הפגיעות שחוות ביחסים בהווה מחזקים את תחושות חוסר האונים, הדכאון והביקורת העצמית אשר מובילים להגברת השימוש בסמים כדרך לריפוי עצמי (Gutierrez & Van Puymbroeck, 2006).

גם כאשר לומדות דרכים להשיג את הסמים באופן עצמאי ממשיכות רוב המרואיינות להאמין שתלויות בגבר וזקוקות לו כדי שיגן עליהן. גור (2008) מתייחסת למערכות היחסים של נשים בזנות עם הסרסורים שלהן ומתארת את האופן בו הסרסורים, הנתפסים על ידי הנשים פעמים רבות כבני זוג, מגייסים את הנשים על ידי סיפוק צרכים פיזיים כמו קורת גג, כסף, סמים ומילוי חסכים רגשיים כמו דאגה, תשומת לב, נדיבות. בהמשך, נוהגים לקחת לעצמם את כל הכסף תוך הבטחה לספק מזון, ביגוד והגנה מפני לקוחות. כלומר שיטתם בנויה משלבים: בהתחלה הבטחת הגנה ו"אהבה", בהמשך יצירת תלות ולבסוף שליטה מוחלטת. (גור, 2008; Barnardos, 1998). שלבים אלה באים לידי ביטוי בתאורי המרואיינות את התפתחות היחסים הזוגיים. עם זאת, היו גם מרואיינות שהשימוש בסם הוא שהתיר את התלות בבן זוג כאשר ראו שיכולות להשיג את הסמים בעצמן. תחושת המלכוד של המרואיינות בעולם הסמים מתעצמת והן חוות את עצמן כמגיעות לתחתית ההשפלה, הן האישיות והן השפלה ביחסים. במצב זה הן מתחילות בתהליך של גמילה מסמים. הגמילה מסמים מביאה אותן להכיר בבהירות עזה בהשפעת חוויות העבר, ובפערים שבין ציפיות, שאיפות ואידיאלים שלהן לזוגיות מיטיבה ונורמטיבית, לבין זו הקיימת במציאות בהווה וזו שהתקיימה בעבר.

בתהליך הגמילה וההחלמה פוגשות המרואיינות את עברן, מכירות בו ובעוצמתו, לומדות לדבר על הטרומות ומנסות לעבד אותן. הן נעשות מודעות להכיר בתפקידים שנתנו לבני הזוג ולסמים בחייהן ולהבין את המקורות לתלות. בהדרגה מתעצמת השאיפה לחוויות חיים חיוביות יותר. חוויה מרכזית עבור

המרואיינות היא הטרנספורמציה של הזוגיות. מחד, שמירה על ערגה ותשוקה ליחסים זוגיים ומאידך, בקשה ליחסים זוגיים שאינם שחזור של העבר.

תמיכה בממצאי המחקר הנוכחי ניתן לראות במחקר שעקב אחר טיפול זוגי של נשים מכורות נקיות

שחוו התעללות מינית (Trute, Docking, & Hiebert-Murphy, 2001) נמצא כי צרכיהן הטיפוליים

המרכזיים של הנשים במחקר היו: (1) פיתוח דרכים להכיל את הכעס שנשאר מהיסטוריית ההתעללות ובא לידי ביטוי ביחסים הזוגיים בהווה (2) פיתוח כלים להתמודדות עם מצבי לחץ במשפחה, בחברה ובסביבת העבודה (3) עזרה בשימור הישגי הטיפול האינדיבידואלי שעברו ביחסים הזוגיים ושהישגים אלו יזכו להכרה וקבלה מצד בני הזוג. המטרה העיקרית שעלתה מתוך ציפיות בנות ובני הזוג במחקר היתה יכולת לתקשר בנוגע לרגשותיהם ותחושותיהם. ציפיות אלו תואמות את התכנים העולים בראיונות סביב זוגיות המרואיינות כיום. בניית יחסים בריאים מציבה את הנשים במצב מורכב, בו למרות התעוררות המודעות, עדיין מתקיימת המשיכה למוכר והיותור עליו קשה.

כיום, כשהן נקיות מסמים, הן חוות את הצורך להגדיר מחדש את העצמי ביחסים שלהן. מחד, הן מודעות לצורך שלהן בזוגיות אחרת - בטוחה, יציבה, תומכת. זוגיות שאמורה להיות שונה מהזוגיות אליה ערגו בצעירותן אך גם צריכה להיות מתקנת ומחזקת גם של החוסרים העמוקים שמחוויות משפחת המוצא והחוויות של תקופת השימוש בסמים. במצב זה הנשים חוות בהירות גדולה ביחס לאידיאליים הזוגיים שלהן אך ניצבות מול פחדים שונים שנובעים מהעבר הקרוב והרחוק. התוצאה היא תחושת תקווה ואיום בו זמנית הנובעים מהמתחים המתקיימים במרחב הזוגי שבין שאיפה לתיקון עצמי בזוגיות, לבין מודעות למרחק בין הפנטזיה למציאות. המאמצים להשגת זוגיות מיטיבה מזינים את חייהן בכוח ובאמונה המרכזיים לאיכות חיים חיובית. המרואיינות נמצאות כיום במאבק פנימי בין הכמיהה למימוש הפנטזיה ובין הרצון לקיום מערכת יחסים מיטיבה. הן מגלות שגם ביחסים מיטיבים קיימים קשיים, אכזבות, מפגש עם רגשות שליליים ומפתחות כלים אדפטיביים להתמודדות עימם. קושי זה בולט בדברי דורית:

"קשה לנו לבחור, קשה לנו להגיע לבחירה הנכונה. קשה לנו לראות את הדברים, בייחוד בתחילת דרך. בייחוד בתחילת דרך כי בתחילת דרך אנחנו מחפשות את הריגושים. ואנחנו מחפשות להתאהב, אנחנו מחפשות שיאהבו אותנו, אנחנו מחפשות את הפנטזיות האלה".

הקושי להיפרד מהפנטזיה מלווה את המרואיינות למרות ההכרה שחיפוש אחריה החזיר אותן שוב ושוב למקום הכואב. זאת משום שמקום זה, על אף היותו כואב, הוא מקום מוכר. בספרות 12 הצעדים הוא מוגדר - "ביטחון סוטה בכאב מוכר".

ציר 2: העצמי המגדרי ביחסים

ציר זה מתמקד בעיצוב התפיסות והחוויית הזוגיות של המרואיינות מתוך ראייה מגדרית ביחס ליחסי כוח, מקומה ותפקידיה של האישה ביחסים זוגיים. הנשים מתארות דיאלקטיקה בין רגשות של נתינה, אהבה והקרבה כלפי בני הזוג לבין ניצול, כוחנות, אלימות והשפלה מצידם. בדיאלקטיקה זו, הויתור על העצמי נתפס כדרך לבניית משמעות לקשר, מתוך ציפייה להכרה, להערכה ולאהבה מבן הזוג. באופן פרדוקסאלי ויתור זה מאפשר יחסים מתעללים ברמה רגשית, פיזית ומינית ומחריף את תחושת איבוד וביטול העצמי, כמו גם רגשות שליליים, ביחס לעצמי ולאחרים, של בדידות, ניכור וחוסר. השימוש בסמים מאפשר למרואיינות לקיים קשר אינטימי בתוך תחושת קיום כואב, אלא שהסמים הינם מרפא זמני והניסיון למלא באמצעותם את חוויות החוסר נכשל פעם אחר פעם, כאשר לאורך זמן ההתמכרות מעצימה חוויות שליליות. חוויות אלו, כמו גם הצורך לשרוד בעולם של סמים, מעצבים אצל המרואיינות התנהגויות ועמדות מקבילות של כוחניות, ניצול והשפלה, גם ביחס לגופן ולמיניותן וגם כלפי בני זוג וגברים בכלל. הגמילה מסמים ותהליך ההחלמה מביא את המרואיינות להתבונן על חייהן תוך הכרת העבר ודפוסי היחסים. מודעות זו מעוררת בקרב המרואיינות רצון לשנות את חייהן, תוך שימור עצמי נפרד בתוך קשרים. רצון זה מתהווה בתוך יחסי גומלין עם חוויות עבר כואבות, חוויות שמהוות הכוונה ואזהרה למרואיינות לגבי בחירת דרך זוגית, אך גם משקפות פחדים, מכשולים ומעצורים ביחס לזוגיות ויחסי מגדר. הקונפליקט בין קולות שונים אלו מלווה את המרואיינות בתהליך ההחלמה ומבטא את המורכבות והקשיים בבניית יחסים אינטימיים.

המרואיינות מתארות את משפחת המוצא כמקום בו החלו להתעצב תפיסות ואמונות לגבי מקומם ביחסים והויתור הנדרש מנשים ביחסים, תוך הקרבת הצרכים האישיים למען המשפחה. המרואיינות מגיעות ליחסים זוגיים מתוך חוסרים ומתוך תפיסות שמקורן בעבר ומצפות כי דרך היחסים יתמלאו החסכים, הן תרגשנה קיימות ותשגנה חוויות של הכרה ואהבה על נאמנותן והקרבתן. המרואיינות מורגלות לבטל את עצמן, הן מחפשות להרגיש משמעות באמצעות האחר. כך מתפתחת תלות עצומה בבן הזוג ונכונות לעשות עבורו כל שיבקש ובלבד שלא ישאירן לבד. הלבד נחוות כמאיים והרסני. את ממצאים אלו ניתן להבין באמצעות התבוננות על הרעיונות המרכזיים של גישת "העצמי ביחסים". כמתואר בפרק סקירת הספרות, תיאוריה זו מציעה התבוננות שונה על התפתחות נשים ובמיוחד ביחס למעבר מתלות לאוטונומיה דרך "עצמי נפרד". תיאוריית "העצמי ביחסים" מניחה שההתפתחות הינה דרך יחסים ולכיוון של יחסים. יחסים המעודדים גדילה מאופיינים בהעצמה הדדית ובאמפתיה הדדית, להבדיל מהגישה הקלאסית לפיה התפתחות מאופיינת בהיפרדות מהאחר למען השגת עצמאות (Jordan, 2008). בייקר-מילר (1978) טענה כי סיוע ושרות לזולת נפוצים בעולמן של נשים וחיוניים להתפתחותן אך עלולים,

בתנאים מסוימים למנוע מהן לחקור את צרכיהן האישיים, וההתמקדות נשאר במילוי צרכי האחרים. בחינת הממצאים לאור גישה זו מאפשרת הסתכלות אמפתית יותר כלפי התנהלותן של המרואיינות. הפחד מלהיות לבד, הצורך בהתקיימות בתוך קשר, כל אלה מקבלים פשר בהתייחס לתיאוריה זו. התנהלות ביחסים תוך ביטול עצמי מוחלט מביא למצב, כפי שתואר בראיונות, בו לנשים יש ניכור מהעצמי שלהן. במצב כזה התלות באחר הינה קיצונית וההימצאות לבד נחווית כאיום על קיומן. על פי גישת "העצמי ביחסים" מקורו של מצב זה הינו ביחסים מוקדמים בהם התנהגות הדמות ה"חזקה יותר", הסמכות, כלפי הדמות "החלשה יותר", הילד, ביחס לחוויות רגשיות וצרכים התאפיינה בחוסר הקשבה, ביטול, השפלה או אלימות. עקב כך למד הילד להוציא אל מחוץ ליחסים אספקטים מסוימים מתוך חוויותיו הרגשיות. בנוסף, למד כי אין לו יכולת להשפיע על היחסים, לשנותם או לשפרם. למידה זו מתבטאת בהמשך החיים כאשר היחסים מאופיינים בחוסר תקשורת וחוסר הדדיות (Jordan, 2008). מילר (Miller, 1988) מציעה שהשלכות מצב זה כוללות גם דיכאון, כעס, בידוד, בלבול, וקבלה של יחסים שאינם קבילים. בציטוט הבא, המופיע בתימת "אשליית הכוח והביטחון" ניתן לראות כיצד דמות ההורה הפוגעני משפיעה על תפיסת היחסים וכיצד דרך דמות האם מופנמים ההקרה העצמית וביטול חקירת הצרכים והחוויות של העצמי:

קארין: "אימצתי את ההתנהגות של אמא שלי ש... שהיא הייתה לה... ש... היא לא הייתה אומרת לאבא החורג שלי להפסיק להרביץ לי והרגשתי שזה מגיע לי מה ש... אז אני כבר חיה עם זה בלי ש... היא הייתה אומרת לי אל תעני לו, אל תעני לו. הייתה אומרת לי, לא לו... היא אהבה אותו, פחדה להישאר לבד פה בארץ עם שלושה ילדים ו... וגם הפחד שלה של להישאר לבד, גם אימצתי אותו כי הייתי עושה הכול ב... ביחסים שלי בשביל ש... לרצות בשביל שלא יעזבו אותי... אני בן אדם כזה שאני מהילדות שלי".

בסיפור של קארין באים לידי ביטוי כל אותם הגורמים שהוזכרו לעיל שעל פי תיאוריית "העצמי ביחסים" פוגעים ביכולת לנתב את ההתכונות הנשית באחר ואת ההתמקדות ביחסים למקום מגדל ובריא: נכונות האם להישאר ביחסים פוגעניים למען המשפחה תוך ביטול רגשותיה שלה; חוסר הביטוי של האם את חוויותיה הרגשיות ואולי אף חוסר הכרה בהם; "חינוך" הבת להתעלם אף היא מתחושותיה, להתגבר עליהן עד כי החוויות מתהפכות כלפי העצמי והתחושה היא שיחס פוגעני זה מגיע לה; יחס של השפלה ואלימות, אשר דרכו מופנמת ההבנה כי אין ביכולתן לשנות ולהשפיע על היחסים; פחד גדול להישאר לבד, ללא גבר, שכן התפיסה היא שבלעדיו לא יוכלו להתקיים. ניכר כי הפגיעה שהמרואיינות חוו במרחב היחסים הזוגיים אינה בהכרח תוצאה של פגיעה מוקדמת ביכולת לספרציה ואינדיבידואציה, כפי שנהוג היה לפרש התנהגות שכזו, כי אם בשל הקושי שחווי בניסיון לשמר את היחסים הקיימים ובו בזמן לשמור ולהכיר בצרכים שלהן כאשר הסביבה לא הכירה בהם (Collins, 1993). קולינס מוסיפה גם את מימד הכוח ביחסים כבעל השפעה על פי גישת "העצמי ביחסים", כאשר מדובר ביחסים בהם לאחד כוח

מועט יותר, כך יסבול מתוצאות התפתחותיות שליליות של חוויות מעין אלו. מכאן שהשילוב של התהליך ההתפתחותי של נשים, בו קיימת התמקדות ביחסים והתכווננות ליחסים ולאחר, יחד עם קיום בתוך יחסים פוגעניים, לא שוויוניים וללא מתן תוקף לחוויות האישיים הרגשיות, מייצר פגיעה ביכולת הנשים לקשר זוגי המבוסס על הדדיות והכרה בצרכיהן.

הכמיהה המובנית לקשר וליחסים, יחד עם שחזור מודלים זוגיים מופנמים בהם יש הקרבה ויחס מבטל, מנצל וכוחני, לוכדים את המרואיינות בתוך יחסים פוגעניים שוב ושוב, כאשר לאורך זמן הפחד להיות לבד חזק יותר מהכאב הפיזי והרגשי שחוות בתוך הקשר. להרפות מהזוגיות, על אף היותה פוגענית, משמעה לוותר על אחר משמעותי ולהישאר לבד. דינאמיקה זו, הכוללת הקרבה עצמית, עיסוק טוטאלי בבן הזוג וחיפוש אחר אישור והכרה מצד דמויות שבאופן עקבי אינן מספקות זאת מתוארת בספרות כמאפיינת יחסים זוגיים בהתמכרות. המושג שנטבע לדינאמיקה זו הינו codependency - תלות שיתופית. כמתואר בסקירת הספרות, מושג זה התפתח סביב ניתוח מאפייניהן של נשות מכורים ובהמשך התרחב לכדי תיאור סוגים שונים של יחסים. תלות שיתופית מוגדרת כחיפוש לא פונקציונאלי אחר זהות מחוץ לעצמי. התנהגויות המאפיינות שותפי תלות הינן עיסוק יתר באחר תוך ויתור על הצרכים האישיים וניסיונות חוזרים ונשנים להציל את בן הזוג מההתמכרות (Anderson, 1994; Zelvin, 1997). לפי זלווין (Zelvin, 1997) נשים שבמשפחתן התקיימה בעיית התמכרות נוטות להפוך לשותפות תלות ומכורות גם יחד. דפוסי ההתמכרות, כמו גם לדפוסים של אחריות יתר ודיכוי הצרכים האישיים לטובת התמקדות במכור. נשים לומדות התנהגויות של תלות שיתופית גם בתהליך הסוציאליזציה, הנטייה לפתח דינאמיקה דואלית-תלות שיתופית והתמכרות-שכיחה במיוחד אצל נשים. בראיונות בולט האופן בו מתוך הלמידה לדכא את רגשותיהן, מחשבותיהן וצרכיהן ממשיכות המרואיינות להתנהל כך גם בתוך הזוגיות בבגרות. כאשר מורגלות שלא לעסוק בעצמן, אין היכרות עם העצמי ואין פיתוח שלו. כך נוצר מצב בו להיות לבד משמעו לא להתקיים ולכן מעדיפות להמשיך להתקיים דרך האחר גם כאשר הוא פוגעני. הלבד נחוה כמאיים לא רק משום שזקוקות בהווייתן לקשר, אלא גם כי מותיר אותן עם עצמן, עם חוויות עצמיות שליליות של שנאה עצמית, הערכה עצמית ודימוי עצמי נמוכים אותן מתקשות להכיל. ההשקעה והנתינה לאחר מחפה על חוויות אלה.

הלבד גם מפגיש את המרואיינות עם טראומות מהעבר, מאפשר לזיכרונות קשים המלווים בכאב ופחד לחדור. העיסוק בבן הזוג הינו אחת הדרכים להימנע ממפגש כאוב זה. כך שההכחשה של העצמי באמצעות התמסרות לקשר עם גברים מהווה למעשה דרך הישרדות עבור הנשים. התבוננות ביחסים הזוגיים תוך התייחסות לטראומות שנושאות עימן המרואיינות, מזמן בחינתם לאור חקר הטראומה: טראומות העבר של המרואיינות פגעו בהרגשה הבטוחה בתוך קשר עם דמויות מטפלות, הרגשה שמהווה

על פי (הרמן, 1994) מביאה לאובדן ההרגשה הבסיסית של העצמי. ביחסים, גורמת הטראומה לתנודות בין היאחזות קיצונית באחר ובין בדידות. מצד אחד, הפגיעה באמון בשל הטראומה גורמת להתרחקות מיחסים קרובים ומצד שני, חוויית האימה עקב הטראומה מחזקת חיפוש אחר יחסים מגוננים. בנוסף מצינת הרמן כי נפגעי התעללות בילדות מתקשים להגן על עצמם ביחסים אינטימיים בבגרות. קיים קושי בהצבת גבולות וחוש השיפוט לגבי התנהגות כלפיהם נפגע. הם רגילים להתאים את עצמם לרצונות האחרים והתנהגותם הצייתנית שנרכשה בילדות הופכת אותם לנוחים להיפגע מדמויות במעמד של סמכות וכוח (הרמן, 1994). דברים אלה מהווים פן נוסף להתפתחות מגדרית נפשית.

המשיכה לגברים כוחניים מהווה ניסיון של המרואיינות לשאוב מכוחו של בן הזוג ולחוות אותו ככוח שלהן ובכך להתגבר על תחושת חוסר האונים שלהן ולהשיג תחושת קומפוטנטיות. אלא שבעצם היותן בתוך מערכות יחסים אלימות ומנצלות, ממשיכות הנשים "לצבור" עוד טראומות. בשל כך מתעורר הצורך בסמים שיסייעו להדחיק את הכאב מהעבר ומההווה. צורך זה תואם את הנחתו של קאנציאן (Khanzian, 1985) לגבי ראיית השימוש בסמים כדרך לריפוי עצמי (self medication). על פי קאנציאן, השימוש

בסמים נובע מתוך חיפוש אחר דרך יעילה להפיג סבל רגשי, חרדות, דכאון, ומהווה ניסיון ריפוי של המכור את עצמו. לפי תפיסה זו הסם הוא הפתרון ולא הבעיה, אלא שלאורך זמן הופך "פתרון" זה לבעיה בפני עצמה. המרואיינות, על פי הנחה זו, בחרו בסמים על מנת לרפא את כאבי העבר ולהתמודד עם הסבל בהווה. הסמים מהווים גם דרך לשימור ההשתקעות בתוך אחר משמעותי. במהלך הזמן, הסמים כמו מקבלים תפקיד של אחר משמעותי מיטיב לאחר שבני הזוג לא מילאו תפקיד זה. הסמים יוצרים אמנם רגעים מעטים של אינטימיות אך זו בעצם פסאודו אינטימיות, כפי שמבינות היום המרואיינות. זו חוויה שבאותו הרגע נחוות כאמיתית אך מתפוגגת במהרה עם התפוגגות השפעת הסם. המרואיינות מתארות את התמכרותן לרגעים אלו של שימוש משותף בסמים, בו הרגישו אהובות, נחשקות ובטוחות. השימוש המשותף מהווה אשליה של יחד, כשגם סביב השגת הסמים מתקיים בהתחלה מעין שיתוף פעולה הגורם למרואיינות להרגיש חלק משמעותי בחייו של בן הזוג, לחוות עצמן כמועילות ואהובות. ברוב המקרים, כפי שמתואר בממצאים, שיתוף הפעולה נעלם בהדרגה והנשים נותרות לבדן במאמץ להשגת הסמים. מעבר לצורך הפיזי בסמים, מתוך המחויבות ליחסים ומתוך הרצון לרצות ולהיות אהובות, מוצאות עצמן הנשים מוכרות את גופן בשליחות בן הזוג על מנת להשיג את הסם. הקשר הזוגי בהתמכרות מתאפיין בחוסר תקשורת, בניכור, בבידוד, במיניות מנצלת. הזוגיות הופכת לקשר המבוסס כמעט אך ורק על אינטרסים חומריים, בו לא נותר מקום לרגש. ועם זאת, ההיאחזות שלהן בקשר משמרת את השאיפה לחוויה של יחד והימנעות מלהתמודד לבד.

המקום בו תפיסת הגוף כאובייקט למילוי צרכים מתבטא באופן הקיצוני ביותר הוא עולם הזנות. שם

השימוש במנגנוני ניתוק ודיסוציאציה הולך ומחריף והינו הכרחי להישרדות הנשים. "גילויי האלימות והדה הומניזציה המבוצעים כלפי הנשים גורמים לא רק לנזק פיזי, אלא מגדירים את האישה באופן פסיכולוגי כאובייקט, כבזויה, כמושפלת וכמופקרת. העצמיות שלה והכבוד האנושי שלה מותקפים ונהרסים בשיטתיות" (גור, 2008, עמ' 154). כך שהעצמי השביר והפגוע של המרואיינות נהרס עוד יותר כשמגיעות לעסוק בזנות והן חוזרות ומעצימות את החוויה העצמית השלילית. הזנות, מעבר להיותה אמצעי להשגת סמים עבור הנשים ופעמים רבות עבור בני זוגן ששלחו אותן להשיג סמים, הינה גם באופן פרדוקסאלי זירה נוספת לחיפוש אחר אהבה וחום. כאשר החוויה הרגשית כל כך פגועה ומעוותת את התפיסות ביחס לאהבה, הערכה וביטחון, חוות הנשים את הזנות כהזדמנות להרגיש רצויות ומשמעותיות. אלא שכשם שהסמים מתבררים כפנטזיה שלא באמת יכולה למלא את החסכים הרגשיים, כך גם בזנות הפגיעה גוברת על הצורך. גם כאן מתפתח מעגל קסמים בו החיפוש אחר יחסים דרך מיניות, שיחזור יחסים פוגעניים והצורך לממן את הסמים ממלכדים את הנשים בתוך עולם אכזרי ולא אנושי שעל מנת לשרוד בו יש להגביר את השימוש בסמים. הזנות, אם כן, הינה אמצעי מהיר להשגת סמים והסמים הם אמצעי מהיר להקחיית טראומת הזנות (גור, 2008).

ביחסים הזוגיים שמתארות המרואיינות משתזרים שוב יחסי כוחות חסרי שוויון כבעבר, כאשר בן הזוג הוא שמחזיק בכוח. כאמור, הכניסה למערכות יחסים המאופיינות בשליטה וכוחניות אינה רק תוצאה של שחזור המוכר והידוע ממשפחות המוצא, אלא גם מימוש של תפיסות יסוד שנלמדו בבית ובחברה לגבי תפקידי האישה והגבר בזוגיות בפרט ובחברה בכלל. מילט (1970) טענה כי שליטת הגברים בנשים הינה ממוסדת בתוך המבנה חברתי. היא ראתה ביחסים בין המינים כיחסי כוח בהם הכוח והשליטה היא בידי הגברים. בתיאורי המרואיינות בולט מודל יחסים מגדרי וכוחני. מתוך הספרות ניתן להבין כי מקורו של מודל זה לא מצוי רק בדינאמיקה המשפחתית אליה נחשפו המרואיינות, אלא גם בהסדר חברתי קיים המושתת עדיין על עקרונות פטריארכאליים. התפיסה שמתבטאת על ידי המרואיינות לגבי דמות הגבר כבעל השליטה והכוח ביחסים שתפקידו להגן, משקפת תפיסה הרווחת בקרב נשים וגברים מכל שכבות האוכלוסייה ולא רק בקרב אוכלוסיות מוחלשות.

לאחר היציאה מעולם הסמים, בהתמודדות עם ההחלמה, מתעוררת המודעות לגבי תפקיד הסמים ותפקיד היחסים בחייהן של המרואיינות. הן ניצבות מול אתגרים לא פשוטים ביחס לבחירותיהן כאשר מצד אחד לומדות לזהות את צרכיהן ורצונותיהן ולהיות יותר קשובות להם ומצד שני עדיין מתקיימים בתוכן החלקים המחפשים אחר המוכר והידוע, הכמהים לקשר תוך נכונות לוותר על העצמי ולשים את צרכי הגבר במרכז. הויתור על תפיסות והתנהגויות העבר ביחס לקשרים אינטימיים, על אף ההכרה בעיוות הקיים בהם, הינו ויתור קשה וכואב, ממש כמו הויתור על השימוש בסמים. חלק מהמרואיינות נמצאו

בקשר זוגי בזמן הראיון וחלקן לא, אך עבור כולן יחסים זוגיים בשלב מוקדם בהחלמה נתפסו כנושא מורכב שעלול אף לסכן את הניקיון מסמים. במקרים בהם המרואיינות נשארו בקשר הזוגי בו היו בתקופת השימוש, ניכר הקושי לתת מקום לשינוי הפנימי שחל בהן ביחס לעצמן. קושי זה בלט גם בקרב המרואיינות שהחלו קשר זוגי חדש לאחר גמילה וטיפול. מרואיינות שלא נמצאו בזוגיות התייחסו לפחד להיכנס למערכת יחסים ושוב לאבד את עצמן. המרואיינות שנמצאו בעיצומו של טיפול בזמן הראיון דיברו על החשש ממפגש מחודש עם בן הזוג איתו היו לפני כניסתן לטיפול. מחקרים מראים כי הסבירות שבני זוג לנשים מכורות יתמכו בכניסתן לטיפול הינה נמוכה (Higgins, Budney & Bickel, 1994). במחקר שנערך בקרב בני זוג של נשים מכורות ובדק את מידת תמיכתם בתהליך הטיפולי של בנות הזוג, עלה כי אחת הסיבות לקושי לתמוך בבנות הזוג נובע מחשש הגברים לשינוי ביחסי הכוחות בתוך הקשר. בתקופת השימוש חוו את הנשים כתלויות בהן. בטיפול פעמים רבים מפתחות הנשים ביטחון עצמי ועצמאות, דבר שנחוות כאיום על הגברים המצפים שתפקידם כבעלי השליטה בקשר יישמר (Laudet, Magura, Furst, & Kumar, 1999). ממצאי המחקר על בני הזוג תואמים את חוויותיהן וקשייהן של הנשים כפי שמתוארים במחקר זה. מחקר שבדק מידת הצלחה בקרב נשים שסיימו טיפול בקהילה טיפולית באוסלו (שנה במסגרת סגורה וחצי שנה במסגרת פתוחה) מצא כי כל הנשים במחקר שסיימו את הטיפול באופן פחות מוצלח (מעידות, חזרה לשימוש, עזיבת הטיפול) קיימו יחסים עם גברים עם היציאה מהקהילה למסגרת טיפול פתוחה. מתוך קבוצת הנשים שהצליחה בטיפול, אף אישה לא נכנסה ליחסים עם גברים בתקופת הטיפול-לא במסגרת הסגורה ולא במסגרת הפתוחה (Ravndal & Vaglum, 1994). מחקר זה מחזק את ההכרה בסיכון שבכניסה למערכות יחסים מזדמנות או משמעותיות מיד לאחר טיפול. בנוסף, מאשש המחקר את חששותיהן של המרואיינות לגבי כניסתן לקשר בסמיכות לסיום הטיפול. במחקרים אלו ובמחקרים רבים נוספים שעסקו בטיפול בנשים מכורות, כמו גם בגישות תיאורטיות המתמקדות בפסיכולוגיה של נשים ובמגדר מודגש הצורך הגדול להעניק לנשים טיפול ייחודי לצרכיהן. טיפול שיכיר וייתן מענה לצרכיהן הרגשיים והפיזיים של נשים מכורות. ההנחה היא כי טיפול שיכיר בחשיבות הגורמים הביולוגיים, הפסיכוסוציאליים, הפוליטיים והכלכליים הייחודיים לנשים מכורות יהיה טיפול יעיל וטוב יותר (גור, 2008; Nelson-Zlupko et al, 1995; Schliebner, 1994).

מתוך הממצאים עולה כי בניגוד לפחד העמוק של המרואיינות מפני הלבד, מפני הקיום ללא בן זוג לצידן, מצליחות המרואיינות שאינן בקשר זוגי כיום לתפקד, להתפתח ולבנות את העצמי שלהן. ממצא זה תואם למצבן של נשים לאחר גירושין, אשר הפרידה מעוררת בהן כאב ופחד אך בהמשך מגלות בעצמן כוח ודימוין העצמי עולה (פרידמן, 1996).

המרואיינות מבטאות את החלק המודע לצורך בלהיות לבד למען בנייה עצמית וחיזוק העצמי הפגוע ויחד עם זאת ממשיכים להתקיים בהן החלקים הפגועים הנוטים לחפש את החיזוקים מכיוונם של גברים, גם כאשר ניסיון העבר לימד שדווקא כך עלולות להיפגע יותר. ביחס זה באים לידי ביטוי הכמיהה לגדול ולהתפתח בתוך מרחב של יחסים ולא בבידוד. הצורך באחר, שקיבל אולי בעקבות חוויות חייהן של המרואיינות פירושים בעייתיים, קיצוניים ומסכנים, מהווה צורך טבעי ואנושי, צורך שקיים בכולנו. בתהליך ההחלמה מהתמכרות שעוברות המרואיינות, תהליך ארוך שימשך כל חייהן, הן לומדות להכיר בצורך של ה"עצמי ביחסים" תוך מתן מקום מבלי שיבטל את הצורך בבניית עצמי. האתגר שמרואיינות מודעות לו באופן חד לאחר הניקיון מסמים, הוא למצוא את השילוב המאוזן בין הצורך שלהן באחר, הצורך למלא את צרכי האחר והצורך בקיום עצמי נפרד.

השלכות המחקר

חקירת יחסיהם הזוגיים של נשים מכורות נקיות מאפשרת התבוננות עמוקה יותר בסוגיה שעד כה ההתייחסות היתה מועטה. המחקר והתיאוריות בייחודיות הטיפול בנשים מכורות אמנם התפתחו בעשורים האחרונים, אך הנגיעה בתחום הזוגיות והיחסים האינטימיים של נשים מכורות נקיות עדיין מצומצמת. מחקר זה מוסיף נדבך לעיסוק בתחום הזוגיות בקרב נשים מכורות. הבחירה בגישה האיכותנית במחקר זה מזמינה להכיר את עולמן האישי של המרואיינות ואת האופן בו הן תופסות וחוות את קשריהם הזוגיים בעבר ובהווה באופן שלא היה מתאפשר באמצעות צורות מחקר אחרות. שיתופן של הנשים בחוויותיהן סביב יחסים זוגיים מהווה פתח ללמידה על מורכבות יחסים אלה, על האופן בו מושפעים היחסים בהווה מחוויות העבר ומהשימוש בסמים ועל הקושי הגדול להביא לשינוי בתפיסות המוקדמות לגבי יחסים גם לאחר הגמילה והטיפול בהתמכרות. התרומה המשמעותית של המחקר היא בחשיפת צרכיהן של הנשים והקשיים שחוות כיום סביב נושא הזוגיות. חשיפה זו יכולה לסייע בהגברת מודעותם של אנשי טיפול לסוגיות מרכזיות שיש לשים לב אליהם בהתערבות עם נשים מכורות לסמים וגם לאחר הניקיון מהסמים. בנושאים ניתן למנות את חוויות העבר והתפיסות המופנמות ביחס לנשיות, גבריות, זוגיות; הסמים ומשמעותם בזוגיות; התמודדות עם זוגיות מנצלת ואלימה פיזית ונפשית; בניית חזון לזוגיות והמפגש בין החזון למציאות, קרי, המאבק היום יומי לזוגיות "בריא". המחקר מדגיש את עוצמת השפעת היחסים הזוגיים של הנשים בעבר ובהווה ואת כוחם של יחסים לשמר או לפגוע בהישגי ההחלמה. מכאן שהעמקה בתחום זה משמעותית במתן מענה למכורות מחלימות. לרוב, בתחילת הדרך בהחלמה מהתמכרות הדגש מושם על בנייה וחיזוק של העצמי.

ממחקר זה עולה הצורך לתת מקום ליחסים זוגיים בהמשך הדרך, כאשר העצמי מחוזק יותר. למידה על התנהלות ביחסים, עבודה על גבולות, תקשורת והדדיות, הכרה באופן בו טראומות העבר מבנות את היחסים בהווה, כל אלה מהותיים לטיפול בנשים מכורות נקיות. ההכרה שבאה לידי ביטוי מהממצאים ומסקירת הספרות לגבי המשמעות הגדולה של יחסים עם האחר עבור נשים, מדגישה את האוניברסאליות שבתומה קיומית זו גם לגבי הנשים המכורות והנקיות כמו גם מבליטה את הייחודיות של הקשר עם האחר.

מגבלות המחקר

בשיטת מחקר איכותנית המדגם הוא קטן ולא מייצג, ולכן מידת ההכללה ממנו על כלל אוכלוסיית הנשים המכורות, מוגבל. בנוסף, כשני שליש מאוכלוסיית המדגם הינו נשים צעירות- בגילאי 20-34 ו"צעירות בהחלמה"- נקיות פחות משנתיים אשר סיימו טיפול לפני זמן קצר או שנמצאות לקראת סיום טיפול. ייתכן כי ראיונות עם נשים בוגרות יותר- בגיל ובהחלמה היה מוסיף מידע חשוב ורחב יותר על ההתמודדות עם יחסים בניקיון מסמים.

המחקר נערך בקרב נשים מכורות נקיות שסיימו טיפול במסגרות טיפוליות שונות. סיפורן מובא מנקודת מבט רטרוספקטיבית. מחקר אשר יבחן את משמעות הזוגיות עבור נשים מכורות פעילות יאפשר הבנה נוספת של הדינאמיקה הזוגית בהתמכרות, יהווה נקודת מבט אותנטית, קרובה לחוויה. בנוסף, על מנת לקבל תמונה רחבה ומדויקת יותר, מן הראוי לערוך מחקר הבודק את החוויות והתפיסות של בני זוגן של הנשים. מחקר השוואתי יאפשר זיהוי של התכנים המשותפים ושל ההבדלים ועל ידי כך לפתח כלים טיפוליים יעילים יותר.

רשימת מקורות:

- אופנהיימר, א. (2000). היינץ קוהוט. תל אביב: תולעת ספרים.
- אזולאי, מ. וביאלר, ג. (2008). קבוצה טיפולית לנשים מכורות לסמים. בתוך ח. מהל, מ. חובב ומ. גולן (עורכים), *התמכרויות, אלימות ועבירות מין* (עמ' 118-138). ירושלים: כרמל.
- אילוז, א. (2002). *האוטופיה הרומנטית-בין אהבה לצרכנות*. תל אביב: זמורה ביתן.
- בייקר-מילר, ג. (1978). *לקראת פסיכולוגיה חדשה של האישה*. תל אביב: ספריית הפועלים.
- בוכבינדר, א. (2001). *העבר הנוכח: תפיסות נשים מוכות את משפחת המוצא שלהן והשפעותיה על חייהן*. חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה", אוניברסיטת חיפה.
- גור, ע. (2008). נשים מכורות לסמים- מאפיינים ודרכי טיפול. בתוך ח. מהל, מ. חובב ומ. גולן (עורכים), *התמכרויות, אלימות ועבירות מין* (עמ' 93-117). ירושלים: כרמל.
- גור, ע. (2008). *מופקרות: נשים בזנות*. תל אביב: הקיבוץ המאוחד.
- גיליגן, ק. (1995). *בקול שונה: התיאוריה הפסיכולוגית והתפתחות האישה*. תל אביב: ספריית הפועלים.
- דושניק, ל., וצבר בן-יהושע, נ. (2001). אתיקה של המחקר האיכותי. בתוך נ. צבר בן-יהושע (עורכת), *מסורות וזרמים במחקר האיכותי* (עמ' 343-368). ישראל: דביר.
- דר, ר., פרנקל, ח. ולונטל, א. (2002). התמכרות לסמים: מונח שעבר זמנו. בתוך מ. חובב (עורך) *טיפול ושיקום של נפגעי סמים בישראל: התפתחויות, תאור מצב וסוגיות* (עמ' 279-292).
- תל אביב: צ'ריקובר.
- הרמן, ג.ל. (1994). *טראומה והחלמה*. תל אביב: עם עובד.
- וינברג, ח. (1997). על שתי גישות פסיכודינמיות לאהבה, זוגיות וטיפול זוגי. *שיחות*, י"א (2), 99-93.
- זומר, א. (2004). להיות או לא להיות: טראומות ילדות והפרעות ניתוק. בתוך: צ. זליגמן וז. סולומון (עורכים), *הסוד ושברו: סוגיות בגילוי עריות*. (עמ' 164-192). אוניברסיטת תל אביב: הקיבוץ המאוחד/מרכז אדלר.
- טייכמן, מ. (1995). *לחיות בעולם אחר: אלכוהול, סמים והתנהגות אנושית*. תל אביב: רמות.
- מיטשל, ס. א. ובלאק, מ. ג. (2006). *פרויד ומעבר לו*. תל אביב: תולעת ספרים.
- מיכאל, א. (2007). *התמכרות והחלמה: סוגיות נבחרות בטיפול במתמכרים*. קרית ביאליק: אח.
- מילט, ק. (1970). תיאוריה של פוליטיקה מינית. בתוך ד. באוס, ד. אמיר, ר. ברייר-גארב, י. ברלוביץ', ד. גריינימן, ש. הלוי, ד. חרובי וס. פוגל-ביז'אווי (עורכות), *ללמוד פמיניזם: מקראה* (עמ' 107-67).
- תל אביב, 2006: הקיבוץ המאוחד.
- מקינן, ק. (1990). מיניות, פורנוגרפיה ושיטה: "הנאה תחת פטריארכיה". בתוך: ד. באוס, ד. אמיר, ר.

ברייר-גארב, י. ברלוביץ', ד. גריינימן, ש. הלוי, ד. חרובי, ס. פוגל- ביז'אוי (עורכות), ללמוד

פמיניזם : מקראה (עמ' 376-414). תל אביב, 2006 : הקיבוץ המאוחד.

פרידמן, א. (1996). *באה מאהבה : זוגיות וכוח בזהות הנשית*. תל אביב : הקיבוץ המאוחד.

קאופמן, א. (2004). *פסיכותרפיה של אנשים עם התמכרויות*. קרית ביאליק : אח.

רוזין, ט. (2000). *מה זה בכלל פמיניזם?* תל אביב : זמורה ביתן.

שגב, א., מורדקוביץ, א. ואלטוס, ד. (2002). טיפול בנפגעי סמים במערכות הרווחה. בתוך : מ. חובב (עורך),

טיפול ושיקום של נפגעי סמים בישראל : התפתחויות, תאור מצב וסוגיות. תל אביב : צ'ריקובר.

שקדי, א. (2003). *מילים המנסות לגעת : מחקר איכותני- תיאוריה ויישום*. תל אביב : רמות- אוניברסיטת

תל אביב.

Abels, P., & Abels, S. L. (2001). *Understanding narrative therapy: A guidebook for the social worker*. New York: Springer.

Ainsworth, M.D.S., Blehlar, M.C., Waters, E., & Walls, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, New Jersey: Erlbaum.

American Psychiatric Association (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4TH edition). Washington D.C.: Author

Anderson, S.C. (1994). A critical analysis of the concept of codependency. *Social Work*, 39 (6), 677-685.

Barnardos (1998). *Whose daughter next? Children abuse through prostitution*. London: Barnardos.

Beckman, L. J. (1975). Women Alcoholics: A review of social and psychological studies. *Journal of Studies on Alcohol*, 36(7), 797-824.

Bohn, D.K. (2003). Life time physical and sexual abuse, substance abuse, depression and suicide attempts among Native American women. *Issues in Mental Health Nursing*, 24, 333-352.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1: Attachment*. London: The Hogarth

Press and the Institute of Psycho-Analysis.

- Breslau, N., Davis, G.C., Andreski, P., & Peterson, E. (1991). Traumatic events and posttraumatic stress disorder in an urban population of young adults. *Archives of General Psychiatry*, 48, 216-222.
- Briere, J. (1992). *Child abuse trauma*. Newbury Park: Sage.
- Briere, J., & Conte, J. (1993). Self-reported amnesia for abuse in adults molested as children. *Journal of Traumatic Stress*, 6, 21-31.
- Bruner, J. (1990). *Acts of meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Byington, D. B. (1997). Applying relational theory to addiction treatment. In S. L. A. Straussner & E. Zelvin (Eds.), *Gender & addictions* (pp. 31-46). New Jersey: Jason Aronson.
- Carson, D.K., Gertz, L.M., Donaldson, M.A., & Wonderlich, S.A. (1990). Family of origin characteristics and current family relationships of female adult incest victims. *Journal of Family Violence*, 5, 153-171.
- Chirban, J. T. (1996). *Interviewing in depth: The interactive-relational approach*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Chodorow, N. J. (1978). *The reproduction of mothering: Psychoanalysis and the sociology of gender*. Berkeley: University of California Press.
- Collins, B. G. (1993). Reconstructing codependency using self-in-relation theory: A feminist perspective. *Social Work*, 38, 470-476.
- Corrigan, E. M. (1980). *Alcoholic women in treatment*. New York: Oxford University Press.
- Corrigan, E. M. (1987). Women's combined use of alcohol and other mind-altering drugs. In D. Burdon & N. Gottlieb (Eds.), *The woman client* (pp. 162-176). New York: Tavistock.
- Creswell, J.W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five*

traditions. Thousand Oaks, CA: Sage.

- DeLeon, G. (1976). Male and female drug abusers: Social background, drug and criminal histories. *Phoenix House: Social and Psychological Profile of Addicts in a Therapeutic Community. Report to the National Institute on Drug Abuse*.
- DeVault, M. L. (1990). Talking and listening from women's standpoint: Feminist strategies for interviewing and analysis. *Social Problems*, 37, 96-116.
- DeVault, M. L. (1999). *Feeding the family: The social organization of caring as gender work*. Chicago: University of Chicago Press.
- Donovan, J.M. (2003). *Short-term object relations couples therapy: The five-step Model*. New York: Brunner- Routledge.
- Emerson, R. M., Fretz, R. I., & Shaw, L. L. (1995). *Writing ethnographic fieldnotes*. Chicago: The University of Chicago.
- Fairbairn, W.R.D. (1952). *An Object-Relation Theory of the personality*. New York: Basic Books.
- Falkin, G. P., & Strauss, S. M. (2003). Social supporters and drug use enablers: A dilemma for Women in recovery. *Addictive Behaviors*, 28, 141-155.
- Faulkner, S., & Jackson, S. (1993). Marriage and motherhood. In S. Jackson, K. Atkinson, D. Beddoe, T. Brewer, S. Faulkner, A. Hucklesby, R. Pearson, H. Power, J. Prince, M. Ryan & P. Young (Eds.), *Women's studies: A reader* (pp. 179-222). New York: Harvester Wheatsheaf.
- Favorini, A. (1995). Concept of co-dependency: Blaming the victim or pathway to recovery? *Social Work*, 40 (6), 827-830.
- Freud, S. (1905). *Three essays on the Theory of Sexuality*. London, 1970: Hogarth Press and The Institute of Psycho-Analysis.
- Freud, S. (1914). On narcissism: An introduction. In J. Sandler, E. Spector Person & P.

- Fonagy (Eds.), *Freud's "On narcissism- An introduction"* (pp.3-32). New Haven, 1991: Yale University Press.
- Gilbert, L., El-Bassel, N., Schilling, R.F., & Friedman, E. (1997). Childhood abuse as a risk for partner abuse among women in methadone maintenance. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 23, 581-595.
- Global Illicit Drug Trends (2002).Retrieved October 6, 2009 from the World Wide Web: http://www.unodc.org/pdf/report_2002-06-26_1/report_2002-06-26_1.pdf
- Gluck, S.B., & Patai, M.L (1991). *Women's word: The feminist practice of oral history*. New York: Routledge.
- Goldberg, M.E. (1995). Substance- Abusing Women: False Stereotypes and Real Needs. *Social Work*, 40(6), 789-796.
- Gutierrez, S.E., & Van Puymbroeck, C. (2006). Childhood and adult violence in the lives of women who misuse substances. *Aggression and Violent Behavior*, 11 (5), 497-513.
- Higgins, S., Budney, A., & Bickel, W. (1994). Participation of significant others in outpatient behavioral treatment predicts greater cocaine abstinence. *American Journal of Drug And Alcohol Abuse*, 20, 115-125.
- Hill, C., Thompson, B. J., & Williams, E. N. (1997). A guide to conducting consensual qualitative research. *The Counseling Psychologist*, 25, 517-572.
- Johnson, S.M., & Whiffen, V.E. (Eds.) (2006). *Attachment processes in couple and family therapy*. New York: The Guilford Press.
- Jordan, J.V. (Ed.) (1997). *Women's growth in diversity*. New York: Guilford Press.
- Jordan, J.V. (2008). Recent developments in Relational-Cultural Theory. *Women and Therapy*, 31,1-4.
- Kessler, R.S., Sonnega, A., Bromet, E., Hughes, M., & Nelson, C.B. (1995). Posttraumatic stress disorder in the national comorbidity survey. *Archives of General Psychiatry*,

52, 1048-1060.

- Khantzian, E.J. (1985). The Self Medication Hypothesis of Addictive Disorder: Focus on Heroin and Cocaine Dependence. *The American Journal of Psychiatry*, 142, 1259-1264.
- Kilpatrick, A.C., & Holland, T.P. (Eds.) (2006). *Working with families: An integrative model by level of need* (fourth edition). Boston: Pearson.
- Knupfer, G. (1982). Problems associated with drunkenness in women: Some research issues. In *NIAAA Alcohol and Health Monograph 4: Special population issues* (pp. 3-39). Rockville, MD:NIAAA.
- Kohut, H. (1971). *The Analysis of the Self*. New York: International Universities Press.
- Kvale, S. (1996). *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Laudet, A., Magura, S., Furst, R.T., & Kumar, N. (1999). Male partners of substance abusing Women in treatment: An exploratory study. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 25 (4), 607-627.
- Levin, H.G. (1978). The Discover of Addiction: Changing conceptions of habitual drunkenness in America.. *Journal of Studies on Alcoholism*, 39, 143-174.
- Lieblich, A., Tuval-Mashiach, R., & Zilber, T. (1998). *Narrative research: Reading analysis and interpretation*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lisansky, E.S. (1957). Alcoholism in women: Social and psychological concomitants. *Quarterly Journal Studies of Alcohol*, 18, 588-623.
- Manhal-Baugus, M. (1998). The self-in-relation theory and women for sobriety: Female-specific theory and mutual help group for chemically dependent women. *Journal of Addiction & Offender Counseling*, 18, 78-85.
- Marsh, J.C., D'Aunno, T.A., & Smith, B.D. (2000). Increasing access and providing social

services to improve drug abuse treatment for women with children. *Addiction*, 95(8), 1237-1247.

Maxwell, J.A. (1996). *Qualitative research design: An interactive approach*. Thousand Oaks, CA: Sage.

McLeod, J. (2001). *Qualitative research in counselling and psychotherapy*. London: Sage.

McMichael, C. (1996). Women's susceptibility to relapse is effected by estrogen levels. *Employee Assistance*, 8(7), 13.

Mellody, P. (1989). *Facing co-dependence*. San Francisco: Haper & Row.

Miller, B.A., Downs, W. R., & Gondoli, D.M. (1989). Spousal violence among alcoholic women as compared to a random household sample of women. *Journal of Studies on Alcohol*, 50(6), 533-540.

Miller, B.A., Nochajski, T.H., Leonard, K.F., Blane, H.T., Gondoli, D.M., & Bowers, P.O. (1990). Spousal violence and alcohol/drug problems among parolees and their spouse. *Women and Criminal Justice*, 1(2), 55-72.

Miller, J. (1988). *Connections, disconnections and violations*. Wellesley, MA: Stone Center, Wellesley Collage.

Miller, J. B., & Stiver, I. P. (1997). *The healing connection*. Boston: Beacon Press.

National Institution on drug abuse (2000). Gender differences in drug abuse- risks and treatment. *NIDA Notes*, 15(4), 1-40.

Nelson-Zlupko, L., Kauffman, E., & Morrison Dore, M. (1995). Gender differences in drug addiction and treatment: Implications for social work interventions with substance-abusing women. *Social Work*, 40(1), 45-54.

Ouimette P., & Brown, P.J. (Eds.) (2003). *Trauma and substance abuse*. Washington: American Psychological Association.

Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3rd edition). Thousand

Oaks, CA: Sage.

- Peele, S., & Bruse, K.A. (1986). Theories of Addiction. In S. Peele (Ed.), *The meaning of addiction: Compulsive experience and its interpretation*. Toronto: Lexington Books.
- Peled, E., & Leichtentritt, R. (2002). The ethics of qualitative social work research. *Qualitative Social Work*, 1, 145-169.
- Phillipson, M. (1972). Phenomenological philosophy and sociology. In P. Filmer, M. Phillipson, D. Silverman & D. Walsh (Eds.), *New directions in sociological theory* (pp. 119-163). London: Collier & Macmillan.
- Ravndel, E., & Vaglum, P. (1994). Treatment of female addicts: The importance of relationships to parents, partners and peers for the outcome. *The International Journal of Addictions*, 29 (1), 115-125.
- Reed, B.G. (1985). Drug misuse and dependency in women: The meaning and implications of being considered a special population or minority group. *The International Journal of the Addictions*, 20(1), 13-62.
- Sarbin, T.R. (1986). The narrative as a root metaphor for psychology. In T.R. Sarbin (ed.), *Narrative psychology: The storied nature of human conduct* (pp. 3-21). NY: Prager Publishers.
- Scharff, D.E. (2001). *The psychoanalytic century: Freud's legacy for the future*. New York: Other Press.
- Schliebner, C.T. (1994). Gender- sensitive therapy: An alternative for women in substance abuse treatment. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 11 (6), 511-515.
- Schuck, A.M., & Widom, C.S. (2001). Childhood victimization and alcohol symptoms in females: Casual inferences and hypothesized mediators. *Child Abuse and Neglect*, 25, 1069-1092.

- Schwandt, T. A. (2000). The epistemological stances for qualitative inquiry: Interpretive, hermeneutics and social constructivism. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research (2nd edition)* (pp. 189-213). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Solomon, A., Bassuk, S.S., & Huntington, N. (2002). The relationship between intimate partner violence and the use of addictive substances in poor and homeless single mothers. *Violence Against Women, 8*, 785-815.
- Spargue, J., & Zimmerman, M. (1993). Overcoming dualisms: A feminist agenda for sociological methodology. In P. England (Ed.), *Theory and gender: Feminism in theory* (pp. 255-280). New York: Aldine Degruyter.
- Stein, J.A., Leslie, M.B., & Nyamathi, A. (2002). Relative contributions for parent substance use and childhood maltreatment to chronic homelessness, depression and substance abuse problems among homeless women: Mediating roles of self- esteem and abuse in adulthood. *Child Abuse And Neglect: The International Journal, 26*, 1011-1027.
- Straussner, S.L.A. (1997). Gender and substance abuse. In S.L.A. Straussner & E. Zelvin (Eds.), *Gender and addiction* (pp. 3-27). New Jersey: Jason Aronson.
- Teusch, R. (1997). Substance- abusing women and sexual abuse. In S.L.A. Straussner & E. Zelvin (Eds.), *Gender and addictions*. (pp. 31-46). New Jersey: Jason Aronson.
- Towns, A., & Adams, P. (2000). "If I really loved him enough, he would be okay". *Violence against Women, 6*, 558-585.
- Trute, B., Docking, B., & Hiebert-Murphy, D. (2001). Couples therapy for women survivors of child sexual abuse who are in addictions recovery: A comparative case study of treatment process and outcome. *Journal of Marital and Family Therapy, 27* (1). 99-110.
- Tutan, M., & Jones, H. E. (2003). A partner's drug-using status impacts women's drug treatment outcome. *Drug and Alcohol Dependence, 70*, 327-330.

- US Department of Health and Human Services (2001).
- Van Manen, M. (1997). *Researching lived experiences*. London Ontario: The Althouse Press.
- Wechsburg, W., Lam, W., Zule W., Hall, G., Middlesteadt, R., & Edwards, J. (2003). Violence, homelessness and HIV risk among crack-using African American women. *Substance use and Misuse*, 38, 669-700.
- Wegcheider, S. (1981). *Another chance: Hope and health for the alcoholic family*. Palo Alto, Science and Behavior Books.
- Wegcheider- Cruse, S., & Cruse, J. (1990). *Understanding co-dependency*. Dearfield Beach, FL: Health Communications.
- Weiss, R.S. (1994). *Learning from strangers: The art and method of qualitative interview studies*. New York: The Free Press.
- White, M., & Epston, D. (1990). *Narrative means to therapeutic ends*. New York: W.W Norton & Company.
- Williams, C.N., & Klerman, L.V. (1984). Female alcoholic abuse: Its effects on the family. In S.C. Wilsnack & L.J. Beckman (Eds.), *Alcohol problems in women* (pp. 280-312). New York: Guilford Press.
- Williams, N. R. (2006). Narrative family interventions. In A. C. Kilpatrick & T. p. Holland (Eds.), *Working with families: An integrative model by level of need* (4th edition) (pp. 194-219). Boston: Pearson.
- Wood, J. T. (2001). The normalization of violence in heterosexual romantic relationships: Women's narratives of love and violence. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18, 239-261.
- Wright, P.H., & Wright, K.D. (1999). The two faces of codependent relating: A research-based perspective. *Contemporary family therapy*, 21, 527-543.

Zelvin, E. (1997). Codependence issues of substance abusing women. In S.L.A. Straussner & E. Zelvin (Eds.), *Gender and addictions*. New Jersey: Jason Aronson

נספחים:

נספח מספר 1: מכתב למרואיינת וטופס הסכמת השתתפות במחקר

שלום רב,

שמי רעות בכרך כהן. אני עובדת סוציאלית בקהילה טיפולית למכורים "הדרך". במקביל לעבודתי אני לומדת לתואר שני באוניברסיטת חיפה. במסגרת לימודיי אני עורכת מחקר שמטרתו הבנת חווית היחסים האינטימיים של נשים מכורות נקיות עם גברים. למטרה זו אני מבקשת לראיין אותך.

בראיון אני ארצה לשמוע על מחשבותייך, רגשותייך ודעותייך בנושא זה. בראיון אני אשאל אותך שאלות שאין לגביהן תשובות נכונות או לא נכונות. הכי חשוב להבין כיצד את רואה את הדברים. כל מה שתגידי יתקבל בברכה ויהיה נכון. תוכלי להפסיק את הראיון בכל זמן שתרצי וכמו כן תוכלי לבחור לא לענות על שאלות שלא נוח לך עימן. משך הראיון הוא כשעה וחצי.

על מנת שאוכל לזכור את שנאמר בראיון, אני מתכוונת להקליט את הראיון. אני מקליטה כדי שאזכור את הדברים שאמרת בשפה שלך כמו שאמרת. אני אכתוב את הראיון שלך ואם תרצי תוכלי לקבל את הקלטת של הראיון.

אני מבטיחה לך שכל מה שיאמר בראיון ישמר בסודיות מוחלטת. השימוש בדברים שלך יהיה לצורך המחקר בלבד. בעבודה שאכתוב על הראיונות עם נשים מכורות שונות לא יהיו שמות או כל פרט שיכול לזהות אותן.

אני בטוחה שהשתתפותך במחקר תעזור לעובדים סוציאליים להבין טוב יותר את חווית היחסים הזוגיים עם גברים עבור נשים מכורות ובכך לעזור בצורה טובה יותר.

בכבוד רב,

רעות בכרך כהן.

טופס הסכמת השתתפות במחקר

אני _____ מס' ת. ז. _____

מאשרת שקראתי את מטרות המחקר ואני מסכימה להשתתף בתהליך.

תאריך _____ חתימה _____

נספח מספר 2: שאלון סוציו-דמוגרפי

שנת לידה: _____ ארץ לידה: _____ שנת עליה: _____

מצב סוציו-כלכלי עכשווי: 1. גבוה 2. בינוני 3. נמוך

מידת קרבה לדת: 1. דתיה 2. מסורתית 3. חילונית

מצב משפחתי בהווה: 1. נשואה 2. גרושה 3. פרודה 4. אלמנה 5. בקשר זוגי 6. אחר

מס' שנות נישואים _____ תאריך גירושם _____

האם היו נישואים קודמים 1. כן 2. לא

אם היו נישואים קודמים, כמה זמן נמשכו? _____

ילדים: 1. יש 2. אין אם יש, כמה? _____

מין וגיל הילדים: _____

מקום הימצאות הילדים (כמו בית, פנימייה, אומנה ועוד): _____

האם חיית בילדותך במסגרות חוץ ביתיות: 1. כן 2. לא

אם כן, כמה זמן: _____ בכמה מסגרות: _____

מצב סוציו-כלכלי במשפחת המוצא: 1. גבוה 2. בינוני 3. נמוך

הורים: גיל אב _____ גיל אם _____

מוצא אב: 1. יליד הארץ 2. צפון אפריקה 3. אסיה 4. אירופה 5. אמריקה 6. אחר _____

מוצא אם: 1. ילידת הארץ 2. צפון אפריקה 3. אסיה 4. אירופה 5. אמריקה 6. אחר _____

מספר אחיות _____ מספר אחים _____ מיקום המרואיינת בין האחים _____

השכלת המרואיינת: _____

לימודים מקצועיים: _____

עיסוקים במהלך החיים: _____

גיל תחילת שימוש בסמים _____

סוגי הסמים העיקריים בהם השתמשת: _____

כמה זמן השתמשת בסמים? _____

מספר ניסיונות גמילה בתוך מסגרת, גילאים ומשך הגמילה _____

כמה זמן את נקייה? _____

עבר פלילי: 1. יש 2. אין האם נשפטת? 1. כן 2. לא

ענישה _____

האם היית בטיפול פסיכיאטרי 1. כן 2. לא

רקע טיפול הפסיכיאטרי _____

אשפוזים פסיכיאטריים _____

נספח מספר 3: מדריך ראיון

שאלת מחקר 1: כיצד את תופסת מערכות יחסים זוגיות עם גברים?

- 1.1 אלו ציפיות יש לך ממערכות יחסים זוגיות עם גברים?
- 1.2 מה את חושבת לגבי מערכות יחסים זוגיות עם גברים?
- 1.3 מה לדעתך אמורים להרגיש בתוך מערכת יחסים זוגית?
- 1.4 כיצד לדעתך צריך להתנהג בתוך מערכת יחסים זוגית?
- 1.5 אלו תכונות חשובות לך שיהיו לבן זוגך?
- 1.6 על אילו צרכים שלך היית רוצה שבן זוגך יענה?
- 1.7 כיצד נראתה מערכת היחסים הזוגית של הוריך? כיצד את חושבת שהשפיעה על התפיסות שלך?
- 1.8 תארי את בן הזוג ה"אידאלי" מבחינתך.

שאלת מחקר 2: כיצד את מתארת את מערכות היחסים הזוגיות עם גברים בחיך?

- 2.1 תארי את תהליך ההיכרות שלך עם בן זוג משמעותי שהיה לך- איך הכרתם, מה בו מצא חן בעיניך, אלו דברים הייתם עושים יחד...
- 2.2 תארי את מהלך הקשר לאחר ההיכרות- כמה זמן הייתם/אתם יחד, האם יש ילדים משותפים, האם אתם גרים יחד, כיצד נראה היומיום שלכם...
- 2.3 תארי את חלוקת התפקידים ביניכם.
- 2.4 אילו דברים אתם עשיתם/עושים במשותף?
- 2.5 מה את הרגשת/מרגישה כלפי בן זוגך?
- 2.6 מה את חשבת/חושבת על בן זוגך?
- 2.7 מה עוזר/עזר לזוגיות שלכם "לעבוד"? מה החלק שלך בכך? מה של בן זוגך?
- 2.8 אלו קשיים, בעיות היו/יש בקשר שלכם?
- 2.9 האם קיים פער בין הציפיות שלך מזוגיות ויחסים אינטימיים לבין מה שאת חווית/חווה במציאות? אם כן, תארי אותו.

שאלת מחקר 3: כיצד את תופסת את ה"עצמי" שלך בתוך מערכות יחסים זוגיות עם גברים?

- 3.1 אלו רגשות את חווית/חווה בתוך מערכת היחסים?
- 3.2 אלו רגשות את חושבת שבן זוגך הרגיש/מרגיש כלפיך?
- 3.3 אילו מחשבות עלו/עולות לך לגבי עצמך בתוך מערכת היחסים?

- 3.4 מה מילא/ממלא אותך במערכת היחסים? מה סיפק/מספק אותך?
- 3.5 מה את חושבת שמילא/ממלא את בן זוגך?
- 3.6 מה בתוך היחסים גורם לך להרגיש טוב לגבי עצמך? מה גורם לך להרגיש לא טוב לגבי עצמך?
- 3.7 מה חסר לך בתוך היחסים?
- 3.8 האם קרה שנפגעת במערכת יחסים זוגית עם גברים? אם כן, ממה? האם זה השפיע על מערכות יחסים אחרות? אם כן, באיזה אופן?
- 3.9 מה קורה/קרה לך כשאת לא/כשלא היית בתוך מערכת יחסים זוגית? באיזה אופנים יותר טוב לך? באיזה פחות טוב לך?
- 3.10 האם יש יתרונות בלהיות ללא מערכת יחסים זוגית? אם כן, מהם? האם יש חסרונות בלהיות ללא מערכת יחסים זוגית? אם כן, מהם?
- 3.11 מהי התקופה הכי ארוכה בה לא היה לך בן זוג? תארי איך הרגשת, מה חשבת...
- 3.12 האם את מרגישה שמהו בדך שונה כשאת לא בתוך מערכת יחסים? אם כן, באיזה אופן?

שאלת מחקר 4: כיצד את תופסת את משמעות יחסי הגומלין בין יחסים זוגיים עם גברים לשימוש

וגמילה מסמים?

- 4.1 באיזה אופן השימוש בסמים משפיע על מערכת היחסים הזוגית?
- 4.2 באיזה אופן מערכת היחסים הזוגית משפיעה על השימוש בסמים וההתמכרות?
- 4.3 באיזה אופן ההתמכרות תורמת לקיום של מערכת היחסים, אם בכלל?
- 4.4 באיזה אופן ההתמכרות פוגעת במערכת היחסים, אם בכלל?
- 4.5 האם היו לך מערכות יחסים זוגיות עם גברים מכורים? אם כן, איזה חלק היה לשימוש בסמים בתוך הקשר?
- 4.6 האם כשהשתמשת בסמים היו לך מערכות יחסים זוגיות עם גברים לא מכורים? כיצד זה התאפשר? איזה חלק היה לשימוש בסמים בתוך הקשר?
- 4.7 אם התנסית במערכות יחסים גם עם גברים מכורים וגם עם גברים לא מכורים- מה דומה ומה שונה בין מערכות יחסים אלו? איפה היה לך יותר טוב?
- 4.8 האם היו לך מערכות יחסים עם גברים לפני שהשתמשת בסמים, או בתקופה של ניקיון? אם כן, מה דומה ומה שונה בין יחסים אלה ליחסים עם גברים בתקופה של שימוש?
- 4.9 מה את מרגישה וחושבת על עצמך כשאת במערכת יחסים עם גברים בתקופה של ניקיון?

מה הדמיון והשוני בין רגשות ומחשבות אלו למה מהרגשת וחשבת על עצמך כשהיית במערכות יחסים

בתקופת שימוש?

4.10 האם יש דברים שאת מתגעגעת אליהם בשילוב בין יחסים זוגיים עם גברים ושימוש בסמים? אם כן,

מהם?

4.11 מה את מאחלת לעצמך לזוגיות הבאה/להמשך הזוגיות? מה יכול לאפשר זאת?

The Meaning of Romantic Relationships in the Lives of Drug Addicted Women

Reut Bachrach- Cohen

Abstract

The current research deals with the meaning "clean" female addicts give to the experience of a relationship, before, during and after detoxification.

In recent years there has been an increase in the research and theories regarding female addicts, but there is limited research into the relationships of female addicts. Most research work regarding relationships during addiction focuses on male addicts and their wives. The main goal of this research is to examine the role and meaning of intimate relationships in the life of clean females and to describe the interaction between a couple's relationship and drug use, and later, to cleansing from drugs.

The research is another layer in the study of addiction dynamics, its roots and ramifications among female addicts. The bold and truthful participation of the women interviewees gives an authentic and thorough insight into the world of clean addicts and thus a deeper understanding of their needs, together with a more precise aim of therapists towards the achievement of those needs.

The research is based on a phenomenological - hermeneutic approach, using methodology and combining insights from the feminist approach. The research qualitative includes half structured, qualitative interviews with 12 clean female addicts, aged 22-51, who have been clean from between 3 months to 9 years. The interviewees were located by approaching institutions dealing with addiction. The interviews were recorded, transcribed and analyzed by encoding to meaningful units and those units were processed into focal themes. The analysis finds four major themes:

First theme – the illusion of power and confidence. This theme deals with the search of the interviewees for a male figure to induce security and experience power. The interviews show that this search derives from previous absences of security and protection in the core families and out of a gender- based perception regarding the male role and function in relationships. This need for security in relationships is expressed in aggression, violence and a domineering attitude; thus the past familiar relationships are interwoven into the life of the interviewees. The women come to realize that their aspiration for a corrective experience has not been fulfilled and an ensnarement in a violent and harmful relationship is taking over. The interviewees describe their attempt to abandon this trap after the detoxification process and the difficulty in preferring dissimilar relationships over the familiar one.

Second theme – the position of the self within a relationship: This theme describes the way in which the interviewees narrow their place within the relationships and focus on the other – the male partner. In that way they try to sense meaning and existence, while being alone is experienced as threatening and harmful. Focusing on the male partner covers over the interviewees' negative internal experiences regarding themselves, experiences that are based on past trauma and relationships. The interviewees describe their yearning for the male partner to compensate for their deprivations and their belief that by loving him they will be able to love themselves. In actual fact the dynamics of the formed relationship intensify the harm in the self and their position in the relationships becomes narrower. The use of drugs becomes a way to avoid confrontation with the self, acting as a means to oppress all aspirations to positive feeling regarding the self in the relationship. In drug detoxification the interviewees experience a process of structuring the self, while learning to protect this self during the effort to express it within a relationship.

Third theme – the sexuality theme. This theme focuses the confusion between love and sexuality. Sexuality is understood by the interviewees to be the fundamental way to

express love, commitment and loyalty toward the male partner. For them, sexual demands becomes interpreted as an expression of love, and in order to earn this love they have to answer the sexual needs of the male partner without relating to their own needs and desires. Those perceptions are rooted in past traumatic experiences and reflect relations of harm and abuse by the male partners of the interviewees, having said that, sexuality is perceived as a means, giving the interviewees an advantage over the men. Among some of the interviewees, the use of sexuality as a means of obtaining drugs when first coming onto the prostitution scene stood out in a way that intensifies objectification. The interviewees share the difficulties they experience today, when they are clean, in respect to sexuality and dealing with traumatic memories revolving around sexuality.

Fourth theme – the theme of daily relationships in a couple – expectations and roles, fantasy and facing reality. This theme focused on reflections of the day to day level in respect to the positions and functions in the relationship and the characteristics of the couples' communication. Through this we can examine the way drug addiction changes a relationship, enabling a measure of connection at first, an illusion of reciprocity and cooperation, while on the way turning them into interest-based, survival relations with drugs acting as the lone connection between the partners. During the recovery process the interviewees are faced with conflicts and dilemmas within the relationship that were effaced and suppressed in the addiction period.

Discussion - the research findings show that the experiences and perceptions of the interviewees in the relationships can be understood in two main ways: one, struggling with the past, focusing on the way the past keeps on existing in their lives and shaping their choices in relationships during drug use and after detoxification. The second, the route of the gender self in the relationships, focused on the process the women go through in respect of

constructing the self within the relationships, from a place of contracting and cancelling to a place of growing and evolving.

The findings of the research help in an inclusive and thorough understanding of the women's experience within the relationships, both during active addiction and in the recovery process. Based on the findings and the discussion, research implications and suggestions for further research come forth.

The Meaning of Romantic Relationships in the Lives of Drug Addicted Women

By: Reut Bachrach- Cohen

**THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR THE MASTER'S
DEGREE**

University of Haifa

Faculty of Social Welfare and Health Sciences

Department of Social Work

February, 2012